

189m H

KODEKS DZIKOWSKI.

DR. FRANCISZEK PIEKOSIŃSKI.

KODEKS DZIKOWSKI.

Rękopis z r. 1501, zawierający tłumaczenie średniowiecznych
prawa polskiego pomników.

(Z jedną tablicą fotolitografowaną).

W KRAKOWIE.

NAKŁADEM AKADEMII UMIEJĘTNOŚCI.

SKŁAD GŁÓWNY W KSIĘGARNI SPÓŁKI WYDAWNICZEJ POLSKIEJ.

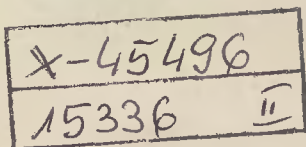
1893.

15336
II

Osobne odbicie z Tomu III. Archiwum Komisji prawniczej Akad. Umiejët. w Krakowie,
w 15 egzemplarzach.

51-

iblioteka J. E. Jana hr. Tarnowskiego w Dzikowie szczyci się posiadaniem cennego kodeksu pergaminowego, zawierającego tłumaczenie polskie średniowiecznych ustaw naszych, pochodzące z początku wieku XVI.

Kodeks ten znany pod utartą nazwą kodeksu Dzikowskiego (Dzik.), wiadomy był już A. Z. Helclowi, który atoli z niego do swoich badań nad ustawodawstwem wiślickiem nie korzystał, ani też onego nie opisał¹⁾.

Bliższą wiadomość o tym kodeksie podał Dr. Kętrzyński w rozprawie pod tytułem »Króla Aleksandra zbiór statutów przełożonych na język polski w r. 1501²⁾«. Przytaczając nagłówki zawartych w nim statutów i rozpoznawszy charakter trzech pisarzy, postawił domniemanie, iż kodeks powstał z inicjatywy króla Aleksandra i dla niego był przeznaczony.

Wyczerpujący jednak opis kodeksu pomienionego oraz rozpatrzenie się szczegółowe w pomnikach w nim zawartych, zawdzięczamy prof. Balzerowi, który w pracy zatytułowanej »Słowo o przekładach polskich statutów średniowiecznych, zwłaszcza o kodeksie dzikowskim, przekład taki zawierającym« (Lwów 1888), wartość kodeksu tego należycie ocenił. Nie zgadza się Dr. Balzer z przypuszczeniem Dra Kętrzyńskiego, jakoby kodeks ten dla króla Aleksandra był przeznaczony; natomiast stwierdza, że kodeks powstał nie gdzieindziej, jeno w ziemi krakowskiej.

¹⁾ Starodawne prawa polskiego pomniki. Tom I, Kraków 1836, str. LVI.

²⁾ Przewodnik naukowy i literacki, rok 1883, str. 961.

Nie ma powodu, abyśmy powtarzali tu wszystkie te rezultaty, do których doszedł Dr. Balzer w swoich starannych badaniach, znajdzie je czytelnik w pracy co dopiero powołanej; ograniczymy się tylko do treściwego opisu zewnętrznej strony kodeksu i do tych uwag, które Dr. Balzer pominął, lub co do których odmienne od niego mamy zapatrywanie.

Kodeks Dzikowski przedstawia rękopis pergaminowy in 4-to, liczący kart 200. Oprawa nowożytna, może pochodzić z pierwszej połowy bieżącego stulecia. Kompatury tekturowe powleczone pąsowym aksamitem, spięte są klamrą. Na wierzchniej kompaturze umieszczony jest za szkłem miniaturowy portret króla Kazimierza W. w srebrnej ażurowej ramce kształtu czworobocznego. W narożnikach tej ramki zamieszczone małe jednogłowe orzelki. Klamra również srebrna, ażurowa, przedstawia w obwódce ośmiobocznej podłużnej na krwawniku owalnym dużego orła jednogłowego, w srebrze starannie rzeźbionego. Brzegi rękopisu złocone; przy oprawie obecnej został rękopis widocznie obrzynany, w skutek czego uszkodzone zostały malowane winiety marginesowe.

Rękopis przedstawia jednolitą całość, chociaż dwóch pisarzy z kolei czasu nad nim pracowało. Liczy on 29 poszytów po 8 lub po 6 kart, wyjątkowo po 4. Pierwszy pisarz, który w r. 1501 założył główny zrąb rękopisu, spisał poszytów 22, kart 164, w których zamieścił pomników prawodawczych całych 21, fragmentów 3; drugi pisarz uzupełnił po roku 1523 ten główny zrąb, dodając na początku zeszytów 5, kart 25, które objęły rejestr artykułów do całego kodeksu, na końcu zeszytów 2, kart 10, na których zamieścił Zwyczaję ziemi krakowskiej, oraz wsunął w zeszyt 21 jedną kartę (kodeksu kar. 119, a stronicę porządkowe 287 i 288), na której dokończył artykułu statutu piotrkowskiego króla Zygmunta I z r. 1523, rozpoczętego przez siebie na karcie 118 stronicy odwrotnej, gdzie pierwszy pisarz niezapisane miejsce pozostawił.

Pierwszy pisarz ponumerował sam karty kodeksu liczbami rzymskimi od I do CLXIII, którąto ostatnią liczbę na trzech kartach z kolei przez omyłkę położył; karty te ze względu na dodane później przez drugiego pisarza na początku kodeksu karty rejestru odpowiadają dzisiejszym kartom 26 do 190, a str. 51 do 280. Dalsze karty od 164 do końca policzbował już pisarz drugi. Mię-

dzy temi kartami atoli, które pierwszy pisarz sam ponumerował, brakło już od samego początku karty jednej, mianowicie 119. Pisarz ten bowiem napisawszy na karcie 118 stronicę prawej, uchwale zjazdu sieradzkiego z r. 1445 oraz postanowienie zjazdu piotrkowskiego z tegoż roku, które na stronie odwrotnej w pięciu wierszach od góry ukończył, miał widocznie zamiar zamieszczenia zaraz dalej jakiegoś pomnika prawnego, którego atoli nie miał pod ręką ani nie znał jego objętości. Zostawił więc resztę karty na ten cel niezapisaną, czego zresztą nigdzie więcej w kodeksie nie czyni, wypełniając szczerze wszelkie wolne miejsca, i rozpoczął dalszy pomnik, mianowicie statut warcki z r. 1423 zaraz od góry na następnej karcie; ale snąc w obawie, że pomnik, który później wpisać zamierzał, nie zmieści się na pozostawionej reszcie stronicy odwrotnej karty 118, opuścił w liczbowaniu kart liczbę 119, i zaznaczył kartę następną liczbą 120, aby, jeśli się okaże potrzeba dodania jeszcze jednej karty dla wpisać się mającego pomnika, karta ta miała już dla siebie zarezerwowaną liczbę porządkową. W ten tylko sposób można sobie wyjaśnić tę okoliczność, że karty 118 i 120 liczbowane są ręką pisarza pierwszego, zaś karta 119 ręką pisarza drugiego, i że karta 119 jest luźną, a w zeszycie, do którego należą karty 118 i 120 żadna karta między nimi wyciętą ani wydartą nie została.

Z tej luki pozostawionej na karcie 118 stronicy odwrotnej, której pisarz pierwszy już nie wypełnił, skorzystał pisarz drugi i wpisał tu jeden artykuł statutu piotrkowskiego z r. 1523, dodając ową opuszczoną w liczbowaniu jedną kartę, gdyż artykuł ów więcej miejsca potrzebował. Jaką zaś ustawę pisarz pierwszy w tem miejscu pomieścić zamierzał, trudno odgadnąć, to pewna, że nie ustawę z r. 1523, gdyż o jej istnieniu w r. 1501 wiedzieć nie mógł.

Że artykuł statutu z r. 1523 jest tak jak rejestr artykułów i zwyczaje ziemi krakowskiej, ręki drugiego pisarza, nie może przy porównaniu charakteru pisma i uwzględnieniu zwłaszcza osobliwego kształtu litery inicjalnej I, temu pisarzowi właściwego, ulegać żadnej wątpliwości. Wprawdzie jest ów artykuł o wiele staranniej pisany jak rejestr i Zwyczaje, ale to przypisać należy widocznemu dążeniu pisarza drugiego, aby swój charakter pisma jak najbardziej zbliżyć do starannego charakteru pisarza pierwszego, w tem miejscu, gdzie

jego wtret z przodu i z tyłu z pismem pisarza pierwszego się styka i odbijać zbyt odmiennym charakterem nie powinien, co mu się też rzeczywiście udało.

Tekst pierwszego pisarza pisany jest bardzo starannie czarnym inkaustem na liniijkach, które znowu bocznymi liniijkami ujęte są w ramki; tytuły statutów i rubryki artykułów pojedynczych minią. Każdy statut lub artykuł rozpoczyna się ozdobnym inicjałem różnokolorowym; inicjały statutów są iluminowane kilku kolorami, inicjały artykułów barwą jednostajną czerwoną, niebieską lub złotą naprzemiany. Oprócz tego statuta zamieszczone pod Nr. I, V, XV, XIX i XX, zaczynają się nie tylko od inicjałów różnobarwnych o wiele ozdobniejszych, ale nadto z inicjałów wychodzą różnobarwne winiety, biegnące wzdłuż marginesów. Te winiety uciierały nieco przy obecnej oprawie. Karty należące drugiemu pisarzowi nie są ani liniowane, ani obramkowane a i inicjały są znacznie uboższe. Pisarz drugi używa do inicjałów tylko barwy czerwonej a ozdobniejszych inicjałów lub winiet nie daje żadnych.

Wilgoć w wielu miejscach rękopisu pozostawiła swoje ślady.

Przyglądając się bliżej rękopisowi, dostrzegamy liczne ślady skrobań na marginesach; badając ślady te szczegółowo, przychodzimy do przekonania, że prawie cały pierwszy zrab kodeksu, przygotowany przez pisarza pierwszego, posiadał artykuły liczbowane liczbami rzymskimi, zapisanymi na marginesach, które później mniej lub więcej starannie wyskrobane zostały. W wielu jednak miejscach pozostały jeszcze dość wyraźne ślady, tak, że odnośne liczby z całą pewnością odcyfrować można¹⁾. Zestawiając te cyfry okazuje się następujący wielce bałamutny system, użyty do liczbowania, a raczej

¹⁾ Dadzą się jeszcze z całą pewnością następujące liczby artykułów odcyfrować: I, art. 14 i 16=XV, XVII, art. 27, 28, 30=XXVIII, XXIX, XXXI, art. 39, 41, 42=XL, XLII, XLIII, art. 78, 79, 81, 82=LXXIX, LXXX, LXXXII, LXXXIII, art. 93, 94, 95=XCHII, XCV, XCVI, art. 159, 160. 161=CLX, CLXI, CLXII; — II, art. 2, 3, 4, 6, 8=II, III, IIII, VI, VIII; — III, art. 5=XVIII, 12, 13, 14, 15=XXV, XXVI, XXVII, XXVIII, art. 31, 33=XLIII, XLVI; — V, art. 1, 3=LIII, LVI; — VI, art. 1, 2=I, II, art. 7, 8, 10, 11=VII, VIII, X, XI, art. 18=XVII, art. 28=XXIII, art. 51, 52, 54, 55=XI, XII, XLIII, XLIII, 74, 75, 76, 77, 78, 79=LXIII, LXIII, LXV, LXVI, LXVII, LXVIII, art. 91, 92=LXXXIX, LXXX; — VII, art. 9=XCV, art. 17=CHI; — XV, art. 11, 12, 16, 20=X, XI, XV, XIX; — XVI, art. 2=XXVII, art. 5, 7, 11=XXX, XXXI, XXXV, art. 18=XL; — XVII, art. 2, 3, 4, 5=II, III, IIII, V — art. 30—35=XXX—XXXV; — XIX, art. 3—25=III—XXV; XX, art. 8, 12, 18=VIII, XII, XVIII, art. 25, 26, 27 i 31=XXV, XXVI, XXVII i XXXI.

brak wszelkiego racjonalnego systemu. I tak Zwód Kazimierza W. (I) mający artykułów 163, oznaczony był numerami I—CLXIII, widocznie i przedmowa była jako osobny artykuł zanumerowana. Statut korczyński z r. 1465 (II), artykuły sądowe (III), oraz statuta piotrkowskie z r. 1457 (IV) i z r. 1447 (V), obejmujące razem art. 60, ponumerowane były jako jeden zwód numerami od I—LVI, z omyleniem widocznem w liczbowaniu artykułów. Zwód małopolski króla Kazimierza W. (VI) i statut opatowiecki z r. 1474 (VII), obejmujące razem art. 116, ponumerowane były znowu jako jeden zwód liczbami od I do CIII, z pominięciem w liczbowaniu lub też myłką o 13 art. Oba statuta warckie (XV i XVI) przedstawiały również jeden zwód, oznaczony numerami artykułów od I do L II Wreszcie statut piotrkowski z r. 1493 (XIX) i statuta wielkopolskie króla Kazimierza W. (XX) miały numerowane artykuły, każdy dla siebie, pierwszy od I—XXV, drugi od I—XXXV. Wszystkie inne pomniki ręki pisarza pierwszego, jak niemniej pomniki spisane przez pisarza drugiego, nie miały artykułów liczbowanych.

Oprócz tego widoczny jest przy niektórych ustawach jeszcze inny, wielce charakterystyczny sposób liczbowania. I tak przy przywileju piotrkowskim z r. 1458 (IX) położoną jest rzymska liczba V, przy następującym zaraz statucie nieszawskim z r. 1454 (X) liczba VI, a przy sumie statutów małopolskich (XI) liczba VII Dalsze nie są liczbowane, przynajmniej liczb nie znać; ale przy statucie opatowieckim z r. 1474 (VII) znać wyskrobaną liczbę, była nią ze względu na następujące zaraz liczby V, VI i VII, prawdopodobnie IV. Liczby te nie przedstawiają się jako liczby porządkowe pojedynczych pomników w kodeksie zawartych, gdyż n. p. statut piotrkowski z r. 1458, oznaczony liczbą V, jest z kolei pomnikiem IX, statut nieszawski z r. 1454, oznaczony liczbą VI, pomnikiem z kolei X; ale liczby te zgodzą się doskonale, jeśli pomniki liczyć będziemy nie pojedynczo, lecz wedle tego jak one grupami w osobne zwody artykułów ściągnięte zostały. W takim razie liczba I przypadnie Zwodowi statutów króla Kazimierza W. (I), liczba II przypadnie na ściągnięte w jeden zwód statuta korczyńskie z r. 1465, piotrkowskie z r. 1457 i 1447, oraz artykuły sądowe (II, III, IV, V), liczba III na Zwód statutów małopolskich króla Kazimierza W. (VI) i statut opatowiecki z r. 1474 (VII), liczba IV na statut kor-

czyński z r. 1474 (VIII), poczem liczba V przypadnie w rzeczywistości już na statut piotrkowski z r. 1458 (IX), jak to w rękopiśmie zanotowano.

Te dwa systemy liczbowań ustaw i artykułów, tak napozór bezmyślne, rzucają jednak jasne światło na genezę naszego kodeksu. Łączenie niektórych ustaw, które między sobą żadnego bliższego pokrewieństwa nie wykazują, we zwody, jest rzeczą tak bezmyślną, iż o nią pisarza naszego kodeksu żadną miarą posądzić nie można; natomiast da się ono wytłumaczyć tem, iż pisarz przy układaniu kodeksu miał sobie udzielone luźne kopie ustaw, pisane różnemi czasy na osobnych kartkach lub w osobnych poszytach, z których niejeden poszyt mógł obejmować kilka kopij razem.

Jeśli Dr. Balzer słusznie się domyśla, że kodeks nasz powstał nie gdzieindziej, jeno w ziemi krakowskiej, to z równem prawdopodobieństwem można pójść jeszcze krok dalej i wskazać źródło, skąd materyał do kodeksu zaczerpnięty został. Chyba nigdzie w ziemi krakowskiej nie mogło się znaleźć tyle ustaw razem zebranych, jak w sądzie ziemskim krakowskim; sędziowie i pisarze ziemscy musieli się starać, aby kopie wszystkich ważniejszych ustaw posiadać u siebie; oryginały tych ustaw złożone były zapewne w grodzie. W skrzynce zamkniętej, przeznaczonej na przechowanie ksiąg sądowych, znajdowały się niewątpliwie kopie ustaw, różnemi czasy i przez różnych pisarzy bądź to pojedynczo, bądź po kilka razem sporządzone. Niektóre z tych kopij miały na marginesach znaczne numera artykułów pojedynczych, dodane przez kopistę, gdyż w oryginalnych ustawach artykuły nie są liczbowane, a liczbowanie to w tych seksterbach, gdzie kilka ustaw było razem spisanych, obejmowało wszystkie ustawy jako zwód jeden. Inne kopie ustaw, przez innych pisarzy dokonane, nie miały zaznaczonych artykułów. Taki to materyał różnorodny, w skrzynce sądu ziemskiego krakowskiego przechowany, dostał się pisarzowi naszego kodeksu do użytku, który go wiernie skopiował wraz z numerami artykułów, zaznaczonemi na marginesach, nie bacząc na bałamuctwo, jakie stąd wyniknie. Pisarz pisał pięknie i starannie, ale nie był wcale prawnikiem i o wewnętrznej wartości materyału, jaki miał dostarczony, sądu żadnego wyrobić sobie nie był wstanie. Niezwykła wykwinność kodeksu dowodzi, że chociaż kodeks nasz nie był z pewnością przeznaczony

dla króla, gdyż król byłby redakcyę zbioru powierzył prawdopodobnie albo kanclerzowi, albo innemu jakiemu wybitnemu prawnikowi, któryby materyał umiał dobrać i systematycznie ułożyć, to jednak musiał być przeznaczony dla jakiegoś bogatego magnata małopolskiego, który uczyniwszy wpływem swym akta sądu ziemskiego krakowskiego dla pisarza kodeksu przystępnemi, żadnych mu zresztą wskazówek co do wyboru materyału i uporządkowania onegoż nie udzielił, zostawiając go jego własnemu przemysłowi. Ztąd taki brak systemu; układ nie jest ani chronologiczny, ani przedmiotowy, niektóre ustawy powtarzają się po kilkakroć w różnych redakcyach, tak statuta króla Kazimierza W. wraz z sumami pięć razy a statut warcki razy dwa.

Czy pisarz sam dokonywał tłumaczenia na język polski, lub też już może w aktach sądu ziemskiego krakowskiego znalazły się tłumaczenia dawniej różnemi czasy dokonane, o tem sąd należy do naszych uczonych filologów, którzy orzekną, czy tłumaczenie wszystkich ustaw w kodeksie zawartych, jest jednolite, czy też wykazuje różnice, któreby się tylko dokonaniem tłumaczenia w różnych czasu okresach usprawiedliwić dały.

Kodeks nasz nosi na sobie ślady różnych poprawek i dopisków, różnemi dokonywanych czasami.

Najstarszemi i prawdopodobnie jeszcze ręką samego pisarza pierwszego dokonywanemi są podskrobania różnych wyrazów lub pojedynczych liter w tekście i zastąpienia ich innemi wyrazami lub literami. Takich poprawek wykazuje kodeks bardzo wielką ilość, która się w dalszej części kodeksu co raz bardziej zmniejsza. Tak n. p. [III—56] w art. 5 wyraz »klyąty« oraz wyrazy »wyely lyvdzy dlya onego« są widocznie na podskrobanem miejscu wypisane; [IX—68] w art. 25, 26 i 27 są tak samo wyrazy »lyaska« »alye« »dlya« »alyaska« przeskrobane i poprawione; te i wiele innych poprawek robi wrażenie, jakby w nich chodziło o wpisanie litery y bądź że była przez omyłkę opuszczoną, bądź może aby literę i pierwotnie napisaną, której pierwszy pisarz niezwykle rzadko używa, na y zamienić.

Na marginesach poczynione są ręką pierwszego pisarza następujące sprostowania: [XVIII—86] w art. 52 wyraz »iego« na brzegu

dopisany; [XXII—93] w art. 67 wyrazy »mogły a« na brzegu dopisane; [XLV—140] w art. 152 wyraz »postawicz« dopisany na marginesie; [LIX—167, 168] w ostatnim wierszu ostatni wyraz, następujący po wyrazach »on ktory«, snąć jako niepotrzebny, zmażany i wytarty, i na odwrotnej stronie w tem samym miejscu, to jest na początku wiersza ostatniego pomiędzy wyrazami »żądneho—prawa«, wymazany został również jakiś niepotrzebny wyraz; [LXII—175] rubryka art. 34 brzmiała pierwotnie »Gdy kogo pozową i t. d.«, pisarz dodał przed wyrazem »pozową« odsyłacz i na marginesie dopisał »przy« na znak, iż ma być przypozową.

Ręki drugiego pisarza są marginesowe poprawki: [XXXII—113] do art. 109 »nyepuszczayacz panv przyszyagy« i takąż sama [XCIII—235] do art. 92.

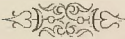
Jego też ręką przypisać należy wykrobanie liczb na marginesach, któremi, jak wspomnieliśmy, artykuły ustaw pojedynczych pisarz pierwszy ponumerował. Bałamutne te liczby mogły być dla pisarza drugiego przeszkodą, gdy układając rejestr artykułów do całego kodeksu, powoływał numerowane karty kodeksu.

Inne ręce z XVI już wieku, poczyniły następujące zapiski: [XLII—134] u dołu na samym brzegu wypisany wyraz »xyądzska«; [XLVIII—145] na bocznym marginesie przy końcu statutów kaziemierzowskich dopisano »A^o 1368«; [CXIX—288] zaraz poniżej tekstu podpis »Walanty Czer« zamazany za świeża; wreszcie [CLVI—361] ręka znacznie późniejsza wypisała na dolnym marginesie »Probatio Calami Bone Iesu«.

Tekst pomników w kodeksie zawartych, oddajemy z ściśłem zachowaniem pisowni oryginału a nawet oczywistych błędów i innych właściwości pisarzy, widocznych n. p. w niewłaściwym łączeniu wyrazów w jeden, lub rozdzielaniu onychże; tylko interpunkcyę zaprowadziliśmy racjonalną a liter dużych używamy tylko przy imionach własnych i po kropce. Dołączamy też w podobiznie wzór pisma obu pisarzy, mianowicie stronicę 50, na której się kończy rejestr artykułów dodany do kodeksu przez drugiego pisarza, oraz stronę 51 a raczej pierwszą pierwotnego kodeksu, od której się poczyną pismo pierwszego pisarza.

Niech nam będzie wreszcie wolno wywiązać się z miłego obowiązku i złożyć winne podziękowanie tak Jego Ekscelencyi Janowi hr. Tarnowskiemu za uprzejme udzielenie nam ze swej biblioteki oryginalnego kodeksu do naukowego użytku, jakoteż JW. Stanisławowi hr. Tarnowskiemu, Prezesowi naszej Akademii Umiejętności za życzliwe pośrednictwo w tej mierze.

Kraków, w lutym 1893.

SPIS PRZEDMIOTÓW.

	Strona
1. Rejestr artykułów całego kodeksu	1— 21
2. I. Zwód statutów króla Kazimirza W. obejmujący artykułów 163	22— 62
3. II. Statut króla Kazimirza Jagiellończyka, wydany w Nowem mieście Korczynie r. 1465, art. 13	62— 65
4. III. Artykuły sądowe, art. 39	65— 76
5. IV. Statut króla Kazimirza Jagiellończyka, wydany w Piotrkowie r. 1457 prze- ciw drapieżcom dóbr kościelnych	77— 78
6. V. Statut króla Kazimirza Jagiellończyka, wydany w Piotrkowie r. 1447, art. 7	79— 82
7. VI. Zwód statutów małopolskich króla Kazimirza W. obejmujący art. 98	83—101
8. VII. Statut króla Kazimirza Jagiellończyka, wydany w Opatowcu r. 1474, art. 18	101—104
9. VIII. Statut króla Kazimirza Jagiellończyka postanowiony w Opatowcu a wy- dany w Nowem mieście Korczynie r. 1474 przeciw drapieżcom dóbr kościelnych	104—105
10. Rota przysięgi woźnych	105
11. Sposób składania przysięgi przez żydów przeciw chrześcianom	105—106
12. Artykuł statutu nieszawskiego króla Kazimirza Jagiellończyka z r. 1454 o lis- tach inhibicyjnych	106
13. IX. Przywilej króla Kazimirza Jagiellończyka, wydany w Piotrkowie r. 1458 w przedmiocie zatwierdzenia statutu króla Władysława Jagielly, wydanego w Krakowie r. 1433 przeciw wyklętym	106—109
14. X. Statut króla Kazimirza Jagiellończyka wydany w Nieszawie r. 1454, art. 31	110—115
15. XI. Suma statutów małopolskich króla Kazimirza W. art. 65	115—122
16. XII. Uchwały zjazdu piotrkowskiego z r. 1444, art. 14	122—123
17. XIII. Uchwała zjazdu sieradzkiego z r. 1445	123
18. Postanowienie zjazdu piotrkowskiego z r. 1445	123
19. XIV. Artykuł statutu piotrkowskiego króla Zygmunta I. c. r. 1523 w przed- miocie rozgraniczenia dóbr królewskich od dóbr szlacheckich i duchownych	124
20. XV. Statut warcki króla Władysława Jagielly z r. 1423, art. 27	124—131
21. XVI. Statut warcki króla Władysława Jagielly z r. 1423 w odmiennym ukła- dzie, art. 31	131—137
22. XVII. Suma statutów małopolskich króla Kazimirza W. art. 42	137—141
23. XVIII. Statut króla Władysława Jagielly wydany w Krakowie r. 1433, art. 23	142—147
24. XIX. Statut króla Jana Olbrachta wydany w Piotrkowie r. 1493, art. 25	147—153
25. XX. Statuta wielkopolskie króla Kazimirza W. art. 35	154—161
26. XXI. Statut króla Jana Olbrachta, wydany w Piotrkowie r. 1501, art. 22	161—164
27. XXII. Zwyczaje ziemi krakowskiej, art. 40	164—171

Str. 1] Item poczyną szyć registr na statuta y na nyektore articuli przez oszwieczonego pana a pana, Kazymirza s bozey lasky krola polskiego ustawyone, ktore porzund wtychych kszyagach ssa wipisane.¹⁾

Item patrz przykazanya krolyewszkyego lystu I.

Item patrz statutu vstawyonego przeczyw sãndzy na odpor ku wysszemu prawv, lystu I.

Item patrz statutu przyzwolyenya o dzyeszyączyny lystu II.

Item patrz statutu o ranach kaplana albo szwyączzonego zaka, lystu III.

2] Item patrz statutu, gdy by pan chciał kupycz dzyeszyączyną, lystu III.

Item patrz statutu, gdy kto zaklnye ynterdycem, lystu III.

Item patrz statutu ó dzyeszyączynach ogrodnych, lysthu IIII.

Item patrz statutu o kupyoney dzyeszyączynyne, lystu IIII.

Item patrz statutu przyzwolyenya o dzyeszyączynach, lystu IIII.

Item patrz statutu o twardosczy thych ustaw, lystu IIII.

Item patrz statutu o dzyeszyączynyne zastawyoney, lysthu IIII.

Item patrz statutu o rozyezdzye granycznym, lysthu V.

Item patrz statutu, yz kazdy nam poddany ma stacz pod szwą cho-
rągwy, lysthu V.

Item patrz statutu, iz wynny ma bycz dan za rąką dluznykowy, lystu V.

Item patrz statutu o dzyeckowaniv wyny sądzyego, lysthu VI.

Item patrz statutu o pyeczący oyczowskyey, lystu VI.

Item patrz statutu, yz szolthyszy mayą na wojną yechacz, lysthu VI.

3] Item patrz statutu, iz duchowny mayą na wojną yechacz czy, kto-
rzy trzymayą oyczyną, lystu VI.

Item patrz statutu o pospolythem rzecznyku, lystu VII.

¹⁾ Mimo takiej zapowiedzi rejestr niniejszy nie odnosi się tylko do statutów króla Kazi-
mirzowych, lecz obejmuje wszystkie zgoła pomniki w rękopisie zawarte.

- Item patrz statutu o sądzyego rozgodzyenyu w prawye, lystu VII.
- Item patrz statutu, iz w kazdem powyeczye ma bycz sądzya, lystu VII.
- Item patrz statutu, iz w kazdym powyeczye ma bycz sądzya v kazdego woyewody, lystu VIII.
- Item patrz statutu, ktorey godziny ma bycz sądzono, lystu VIII.
- Item patrz statutu o rozgodzenyu wszythkych rzeczy, lystu VIII.
- Item patrz statutu o nyeuczczyenyu wszelkyego sądu, lystu VIII.
- Item patrz statutu, gdzye kto ma sądzycz, lystu IX.
- Item patrz statutu, iako sluzebnyk ma pozwacz, lystu IX.
- Item patrz statutu, pozwanye takoz szye ma myecz, lystu IX.
- Item patrz statutu, yz sapyerca pyerwey ma polozycz zaloba nalysczye, lystu IX.]
- 4] Item patrz statutu, iz sluzebnyk zwolya sądzyego ma pozywacz, lystu X.
- Item patrz statutu, iz nykth nyema chodzycz zbroya przed sand, lystu X.
- Item patrz statutu, iz zly podlug zaszlugy ma czyerpyecz, lystu X.
- Item patrz statutu, iz sądzya przez sluzebnyka ma pozwacz, lystu XI.
- Item patrz statutu, iz kromye powodu zadny nyema bicz pozwany, listu XI.
- Item patrz statutu, gdy kto odpyera kyem, az by byl wstronach dalyekych, lystu XI.
- Item patrz statutu o dzyeckowanyu dwv wolu, lystu XII.
- Item patrz statutu o wynye, ktora rzeczona yesth szyedmadzyesczya, lystu XII.
- Item patrz statutu o dzyeckowanyu zyemyan, lystu XIII.
- Item patrz statutu, iz powod ma pozwacz sapyerza, lystu XIII.
- Item patrz statutu o zastawye dzyedzyny albo czego ynego, lystu XIII.
- Item patrz statutu o doszwyaczczenyu gwalthu, lystu XIII.
- Item patrz statutu, gdy myesczany dal by svkno na borg, lystu XIII.]
- 5] Item patrz statutu o doszwyaczszenyu szwey slyachethnosczy, lystu XIII.
- Item patrz statutu o zlodzyeystwo pczol albo myodu, lystu XV.
- Item patrz statutu o doszwyaczszenyv ran thlynych, lystu XV.
- Item patrz statutu o doszwyadszenyv szwyadkow na sluzebnyka, lystu XV.
- Item patrz statutu o doszwyaczszenyu ran, gdy kto kogo vrazy wzwadzye, lystu XV.
- Item patrz statutu, iz klyathy moze szwyadszycz, acz by naten czas ynszych nyebylo, lystu XVI.
- Item patrz statutu, iz przyrodnym nyegdy moze szwyadszycz, lystu XVI.
- Item patrz statutu, iz dawnosc trzech lyath y trzech myeszyacy, lystu XVII.

Item patrz statutu o downosczy odedw lyath, lysthu XVII.

Item patrz statutu o dawnosczy o przyrodzonego, yego pyenyadze, lystu XVII.

Item patrz statutu o dawnosczy o przedaną dzyedzyną, lysztu XVIII.

Item patrz statutu o pozyczanyu pszenycze albo ynszego zboza, lysthu XVIII.

6] Item patrz statutu o placzye rzeczonym trzynaczcy, lysthu XVIII.

Item patrz statutu, iż pyrwsze zdanye wszwey mocy stoyy, lystu XIX.

Item patrz statutu o konyu vkradzionem we wssy, lystu XIX.

Item patrz statutu o vczyaczyu palczow ktorych kolwey, lystu XX.

Item patrz statutu, gdy sādzy ktho nye nagany, tedy yego szkazanye ma moez, lysthu XX.

Item patrz statutu, iż pyrwsze skazanye sādzyego ma moc, lystu XX.

Item patrz statutu o mlynarzu pospolytym miedzy braczyą, lystu XX.

Item patrz statutu o puszczyznye kmyeczey, lystu XX.

Item patrz statutu o pozyczonym konyu zdrowym nadrogą komu, lystu XX.

Item patrz statutu, gdy kmyecz kmyeczya zabyye, lysthu XXI.

Item patrz statutu, yz yeden ma bycz powolan o mązoboystwo, lysthu XXI.

Item patrz statutu o szmyerci nyektorego przez przyczyny, lystu XXI.

Item patrz statutu o slyachczyza zabyczyu, lysthu XXI.

7] Item patrz statutu o zabyczyu nyeczy|yey maczyerze, lysthu XXII.

Item patrz statutu o zbyglem slyachczycv, lysthu XXII.

Item patrz statutu o placzye szluzebnym albo woznego, lystu XXII.

Item patrz statutu o spaszynye zboza przez bydło, lysthu XXII.

Item patrz statutu, gdzye komu dadzą wyną, tham ma stacz, lystu XXII.

Item patrz statutu, iz pozoszcza ma bicz ognym spalyon, lystu XXIII.

Item patrz statutu o dzyewyczem gwalczye albo o nyewyesczym, lystu XXIII.

Item patrz statutu o przywylyeyu straconem, lysthu XXIII.

Item patrz statutu o zbyglem kmyeczyu, lystu XXIII.

Item patrz statutu, iz szyroty nyemayą dawnosczy, lysthu XXIII.

Item patrz statutu, ize czysty czlowyek a nyenaganyony ma szam odcz, lystu XXIII.

Item patrz statutu, iz nykth czyyey rzeczy nyema bracz bez wolyey czyyey, lysthu XXIII.

Item patrz statutu, gdy kogo wkąsszy pyesz, lysthu XXV.

8] Item patrz statutu, gdy ktho zagasz|szwyeczą czasu szwady, lystu XXV.

Item patrz statutu, gdy pastyrz do wszy zaszya owcze nyeprzypādzy, lystu XXV.

Item patrz statutu o ygranyu kosthek albo ynszey ygry, lystu XXV.

- Item patrz statutu, iż kostek nyemayą ygracz o zakład, lysthu XXV.
- Item patrz statutu, iż iadacz na wojną, szkody nyedzayalay any wewszy stoy, lystu XXVI.
- Item patrz statutu, iż dzyalv dzyeczy nyemayą myecz zoyczem szwym, lystu XXVII.
- Item patrz statutu o lychwye zydowszkyey, lystu XXVII.
- Item patrz statutu, gdy kto wyrąby drzewo wczudzem lyeszye, lystu XXVII.
- Item patrz statutu o slyachczye zbyegley, czo lotruye, lystu XXVII.
- Item patrz statutu, ktorzy kradną zboze napolyu, lystu XXVIII.
- Item patrz statutu o layanyu albo o szromoczenyu, lystu XXVIII.
- Item patrz statutu o ranach ryczerskych albo o slyacheczkych, lystu XXVIII.
- Item patrz statutu, gdy kto vrany kmyeczya albo vbyye, lystu XXIX.
- 9] Item patrz statutu, y (s) sądzya nyema zdacz kromya powoda, lystu XXXV.
- Item patrz statutu, iż pān nyema chodzycz zaszluzebnykyem do sądu, lystu XXXV.
- Item patrz statutu, gdy kto kord albo myecz wsządzye wyymye, lystu XXXV.
- Item patrz statutu, ktho ma dacz sluzebnyka, lystu XXXVI.
- Item patrz statutu o pozwanyu nyerzadlywem, lystu XXXVI.
- Item patrz statutu o dzyedzynye zasthawyoney y o yey dawnoszczy, lysztu XXXVI.
- Item patrz statutu o wzyaczyv wolow albo kony gwaltem, lystu XXXVII.
- Item patrz statutu o rzeczy wszteczne, gdy by szye zaszya kto wroczył do ssądzycy na odnowyeny, lystu XXXVII.
- Item patrz statutu, gdy kto sądzy przygany, yzby mv wgyego rzeczy krothko vczynyl, lyszthu XXXVII.
- Item patrz statutu o rākoyemsthvo, lyszthu XXXVII.
- Item patrz statutu o zasztawye zydowszkyey, lyszthu XXXVIII.
- Item patrz statutu, gdy kto kogo zassthapy przed sądem, lystu XXXVIII.
- 10] Item patrz statutu o dobrowolyenysztwie slyachethnem y o krolyewszkyey sluzbye, lysztu XXXVIII.
- Item patrz statutu o poszagu dzyevychem namyenyonem, lysztu XXXVIII.
- Item patrz statutu o dzyalye oyczowszkyem szwemy syny, lystu XXXIX.
- Item patrz statutu o zabyczyu slyachczycza albo kmyeczya, lystu XL.
- Item patrz statutu o gwalczye dzyewychem, lystu XL.
- Item patrz statutu, komv by dano wyną o zlodzyeystwo, lystu XLI.
- Item patrz statutu o zlodzyeystwy we wszy albo na polyu, lystu XLI.

Item patrz statutu o lychwy zydowszkyey, lystu XLI.

Item patrz statutu o zydoch, listu XLI.

Item patrz statutu o potwarzy sluzebnyka, lystu XLI.

Item patrz statutu, gdy sluga pomagayacz zapanem nyekogo vrazy, lystu XLII.

Item patrz statutu o zabyczyu nyeczyyego bydlyaczay, lystu XLII.

Item patrz statutu o dzyeckowanyu lyaszow albo gayow, lystu XLII.

11] Item patrz statutu o wyrabyenyu da|bu w gayu nyeczyyem kradomye, lyszthu XLII.

Item patrz statutu o porabyenyu dzyenya s pczolamy, lystu XLII.

Item patrz statutu o paszyenyu dobythka, lystu XLII.

Item patrz statutu o paszyenyu swyny w czudzim lyeszye, lystu XLIII.

Item patrz statutu, kazdy ma gnac droga bydlo napastwa, lystu XLIII.

Item patrz statutu, szyn za oycza zadneney (s) wyny nyema czyerpyecz, lyszthu XLIII.

Item patrz statutu o wylkyey wynnye szyedmnaszyesczya, lystu XLIII.

Item patrz statutu, ktorzy tha wyną maya bycz karany, lystu XLIII.

Item patrz statutu o zbyegv, komv dana wyną przez kogo, lystu XLIII.

Item patrz statutu o zbyeglem kmyeczyu, lyszthu XLV.

Item patrz statutu o sądzyech yednakich, lystu XLVI.

Item patrz statutu, aby pothwarz zgynala, lyszthu XLVI.

Item patrz statutu, iz kazdy zyemyanyn ma nawoyną yechacz, lyszthu XLVI.]

12] Item patrz statutu o dobrej moneczie, lyszthu XLVI.

Item patrz statutu, iz kazdy dług szwoy ma placycz szam, lystu XLVI.

Item patrz statutu o rąkoyemstwyey y o zastawye, lystu XLVI.

Item patrz statutu o thych, czo na woyną yada, lystu XLVII.

Item patrz statutu o thych, czo zwoyny yada, lystu XLVII.

Item patrz statutu o doszwyadszenyu swego slyacheczta, lystu XLVII.

Item patrz statutu o possagu szyostrzynym od brata, lystu XLVII.

Item patrz statutu o rokoch wylkyego dlugu, lystu XLVII.

Item patrz nyektorych articulow przez oszwyeczzonego Kazymyerza krolya polskyego na seymie nouomyeyszczkyem vstawyone, ktore wszadzyech zyemszkych maya bycz dzyerzane, lyszthu XLVIII.

Item patrz statutu, aby wszadzyech gwalthu any zwady nyeczynyono, lyszthu XLVIII.

Item patrz statutu, acz by ktho szadziego wszadzye wczym ruszyl, lystu XLVIII.]

13] Item patrz statutu, ile kroc szandy zyemszkye do roka maya bycz lystu XLIX.

Item patrz statutu, aby od tych myast odwolanye rokov nyebylo, lystu XLIX.

- Item patrz statutu, aby odwołany roków proznych, było skazane, listu XLIX.
- Item patrz statutu, o które summy sądzić i pod sądki nie mają sądzić, listu XLIX.
- Item patrz statutu, iż wyecze czasów naznamiowanych wsząd mają być sądzone, listu XLIX.
- Item patrz statutu, aby listy krolewskie sprawiedliwosci przekazywać nie były wydawane, listu L.
- Item patrz statutu, iż o kmięce zbiegłe w grodzie mają czynić, listu L.
- Item patrz statutu, aby potwarzyć i pozwy fałszywe i nierządne wsządzie myśca nie miały, listu L.
- Item patrz statutu, aby rzemieślnicy przychodniowi i opczym ludzi wszem przedawaniu nie wczynały, listu L.
- Item patrz statutu, aby w mięsczech zapowiadcy (s) targów nie były, listu LI.
- 14] Item patrz przykazania krolewskiego ku wypełnieniu tych wstaw, listu LI.
- Item patrz, gdzie szyć poczynają niektóre artykuły rozmaitych statutów zebrane, sądziem potrzebne, a naprzód gdy by kto był pozwany o zajem bydła, listu LI.
- Item patrz statutu, gdy by kmięca zbił sługę którego pana, listu LI.
- Item patrz statutu, gdy kogo pozową i z niego pomocnyki, listu LII.
- Item patrz statutu, gdy kto będzie pozwany na rok licyzowany, listu LII.
- Item patrz statutu, gdy by osiadły pozwany o sługi, którzy by komu krzywdę czynili, listu LII.
- Item patrz statutu, gdy ktoś będzie pozwany, a strona chce wydziec zgodę pozwów, listu LIII.
- Item patrz statutu, iż żaden kmięca niema swego powyathu, gdzie by szyć odzywał, listu LIII.
- Item patrz statutu o przypowieści, listu LIII.
- Item patrz statutu, gdy kogo pozową o gwałt w grodzie, listu LIII.
- Item patrz statutu, gdy kto żąda odbicia zwiną o zły pozew, listu LIII. |
- 15] Item patrz statutu, goi ktoś pozywa o łaki, lasy, gaje, stawy, listu LIII.
- Item patrz statutu, gdy ktoś kogo pozywa o osiadłość, listu LIII.
- Item patrz statutu o wydzierzeniu ziemskiej dawnosci, listu LIII.
- Item patrz statutu o odkładaniu i o zapiszowaniu roków niesłusznemu, listu LV.
- Item patrz statutu, gdy kmięca kmięca wczem obwinny, listu LV.

Item patrz statutu, gdy kogo pozową o którą kolwyek rzecz, lystu LV.

Item patrz statutu, gdy bywa zaloba o dziedzyczthwo, lysthu LV.

Item patrz statutu, gdy kto ynszem ymyenyem badzye pozwan, nyzly wlasznem, lystu LV.

Item patrz statutu, gdy kto ktorego kolwyek stadla o pozosthwo badzye obwynyon, lystu LVI.

Item patrz statutu, gdy kto odklada rok prawdziwą nyemoczą, lystu LVI.

Item patrz statutu o odkladanyu roku o wyadsze, lysthu LVI.

Item patrz statutu, gdy kto o czelyadz golothy kogo pozywa, lystu LVII. |

16] Item patrz statutu, gdy by kto byl obwynyon o kradzyez, lystu LVII.

Item patrz statutu, gdy vktorego zyemyanyna sluzebnyk kmyeczya zbyeglego lyczuye, lystu LVII.

Item patrz statutu, gdy kto pozwany o kmyeczye zbyegle, ku prawv dziedzycznemu szye czyagnye, lystu LVIII.

Item patrz statutu, gdy kto kogo nyesprawnye zdawa, lystu LIX.

Item patrz statutu, gdy kto pozwany zaloby przy, lysthu LIX.

Item patrz statutu, gdy kto pozywa pod wyną krolyewską, lystu LX.

Item patrz statutu, gdy wynny vprzedzi powoda wzdanu, lystu LX.

Item patrz statutu, gdy kogo przed sandem thkna o wyny, lystu LX.

Item patrz statutu o odkladanyu rokov, lystu LXI.

Item patrz statutu o odkladanyu rokov wgrocsthwy, lystu LXII.

Item patrz statutu, iz karczma any mlyn zadney oszyadlosczy nyemayą, lystu LXIII.

Item patrz statutu, gdy kogo pozową kuzapyszowy, lysthu LXIII.

17] Item patrz statutu, iz mynvt skxyag stojącym we przy nyema bycz dana, lystu LXIII.

Item patrz statutu, gdy kogo przypowieszczą ku doszycz vczynienyv, lystu LXIII.

Item patrz statutu, gdy kto kogo pozowie o rzecz zastaną, lystu LXIII.

Item patrz statutu naprzeczyw onym, ktorzy roku nyevstawayą, lystu LXIII.

Item patrz statutu, gdy kto pozwany nyeodpowyeda zapomocznyky, lystu LXV.

Item patrz statutu, gdzye szye poczyną statut krolya Kazymyerza naprzeczyw drapyeschom dobr kosczyelnych, gdy na wojną yadą, lystu LXV.

Item patrz, gdzye szye poczynayą nyektore vstawy y prawa przez oszwieczonego Kazymyrza krolya polskyego vstawyone na sey-my pyotrkwowskyem, lystu LXVIII.

Item patrz statutu, gdy kto o złodzieystwo będzie obwinyon, listu LXIX.

Item patrz statutu o iazyech, listu LXX.

Item patrz, gdzie szyć poczynają prawa albo statuta ziemszka Kazy-myrza krolia polskiego, listu LXXIII.

Item patrz statutu o dozyskowanym ymyenya, listu LXXIII.

18] Item patrz statutu o granyczach albo o rozyezdzyech, listu LXXIII.

Item patrz statutu o tych, co podchorągwią szyć nyestawią, listu LXXIII.

Item patrz statutu, gdy kto od sądu odejdzie przed skazaniem, listu LXXIII.

Item patrz statutu, gdy kogo sądzają albo bez czasu albo niewyn-nye, listu LXIII.

Item patrz statutu o pyeczący synów za żywotha oyców, listu LXXV.

Item patrz statutu o soltyszyech, listu LXXV.

Item patrz statutu o duchownych dziedziczythwa mających, listu LXXV.

Item patrz statutu o procuratorzech, listu LXXV.

Item patrz statutu o sądach, listu LXXV.

Item patrz statutu o sądach wojewod, listu LXXVI.

Item patrz statutu, w której godziną sądzia ma sądzić a doktorego czas, listu LXXVI.

Item patrz statutu albo wstawy o sądach, listu LXXVI.

Item patrz statutu o skazanym y o rzeczy sądzonej, listu LXXVI.

Item patrz statutu o pozwych, jako mają być, listu LXXVII.

19] Item patrz statutu o pozwych na dworze krolewskim danych, listu LXXVII.

Item patrz statutu o temże, listu LXXVII.

Item patrz statutu o pozwych, listu LXXVIII.

Item patrz statutu, którzy szyć wymawiają pany swemy zwyczaj-nyktorego, listu LXXVIII.

Item patrz statutu o pozwych, listu LXXVIII.

Item patrz statutu o temże, listu LXXVIII.

Item patrz statutu o temże, listu LXXIX.

Item patrz statutu o chytrości y o wprawności, listu LXXIX.

Item patrz statutu o temże thaka rzecz, listu LXXIX.

Item patrz statutu o temże, listu LXXX.

Item patrz statutu o kradzieży albo wprawności, listu LXXX.

Item patrz statutu, gdy kto puszczon będzie w wyżanie, listu LXXX.

Item patrz statutu o doszwyczeniu, listu LXXXI.

Item patrz statutu, gdy ktoby był pozwany o gwałt, listu LXXXI.

Item patrz statutu o doszwyczeniu słuchaczthwa, listu LXXXI.

Item patrz statutu, gdy ktoby kogo obwiny o rany, listu LXXXI.

- 20] Item patrz statutu, gdy kto komu pczol|y pokradnye, lystu LXXXI.
 Item patrz statutu o doszwyadszenyv ran, lysthu LXXXII.
 Item patrz statutu o takyemze doszwyadczenyv, lystu LXXXII.
 Item patrz statutu, iaczy szwyadkowye mayą bycz, lystu LXXXII.
 Item patrz statutu o szwyadkoch, ktorzy ssą stronye przyrodzeny, lystu LXXXII.
 Item patrz statutu o dawnosczyach, lystu LXXXIII.
 Item patrz statutu o themze, lystu LXXXIII.
 Item patrz statutu o themze, listu LXXXIII.
 Item patrz statutu yeszcze o dawnosciach, lystu LXXXIII.
 Item patrz statutu o temze, listu LXXXIII.
 Item patrz statutu o temze, listu LXXXIII.
 Item patrz statutu o pamyątnem, listu LXXXIII.
 Item patrz statutu, gdy kmyecz wprzygodą komv nychcze pomocz, lystu LXXXIII.
 Item patrz statutu, gdy kmyecz kmyeczya ochromy, lystu LXXXV.
 Item patrz statutu, gdy ktho nasządyego myeny o nyesprawne skazanie, listv LXXXV.
 Item patrz statutu, gdy trze braczya mayą yednego mlynarza, lysztv LXXXV.
 21] Item patrz statutu o kmyeczyoch, ktorzy |bez plodv schodzą, lystu LXXXV.
 Item patrz statutu, gdy kto komv konya pozyczy, lystu LXXXV.
 Item patrz statutu o mązoboystwye, lysthu LXXXV.
 Item patrz statutu, gdy slyachczycz slyachczycza zabyye, lystu LXXXVI.
 Item patrz statutu o mązoboystwye, lysthv LXXXVI.
 Item patrz statutu o zboyczach, listu LXXXVI.
 Item patrz statutu o skodach we zbozv, listv LXXXVI.
 Item patrz statutu o pozoscach, listu LXXXVI.
 Item patrz statutu, ktorzy panny gwalczą, lystu LXXXVI.
 Item patrz statutu o przywylyeyoch, lysztu LXXXVII.
 Item patrz statutu wyny, o ktore kmyecie mogą wstacz wszysczy, listv LXXXVII.
 Item patrz statutu o lyeczyech albo dawnosczy dzyeczynney, lystu LXXXVII.
 Item patrz statutu, gdy mąz poczlywy bądyze obwynyon, lystu LXXXVII.
 Item patrz statutu, gdy kto spyączemv na drodze wezmye czo, listv LXXXVII.
 Item patrz statutu, gdy czyy pyesz kogo vgye, listv LXXXVII.
 22] Item patrz statutu o zagaszenyv szwyecze wzwadzye, lysthv LXXXVIII.
 Item patrz statutu o ygrayących kosthky, listv LXXXVIII.

Item patrz statutu o temze, lysthv LXXXVIII.

Item patrz statutu o drapyesthwy yadących na woyną, lystu LXXXVIII.

Item patrz statutu o ymyenyv, gdy macz vmrze, lystv LXXXVIII.

Item patrz statutu o zlodzyeystwy y o czczy nyemających, lystv LXXXIX.

Item patrz statutu o lychwy, listv LXXXIX.

Item patrz statutu, gdy kto czyy lyasz albo gay porąby, lystv LXXXIX.

Item patrz statutu, gdy czelyadnyk czyy wnoczy komv czo vkradnye, lystu LXXXIX.

Item patrz statutu, gdy kto komv skvrweszynystwo zada, lystv LXXXIX.

Item patrz statutu o wynach ryczerskich bez rozlanya krwy, lystv XC.

Item patrz statutu, gdy ktho kmyeczya rany alb vbyye, lystv XC.

Item patrz statutu o tych, czo braczyą swą zabyyayą, lysthv XC.

Item patrz statutu o wynach szczepow, lystv XC.

23] Item patrz statutu, gdy kto czo komv bez|prawa wezmye, lystv XC.

Item patrz statutu, gdy kto komv gvalthem rolyą poszyeye, lystv XC.

Item patrz statutu, gdy kto komv woly gwalthownye wezmye, lystv XC.

Item patrz statutu o zytach, lystv XCI.

Item patrz statutu o tymze, lystv XCI.

Item patrz statutu o wynach wojewod, panow, sąndz, podsądkow, pyssarzow, podkomorzich, lystv XCI.

Item patrz statutu o wynach ktorych kolwy ygyer, lystv XCI.

Item patrz statutu, gdy kto rany albo zabyye ryczerza, lystv XCI.

Item patrz statutu, gdy ktho czyya ląką koszy, lystv XCII.

Item patrz statutu, gdy kto kogo wygrze rany, lystv XCII.

Item patrz statutu o rąkomyach, lyszhv XCII.

Item patrz statutu o wdowach y o ych wyenye, lysthv XCII.

Item patrz statutu o oczyszczeny drapyestwa, lysthv XCII.

Item patrz statutu o nalyezenyv myeska szpyenyądzmy, lystv XCIII.

24] Item patrz statutu o owocznem drzevy|gwalthownye podrąbyonem, lysthv XCIII.

Item patrz statutu o oczyszczeny włodarza albo sluzebnyka, lysthu XCIII.

Item patrz statutu o kvpyenyv y przedanyv solthystwa, lysthv XCIII.

Item patrz statutu o dawnoschy, listu XCIII.

Item patrz statutu o dawnoschy o zlodzieystwo, lysthv XCIII.

Item patrz statutu o dawnoschy dzyeczy, lystv XCIII.

Item patrz statutu o dawnoschy, listu XCIII.

Item patrz statutu o dawnoschy o mazoboystwo, lystv XCIII.

Item patrz, gdzie szyć poczynają statuta w Opathowczv wstawyone, naprzod gdy synom macz vmrze, lystv XCIII.

Item patrz statutu, gdy kto kogo wopyeką wezmye zymyenyem, lystv XCIII.

Item patrz statutu, gdy ktho wpadnye w mązoboystwo, lysthv XCIII.

Item patrz statutu o wyenye y o poszagu, lystv XCIII.

Item patrz statutu o wdowye, lystv XCIII.

Item patrz statutu, ktho szyć myeny bycz slyachczyczem albo ryczerzem, lysthu XCV.

25] Item patrz statutu, gdy szyć ktho mye|ny bycz slyachczyczem, a kmyeczya nyema, lystv XCV.

Item patrz statutu o wdowach, listv XCV.

Item patrz statutu o odkładanyv rokow nawyeczv, lystv XCV.

Item patrz statutu, gdy kto skym nawydzienye wezmye, lystv XCV.

Item patrz statutu, gdy ktho vmrze mającz dzyeczy, syny albo dzyewky, lystu XCV.

Item patrz statutu o głową, lystv XCV.

Item patrz statutu o złodzyeyv, lystv XCV.

Item patrz statutu o kmyeczyv a o slyachczyczv, lystv XCVI.

Item patrz statutu o złodzyeyv, lystv XCVI.

Item patrz statutu o opyecz synowcza, lystv XCVI.

Item patrz statutu, gdy ktho kogo pozywa, lystv XCVI.

Item patrz, gdzie sszyć poczynają articlvly zrozmaythych statvth krolow Kazymyerza y Włodzysława sebrane y nyekthore przywylyeye prawom zyemskiem przez nye przydane, naprzod naprzeczyw drapiesczom dobr kosczyelnych, lysthv XCVI.

Item patrz statutu o przyszyagą slvzebnykow, gdy ye wojewoda wstawya, lystv XCVIII.

26] Item patrz przyszyagy zydowszkyey prze|czyw krzesczyyanom, lystv XCVIII.

Item patrz statutu, yako ma bycz zydowy przepowedyana przyszyaga, listv XCVIII.

Item patrz statutu, iz lysthy krolewszkye kv odwlocze sprawyedlywosczy nyemayą bycz wydawane, lystv XCIX.

Item patrz przywylyeya naprzeczyw onym, ktorzy klyathwy dvchowny dlvzey rok v czyrpyą, przepys albo odnowienye przywylyeya prawego Włodzysława krolya odnowyony przez Kazymyerza, lystv XCIX.

Item patrz odnowyenia praw zyemskych sprzylozeniem nyektorych articulow przez oszwyczonego Kazymyerza krolya polskiego, lystv CIII.

Item patrz gdzie szyć poczynają nawysze czlonky prawa zyemskiego przez naoszwyczenyshego kxyąda Kazymyerza krolya polskiego

y prelaty y ryczerze yego vstawyone na wyeczoch pospolytych wyslyczkych. A napyerwey, gdy kto kogo pozowye o wlasne dziedzyczthwo, lysthv CXI.

Item patrz statutu o dziedzyczthwach, ktore rzeka dzyely, lysthu CXI.

27] Item patrz statutu, yako kazdy ma szye | pod chorągwyą stawycz, lysthv CXI.

Item patrz statutu o thych, czo nyechczą doszycz vczynycz any porąky sthawycz, lysthv CXI.

Item patrz statutu, gdy sądzye albo vřádnyczy czyądzyayą drapyezacz, listv CXI.

Item patrz statutu o synoch, ktorzy myecz pyeczący, gdy oczyecz zyw, nyemoga, lystv CXI.

Item patrz statutu, iz solthyszy duchowny y szwyeczczy mayą ycz na woyną, lysthv CXI.

Item patrz statutu o woyewodach, listu XCI (s).

Item patrz statutu, yako sądy mayą bicz sądzony, listu CXI.

Item patrz statutu, iz panowye sądomyersky, krakowszky na trzech myesczoch maya swe sądy myecz albo sądzycz, lysthv CXI.

Item patrz statutu, iz zapanyską wyną nyema wozny kmyeczya pozywacz, lysthv CXII.

Item patrz statutu, ktorzy nyerządnye pozywany bywayą przed krolya, lystv CXII.

28] Item patrz statutu o woznych, yz nyemayą bez przykazanya sądzyego | nykogo pozywacz any kmyeczya nagabacz, lystv CXII.

Item patrz statutu, kthorzy kv sądowyy zwrzaskanyem przychodzą, lystv CXII.

Item patrz statutu, gdy kto czo vczyny spanyskyego kazanya, lystv CXII.

Item patrz statutu o thych, kthorzy ssa pozywany a ony w dalyekych stronach ssą, a nyemasz ych wthey tho zyemy, lysthv CXII.

Item patrz statutu, yako ma bycz ktho ocz czyądzan, lystv CXII.

Item patrz statutu o wynye szyedmdzyeszyath zacz yesth, lysthv CXII.

Item patrz statutu, gdy kto kogo o dziedzyczthwo pozowye, lystv CXIII.

Item patrz statutu, gdy kto kogo obwyny o gwalth, lystv CXIII.

Item patrz statutu, gdy kogo oskarżą o zlodzyeysthwo, lystv CXIII.

Item patrz statutu, gdy kto komv czo naoyczyzna pozycza albo naborg, lystv CXIII.

Item patrz statutu, gdy komv rzekną, thy nyeyestes slyachczycz, lystv CXIII.

Item patrz statutu, gdy ktho kogo rany za yego początkyem, lystv CXIII.

29] Item patrz statutu, gdy kto zbroynye | naydzye albo nayedzye naczy dom a vrany mv oycza albo macz, lystv CXIII.

Item patrz statvtv, mogąy klyący wyedzyeny bycz na swyadieczthwo, listv CXIII.

Item patrz statvtv o dawnosczyach, lystv CXIII.

Item patrz statvtu o thych, czo mayą wzastawye dzyedzyczthwa, lystv CXIII.

Item patrz statvtv o wyenye nyewyesczyem, lystv CXIII.

Item patrz statvtv o wdowye, czo ma dziedzyczthwo wyenye, CXIII.

Item patrz statutu, gdy ktho naczyem dzyedzyczthwe stawy plothy, lystv CXIII.

Item patrz statutu o opyekalnykv szyroth, lystv CXIII.

Item patrz statutu, gdy ktho przeda ymyenye, lystv CXIII.

Item patrz statvtv, gdy kto czo komv pozyczy, lystv CXIII.

Item patrz statvtv o pamyathnem szadzyego, lystv CXIII.

Item patrz statutu, saszyedzy mayaly zlodzyeya czyyego gonycz, lystv CXIII.

Item patrz statutu o ranach, lystv CXIII.

Item patrz statutu o nyesprawiedlywem szkazanyv, lystv CXIII.

30] Item patrz statutu o dawnosczyach braczyey, lystu CXIII.

Item patrz statutu o odvmarczyznach albo o puszcyszynach, lystu CXV.

Item patrz statutu, gdy kyelko ych yednego zabyya, lystv CXV.

Item patrz statutu, gdy ryczerz ryczerza ochromy albo zabyye, lystv CXV.

Item patrz statutu, gdy kto komv macz zabyye, lystv CXV.

Item patrz statutu, gdy kto komu zboze popaszye bydlem, lystv CXV.

Item patrz statutu o pozosczech y o zlodzeyoch, lystv CXV.

Item patrz statutu o chodzenyv kmyecziov, lystv CXV.

Item patrz statutu, gdy pyesz kogo vgye z nagabanya czyyego, lystv CXV.

Item patrz statutu o pastyrzv, lystv CXV.

Item patrz statutu o synoch, kthorzy kosthky graya, lystv CXV.

Item patrz statutu o synoch, ktorzy po smyerczy maczyerzyney chcza czasy voycza, lystv CXV.

Item patrz statutu, gdy ktorzy czynya skody wgayoch, wlyeszyech, lystv CXVI.

31] Item patrz statutu, gdy slyachczycz slya|chczycza sromoczy, lystu CXVI.

Item patrz statutu, gdy slyachczicz slyachczycza rany albo byye, CXVI.

Item patrz statutu, gdy kto komv gwałtownye wezmye czo, lystv CXVI.

Item patrz statutu, gdy kto komv czyya rolyą poszyeye, lystv CXVI.

Item patrz statutu, gdy kto kopą napolyv wezmye, lystv CXVI.

Item patrz statutu, gdy kmyecz slyachczycza rany, lystv CXVI.

Item patrz statutu, gdy kto czo naydzye a nyewroczy, lystv CXVI.

Item patrz statvtv, gdy kto poraby drzewo owoczowe, lystv CXVI.

Item patrz statutu o dzyalye braczkym przed przyyaczelmy, lystv CXVI.

Item patrz statutu o głową, lystv CXVI.

Item patrz statutu, gdy sądziemy oskazanye wyną dadzą, lystv CXVI.

Item patrz statutu o opyekadlnykoch, listv CXVI.

Item patrz statutu, kto ma glyeythv dacz zbyełczowy albo kto moze, lystv CXVII.

Item patrz statutu, gdy kmyecz vczyecze bez wyny pana swego, lystv CXVII.

32] Item patrz, gdzie szyć poczyna dokonanye wPyotrkowye na szwyatho szwyathego|Barthlomyeya vstawyone pod lyathem bozem thyszyacz czthyry stha lyath czterdzięszy y czthyry, lysthv CXVII.

Item patrz, czo szyć stalo wSzyradzyc dokonanye na pospolythem seymie, lyszthv CXVIII.

Item patrz, gdzie szyć poczyna statuth krolya Sigmuntha yego myloszy o bywanyv granycz myedzy dobry naszemy krolyewszkyemy y poddanych naszych thak duchownych yako szwyecznych, listv CXIX.

Item patrz statutu, gdzie szyć poczynają statuta Włodzysławva złasky bozey krolya polskiego, lystv CXX.

Item patrz przykazanya Włodzysława krolya, lystv CXX.

Item patrz statutu o odkładanyv rokov, lysthv CXX.

Item patrz statutu o odkładanyv rokov na roczech, lystv CXX.

Item patrz statvtv, zona po smyerczy mąza swego wyenye wszwym ma zostacz, lysthv CXXI.

33] Item patrz statutu, zona po szmyerczy mąza svego ma zostacz przy domovich|rzeczach, lystu CXXI.

Item patrz statutu, czyecz moze polyeczicz ymyenye y dzyeczy ynshemv w opyeką, lysthv CXXI.

Item patrz statutu o dzyalye szynow zoyczem, lysthv CXXII.

Item patrz statutu, bracza mayą wyposzazycz szyostry, lystv CXXII.

Item patrz statutu o przedanyv dzyedzyny szwey, lysthv CXXIII.

Item patrz statutu, kxyągy zyemshkye mayą bycz dobrze chowane, lystv CXXIII.

Item patrz statutu o poroczkoch, listv CXXIII.

Item patrz statvtv o pamyathnym, lysthv CXXIII.

Item patrz statutu, ktore rzeczy sluszają nastharostą, lystv CXXIII.

Item patrz statvtu o placzye pyssarzskym, lystv CXXIII.

Item patrz statutu o lychwye zydwshkyey, lystv CXXIII.

Item patrz statutu, gdy slyachczicz da wyną slyachczyczowy, lystv CXXV.

Item patrz statvtv, iz kmyecz slyachczyczowy nyemoze przyganycz, lyszthv CXXV.]

34] Item patrz statutu, dlya czego wolya yest rzeczona, lystv CXXV.

Item patrz statutu o slyachczyczv zbyeglem, lystv CXXV.

Item patrz statutu o nyevzytecznem solthyssye, lystv CXXVI.

Item patrz statutu, gdy ktho kogo zastanye wzapusczye, lystv CXXVI.

Item patrz statutu o dzyenyv y o myedzye, lysthv CXXVI.

Item patrz statutu, ktho zazega zapusty albo gaye pozarem, lystv CXXVI.

Item patrz statutu o lowyskach y o lowyenyv zwyerza, lystv CXXVII.

Item patrz statutu o lowyenyv zayaczy y przepyorek, lystv CXXVII.

Item patrz statutu o zbyeglych kmyeczyoch, lystv CXXVII.

Item patrz statutu o czechoch bractwa y o vrzadzye ych, lystv CXXVII.

Item patrz, gdzye szye poczynay statuta albo prawa polska vchwalone y poczwyerdzone przez oszwieczonego Wladyslawa krolya polskyego Warczye, na przod o odkladanyv rokow, lysthv CXXVIII.

Item patrz statutu o wdowyech, listv CXXVIII.

35] Item patrz statutu o themze, lystv CXXVIII.

Item patrz statutu, iz oczycz za zywotha moze dzyeczyom y zenye opyekalnyka vstawycz, lystv CXXIX.

Item patrz statutu o oyczv, ktory chce poyacz drugą zona, lystv CXXIX.

Item patrz statutu o themze, lystv CXXIX.

Item patrz statutu, gdy dzyewky nyemayą bratha po szmyerczy oyczowey, lysthv CXXIX.

Item patrz statutu o chytroschy przyrodzonych, lystv CXXX.

Item patrz statutu o dawnoschy zastawy, lystv CXXX.

Item patrz statutu o pothwarczach, lystv CXXX.

Item patrz statutu o granyczach, lysthv CXXX.

Item patrz statutu, yako mayą bycz kxyagy zyemskie chowane, listv CXXXI.

Item patrz statutu o poroczkocho, yako mayą bycz, lystv CXXXI.

Item patrz statutu o pamiątnem sądzyego, lysthv CXXXI.

Item patrz statutu, ktore rzeczy staroszthy mayą sąndzycz, lysthv CXXXI.

36] Item patrz statutu o dochodzyech pyssarzskych, lysthv CXXXII.

Item patrz statutu o zydowszkyey chythroschy, lysthv CXXXII.

Item patrz statutu, gdy by slyachczycz sromoczyl slyachczyca, lystv CXXXII.

Item patrz statutu, iaką wolyą mayą kmyeczye trzymacz, lysthv CXXXII.

Item patrz statutu o zbyeglem kmyeczyv albo solthysszye, lysthv CXXXII.

Item patrz statutu o nyegodnem albo nyevzytecznem solthysze, lysthv CXXXIII.

Item patrz statutu o wyelkich drzewiech, lysthv CXXXIII.

Item patrz statutu o pcelnych paszyekach, lysthv CXXXIII.

Item patrz statutu o obwynyenyv zezonego gayv albo borv, lystv CXXXIII.

Item patrz statutu, gdy kto zwyerz wielky gony, lysthv CXXXIII.

Item patrz statutu, gdy ktho zayacz gonyacz, czyny komv skoda, lysthv CXXXIII.

Item patrz statutu o nyewolnych slvgach, lysthv CXXXIII.

Item patrz statutu o przekupnyoch myeszczkych, lystv CXXXIII.

37] Item patrz statutu albo articulow, gdzie sbye poczynay statuth polskych wybrane krothkyem polozeniem. Naprzod gdy ktho kogo pozywa o wlaszne dzyedzyczstvo, lystu CXXXV.

Item patrz statutu o dzyedzyczthwach, kthore rzeka dzyely, lystv CXXXV.

Item patrz statutu, kazdy ma sbye pod choragwyą stawycz, lysthv CXXXV.

Item patrz statutu o tych, czo nyechczą doszicz vczynycz any rakoymy postawycz, gdy bądą przewyczyżeny wsządzye, listv CXXXV.

Item patrz statutu, gdy szandzye albo vrządnyczy czyądzayą drapyczacz, lystv CXXXV.

Item patrz statutu, iz synowye nyemayą myecz pyeczaczy szwey, poko oyczowye zywą, lystv CXXXV.

Item patrz statutu, iz solthyszy duchowny y szwyeczczy maya ydz nawoyna, lysthv CXXXV.

Item patrz statutu o woyewodach, lysthv CXXXV.

Item patrz statutu, iako sądy maya bicz sądzony, lystv CXXXVI.

38] Item patrz statutu, iz panowye sando|myrzszy, krakowszczy na thrzech myeszczach maya swe sądy sądzycz, listv CXXXVI.

Item patrz statutu, za panyską wyną nyema wozny kmyeczya pozywacz, lysthu CXXXVI.

Item patrz statutu, kthorzy nyerządnye bywayą pozywany przed krolya, lysthv CXXXVI.

Item patrz statutu, wozny nyemayą nykogo bez wolyey sądziyego pozywacz, lysthv CXXXVI.

Item patrz statutu, ktorzy zwrzaszkanyem kv sądowy przychodzą, lystv CXXXVI.

Item patrz statutu, gdy ktho czo vczyny spanyskyego przykazanya, listv CXXXVI.

Item patrz statutu, gdy ktho kogo pozowye a onego wzyemy nyemasz, lysthv CXXXVI.

Item patrz statutu, iako ma bycz ktho czyądzion, lystv CXXXVI.

Item patrz statutu, wyelye ich maya poslacz na czyązą, lystv CXXXVII.

Item patrz statvtu o wynye szyedmydzyeszyąth, zacz yesth, lystv CXXXVII.

Item patrz statvtv, gdy ktho kogo pozowye o dzyedzyczthwo, lystv CXXXVII. |

39] Item patrz statvtv, gdy ktho kogo obwyny o gwalth, lystv CXXXVII.

Item patrz statvtv, gdy kto kogo oszkarzy o zlodzyeystwo, lystv CXXXVII.

Item patrz statvtv, gdy ktho komv czo na borg da, lysthv CXXXVII.

Item patrz statvtv, gdy komv ktho przygany o slyacheczthwo, lystv CXXXVII.

Item patrz statvtv, gdy ktho kogo rany za yego początkyem, lystv CXXXVII.

Item patrz statvtv, gdy kto zbroynye nayedzye na czyy dom a rany mv oycza albo macz, lysthv CXXXVIII.

Item patrz statvtv, mogąły kłyący wyedzyeny bycz na szwyadeczthwo, lystv CXXXVIII.

Item patrz statvtv o dawnosczyach, lystv CXXXVIII.

Item patrz statutu o thych, czo mayą wzastawye dzyedzyczthwa, lystv CXXXVIII.

Item patrz statvtv o wyenye nyewyesczyem, lystv CXXXVIII.

Item patrz statvtv, gdy ktho naczyym dzyedzycztwye stawy plothy, lystv CXXXVIII.

40] Item patrz statutu o wdowye, czo ma dzyedzycztwo wyenye albo woprawy | lysthv CXXXVIII.

Item patrz statutu o opyekalnykv szyroth, lysthv CXXXVIII.

Item patrz statvtv, gdy ktho przeda ymyenye, lystv CXXXVIII.

Item patrz statvtv, gdy ktho komv czo pozyczy, lystv CXXXVIII.

Item patrz statutu o pamyąthnem sądzyego, lystv CXXXIX.

Item patrz statvtv, mayąły sząszyedzy zlodzyeya czyyego gonycz, lystv CXXXIX.

Item patrz statutu o ranach, listv CXXXIX.

Item patrz statvtv o nyesprawyedlywym skazanyv, lystv CXXXIX.

Item patrz statvtv o dawnosczyach braczyey, lystv CXXXIX.

Item patrz statvtv o puszczynach, lystv CXXXIX.

Item patrz statvtv, gdy kmyecz vczyecze bez wyny pana yego, lystv CXXXIX.

Item patrz poczwyerdenya praw zyemskych przez oszwieczonego Władysława kroya polskyego, lystv CXXXIX.

Item patrz, gdzye szye poczynayą statuta Iana Olbrachtha zlasky bozey kroya polskyego, lystv CXLVI. |

41] Item patrz statvtv, aby z zadną bronyą wdom sądv nyechodzono, lystv CXLVI.

- Item patrz statutu, aby zadny starosta nyesządził ynaczey, yedno we-
dlye vsthaw thych, lysthv CXLVI.
- Item patrz statutu o polozenyv kxiag zyemskych, lystv CXLVII.
- Item patrz statvtv, ocz ma bycz sądzono napyrwszym kxyąg poloze-
nyv, lysthv CXLVII.
- Item patrz statvtu o rocze polozonem nawalny sgyem, lystv CXLVII.
- Item patrz statvtv, gdy by ktho gwalthownye wszedszy w dom, zabyl
gospodarza, lystv CXLVII.
- Item patrz statvtv, kiedy by czyy sluga gwalth domowy vczynyl, ly-
stv CXLVIII.
- Item patrz statvtv o mązoboyczach s slachthý sprzygody, lystv CXLIX.
- Item patrz statvtv o gwalthownykoch dzyewycz y nyewyasth, lysth
CXLIX.
- Item patrz statutu o wydzyelyenyv granycz, lysthv CXLIX.
- Item patrz statvtv o kmyeczyoch zbyeglych, lystv CL.
- 42] Item patrz statutu, aby kmyeczye nye[rządnye od panow nyeod-
chodzyly, lystv CL.
- Item patrz statvtv o odkladanyv granycz, lystv CL.
- Item patrz statvtu o wydzyerzenyv wolyey, kmyeczyom od panow
daney, lysthv CLI.
- Item patrz statvtv o poszagv nyewyesczyem, lystv CLI.
- Item patrz statutu, aby przelozeny duchowny zadnego zapowyedanya
szwemy lysty wprawye szwyeczkyem nyeczynyly, lysthv CLI.
- Item patrz statvtv, aby zolnyerze na woyną yadačz, vbogyem lyudzyom
skod nyeczynyly, lysthv CLII.
- Item patrz statvtv, aby starosta od wyązowanya wymyenye od zye-
myan nycz nyebral, lystv CLII.
- Item patrz statutu o dawnosczy kxyąg zyemszkych y groczkych, ly-
stv CLII.
- Item patrz statutu, iz vstawy sthare krolyow y kxyazałh wszwey mo-
czy mayą trwacz, lystv CLII.
- 43] Item patrz statutu o ochowanyv kxyąg | zdany wyecznych ymyenya,
lystv CLIII.
- Item patrz statvtv, aby lysthy krolyewszkyemy zadnych rokov nyeod-
kladano, lystv CLIII.
- Item patrz statutu, zadny zloszynk glyeythv od prawa nyema myecz,
lysthv CLIII.
- Item patrz statutu, iako mayą bycz chowane kxyagy zyemske, ly-
sthv CLIII.
- Item patrz przykazanya krolyewszkyego na obyawyenye tych vsthaw,
lysthv CLIII.
- Item patrz, gdzye szye poczynayą prawa albo statuta wylkyey Pol-
szky, lysthv CLIII.

Item patrz statutu o nyeposluszenystwy sãdz, gdy gdzye krol wgye-
dzie, lysthv CLIII.

Item patrz statutu o dochodzye pyszsarzow, lysthv CLV.

Item patrz statutu o dochodzye vrzadnykow, lysthv CLV.

Item patrz statutu, iz nykth nyema wrzeczy przyrodzonych albo cze-
lyadnyka do sãdow przychodzycz, lystv CLV.

44] Item patrz statutu o wynye szyedm|dzyeszynth, lystv CLV.

Item patrz statutu, gdy ktho przed arczybyskupem albo starosta korda
dobãdzye, lysthv CLV.

Item patrz statutu o obyczayv pozywana, lysthv CLVI.

Item patrz statutu, gdy kto nyerzãdnye albo nyedbalye przynaszem
dworze pozwaã bãdzye, lystv CLVI.

Item patrz statutu o dzyedzyczthwach przedanych albo zastawyonych,
listv CLVI.

Item patrz statutu o zlodzyeystwach albo o rozboyoch, lystv CLVI.

Item patrz statutu o wynye wstheczne, lysthv CLVII.

Item patrz statutu, gdy kto sãdzyemu przymowy albo przygany, ly-
stv CLVII.

Item patrz statutu o rãkomyach, lysthv CLVII.

Item patrz statutu, gdy kto kogo wyzwoly przed sãdem, lystv CLVII.

Item patrz statutu o sluzbye ryczerzkyey, lystv CLVII.

Item patrz statutu o poszagv, listu CLVII.

Item patrz statutu o mãzoboystwy y o ochromyenyv, listu CLVIII.

45] Item patrz statutu o gwalczye dzyewyczym, lysthv CLVIII.

Item patrz statutu o hanybye zlodzieystwa, listu CLIX.

Item patrz statutu o zlodzyeystwie stawow albo na polyv, lystv CLIX.

Item patrz statutu o lychwach zydowszkych, lysthv CLIX.

Item patrz statutu o przestãpyech woznych, lystv CLIX.

Item patrz statutu, gdy sluga pomagayãcz panv, nyekogo rany, listv
CLIX.

Item patrz statutu, gdy kto zabyye bydlyã komv nyevkye, lystv CLIX.

Item patrz statutu, gdy kto czyye lyaszy, gaye albo drzewo rãby,
lysthv CLX.

Item patrz statutu o passzyenyv bydla, lysthv CLX.

Item patrz statutu, oczyecz za szyna nyema nycz placzicz, lystv CLX.

46] Item patrz statutu, ocz wyna szyedm|dzyeszynth, lystv CLX.

Item patrz statutu o zbyeglych skrolyestwa, listu CLXI.

Item patrz statutu o kmyeczyoch zbiegłych, lystv CLXI.

Item patrz statutu o sluzbye panow, lystv CLXII.

Item patrz statutu, zydowye nyemayã dawacz pyeniãdzy na lychwã,
lysthv CLXII.

Item patrz statutu o tych, czo yadã na woynã, lysthv CLXII.

Item patrz statutu o doszwyyadszeniv ryczerzthwa, lysthv CLXII.

Item patrz statutu, gdy ktho vmrze mającz szyny y dzyewky, lystv CLXII.

Item patrz, gdzye szye poczynayā articuly Iana Olbrachtha zlasky bozey krolya polskyego, vstawyone na seymie pyotrkowszkyem lyatha narodenya bozego thyszyacz pyaczseth y pyerwego, lystv CLXIII.

47] Item patrz, gdzye szye poczynayā zwyczaye zyemye cracowszkyey ku statutom zyemszkyem przypyszane y doszwyachczone, lystv CLXIII.

Item patrz statutv o zapysze groczkyem, lysthu CLXIII.

Item patrz statutv przythcze o sāndeniyv dzyeczy lyath nyemayāczych, lysthv CLXIII.

Item patrz statutv o ymyenyv wzdanem dzyeczyom mlodem przez dzyeczy nyezapyszanem, lystv CLXIII.

Item patrz statutv, gdy zona zapysze māzowy, lystv CLXV.

Item patrz statutv o wyenyczv pannyen zamaz danych, CLXV.

Item patrz statutu o woznem napirwem rocze przed odpowiedzenyem danem, lystv CLXV.

Item patrz statutv o chowanyv czasv napytanye wszādzyech y o nye-sluchanyv pythany prze strony, lyszthv CLXV.

Item patrz statutu o lyszcyech przez stharosta naskargā danych we trzech rzeczach, CLXVI.]

48] Item patrz statutu o wypelnyenyv przezyskv, lystv CLXVI.

Item patrz statutv o daczye y tytulie wpozwyech, lystv CLXVI.

Item patrz statutu o zlem rzecznykv, lysthv CLXVI.

Item patrz statutv o rok v pozvie nadwornem, lystv CLXVI.

Item patrz statutu o pozywayāczych nadwornye wsādzye, ynaczey o nathknyonych, lystv CLXVI.

Item patrz statutu, gdy kto nyevthczy sāndv, lysthv CLXVI.

Item patrz statutu o pomocnykach pozwanych CLXVII.

Item patrz statutv, powod wrocze blyszy yesth dowodnicz naprzeczywko pozwanemv, lystv CLXVII.

Item patrz statutu o zdawanyu powody, lystv CLXVII.

Item patrz statutu o nyedopuszczenyv wyāzanya wmlyn y karczma, lystv CLXVII.

Item patrz statutu, nyemoczą prostā rok nyemoze bycz odlozony, gdy szye zapysze, lystv CLXVII.]

49] Item patrz statutu o mynvczye nyepyecząthowaney, lysthv CLXVIII.

Item patrz statutu o nyesprawnem przypozwanyv ku doszycz vczynyenyv, lysthv CLXVIII.

Item patrz statutu, gdy pozywayā nyeoszyadle, lysthv CLXVIII.

Item patrz statutu o powodzye pozywayaczym a nyepatrzączego vstawcznye prawa, lystv CLXVIII.

Item patrz statutu, pozew wnyeszyony napozew, lystv CLXIX.

Item patrz statutu o wyrzeczeniuw zwasznego powiatu, lystu CLXIX.

Item patrz statutu o roku lyczowanem, lystu CLXIX.

Item patrz statutu, wyelye ma bycz zyemyanow sluzebnykiem ku swyadeczthw, lystu CLXIX.

Item patrz statutu o lasce, listu CLXIX.

Item patrz statutu bydla s skody zayathe, lystu CLXX.

Item patrz statutu o bydliaczynu do kroluowskieu oboru danem, gdy go nyewyraczą, lystu CLXX.

Item patrz statutu o nyedaniu bydliacza do oboru kroluowskieu, listu CLXXI.

50] Item patrz statutu o zapowiedaniu pyenyadzy, lystu CLXXI.

Item patrz statutu o pozyczanych pyenyadzoach, lystu CLXXI.

Item patrz statutu o swyadeczthw sluzebnika zynszye zyemye do drugieu, lystu CLXXI.

Item patrz statutu o skladaniu yntherczyz pozwow, listu CLXXII.

Item patrz statutu o nyepyszaniu przypowyesczenia, listu CLXXII.

Item patrz statutu o proszeniu pospolu zdania y wynu, lystu CLXXII.

Item patrz statutu o wyazaniu, ktoremu wazpysze dluznyk od rzeki zwynej, lystu CLXXII.

Item patrz statutu, odlozenie rzeczy dla roku wyaczszego, lystu CLXXIII.

Item patrz statutu o nyesprawiedliwym zdaniu, lystu CLXXIII.

I.

I — 51] Poczynayą sye statuta krolya Kazymyrza, zboga mylosczy krolya polskyego, przezen y przez nawyelyebnyeyschego oczcza Iaroslawa iarczybyskupa gnyeznienskyego y przez byskupa Bodzanta krakowskyego y tez przez radą oswyeczonego krolya Kazymyrza y pospolythe dobre slozone wschytkyey zyemy polskyey.

Gdyz podlug navky pysma, wszelky czlowyek wmlodoczy yest pochopnyeyszy kv zlemv, y wszelkye stworzenye swyata yest nyetrwayące samo wsobye, alye przyrodzenye czlowyecze rychley sye sklony podlug swyata nyz podlug swyatosczy kv bogv; aczkoly podlug zrzádenya boskyego stworzeny myely by bicz czny, vmyerny, sprawyedlywy, spokojny; a yze rozpvszczone lakomstwo acz by sprawyedlywosczyą nyebylo sthluczono, tedy zgoda y pokoy myedzy lyvdem by zagynála, a kazdy ksobye, czo sye gemv lyvby, tho vczyiny: alye yze nawyączscha dobrocz yest od lyvdzy na swyeczce sprawyedlywosc a myloscz, czvdzego nyedrapyeząc any zą- 52] dacz a ssweo podlug boskyey mylosczy vzywacz, przeto by nyczgodny vzywaly a zgodny przezpyeczność myely, vkladamy prawa, yaz ssą przez boze rącze vsthawylene.

Przykazanye krolyewskye.

Kazymyrz zboga mylosczy krol polsky etc. Wyznawami them tho pysmem chcąc, aby poddany krolyewsthwa naschego a na gymyá polskyego oboyego sthadla, geden zdrugym poczesnye był a yeden drugyego nyevrazal, alye sprawyedlywosczy pomagál, przetho zossobney rady wyelyebnego oczcza kxyádza Iaroslawa gnyeznienskyego kosczyola iarczybyskupa y tez prelathow y stholyecznykow oboyego stadla wogewod, rycerzow y pospolsthwa slyachty naszej zyemye polskyey, kv wyeczney pamyácii vklad albo statutha vstawylysmy, kthorez popyschemy, chcąc, aby ge wzyemy polskyey wschythczy zachowaly pod mylosczyą naschą

y naschego naruszenya, a chcąc wzdy wyny w tych kxyągach vlozoney, bo częstokrocz zly acz sye nyebądzye bal grozy, alye sye bądzye bal wyny.

(1). Przeczyw sądzy na odpor kv wysszemv prawv.

II -- 53] Na początkv sądow zdacz sthrony telko mayąc | boga przed oczyma, aby sloncze prawdy a przedawcze swego sąmnyenya y czy (s) nyebyly by nalyezyeny a yz by chytroszczą swą sprawyedlywoszcz opvsczywszy, kv yedney ströneye drvgą opvsczywszy nyeprzestayaly: vkladamy, acz by gdy nyektory sądzya wybrany moczą naszą albo yego namyastek opvsczywszy boyazn bożą, dzyerząc stroną yedną, zdal by y przysądzył o dzyedzyną albo o gynsche rzeczy przed sąd przywyedyzone, nyesprawyedlywywe ossądzayąc drugą stroną, thedy strona vczyżzona odzowye sye kv wyszemv prawv stolczv. A yze yest obyczay wsąndzyech polskych, yze sądzya, ktoremv wyną dadzą, nyepozyscze wyny, alyz by yego nyekonano, paknyalyby przekonan, tedy lvyenze albo trzy grzywny ströneye vrazoney przepadnye zwyńą rzeczöną pyątnadzyesczyą, ze sromotą ma dacz temv, który yego o nyesprawyedlywe zdanye wyzwal kv stolczv wyschemv.

(2). Przyzwolyenye o dzyesyączyny.

Ia Iaroslav zboga mylosczy gnyeznienskyego kosczyola iarczybyskup, postawiony vrządem obezzrzenya w obyездyie y tez wpowyeczye krakow-54] skyem, wschem pospolyczye | thym to pysmem dawamy wyedyecz, yze myedzy osswyeczonym kxyażącnyem, panem Kazymyrzem zboga mylosczy krolyem y panem patronem naschym zströney yedney, a Bodzanta bratem naschym mylym, byskvpem crakowskym zströney drugyey, porvschylo sye nyektore wążpyenye o dzyesyączyny y gynsche klyąthwy, ktorez na dolye polozyemy, obozey ströneye, nyechząc swego sąmnyenya vrazycz, dobrowolnye kromye wszego blądv y chytroszczy kv thwardosczy swey y swych namyastkow o wszythky rzeczy y klyąthwy thy, ktore thv polozone ssą, na nass spvscyly yako by na rozgoczczą, yednacza przyyątego, dawayąc y pozyczayąc nam wschystką mocz, abysmy kromya wschego sándv, prawem zdany, tako dvchowym yako swyeczkym nyeschkodząc, podług naschey wolyey kv sthathkv przywyedly. Przeto my zbożą pomoczą a mązow mądrosczy napelnywszy radą, zdobrym rozmyslyenym dlya pokoya pospolnego y opory kosczyelney, moczą slyvbv obvstron vkladamy myedzy panem krolyem y tez myedzy byskvpem, aby gdy który drapyescza dzyesyączyny III — 55] albo gwaltownyk rzeczy kosczyelnych byl | by nalyezyon, ma bycz vpomynan klątamy zvpomynanym. Zaprawdę acz by lyezal w kląthwyemye mymo myesyący szesz, tedy kmyeczye pod nyem bądący, którzy dawayą dzyesyączyną, mayą bycz spanem klyący, az dosycz vczyńą. A gdy by tez nyektora pany pana nyemayąc albo wgynych stronach bądanczego, dzyesyączyną wstargła albo zdrapyezyla, tez them obyczayem ma bycz klyąta.

(3). O ranach kapłana albo swyaczzonego zaka.

Ustawyamy tez, acz by kapłan albo zak swyaczony gdzye kolwye byl by zabyth albo byl by ranyon albo wyączstwo wssadzon, tedy tha parochya ma bicz zakłata, gdzyecz sluzba boza nyema bycz dlugo thamo, alyz wynowaczyecz bąndzye wydan byskvpowy; a gdy by wynowaczyecz zbyezał albo vczyekł, tedy kmyeczye oney wsy albo myasta mayą przysyądz, yako nye-mogly yącz wynowaczca, a yako nyebyly przyczynczy smyerczy zabythego. Thedy byskvp ma dacz oney parochyey rozgrzeschenye, a wzdy wynowaczyecz ma bycz powolan, a przez kogolyby byl vlapyon, ma bycz wydan byskvpowy.

(4). Gdy by pan chezyał kvpycz dzyesyączyną. |

56] I tez ktorykoli pan po swej wsy dzyesyączyną chczał by kvpycz, then przed swyąthym Yakvbem ma targowacz sprelatem, ktorego yesth dzyesyączyną; paknyaly zamieszka, tedy prelatk kromye swego pana nagabanya dzyesyączyną moze przedacz komv chce.

(5). Gdy ktho zakłnye interdykthem. Capitulum.

O wyełką kłathwą, kthora rzeczona yest interdykth, tako wkładamy, yze gdy by ktorym kolwye obyczayem przydal by sye bycz interdykth wKrakowye, tedy gy tamo mayą trzymacz a bycz yego posluszny, alye Kazymyrz, czo yest podlye Krakowa nad Wysłą, nyema yego bycz poslvszen any Klyeparz; y takyez Krakow onych myast klyątwy nyema bycz poslvszen. Thez wkładamy, yze gdy klyąty do kthorego myasta albo wsy do kosczyola albo do czerkwy wstąpy, tam nyemayą spyewacz tako dlugo, alyz wynydzyc zonego myasta. A to, czso pyrwey po klyątem trzy dny nyespyewano, tho wzlamvyem; alye yako rychlo klyąty wynydzyc, tako ma bycz spyewano, aby naboznoscz syercz wyely lyvdzy dlya onego yednego zapyeklego od sluzby bozey nye odpadly; alye gdzye koly kłatwa papyeska | III — 57] bąndzye dana, ktorey my moczy rozgrzeszenya dacz nyemamy, chcemy, aby wzyąwszy yey kopyą, przykazanye vrządne a boyące zachowano. Alye o interdykczye tho trzymacz mayą, yakosmy pyrwey polozyly.

(6). O dzyesyączynach ogrodnych. Capitulum.

O dzyesyączynach ogrodnych malo nyecz vstawyamy, yze gdzye kolwye plug na ogrodzie chodzi albo na polyv, tv dzyesyączyną ma bycz zppełna dawana, wzyąwszy vzythky, tho yest rzepa, czebulya, mak, kapvstha y gynsze wszytky (s) ogrodne, na ktore mothyką albo rydłem kopaya, stych dzyesyączyną nyema bycz dana.

(7). Vstawa o kvpyoney dzyesyączynye.

O dzyesyączyną kvpyoną tako vstawyamy, gdy kmyecz czalym plugiem orze, wktorem ma woly albo konye, wyprawyonych konopy trzy

kythy, a który polowyczą pług orze, ten dwye ma dacz kyczye; a który nyema czym oracz, ten ma bycz wyzwolyon od dzyesyączyny konopney.

Przyzwolenye statuth o dzyesyączynach.¹⁾

Nyema bycz za dzyw, acz podług czassow obyczaye albo vlozenye odmyenyloby sye, gdyz mąsthwo nyetylko wylach czyala any czvdnosczy 58] harnaszv ma bycz zeznano, alye tez | mądrosczyą rozvma ma bycz prze-
lozono. Przeto my Kazymyrz zboga mylosczy krol polsky, pospolv y zrycz-
stwem naszym obesrzawszy tho zbożą pomoczą, yze od dawnych czassow
wzyemyach krolyesstwa naszego częstokroc wsądzyech nyepodług zgody
alye podług swych głow rozvmv y smyslv a starych lyat rozvmow rzeczy
przednye przysze sądzą rozmagycze, temv thą rzecz tako, a gynszemv takyez
rzecz gynako, dlia ktorego rozdziranya rzeczy myedzy naszymy poddanymy
gadky y myeskanya pochodzą, przeto kv chwalye bozey y matky yego
y wszytych swyątych a nadewszytko naszych poddanych, vlozylismy to
myeskanye sądow, by to bylo slomyono: chcząc aby odtychmyast az na
wyeczne czassy podług tych statut wszytczy pospolyczye sandzye zyemye
krolyesstwa naszego rządzylyby sye y bądą rządycz.

(8). Twardosez tych vstaw.

Gdyz vklad albo statuta nyessą any mayą bycz przypyssane mynłym
alye bandanczym albo przyszym, przeto chcemy, aby nasze vklady y sta-
tvta wten to czas w Wyslyczy slozone, wszyczczy zyemyanye przyyały.

(9). O dzyedzynie zasthawyoney. Capitulum.

V — 59] Gdyz by kto przed sąnd pozwal nyekogo o dzyedzyną wpye-
nyądzoż zastawyona, a gdy by go kv sąndv przyzwał, a zatym gdy by
sąmpyerz na rocze zawytem nyestal, tedy powod albo ysczyecz dzyedzyna
otrzyma a pyenyądze sąmpyerczy.

(10). O rozyezdzye granycznem.

Częstokroc myedzy naszymy poddanymy o granycze gadky bywają,
myedzy ktoromy naklad straw y sylnych roboth roztarg.yenye bywa, a to
przetho, yze myedzy strvmyenmy albo rzeka myedzy dwyema dzyedzynama
plynye, a przeto acz dwye dzyedzinye snowv obapol yedney rzeki pos-
sadzone bywają, tedy kazda strona swoy brzeg ma rządycz y otrzymacz.
A gdy by rzeka moczą swą alye nyeczlowyeczą opvscywszy pyrwszy
brzeg, gynszym brzegiem sye obroczyła, tedy ony brzegy, ktoremy pyr-
wey woda tey ystey rzeki czyekła, dzyedzynam bandą za granycze, a pan
albo kmyeczye zobv dzyedzynv wonym yezyerze mogą lowycz. I natho
mowimy, acz by tez rzeka moczą czlowyeczą gynądy obroczona, a wszakoz
pyrwsze brzegy myedzy dzyedzynamy granyczą czynią.

¹⁾ Kodeks D. I kładzie: Przygące statvth od ziemyan.

(11). Każdy nam poddany ma stacz pod swą chorągwią.

60] Prawo rycerskie. Bo niektorzy z naszych rycerzów | mając na sobie rycerstwa, czy gdy na gródach naprzeciw nieprzyjacieliom będą pożądanymi albo na walkach, wzywały wobyczai nie stacz pod żadną chorągwią, a to przeto, aby grozy pśchek albo strozey się wchronyli, którzy to strożą ginszy panowie podług wządów gım wstawionego, między sobą poczynają. A bowiem zły jest człowiek, który nieprzyjaciela swemu czywał, przeto wkładamy, aby każdy rycerz albo prosty slyachczycz pod swą chorągwią stał, aby gdy przydasie walka, wmyał by swe miejsce pod chorągwią odzyerzecz kw obronyeniy swej chorągwie. Pakną od tychmyast którego nieposłusznego nam wydadzą, przez naszego komornika, pod którą chorągwią myał by stacz, tedy konie tego rycerza albo slyachczycza przyśadzamy podkomorzemu.

(12). Wyny ma być dan za ręką dłużnikowi.

Gdyż jeden drugiego przeprze sądowne a zdadzą go winnego bandz o dług albo o którą kolwie rzecz, ten od sądu niema odstąpić, alzy dosyc czyni. Alze yże niektorzy swą zwałnoszczyą albo dla niedostatków zdany przed sądem, dosyc nieuczyniwszy precz odchodzą, przeto chcemy, VI — 61] aby tacy zath | niezadney winy niepodywały; alze gdy będą przeprzeni sądowne, mają być dany za ręką. Pakowały zienstwa uczeką, yż od ysthwa bandą wyzwoleni alze nie odlugi nyz wywawschy o złodzieystwo, o th ysthwa niemogą być prawy.

(13). O dziedziczeniu winy sąsiedzi.

O zakłady chcemy niektory wząd położyć dla wbstwa naszych poddanych, bo nauczyły się łakomy sądzić y gych wżadniczy, yż gdy niektory żyemyanyn winą przepadnie sądowne, tedy byorą zakłady a przezewschego omyeschkanya między sobą działa kładz niemając lasky any mylosierdzia żadnego nievkazywać. Przeto my chcąc ten obyczaj zatraczyć, wstawyamy, aby sądzia albo woyewoda albo stharostha albo oprawca albo którykolwie gych namiasthek zakład wezmye o winą na naszym żyemyanynie bogatem albo wbozym, sslyachczycz albo prostym, th jest konie albo ginsche bydło albo którykolwie ginsche rzeczy, niemając roztargnac any dzielecz między sobą, alze jestli zymie, tedy za thdyen, gestli leczy, tedy za dwie niedziely mają być chowane, 62] a to lybo sprawne, lybo niesprawne zakład bandzie | wzyth; a wschakoz then, czy jest zakład, we dwi niedziely ma go wyprawyc. Paklyby niewyprawyl any chciał wyprawyc, tedy then zakład czy wschyszy sądzić sluschnie mają między sobą rozdzielyć. Paklyby czy wschyszy sądzić albo gych ginsche którzykolwie, co na wyschchv są wypysany, przeciw naszej woley czyniły a zakłady przed czasem wstawionem między sobą roztargaly, tedy them, czy jest zakład lybo

kon albo gynsche zwyerze, schkodą podług oschaczowanya mayą odlozycz a y zwyną pyątnadyesczya, ktory acz chce, sączvnik zakladv swym samnyenym ma poprzysądz.

(14). O pyeczaczy oczczowskyey.

Dlya thego, yze ssynowy yedną krwyą ssą spoyeny a yakoby yeden człowyeck myedzy ssobą ssą, przetho czwyerdzyemy, aby poko oczyecz zyw, zadny ssyn swey pyeczaczy nyenyosl, yedno oczczowey pyeczaczy vzywval.

(15). Scholtyschy mayą na woyną yechacz.

Usthawyamy, aby kalzdy scholthyss tako dvchowny yako swyeczky panow, podług swey mocy kazdy snamy na woyną ma poyechacz sprawa.

(16). Dvchowny mayą na woyną yechacz, czy, ktorzy thrzymayą oczczyzną.

VII — 63] Potrzebno yest, aby kazdy swego prawa vzywval; alye yze częstokrocz dvchowny w oczczyznye myeschkaya, praw any vchval krolyesstwa naschego podług zyemyan a slyachty naschey nyepostąpyvacz, a wschakoz krolyestwa naszego yako gynszy zyemyanye pozywayą, przeto vkladamy, aby kozdy taky dvchowny oczczyzną poddaną thrzymayacz, podług sączvnika ymyenya na kazdą wyprawą snamy yechacz mayą; a gdy by nyechczyal na wyprawą woyny yechacz, tedy zgymyenia zonego ma sthąpycz swemv bratv albo blyznyemv przyrodzonemv. A gdy by nyechczyal vczynycz tego any woyny postąpowacz, tedy ymyenye thych dvchownych na naschą praczą przypysvyemy, ktorym owszeyky mylczenye vkladamy.

(17). O pospolytem rzecznykv.

Yze dlya krechkoschy panyenskyey y tez dzyewyczey, opczowane maskye ma bycz gym oddalyono, aby gdy ony kogo pozową abo ye kto pozowye na nyektory rok albo prawo, thedy chcemy, aby sąndzya swego podsąndka albo gynschego namyesthnyka they panyey zgey sąmpyerzem do yey gospody ma poslacz, przed ktorym ze to rzecz swą ma polyeczycz 64] swemv rzeczny[kowy albo rządczy albo komv sye yey bandzye lyvbycz.

(18). O sąndzyego rozgodzenyv wprawye.

Yze gdy wszelky człowyeck sam swey rzeczy drvgy nyemoze przewyecz, a przeto chcemy, aby kozdy człowyeck ktorego kolwye stadla bandzye, przed sąndem ssobyecz rzecznyka ma zrządzycz, czo by yego rzecz przed sąndem przewyodl.

(19). Wkazdem powyeczye ma bycz ssąndzya.

Ize rozmaýczy sąndzye ortel wydawayą a rzeczy częstokrocz podług swey wolyey rozsądzayą, przeto chcemy, aby sąndzya yeden pewny ossobny a wybrany byl wCrakowye a drvgy wSandomyrzv; a gdy my wktorą

zyemyą przerwconą wyedyemy, tedy sądzia y podsądek tego powiatu na naszym dworze mają być wstawczy moc sądu y rzeczy przed nami wyznawacz; a o rzeczy dziedzienne daley trzech nyedziel roki nyemą dacz, alye gdy bądzie zaloba o dziedzinną, tedy sądzia albo podsądek przerwconą zalobą o dziedzinną przed nami ma wypowydecz, amy zryczstwem dworów tą ystą rzecz rozgodzimy, procz byśmy były nyektorem nagabaniem pylnym ogarnyeny, tedy my szeszy albo przynaw VIII — 65] mnyey czterzem rycerzom kw sądzi y podsądkowy przy sądzonym polyczymy, ktorzy tą rzecz dziedzinną podług sprawiedlywoszy rozgodzą.

(20). Wkazydym powyeczze ma być sądzia w kazdego wojewody.

Ustawyamy, aby kozdy wojewoda myał sądzią swego wlozonego, tho jest crakowsky yednego sądzią a sądomyrsky drugyego; y tez starosty mogą myecz kozdy swego sądzią.

(21). Ktozey godziny ma być sądzono.

Pyrwey then był obyczay, yze any godziny any czassv trzymano przy sądziych, a częstokroczy czy, ktorzy myely sprawacz czo wsądziye, alyz po obyedziech obzarwszy sye przychodzyły, ktorzy to częstokroczy stolyecz sądowy nagabaly a sprawiedlywoszy owszeyky zatraczaya. Przeto aby czas y godzina sądom była sprawiedlywa, wsthawyamy, aby odychmyast sądziye kazdy sądy albo roki sądziły poczawszy od zaranya az do dziewyątey godziny, tho jest do poludnya; a gdy by tego dnia wszytkych rzeczy nyedokonano, tedy kromyey wczajzenya stron iwrzeyszego dnia do teyze godziny mają pozywane rosprawyacz.

(22). O rozgodzeny wshytkych rzeczy.

Aby lacnyey rzeczy sądziye rozprawyaly, chcemy, aby sądziye 66] nyewazacz sobye person bogatego albo wbogiego, alye podług ywz wżadu pozywacych, to jest sapyerza zgyszczem wezwawszy, wysluchaly a wysluchawszy rosprawyly. Alye wżadu pozywacych pyssarz pod straczeniem wżadu swego nyema powyedacz nyednemv krotko nyeczy-nyacz, kthorem tho podług pozownych lystow wozny glossem myanwyacz ma pozywacz, thako, yze kto pyrwey pozwał, tego pyrwey odprowycz, a thako az do ostathkw rzeczy. Paknyalyby ktora strona kromya przyczyny, ktora by sye mogła wyprawycz, kw sądu nyestala, a przez woznego trzykroczy zawolana a nyestala any przez posla, tedy gyszczowy kaza odstapycz a drugyey rzeczy pylne rozprawyacz az do koncza. Paknyaly ona strona trzykroczy zawolana przez woznego przy dziewyątey godzinie sye nyewkazal sądziyam, a gdy by sądzia chczyal od stholecza wsthacz, lyepak thrzy kroczy ma być wezwany, gdy kolwyey nyesthanye, tedy ma być zdan, wczem bądzie pozalowan.

(23). O nyevczczyenyv wszelkyego sądv. Vstawa.

Gdy by nyekto kv myesczv, gdzye to sąndzye syedzyelyby kv sąndzenyv, kromye odpvszczenya wsthąpył albo potrzebysny nyemayącz, tho yesth kv proszenyv lysta pozewnego, a tho by vczynyl swą smyalosczyą albo IX — 67] zvfálnosczyą, | then kromye wszego odpvszczenya wyną prze-padnye rzeczoną pyathnadzyesczya.

(24). Gdzye kto ma sandzycz.

Sądzye mayącz sandy polyeczone, wzyąły by sobye wobyczay myescza yarczy gdzye kv sąndzenyv wybyracz, a to strony vczyażayącz, przeto aby kozdy sąndzia wyedzyl, gdzye ma sąndzycz, chcemy aby pan krakowsky we trzech myesczyech sąndzyl, tho yest wKrakowy, wAndrzejowy, Wyslyczy sąndzyl. Pakly by tho vczynyl gynak a bandzye sąndzyl po gynych myesczyech, tedy od nyego moze bycz odeswano yako nyeodprawego sąndzyey. Tho tez vstawyamy y o panye sandomyrskyem.

(25). Slvzebnyk tako ma pozwacz.

Ize częstokroc przez pozewny lysty bywa vczyażenye, a to przez sandzye, przeto vstawyamy, aby slvzebnyk tym obyczayem pozywał. Gdy ktorego zyemyany na pozywacz, tedy do yego wsy gechwasy, kmyeczya nyednego nyervszayącz any gabayącz, do wroth onego zyemyany przy-ychawszy, swą lyaską ma vderzycz wwyerzaye a yego zawolacz, powyedayącz przyczyną, ktorego sandzyey przykazanyem a kto pozywa a ocz. 68] A gdy by v pana y kmyeczye pospolv myal pozwacz, thedy | thym ze obyczayem lyaską wewrota kmyeczya ma pozwacz.

(26). Pozwane tako sye ma myecz.

Alye yze częstokroc dlya nyenawysczy zyemyanye wzyąły wobyczay albo dlya nakladv swych nakladow straw, gdy pozywa pana nyektozey wsy, tedy kromye wyny y kmyeczye pozywa, przeto chcemy, yze gdy kolwye ktory zyemyany taki vczysnyenye a vczyażenye vczyny, a nyewynnye kmyeczye bądźye pozywał, ten przepadnye wyną rzeczoną pyathnadzyesczya. Alye gdy by kmyeczye byly by wynny, tedy ma kazdego pozwacz ossobno, do wroth yego ychawszy a lyaską vderzywszy przyczyną ma powyedzyecz.

(27). Sapyereza pyrwy ma polozycz zalobą na lysczye.

Przydawa sye częstokroc, yze dworzanye dworv naszego albo gynszych ktorzykolwye przed nas albo przed sandzią naszego pozywacz chytrze a roz-magyczye zaloby wymyslayą dlya vczyażenya strony a potąpyenya, przeto my chcącz pomocz obyema stronoma, vstawyamy, aby odtichmyast czy, ktorzy ktore pozwą przed nas albo przed naszego sąndzią, aby dobry a dlugy myely rosmyslyenye na odpowiedz albo na odpowედanye przed X — 69] naszym sąndem, aby takomy chytrzymy | zalobamy nyebyły

przechytrzeny, przeto chcemy, aby sapyercza albo porcza przedny zalobą wszythką polozył na lysczye pozwynym, tako, yze potem nyebądzye nycz przyłożono kv zaloby. Tako tez gdy kto bądzye pozwan o dzyedzyną albo o wielką svmmą pyenyądzy, to yest o trzydziesczy grzywyen, themv ma bycz dan pospolyty rok przez sądzyą za trzy nyedzyelye; alye yestly o maly dlvq albo o słowa, tedy nazayvtrz rok yemv ma bycz dan.

(28). Slnzebnik zwolą sandzyego ma pozywacz.

Czastokroc przed nas skarga przyniesyona, jako slvzebnyczy albo wozny gyezdząc po zyemy krolyesstwa naszego, vbogą slyachtą y tez dvchownych wsy navczyly sye lvpycz albo gwalczycz, a to kromya zadney wyny y kromya wolyey naszych vrządnykow albo sądzy, składayą na nye pozwy a dawayacz gym roky; przeto vbostwo vbawszy sye groz gych, pyenyądzmy gotowymy przepraszayą. Dlya ktorey chytroschy chcemy, aby odtychmyast nasze vbostwo nyezdradzano, alye yedno tho ktory slvzebnik vczyny, tedy yemv lycz ma bycz przezono a gymyeny ma bycz na nass wzyątho. Thącz tez wyną przepadnye, gdy by kogo pozwal kromya przy-70] kaza|nya naszego sandzyego.

(29). Nykth nyema chodzyez zbroyą przed sand.

Dlya przyrodzonych albo przyaczyol albo slvg nyektorzy przed sand navczyly sye sylną moczą przychodzycz a tv grozamy wsandzye czastokroc wyczyąstwo potąpyayacz. Przeto aby sye taczy wczyągaly, chcemy, gdy by ktorzy tho vczynily, pokvpyą wyną kv stolczv naszymv kromya wszego odpvsczenya, ktora rzeczona yest pyątnadzyesczya.

(30). Zly podlug zaslugy ma czirpyecz.

Przydawasye tez, yze gdy ktory bywa pozywan przed naszą oblycznosc o nyektory wyny, to iest o gwalt albo o zlodzeystwo, wzyąly sobye wobyczay, ze to nyeswą wolyą alye przykazanym swych starszych albo panow, ktoraż to wymową od zloschy y od smyerczy czastokroc bywayą wymowyeny. Czozezmy vznaly, yz to bylo przeczyw sprawyedlywoschy bozey, przeto boyasn bozą mayącz przeczyw temv, vstawyamy, yze gdy by ktorego zlosnyka przed nas albo przed naszego vrządnyka pozvano a dokonano, tedy zadny wyną nyema bycz wyprawyon, yedno podlug zaslvgy ma czyr-XI — 71] pyecz y tez ma odpwyedacz, a ny yedney | wymowy swem panem nyemoze myecz; acz by tez na to vkazowal przywylyeye albo ktore thwardoschy nasze albo naszego namyastka, my dlya rozmnozenya sloschy myedzy takyemy, takye lysty odwolawamy y kazymy gye, zanycz mayącz. A gdy ktho bandzye o dzyedzyną albo o gynszą rzecz przed nas y bilbi pozwan, a ten to stacz nyechczyal any dbal, tedy wczem koly bandzye pozalowan, ma bycz zdan ay skazon potąpyony.

(31). Sandzia przez sluzebnyka ma pozwacz.

Potrzebno yest, aby kozdy sandzia przy sandzyech myal sluzebnyka swego wlosnego, przeto chcemy, aby kazdy sandzia gynszey nyjedney persony nyepozywal, yedno sluzebnykyem albo woznem a wywawszy tho, acz nyektora rzecz albo gwalt albo zatargnyenye stalo by sye przed sandem albo gdzye na dworze sandzyego, tedy tego sandzia moze pozwacz yarczy kthorym slvgą.

(32). Kromye powodv zadny nyema bycz pozwan.

Naschy vrządnyczy albo gych namyastkowye albo przyrodzony gych wzyły sobye to wobyczay zgnyewv, chcżacz strawy a robothy tez na którą 72] kolwye personą vczyżayając yą albo chytroszczyą nanych nyektore | pyenyādzye albo ktore gynsze dary wzyącz, na thy yeszcze pozwy dzywne a rozmaite wynaydvyą, przeto chcemy, aby taky, czo kogo pozowye kromya powoda, ten przepadnye wyną rzeczoną pyātnadyesczya temv, komv (s) kogo tako pozowye. Przykazvgem tez sandziam y podsāthkom, aby odthych-myasth kromye powodv zadnego pozwv nyewydawaly. Na ktorem pozwyte tez ma bycz przyczyna, ocz ma bycz pozwan.

(33). Gdy kto odpyra kym, ez by byl wstronach dalyekych.

Gdy nyekto o dzyedzyną byl by pozwan a odporcza czāsthokroc chytroszczyą przed sandem tako odpyra, yze Pyotr albo Ian są wgynszych stronach, a to przeto, abi wlosnemv dzyedzyczowy dzyedzyną odczynal, a ten kv dzyedzynye, ktory tako odpyra, mowy, aby nycz nyemyal, a tako o thą ystą dzyedzyną nyechcze odpowiadacz, przeto chcemy, aby gdy Pyotr albo Ian moczą sandzyey na dzyedzynye, o którą sye dzyeye albo w parochyey, kv ktorey ze to dzyedzyna przyslvcha, bądźye trzemy razmy przez woznego yawno wywolawayącz kv odpowiedzy przypożwan, dawayącz XII — 73] gemv pewny rok y myescze; a gdy nyestanye kv | odpyranyv, tedy sandzia podlvg zaloby powod ma zdacz, a tego nyestanego skazacz.

(34). O dzyeczkwanyv dwv wolv.

Dowyedzyelysmy sye, yako gdy ktory zyemyanyn o nyeposlvnszenstwo zdan bandzye na dzyeczskowane, tedy gdzye by myano wzyącz szesz wolow, tv wezmą trzydzyesczy albo czterdzyesczy, a nyzly ye przywyodą tam, gdzye by sprawnye myely stacz, thym gye myedzy sobą rozerwā. Przeto tho vstawyamy, aby o pyrzwe nyeposlvnszenstwo sluzebnyk zedwyema pachol-koma sądzyey ma yechacz do wsy tego zyemyanyna, a thamo yestly sam zdan w wynye, mayą mv wzyącz dwa wolv; a są ly tez kmyeczye yego zdany, tedy kmyeczyvm po yednem wolv. To thez o wtore zdanye nyeposlvnszenstwa vczynycz przykazvgem; alye o trzeczy acz przepadnye, tedy otho, ocz bandzye pozwan, ma straczycz, ktorego sandzia ma ossādzycz. Tego tez nycopvsczamy, aby ty wole tako wzyāte, kromya wszego obra-

zenya karmyacz, lyeczye chowany dwye nyedzyely, a zymye tydzien; a po tych dnyoch nyewyprawyeny ly by kromye ktorey wyny, nam albo naszemv sandzy mayą bycz przysandzeny. To tez chcemy, gdy slvzebnyk przy 74] dyeczskowalniv, to yest przy czyazy nyektorego zyemyanyna spacholky sandzye gwałtem nye wewsy albo przedewsyą albo wgranyczach albo za granyczamy od zakladv moczą tego zyemyanyna albo yego kmyeczyow byl by odbyth, tedy taky zyemyanyn nam albo naschemv sandzy przepadnye wyną pyatnadzyesczya a zaklad temv, komv przysądzon byl sandownye, zdruzą wyną pyatnadzyesczyą ma dacz. Paknyalyby wsporą zakladv tako skazanego y wyn tako przepadlych nyepostąpył a zanye dosycz vczynycz nyechczyal, a zaly dlya moczy yego sądzya nyesmyal by yego dyeczskowacz albo czyadzacz, tedy tako czyryaczy przepadnye wyną rzeczoną schestnadyestha.

(35). O wynye, ktora rzeczona yest szyedmadzyesczya.

Alye yze wyna syedmadzyesczya nykomv nyema bycz skazana, gedno kv naszemv stolv, przeto chcemy, aby wyedzyano, gdzye albo ocz ma być skazana. Napyrwey komv dadzą wyną o pozowstwo a nyemogl by sye wyprawycz; drugye komv dadzą wyną o gwałt albo o rozboy na dobrowolney drodze a nyemoze sye oczyszcycz; trzeczye gdy kto nyeczczacz sandv naszego, XIII — 75] przed sandem myecza albo korda dobyłby; czthwarthe | gdy kogo sandownye o ktorą rzecz zdadzą y kaza dosycz vczynycz albo rąkoymye ostawicz za dosycz vczynyenye, a ten to wzgardzy dosycz vczynycz any albo rąkoymyey postawycz kv dosycz vczynyeniv wspornye od sandv od chodząc; wszysczy tako czynyaczy thą wyną mayą bycz potampyeny.

(36). O dyeczskowanyv zyemyan.

Alye yze vbostwo częstokroc na czysk y szkode nyemaly czyrpyą przeto, yze nyepodług sprawyedlywosczy, alye wyączey wspory y swą mocz vkazyvacz kv dyeczskowanyv albo na czyżą yada, yako na woyną, a na tho nyemayacz przykazanya od sądzyey nyepzeparwszy zadną wyną zyemyanyna albo yego kmyeczya, drapyestwo czynią, przeto chcemy, aby sandzya albo podsądek kv czyży nyewyączey poslal, yedno dwv pacholkv sslvzebnykyem. Sandzya tez nyema kazacz czyadzacz nykogo przez wyny, alyz sądownye bandzye zdan kv dyeczskowanyv albo na czyżą. Paknyaly ktory sądzya to gynaczey vczynyl by a moczą albo smyalosczyą swą kazal kogo przez wyny dyeczskowacz albo czadzacz, a to dlya swego pozythkv, tedy sandzya temv, kogo tako dyeczskowano, bydło albo gynsze rzeczy tako wzyąte 76] albo | yego kmyeczowy, acz by tez byly dyeczskowany powyadayaczym a skarżaczym, yze nyesprawyedlywy dyeczskowany albo czyadzany, kromye szkody y obrazenia ma wrocycz a dacz na rąkoymye, rok pewny gym polozycz na sprawą albo dokonanye swey nyewynnosczy. Paknyalyby dokonal swey nyewynnosczy, tedy sandzya albo podsądek za kazdą personą

albo kmyeczya tako dzyeczskowanego, panowy tych kmyeczy pokvpy albo przypadnye wyny rzeczoney pyatnadzyeczya.

(37). Powod ma pozwacz sapyerza.

Powod ma pozwacz sapyerza na roky, sapyerz stanye a powod nyesthanye, tedy sapyercza ma bicz wyzwolyon od rzeczy przez powoda pozwaney; a to gdy sapyercza nyestal sam albo przez posla, tedy dlya nyeposlvrszenstwa ma bycz zdan w wynye dwv wolv.

(38). O zastawy dziedziny albo czego gynnego. C.

Wyschla rzecz wnyektorych stvkach gest potrzebna, a wszakoz przy sadyech a rozgodzenyv rzeczy rychlosz nyema bycz dzyerzana; przeto chcemy, gdy by nyekto byl pozwan pyrwe, wtore, trzeczye kv odpowyedanyv na zalobą dowodną, a ten to nyestal, tedy dlya yego nyeposlvseynstwa XIII — 77] ma na trze|czym rok v bycz zdan a powodowy ma bicz przysądzona dziedzina y ma bycz yemv dano wdzyedzyną wyązanye, a sapyercza yvz ma odstąpycz y straczycz owszeyky przez przysądzonye naszego sadyego. Aczby byla zaloba o dług albo o zastawą a pozwan pyrwe, wtore, trzeczye, a ten to by zamyeshkal albo stacz nyechczyal kv wyprawenyv zastawy, tedy sandzya ma przysądzycz wszystko, czo yest zastawyono, powodowy y dacz wyązanye. Acz koly zastawa nyestala by za thy pyenyądze, wktorych by byla zastawyona, a powod albo czyge byly pyenyądze, nyevczynyl zandney wymowy, yedno prosczye zastawą przyyął wpyenyądzo ch swych, tedy ma myecz dosycz na tey ystey zastawy; alye acz sobye wymowy nyektorą przyczyną przy zastawy malego albo wyelkyego gymyenia, tedy malą zastawą wmyesczye wpyenyądzo ch, tedy yemv sadya przysądzi dopelnycz; acz ly by tez zastawa wyączey wazyła, nyzly ty pyenyądze, w ktorych zastawyona, tedy ostatek themv ma wroczycz, czyya byla pyrwey.

(39). O doswyatzenyv gwalthv.

Przeto aby potwarz drogy nyemyala, chcemy, aby ktoregokolwye stadla 78] nyeporvszony swey czczy czlo|wyek o yakylwye gwałt przed sąd byl by pozwan, tedy nan dobrym swyadecztwem ma bycz dokonano. Paknyaly to nyebądzye, tedy wlostną rąką przysyagwszy, sam odbądzye. Gdy nyektorzy bylyby w yednem powyeczye albo pod yedną parrochyą a yeden drugyego chczyal by o zlodzeystwo nyektorych rzeczy wyzwacz przed sąd, to ma vczynycz nyzly rok mynye; paknyą ktho czo bandzye nan mowycz przed namy a tho vczyny po rocze gednem a zalobą nan o zlodzeystwo chce odnowycz, tedy to, czo bądzie nan mowyl, swyadecztwem ma dokonacz.

(40). Gdy myeszczanyn dal by svkno na borg.

Ilvz koniecz chcząc vczynycz prawom, vstawyamy, yze gdy by nyektorzy myeszczanyn zyemyanynowy dal svkno albo gynszą ktorą kvpyą na

borg albo pozyczył kromye zapysu, na ktorem to yawno stal by dług, tedy myesczanyn ma dokonacz swego długu nazyemyanyne swyatki. Acz by swiatkow nyemial, tedy yego zyemyanyn wlosną ręką odbądzye przysyagwszy.

(41). O doswyatczeni y swej slyachetnosczy.

Rodzay slacheczsky od rodzajow pochodzi a synowye od nych po XV — 79] rodzeny, gymy tez doswyad|czają sye slyachetnego rodzajy. Przeto acz by nyekto myenyl sye bycz rodzajy slyachetnego a gynszy by temy nyewyerzył, tedy ma doswyatczycz szesczyą mązow swego rodu, ktorzy tako mają swyatczycz przysyagwszy, yze ten yest brat nasz y yest spokolye-nya oczczow naszych.

(42). O złodzeystw pczol albo myodu.

Pyotr zalował na Iana przed sądem, yako pczoly albo dzyenya yego noczną rzeczą kradomye wzyąwszy, do swego domu donyosł, chcąc uan doswyatczycz. Alye Ian zaprzal rzeczy złodzeystwa rzekąc, yam swoy myod yawno do swego domu przyniosł. Tedysmy Pyotra spytaly, byl ly kto, czso by to wydzyal, gdy Ian wzyąwszy myod thwoy y nyosł do swego domu? Tedy Pyotr nyemayąc swyathkow, rzekł, yze swyathkowye są zmarly, nyemam kyem doswyadczycz. Tedy my wstawszy, przysądzylysmy Ianowu wlosną ręką przysyagwszy odyć, a to tako, acz by Yan pyrwey nyebyl porwszon wrzeczy nyektorey.

(43). O doswyatczeni y ran thlynych.

Iest przyszło donas albo przed nas, yako Pyotr sczygayąc Iana, iest ranyl navlyczy a barzo. Tedy Ian Pyotra pozwal przed sądem zalvąc nan, | 80] yze go vranyl, alye za yego początkiem, bo on yest mnye pyrwey vranyl, a na to man (s) ya swyathky. Przetosmy Ianowu przysądzyly swyathky wwyescz na Pyotra przeto, yze gy posczygnął navlyczy y yesth gy ranyl, bo Pyotr nyodeymował swego żywota, alye syć msczył swej krzywdy pyrwey vczynoney.

(44). O doswyatczeni y swyathkow na slzebnika.

Pyotr zalował na Iana, yze yemu trzy rany zadal; tedy Ian poznal, yz to vczynyl przeto, yze Pyotr moczą nayechawszy wdom yego, maczyerz albo syostrą albo zoną albo dzyewką vranyl, ktorą raną aczkolwye slzebnik obezrał a wszakoz gynszymy doskonaly my swyathky yego chciał dokonacz. Alye gdy sądzya slzebnika pytał, yestly wydzyal tą raną? ktory to zaprzal sye yest tey rany nyewydyecz; alye yze po zaprzeny slzebnika przez zamieszkania natichmyast Ian dokonale (s) swyathky, ktorymy sye zawyodł, ge postawyl, ktorzy poznaly, yze raną tą ystą obe-

zrzely, przeto my to zeznawszy, łanowy swyathky skazalysmy y wstawylismy przypvszczycz.

(45). O doszwytchczyenyv ran, gdy ktho kogo vrazy wswadzye. Capitulum. |

XVI. — 81] Pyotr na łana zalował, yze gy vranyl, a łan tez mowy, yze gy Pyotr vranyl, a na to zawyodł sye swyathky a swyadecztwem. Tedy my na tem rozgodzily, yze yestly wezwadzye Pyotr łana vrazil, tedy łanowy swyadecztwo ma bycz przypvszczono; alye gdy by kromye zwady albo zatargnyenya łan Pyotra vrazil, tedy podług obyczaya Pyotr swe rany ma poprzysyącz.

(46). Kłaty moze swyateczycz, acz by na ten czas gynszych nyebyło.

Doswyatczylysmys thego dobrze, jako dla kłątwy częstokrocw wsporne nyektorzy tho wzywały wobyczay swyadecztwo odrzvczayącz, kotorem odrzvczenym czyną sylne vczynnyenye prawdzye. Przeto o takye odrzvczenie tako wstawyamy. Kyedy by kto swyadecztwo wyodł a themv to by odrzvczono swyadecztwo kłątwą, tedy ten, komv sye stanye to, kromye obrazenia swej rzeczy, moze gynsche swyadky wyesch, acz ge ma. Paknywałyby nyemogł myecz gynszych swyadkow, yedno czo są albo bądą wkłyałhwy, tedy chcemy, aby ten, od kogo kłątwa wydana bandzye, pod dobrym rąkoymym albo pod przysyagą dosycz vczynnyenya thym to 82] kłątym dano rozgrzeszenie tego dlya, aby czy ysczy | swyathkowye swyadecztwa dokonaly, aby takim prczczywyenym prawda nyczagynąła. Acz by yvz takim livdzyom kłątym rozgrzeszenia nyechczyano dacz, a to tako, yz by to było yawno, gdy by prosyly rozgrzeszenia, gdyz tho mamy znawky bozey, kto sye vkorzy, yvz yest rozgrzeszon, alye to podług boga alye nyevstawy czyrkwy swyąthey, tedy chcemy, aby kromye vrazenia rzeczy, to yest kavzy, sądzya swyadecztwo thych swyathkow przysądzył, a tho swyadecztwo ma mocz myecz az na wyeky.

(47). Przyrodnym nyegdy moze swyathczycz.

Kvnrad domv pozyskował na Domyenykv, a nato wyodł schesch swyathkow podług skazánya sądzycy, myedzy ktorymy swyadky był Pyotr Kvnrathow przyrodzony. Thego Pyotra to Domyenyk zamieszkal odwolacz, gdy gynsze swyatky myenyono przed sądem podług obyczayana (s) thym, yze yest przyrodzony krwyą Kvnrathowy, a pothem, gdy przysyagaly, Domyenyk Pyotrowo swyadecztwo chczyal odrzvczycz albo odwolacz przeto, yze gest przyrodzony Kvnrathowy. Przeto my vznawszy, yze myedzy przyyaczelmy częstokrocw rzeczy gednąą y wkładayą rychley nyz nyepylny, XVII — 83] wtey rzeczy Pyotra | na swyadecztstwo wstawylismy y przypvszczylismy.

(48). Dawnoscz trzech lat y trzech myesyący.

Gdyz w prawyech dawnoscz dlya lyenystwa yest vstawyono, przeto vstawyamy, aby kto kolwye by mnymaal wktorey dzyedzynye nyeczso myecz podlug prawa, ktoraz to gynszy trzyma od trzech lyat y trzech myesyący kromya wszego nagabanya spokogem, aczkoly yego dzyedzyna sprawnye by nyebyła, a ktory by byl blyszszy kv dzyedzynye, wten czas, to yest trzech lyat y trzech myesyący mylczy a rzeczy nyepocznye, tedy vstawyamy, yze yvz ma mylczcz a dzyedzyną straczycz. A gdy kto wza-stawye nyektorą dzyedzyną zastawy, vstawyamy, aby ten, ktory zastawy, albo yego przyrodzony przynamney yednącz wrok przed naszym sądzyem. acz go moze myecz, albo wparochyey tey dzyedzyny, albo na wyeczoch albo po rokoch swyathczyl, yze tha dzyedzyna wtych to pyenyądzo ch yest zastawyona; tedy tako czyniąc ten, czyya dzyedzyna, albo yego przyrodzony ma mocz za trzydziesczy lyat swą dzyedzyną wykvpycz y wyzwo-lycz. Paknyły by tego nyevczynyl na kozdy rok az do pyączynaczye lyat, 84] tedy wszythko straczy a ma mylczcz. Alye pany mayąca maza | mny-mayącz sye myecz prawo kv nyektorey dzyedzynye albo dlya wyana albo yakokolwye gynaczey, dawnoscz ma myecz do dzyesyący lyat. Paknyły wtech lyeczyech zamylczy a nyeporvszy rzeczy, tedy odevszego prawa odpadnye. Alye gdy taka pany bandzye wdowa, mayącz mocz kv nyektorey dzyedzynye ktorym kolwye obyczayem, ma myecz dawnoscz za szescz lyat; zamylczyly, tym obyczayem yako y pyrzwey odevszego prawa odpadnye. A thy dawnosczy mayą bycz trzymany, gdy zyemya gest wpokoyv, bo czassv trwog albo zamyeszanya (s) othem na rozthropnoscz sądzy to spvszczamy, yz yączyecz zadney dawnosczy nyema myecz.

(49). Dawnoscz odedwv lath.

Ian zalował na Pyotra, yze na yego dzyedzynye przyszedw sy yest ploth (s) y vzytky wszytky pobral. Tedy odpowyedzial Pyotr, yze Ian wtey ystey dzyedzynye semną wednye y wnoczy az do dwv lyat myeszkal a mylczał o thy yste ploty, a mnye nygdy nyenagabal ny yednem slowem any rzeczą. Przeto my zezrzawszy lyenystwo Ianowo, przysądzylismy Pyo-trowy odyecz dawnosczyą dwv lyat o thaką rzec.

(50). Dawnoscz o przyrodzonego yego pyenyądze. |

XVIII — 85] Franczek syestrzenyczą swą Luczyą syrotą wmlodych lyeczyech y zgymyenyem yak sto grzywyen na swą pyeczą przyyął. Potem gdy yeszcze gey lyata nyebyły wyszły, yest yą dal zamaz telko zsyedmyo-madzyestoma grzywyen. Tedy Lvcia myeszkawszy za mazurem cztyrzy lyata, a po cztyrzech lyeczyech ffranczka wvywa swego o ostatek pyenyądzy na-gaba y pozowye. Alye ffranczek gey spytał, yako dawno szła zamaz? ktora to odpowyedziala, yvz cztyrzy lyata, a wtych lyeczyech ffranczek nygdy nyebyl nagaban. Przeto my vstawylismy, yze gdy Lucia sswoyem mazurem

myeszkala trzy lyata y trzy myesyące, a ffranczka wtych lyeczyech nye-nagabala any pozywala, aczkoly gey lyata yeszcze nyebyly wyszly, ma mylczcz; a ffranczkowy them obyczayem dawnosczyą trzech lyat y trzech myesyący przysądzylismy odcz.

(51). Dawnoscz o przedaną dzyedzyną.

Franczek Ianowy przedal dzyedzyną za stho grzywyen a Ian natych-myast gemv zaplaczyl pyączyesyat grzywyen a drvgye pyenyądze slyvbly yemv zaplaczycz na pewny rok. Potem Ian nyeodplaczywszy osthathka 86] pyenyądy za dzyedzyną ffrancz[kowy, dzyerzał spokoyem dzyedzyną. Za trzy lyata Ian kladł ostathek pyenyądy ffranczkowy, tedy ffranek gdy mv sye tako dlugo zaplata pyenyądy nyestala konieczna, chczał targ wzrzczycz. Thedy my chcząc pokoy myecz myedzy zyemyany, przyssądzylismy ffrankowy wycznye mylczcz dlya dawnosczy a Ianowy dzyedzyną trzymacz pyenyądy dopelnywszy.

(52). O pozyczanyv pszenycze albo gynszego zboza.

Franczek pozyczyl Pyotrowy kłód trzydzyeszy pszenicze a gdyz iego częstokroc vpomynal ffranek, aby mv wroczył, a gdy gy pozwał, Pyotr spytał ffranczka, yako dawno yest, yakosmy pozyczyl? który rzekł, trzy lyata. Tedy my ffranczkowy przykazalismy wycznye mylczcz dlya tako dlvgyego czassv.

(53). O placzye rzeczonym trzynaczzye.

Acz kolwye płat rzeczony trzynaczzye, który podług obyczaya sądzia bral, yvz byl zagynał, a wszakoz potem wynalyezly pod gynszym myanowanym słowy pyątnaczzye (s), którym ze vbostwo vdrączano, przetho vstawyamy, aby o rzeczy wyelkyc sądzia wmyasto plathv rzeczonego pyą-XIX — 87] naczczye wzył cztyrzy grosze, a od mnyeyszey rzeczy [dwa grosza ma wzyącz, a to o rzecz dzyedzynną albo nyedzyedzynną.

(54). Pyrwsze zdanye wswey moczy sthoy.

Gdyz rzeczy vmarle trudno wzbudzycz yako mynāle na wstecz za sye obroczcz, a wszakoz są nyektorzy, czo rzeczy przesze y tez sądem ossądzone, nyeyakomy wymysly navczyly sye wzdzyerzac, a to wtem, gdy nyektora bracza albo brat zsyostrą oczczyznā bandā dzyelyly albo oddzyelyony, kthemvz to dzyalowy przed sądem brath albo syostra przyymā skazanye, a potem drugi albo gynszy brath przyszedwszy przed sandzyā ono skazanye odwola dokonawayącz albo chcząc dokonacz, yz by przy thym skazanyv nyebył, chcząc, aby tho skazanye wypyssano albo vgaszono, a kthemv naschy sąndzye częstokroc sye sklanyayā a rzeczy skazane wygaszayā. Przetho my chcąc pewnyeyschy koniecz thym rzeczam vstawycz, vkladamy, aby gdy bracza albo syostra zbratem oczczyznā bādā dzyelyeny

a ktemv przyzwolyą albo yeden znych przyzwoly, tedy drugi potem nymozie wzrzvszcz, alye ma trzymacz tako, yako drugi, wyiawszy o cząszcz, 88] czo nan przyslvchala, o thą moze mowycz. | Acz ly by braczya albo brat z syostramy woczczyznye nyebyly rozdzelyony, a thako acz by myely lyata roztropna, tedy vstawyamy, aby wtey dzyedzynye, ktora by byla nagabana albo gdzye gyndzye przez woznego lystem pozewnym dano yawny rok, na ktorym tako ma stacz, acz kto ma mowycz czso ktey dzyedzynye albo yz by byla yego albo ktore prawo wnyey ma, aby stanął tego dnya thv albo thv na rok v lozonem, prawo swe vkażal albo polozył. Paknyaly tako yako pozwany na them ystem pyrwem rok v nyestanye, vstawyamy, aby sandzya thym rokyem dzyedzyną skazał stojącymv na rok v. Gdy kolwye potem by chczyal nyestoyący na rok v pyrwyszem zdanyv sandownem odnawycz albo wdzyeracz, tedy yemv ma bycz wlozono wyeczne mylczenye, a rzecz zdana sandem wmoczy swey ma zostacz.

(55). O konyv vkradzyonem we wsy.

Nagod kmyecz zalował na swe sąsyady tako, yze gdys my noczną rzeczą kon yest vkradzyon we wsy myedzy sąsyady, natychmyast spylno-sczyą gesm pobvdzył sąsyady, prosząc gych, aby my pomogly poslyadv XX — 89] złodzyeya gonycz. Tedy ony wzgardzily, pomoczy | dacz nychczyely. Zathym my wtey rzeczy wszythkym sąsyadom konya Nagodowy kazalysmy zaplaczycz.

(56). O vczyączv palczow ktorychkolwye.

Pyotr na Iana zalował, yako yemv wrące yego swym myeczyem trzy palcze vczył, którą to rzecz Ian zaprzal. Alye yze poroczemyalym Pyotr za swe palcze dosycz vczynyenya požadal, tedy my Pyotrowy skazalysmy samotrzeczyv Iana o swe palcze poprzyśc.

(57). Gdy sandzy ktho nyenagany, tedy yego skazanye ma mocz.

Pyotr postawyl sye naprzeczywko lanowy sądzy o rzecz, którą przednymem myal albo czynyl, alye zdanye Ianowo aczkolwye wspyrayąc sye przyyął a sądzyey nyenaganyl, tedy my rzecz albo skazanye Ianowo sandzye vstawilismy wmocz myecz a na Pyotra wyna podług skazanya sądzyey.

(58). Pyrwsze skazanye sądzyego ma mocz.

Falko zalował na Andrzycha o dzyedzyną, alye Andrzych zawyodl sye dawnosczyą, czegoz to podług prawa dokonal. Tedy sądzya ffalkowy przysądzył dawnoscz przyyąc a o dzyedzyną wyeczne mylczenye myecz. Potem 90] przyszedwszy Mykolay brath | młodszy Falkow, chczyal tako rzecz wzrwszywszy, oną czynycz. Tedy my skazalysmy Mykolayowy brathv ffrankowemv wtey rzeczy mylczcz a nyeslvchacz a pyrwsze skazanye sądzy mocz myecz.

(59). O młynarzv pospolythem myedzy braczyą

Franek, falko, Andrzych trzey braczya mającz yednego młynarza, tedy Andrzych o nyektore wyny młynarza przed sądzyą podług prawa dokonat. Potem Falko młodszy brat przyszedwszy, zawolał zalvyącz na Andrzycha, yz by yego młynarza sądzyl y zdal. Tedy my vzrzawszy zatargnyenye, przysandzylysmy, yz podług prawa vczynyl.

(60). O pvszczynye kmyeczey.

Nyezgodny obyczay wzyały myedzy ssobą zyemyanye, yz gdy ktory kmyecz vmrze nyemayącz dzyeczy any ktorego przyrodzonego, pvszczyną yego dobra ksobyte przyymvya. Vstawyamy, aby zgymyenia tego vmarłego, gestly takye gymyeny, kyelych zapoltory grzywny do czyrkwy, do ktorey przyslvchaya, sprawyono a ostatek przyaczyelyom yego blyznym dano.

(61). O pozyczonem konyv sdrowem na drogą komv.

XXI — 91] Mykolay zalował na Pyotra, yze gemv konya na drogą | pozyczyl zdrowego, alye Pyotr obyechawszy drogą wroczył konya Pyotrowy albo Mykolayowy a chromego. Tedy Pyotr odpowiedzial, podług wyary konya przygłyadalesm y tez karmyl yako swego wlosnego, a nyewye skąd ma vraz albo mv sye dostal. Tedy na tą rzecz my przysądzylysmy konya na sthrawye kromye roboty chowacz dwye nyedzyely; paknyaly wtem czasie kon nyewyzdrowyeye, tedy o ten ysty mayą myedzy sobą przyaczylskye vlozycz.

(62). Gdy kmyecz kmyeczya zabyge.

Acz podług starych praw bylo vlozono, yze gdy kmyecz kmyeczya zabyge, tedy dawszy za wyną trzy grzywny groszy, byl praw; alye yze dosycz nyebylo takym kv skaranyv, przetho vstawylismy tako: gdy kmyecz kmyeczya zabyge, tedy panv, ktoremv przyslvcha, za wyną trzy grzywny a przyaczyelyom zabytego szescz grzywien. Paknyalyby nyemyal czym zaplaczycz abył by yath, tedy głowa za głową ma bycz dana.

(63). Geden ma bicz powolan o mazo-boysthwo.

Gdy trze albo cztery albo wyączey byly by pomowyeny o mazo-boystwo, acz koly podług starego prawa ten, czo kogo pomowyl o mazo-92] boystwo, sam przysyagl [wwynye y wglowy bywały potapyeny, przeto vstawyamy, aby yednemv dano wyną albo pomową o głową y poprzyسیون przeto kto nan mowy; alye drudzy mogą bycz pomocnyczy zabycza głow tako rzekącz: ten zabyl spomoczą tylko thych, a thako czy mayaly doskonale swyathky, mayą odchodzycz, a nyemogaly myecz, tedy mayą bycz przewynyeny.

(64). O smyerczy nyektorego przez przyczyny, vstawa.

Gdy sye komv smyercz przyda kromye przyczyny, tho yest, yz by sye vtlvkl albo vtonal albo yako kolwye gynaczey zgynal, tedy chcemy, aby o thakyeego czleka nyeyedna pomowa any zaloba byla. A gdy by kto kogo zabyl, a nyewyedyano tego, ktho gy zabyl, tedy o tho dzyedzyna nyema bicz obwynyona any o tho czso ma czynycz; alye przyaczyelye mayą sye badacz wynnego a podlug prawa wzwyedzyawszy gy mayą pozyskowacz.

(65). O slyachczycza zabyczv.

Aby sye od zlosczy wyną wztrzymaly, vstawyamy, kyedy którykolwye slyachczycza zabyge, tedy za głową szesczdzyesyath grzywyen a od skazeny albo od vczyacya ktorego czlonka trzydziesczy a od prostey XXII — 93] rany pyatnasczye skazv|gemy dacz.

(66). O zabyczv nyeczygyey maczyerze.

Wawizynycz zalugye na Marczya, yze gemv maczyerz zabyl; alye Marczyn wodpowyedy Wawrzynczowy przyganyl rzeknacz, yz by nyebyl od dobrej maczyerze porodzon, chcacz gy od rzeczy odeprzez. Alye my przy them czlonkv y temv rozvmyely, skazalysmy głową zaplaczycz.

(67). O zbyeglem slyachczyczv vstawa.

Nyektorzy swą zvfnosczyą albo rozpvsczenym gymyeny swe, ktoreby na dlugy czas rozmnazacz mogly a yego zeczcyą pozywacz, krothkym czasem strawywszy, od swego gymyenia zbyegwszy, po stronach zbyyayą vbostwo tapyacz. Przeto chcemy, aby taczy acz nyemoczą alye wyną byly skarany zbyegowye od swego gymyenia a po stronach zbyyayacz, tho gymyeny, od ktorego naszymv stolv przez wszego odmyenyenia przysandzono. Acz by taczy naszą myloscz przenalyczy a gymyeny odzyerzely, wszakoz chcemy, aby myedzy slyachtą rowney czczy nyemyal.

(68). O placzye sluzebnychem albo woznego. Capitulum.

Podlug starego obyczaya bylo, yz gdy sluzebnyk kv nyektoremv za-94] bytemv na polyv albo na drodze bylby przy|wolany, prawem swem rzeczonym krwawe, odzyeny, wktorym zabyth byl, sobye by braly Alye sye to nam nyewydzialo za prawo, bo nykth dwyema ranamy nyema bycz vdraczon. Przeto odtychmyast przykazvgemy, aby sluzebnyczy thako wzyacz kv ogladanyv zabytego nyeczynyly by zadnych lvpow, alye za robothą swą grosz mayą wzyacz od tego, kto ye wzowye, tako dlugo, az mazo-boystwo bandzye swyadeczstwem dokonano.

(69). O spasyenye zboza przez bydło.

Aby nykth swemv blyznyemv szkody nyeczynyl, gdy by nyekto popasl nasyeny gynszemv konyem albo gynszem dobythkyem, chcemy aby

szkodą temv, czyge zboze yest, zaplaczył, a od kalzdego bydlyączya zaya- tego dal trzy pyenyądze. A gdy kolwye zaymye kto bydło na swem zbozv, tedy snyem pod swyadecztwem moze gye chowacz przez nocz. Paknyąły rano nyebyloby wyprawyono, tedy ye ma dacz kv dworv, kv ktoremv slusza ye dacz.

(70). Gdzye komv dadzą wyną, tam ma stacz.

Gdy kto bandacz powod nyekomv da wyną wnyemyeczkyem prawye XXIII — 95] a bandzye nan zalował, tedy wynowaty tam ma powoda| slvchacz az do skazanya. Paknyąły wynowaty vczyynywszy dosycz, pod thym ze prawem powoda chczyal nagabacz, tedy powod wezmye sye do prawa swego sandzyey, ktorego sprawem ma slvchacz.

(71). Pozozcza ma bycz ognym spalón. Capitulum.

Prawo czessarkye nas navcza, yze pozozcza ognym ma zgynącz. Przetho chcemy, gdy by nyekto thako nalyezyon, acz by do kosczyola albo do klyastora yako vczyekl, thedy przez porvszenya swyátosczy ma bycz wzyąth slosnyk a podług prawa ma bycz ossandzon. Alye yze taczy slosny- czy kv odpyranyv swey zlosczy wzyąły sobye wobyczay nyechczącz wmyesczyech albo we wsyach, gdzyez to by sye nyemyeczskyem prawem odpyraly, a tako swą chytrosczyą od smyerczy wychodzą, przeto aby zly gory nyemyely alye wsądzye potąpyenye, vstawyamy, aby kyedy takymv dadzą wyną, aczkolwye bandzye nalyezon wmyesczye albo wewsy, ten ny- yednym prawem nyema bicz sądzon, yedno polskyem, przed sądzyą vsta- wyonym, który przekonany ma bycz skaran smyerczyą yemv zgodną.

(72). O dzyewyczem gwalezye albo o nyewyesczyem. |

96] Sluscha podług zakonv, aby sye kazdy dobry zlego chronyl. Nye- ktorzy zly albo nyeczysczy wswem zywoczye czvdzym zonam albo pannam vczyynywszy gwalth gych czczy pozbawyayą. Gdy gym bandzye dana wyną, chytrosczyą podług nyemyeczskyego prawa gych odbywayą. Przeto vsta- wyamy wyecznye, aby taczy gwalthownyczy prawem polskyem byly by sądzony.

(73). O przywyleyv straczonem thak vsthawyamy. Capitulum.

Ktho sam tego nyetrzyma, czo na swem przywyleyv ma, podług prawa sam to stracza. Nyektorzy zyemyanye naszego krolyesstwa mayącz od nas albo od naszych namyastkow lyste przywyleyne swym myastom albo wsyam pod prawem nyemyeczskyem, a wszakoz thy ysta prawa opvszczayącz ta ktora maya, a gynszym sądzycz bandą, pyrwsze ma straczycz; alye przeto chcemy, aby gdzye kto zgrzeszył, tam tez ma czyrpyecz thym ze prawem, kthore wthym myesczye bandzye albo wewsy.

(74). O zbyeglem knyecziv vstawa.

Gdyz zbyegowy swym prawem częstokroc czynią dzyedzyny pvsty, XXIII — 97] przeto nam y naschym | poddanym thosye yest zwydzyalo podobno, aby takye skody naszym poddanym nye byly. Vstawyamy, aby wyączey nyemogly smycz zbyegacz albo odchodzycz, gedno yeden albo dwa do gynszy dzyedzyny, a tho wgody, vczynywshy sobye sprawnye kromye wolyey tego pana, pod ktorym są albo myeszkaya. Gedno wtych stvkach knyeczye yawno wszytchy mogą sbyezech, tho yest, gdy pan knyeczyom (s) zoną albo dzyewką zesromoczy; druga sthka, gdy knyeczye o wyną byly by wkłatwe; trzecia stvka, gdy o wyną pana swego knyeczya dzyeczskowano by albo drapyono częstokroc; czthwartha szthka, gdy sam pan swę knyeczye przez wyny zbyye albo lpy: wtych stvkach nyethylko yeden albo dwa alye wszytka dzyedzyna moze syc rozycz kromye wolyey panskyey.

(75). Syroty nyemaya dawnoschy.

Gdy wdowa po smyerchy maza swego wezmye dzyeczy na swą opyęką nyemayące doskonalych lyat, to yest dwanacze lyat, a gdy by gym kto wtych lyeczyech szkoda vdzyalal nyektorą wgych wgymyenyv, acz by macz o tho nyechczyala albo nyemogla czynycz, tedy them dzyeczyom dawnoscz 98] nyemoze bycz przypysana | acz kolwey otho nyczs by nyeczynyly az do lyat doskonalych; acz by tez po doskonalych lyeczyech zamyeshkaly by czynycz, a dawnoscz wyszla, tedy yako o gynsze stathky podlug dawnoschy mayą mylczech.

(76). Czysty czlowyek a nyenaganyony ma sam odyez.

Aby zyemyanye albo gynszy mazowye spyrzvw wswey czczy ządnym zlodzeystwem nyeporvszony, od nas albo od swych ssasyad myely nyektore zachowane czczy dlya swego oczyszczyenia, a to gdy yemv dlya yego mąstwa o zboj dana wyną przez sądzyą, tedy sam wlosthą rąką odehydzye.

(77). Nykth czygey rzeczy nyema bracz bez woly czygyey.

Idzyk zalowal na Falka, yze gdy szedl wdrogą, tedy wdrodze zasnal. Tedy Falko naszedwszy gy spyączego, wzyal gemv myecz y stobolą, wktorey bylo trzy zlothe. Alye aczkolwey mv wroczył myecz y stobolą, alye trzech zlothych yemv nyewroczył, a na swoy ge vzytek obroczył. fialko poznal, yze myecz y tobolą wzyal byl, alyem yemv ya zasyą wroczył; alye pyenyadzy zaprzal. Alye my poznawszy, yze nykt kromye czygyey XXV — 99] wolyey nyema nyzadney rzeczy bracz | alyz yego vprosy, wtey sztvcze Idzykowy skazalysmy przysyacz na swą szkoda.

(78). Gdy kogo wkasy pyess, wstawa.

Idzyk zalował na falka, yze sposczwanyem yego yest gy pyess wkąsyt tak az chramal. falko zaprzal sczwanya; alye yze Ydzyk nyemyal kym doswaczycz, o taką sztvką skazalysmy Falkowy samemv sye odprzysyacz.

(79). Gdy ktho zagasy swyeczą czassv swady.

Gromek zalował na Vrban, yze gdy wyeczor wdomv Gromkowem stala sye swada, przyszedwszy Vrban yest swyeczą zagasył, sktorego zgaszzenia swyecze wtey swadzye Gromek nyewye, ktho gemv zadal raną. Vrban aczkolwyte poznal, yz swyeczą zagasył, alye zaprzal, aby Gromka vrazyl. Tedy my Vrbanowy skazalysmy przysyadz, yako nyewy, kto by gy vrazyl. Alye yze Vrban onym zgaszonym swyecze byl przyczyncza rany, skazalysmy za rany dosycz vczynycz.

(80). Gdy pastyrz do wsy zasye owcze nyeprzypądy.

Kyelyan zalował na pastyrza, yz owczą, którą do czrody przed paroo] styrza wegnal y yemv wstrozą polyeczyl, tedy owczą gemv nyeprzygnal a tako yest zgynąla. Alye pastyrz rzekl, yze owczą zgynszem dobytkiem do wsy wegnal. Tedy my o taką sztvką y tey podobną pastyrzowy skazalysmy przysyacz, yako owczą wwyes wegnal.

(81). O gygranyv kostek albo gynszey gygry.

Aby kosthky nyemyaly possylenya, bo oczczowye nyewynny czastokroc dlya zlosczy a przegygrawanya synow gymyenia wlosnego pozbywaly, a tho nyedlya wyny oczczowskyey, vstawyamy, gdy by nyektory syn bandacz wmozcy oczczowskyey albo za zywota oczcza y maczyerze kosthky by gygral a przegral którą cząszcz pyenyądy albo gymyenia na slyvb dosycz vczynyenia, tedy oczyecz poky zyw, za tho nyczs nyema czyrpyecz any placycz. I takyez acz by zyd tkakymv synowy pozyczyl pyenyądy, za tho thez oczyecz nyema czyrpyecz any za syna placycz. I takyez acz by ktory vczynyl którą vmową o ktorekolwyte rzeczy albo o dziedzyna, poko oczyecz zyw syna nyeoddzyelywszy zgymyenia, tego tez oczyecz any macz nye mayą thrzymacz onych vmow.

(82). Kosthek nyemayą gygracz o zakład. Capitulum.

XXVI — 101] Ize chytroszczyą kostyrną slyachta myedzy sobą spywschy sye, geden drvgymv na kostkach na zakład dawayą a zasye zyskvyą, a tako z zazenya czastokroc konye, na ktorych by nam ryczerstwo myely sprawyacz, straczayą y tez dziedziny za takym zazzenyem zastawayą a potem wvbosthwo wpadwschy kv gorschemv przychadzayą albo zbyyayą, dla ktorych wyn pod nasch sąnd przychadzayą, przeto aby naschy poddany czczyą thym schyrzey slynąly, vstawyamy, aby odtychmyasth zandny zye-myanyv nasch znyządnyv czvdzozyemczem za zakład nyegygral, alye thylko

za gothowe pyenyądze. Paknyaly kto nad tho vczynty a na kostkach da na zaklad albo na zasthawą pyenyądy albo za tho rąkoymy wezmye, tedy any wynowaczyecz any rąkoymy za to ma czo czyrpyecz any placycz; acz by then, czo przegygral sye, poddal by sye pod layanye albo sromoczenie, a na tho rąkoymy posthawyl, a then, czo zyskal, chczyl by gy albo yego rąkoymy sromoczycz, tedy za sromothą, yelko kroc bądzyc 102] sromoczyl, telko kroc yemv wyną pokvpy pyąthnadzyesczya | a sądowy drugą wyną tez pyąthnadzyesczya.

(83). Iadacz na woyną schkody nyedzylay any we wsy sthoy. Capitulum.

Potrzebno gest kv pospolythemv dobremv, aby kazdy swoy myal pokoy a yeden drvgyemv schkody nyeczynyacz, cznosczy pozywaly; alye nyektorzy nyedbayacz tego, yako by zlomcze zakona, gdy po swym zyemyam czyągną na woyną, swym ze sąsyadom wyaczey nyzly nyeprzyaczyelyom samy schkody nyewymowny czynyą. Wczem ze to nasche zyemye nyemale vczyżenye czyrpyą, przetho my chczacz takim schkodam konyecz vczy- (s) vsthawymy, aby yelko kroc na woyną yada, aby żądny znaschych poddanych wewsy nyestal alye na polyv, a tham nyednemv drapyestwa any wkonyoch any wdobythkv any wgynszych ktorychkolwy rzeczach mayą czynycz, gedno telko pokarm konyom y tho dosycz vmyernye thamo mayą sobye zyskowacz. Any thez wdąmbrowach any wgayoch mayą sthacz prze skazeny naczyny vbozych kv budowanyv; acz by ktho nad tho vczynyl XXVII— 103] albo smyal vczynycz yako zvālcza przeczywnoscz vczynty panv | dzyedzynnemv, thedy wczemkoly gy pan dzyedzynny smye poprzysyacz, tho gemv ma odlozycz zwyną pyąthnadzyesczya a nam o gwalt drugą wyną pyąthnadzyesczya.

(84). Dzyaly dzyeczy nyemayą myecz swym oczczem. Capitulum.

Pospolythy obyczay wkrolyesstwy naszym yest, yze po smyerczy maczyerze dzyeczy od oczcza swego dobra gymyeny polowyczą byorą, a tako dlya swego głupyego rozvmv mlodych lyat gymyeny straczayą a straczywszy dlya myersyączky oczczowey, którą yemv czynyą, acz sye nad nymy nyeslyvtvye, wvbostwo wpadayą. Sthakyeego rozthargnyeny gymyeny oby sthrony nyedosthathek y schkodą częsthokroc czyrpyą, przetho ze wszythkyem ryczersthwem naschym vkladamy, aby kyedy macz vmrze, dzyeczy częszyć od oczcza zadney nyepozādaly, wywāwszy tho, gdy by oczycz gynschą poyal albo thez gdy by marnye gymyeny chczyl rostraczycz, thedy dzyeczyom slvscha zoczczem dzyal vczynycz.

(85). O lychwy zydowskyey. Capitulum.

104] Gdyz zlychwy pochodzy nyierzadne lakomsthwo, a tho dla nyevsta|wyeny podobnego, chczemy aby zydowe pyenyądy pozyczayacz, za lychwą na thydzyen nyewyączey wzyaly pod naschą myłosczyą, yedno pol

grosza od grzywny. A gdy by sye kto zzydow lystem zobwyzal na pye-nyadze lichwą placzycz, a gdy zyd swą chytroszczyą zamylczal by y zadzierzal do dwv lyatv a nyeprzypozywal gyscza o mzdą przed sand, tedy lichwą odedwv lyat ma sthraczcycz, a dalyey thelko mzdą a znovv lichwą począthą ma myecz a on lysth zapysny nyyedney moczy dalyey nyemoze myecz.

(86). Gdy kto wyrąby drzewo wezvdzem lyesy.

Nyekthorzy swą smyalosczyą wyechawszy wlyass albo wgay nyektorego zyemyanyna, kromye yego wolyey drzewo wyrąbywszy precz wyożą: przeto vsthawymy, gdy ktho szczygyego lyassv wyrąbywszy wyweczye damb, czso by sye godzyl na ossy, albo gdy by pospolythych woz wywozł, thedy themv panv, czyye ssą drwa, ma pokvpycz wyną syedmdzyesczya.

(87). O slachezye zbyegley, czo lothrye.

Przygadzasye, yze porodzeny splyemyenya slyachethnego częsthokroc XXVIII — 105] swey czczy nyeschanyacz, wydaway | sye na nyektore lotrowstwo, kthemv na zlodzyeystwo, a swą wolyą byway zbyegowy kroyesstwa naschego; a thako mayacz omową wkrolyesthwe, wyelye zlego poczynayą, a pothem acz naschą laską na myloscz bandą przyyaczy, chcą sye rownacz we czczy slyachczye nyeporvschoney. Przetho vsthawymy, acz by thaczy naschą laską przenalyzezly y bądą myeszkacz w kroyestwy bylyby przyyaczy, a wschakoz o namowyenye mayą odpowyedacz a dosycz vczynycz; a wzdy thakyey czczy nyebandą myecz, yak we czczy slyachczycz nyeporvschony.

(88). Kthorzy kradną zboze na polyv.

Podlug pysma swyatego czyniący schkodą na polyv rzeczeny thez ssą zlodzye; alye yze taczy od zlosczy nyemogą bycz wsczyagnyeny, alyz gym powroz wlozą na szyyą, przetho acz by nyektory kmyecz albo sluga czyykolwy na polyv noczną rzeczą bral czo albo thez kradl, thedy acz by yego then zabyl. czyye bandzye zboze, tedy za tho nycz nyepokvpy. Acz ly by then zlodzyey thego, czygye yesth zboze, vranyl albo by gy zabyl, tedy za raną ma yemv dosycz vczynycz, a za głową dzyeczyom placzycz ma. |.

(89). O layanyv albo sromoczenyv. Capit.

106] Ize wszelka nyeczystoscz y skarade mowy kv swarv lyvd przywodzy, przetho thaczy od dobrych lyvdzy mayą owszeyky bycz oddalyeny. Dlya thego chcemy, acz by ktory slachczycz yazyka swego nyewsczyagnal by a layal by slyachczyczowy, myenyacz gy thak: thys kvrvy syn, a natychmyasth nyeodwola any zaprzy, czso yemv mowyl, any by doswyathczyl yego takim bycz, yakym gy myenyl, tedy za layanye onemv, komv thak

layal, ma zaplaczycz schesczdzyesyath grzywyen groszy, yako by gy wlosnye zabyl. Thakyez mową acz by ktho yego macz myenyl kwrwā a nyeodwolal by any by doswyatczył, czo mowyl, rowną wynā yako o pyrwe ma pokypycz albo odwolacz ma rzecz: thako czso gesm mowyl, lgalem yako pyess.

(90). O ranach ryczerskich albo o slyachezkych. Capitulum.

Wvbyczv ryczerzow albo slyachthy y gynszych naszych poddanych taky obyczay w wynach chcemy trzymacz. Acz by ryczerz ryczerza albo slyachczycz slyachczycza ranyl albo vderzył, thedy slyachczyczow y thako XXIX — 107] vrazonemv od | drvgwego slyachczycza przepadnye wynā rzeczonā pyātnadzyesczya y ma bycz yemv dana przez tego, czo gy vrany albo vderzy; acz by gynego vderzył, ktho nyemyal prawa ryczerskyego, tedy groschy za taką ranā ma dacz grzywnā. Alye kmyeczyowy tez grzywnā, kto kogo vderzy, ma dacz.

(91). Gdy kto vrany kmyeczia albo vbyye.

Acz bāndzye kmyecz vranyon az do krwyie albo thez bāndzye barzo vbyth, thedy ze wschysthkyh wyn skazvyemy za rany albo za vbyczye dwye czāsczy zbytemv alye trzeczyā czāscz sāndowy, gdje ta rzecz sāndzona bāndzye, przykazyemy dacz.

(92). O zabyczyv brata albo syostry y gynszych.

Acz by nyektorzy zyemyanye y slyachczyczy naszego krolyesthwa braczya, syostry albo wlosne przyrodzone zabyyaly, nyemayacz plodv, tedy slyachczycz, czo tako vczyiny, nyeotrzyma oczczyzny albo czāsczy zadney. I tez skazvgemy thym, czo thako czynyā, y gych synom, aby wlosnye czāsczy wtakych dzyedzynach nyemyely, wktorey dobra albo dzyedzyny gynschy przyyaczyelye aczkolwye dalszy mayā sye wwyāczacz; y thez | 108] wschythky thakye, czo zabyyayā braczyā albo oczcze, dlya okruthnosczy gych aby nye byly slawny y kv zadney czczy aby nyebyly przypvszczeni.

(93). O mlodem szczepyv.

Ustawyamy, acz by nyektore szczepye bylo by yvz wsczepyony y wsadzony, aczkolwye by byly czyye wlosne y chczyal by gy wykopacz zogroda, gdy by sye prowadzyl na gynsche syedlyssko albo na gynschā dzyedzynā, thedy na dzyedzyny albo na syedlyskv ma gych polowyczā ostawycz pod wynā schesczyā grzywyen.

(94). O rzeczy gwałtownye wzyātey.

Acz by thez kto gwałtownye zelazo yego albo ktorakolwye rzecz gynā swā komv kolwye nyepodlug prawa wzyāl, tedy zwynā rzeczonā schescz grzywyen ma wroczyz thā rzecz gwałtownye wzyāthā.

(95). O wzyączyw wolow.

Gdy komv cztyrzy woly bāndā gwalthownye wzyāthe a o taky gwalt vczyny swyadeczthwo, thedy chcemy, aby thaky gwalth wolow y roboty za kazdy thydzyen czthyrzy skoczczē schkody y krzywdy czyrpyāczemv zwynā pyātnasczye y sāndowy drvgā pyātnasczye za wynā ma dosycz | XXX. — 109] vczynycz, tho skazvgemy.

(96). O syanyv y o oranyv czudzego polia. Capitulum.

Gdy ktho orze y syege rolye czvdze, tedy nasyenya tego, ktore by kolwye zarno wzyal by na onā rolyā czvdzā, ma stradacz y straczycz zwynā pyātnadzyesczya.

(97). Gdy ktho wezmye woz syana komv.

Ktho wezmye woz syana komv gwalthownye, trzy grosze zwynā pyātnadzyesczya themv ystemv krzywdā y szkodā czyrpyāczemv ma zaplaczycz, a sāndowy thez pyātnadzyesczya ma zaplaczycz. I thez za kopā gednā zboza ktorego kolwye nasyenya, gdy yā ktho wezmye wednye, wyny sāndowy szesz grzywyen a schkodā czyrpyāczemv pyātnadzyesczya ma zaplaczycz. Iestly by yā wnoczy wzyāl, wyznawamy bycz złodzyeysthwo. I thez za kopā iarā albo yarego zboza y ozymyego wyznawamy yednā czwyrthnyā, gdy na woz gwalthownye wezmye albo wzyātha bāndzye, a othā ysthā skazvgemy yako za woz syana. Acz slvga, kthory rzeczon gesth holomēk albo havsknachth, sāsnyadowy pana swego vczyny nyektorā szkodā albo krzywdā, pan yego ma zan dosycz vczynycz. |

(98). Gdy vbogy pozowye bogatego.

110] Gdy vbogy człowyeck pozowye bogatego o gwalt, thedy bogathy o gwalt przez swyathky ma sye oczyszcycz albo podług obyczaya gwalthownego rownā wynā ma bycz skazan.

(99). O wynach kto nagany skazanyv sądzyego.

Gdy ktho nagany albo narzeczē skazanye pana krakowskyego, tedy kocz albo torlop gronostayowy ma gemv dacz, alye panv sandomyrskyemv albo lyvbelskyemv torlop zlasycz; kozdemv woyewodzyē torlop zlasycz; sądzyam krakowskyemv, sandomyrskyemv albo lyvbelskyemv torlopy kvnye; podsāndkom lysye, podkomorzym po scheszcy grzywyen, komornykom po scheszcy zlothych, sādzyam stharosczynym po kyelkv grzywyen, kazdemv pyssarzowy zyemskyemv torlop lyssy.

(100). Gdy czyy ssyn gygra kosthky.

Syn yeszcze nyeoddzyelony od oycza albo od braczyey, gdy grayācz kosthky nyeczō by sthraczyl, thedy wszythkye rzeczy chcemy y vsthawiamy, aby na yego czāszcz polozony byly.

(101). O pokoschenyv komv ląky albo trawy yego |

XXXI — 111] Phebron skarzył na Oldrzychą, że gemv ląką pokosyl. Thedy Oldrzych poznal, że ląką pokosyl, alye tho przyložyl, że yą kvpyl v włodarza za gothowe pyenyądze y zaplaczył. Alye że włodarz vmarl, który pyenyądze wzywał, tedy my skazalysmy Oldrzychowy thargv ląky swyathky dowyescz.

(102). Gdy ktho vrany kogo wklamye. Capitulum.

Myczek zalował na Liorka, że gy vranyl. Tedy Liorek poznal, że gy vranyl, alye nychcząc gy vranyl, alye wklamye krothochwyląc jako przyyaczel sprzyyaczyel. Thedy my zezrzawszy, że gygra nyema bycz zeschkodą, skazalysmy Lyorkowy dosycz vczynycz Myczkowy za rany.

(103). Gdy ktho komv pozyczy pyenyądy.

Ian zalował, że Pyotrowy pozyczył pyenyądy schesczy grzywyen y wzywał zanya ponyem rąkoyma Przybka. Pothem Pyothr Ianowy pyenyądze kromye rąkoymyey dal; a pothem Ian Przybka pozwał o rąkoymsthwo, a ten tho przed sądem rzekł, że pyenyądze ssą gemv dane y zaplaczzone przez gyszcza. Thedy my wthey rzeczy skazalysmy doswyathschycz zaplathy. |

(104). Przyczym zona ma zostacz po smyerecy mąza swego. Capitulum.

112] Gdy mąż vmrze, tedy zona przy wyenye swem ma zostacz, tho yest przy pyenyądzoch, przy perlach, przy drogym kamyenyv. A gdy ona vmrze, tedy wszythko na dzieczy, acz ge ma, spadnye. Alye gdy by gynschego mąza chciała poyąc a dzieczy by były, tedy pyrwschego mąza dzieczy oczczyzna wschysthka ma spasz nanye y dzyal maczyerzynsky, czo nanye slvscha, a ona zostathkyem mąza moze poyąc.

(105). O wydanyv panny za mąz. Capitulum.

Gdy kto panną wydawa za mąz, tedy za posag pyenyądzmy gothowe-my thelko przed przyyaczelmy ma namyenyycz gey. Alye dzyedzyna albo gymyeny przed krolyem ma bycz namyenyono.

(106). O pothwarzy y o schkodzye.

Regula zalował na Phaschka, że wdzyen targowy na dobrowolney drodze gwalthownye sthoboly wzywał yemv osm zlothych. Thedy Paschek rzekł, że gy nyewynnye pothwarza, chcąc sye wywyescz schesczyą XXXII — 113] swyathkow. Thedy my o thaką rzecz skazalysmy | Regulye dwyemanasczye swyathky odydz.

(107). Gdy ktho zguby pyenyądze. Vsthawa.

Sekvla zalował na Glacha, yze gdy schedl na rolyą oracz, myech gemv vpadł z syedmyą zlothych. A then tho Glach gydącz za nyem, nalyazł y nychczye yemv wroczytz; a gdy sye yemv vpomynal, Glach zaprzal, aby nyenalyazł trzov. Thedy my Glachowy skazalysmy samemv sye odprzysyądz.

(108). O drzewye owocowem vstawa. Capitulum.

Drzewo yableczne albo gynsche owoc noschącze, gdy ge ktho porąby, onemv, czyge yesth, za schkodą wyerdvnk zwyńą pyatnadziesczya ma yemv zaplaczytz.

(109). O oczyszczenyv slvgv przeczyw panv.

Gdy pan naprzeczyw swemv sludze albo włodarzowy o nyektore wyny albo szkody albo krzywdy ma czynycz, tedy włodarz albo sluga pana swego — nyepuszczayąz panv przyszyągy¹⁾ — ma odbytz schesczyą swyathkow o kazdą rzec.

(110). O zakvpnem scholthyssye.

Gdy szolthyss ma pana swego wolyą czynycz, przetho nyesluscha, aby scholthys byl moczyeyschy nyzly pan. Dlya thego chcemy, aby ny-
114] geden ryczerz albo moczyeyschy pan szoltystwa | wdzyedzinye gynschego pana nyekvpował, kromye wolyey yego. Acz by tho nyektory nad tho vczynycz smyal, thedy chcemy, aby then targ nyestal nyzacz.

(111). O pospolythem dobrem thak sye nam pyssze.

Usthawczyne pospolsthwo czyny cząsthokroc roztagryenye, wkthorem ze tho yesth bracza albo gynschy przyaczyelye na gnyew albo na swar cząsthokroc przychodzą, a thak wschodą wpadaya. Wyelye lyvdzy wzyaly wobyczay myeszkacz albo wossobnosczy swych domow albo syedlysk, częszcz, kthora na nyą slvscha, rozdzelyaya oczczyzną, a tho przez przyyaczyelye, acz kolwye thego dzyalv przed oblycznoscz krolya albo kxyądza nyeprzywyoda. Alye cząsthokroc sye przygadza, yze yeden pyl-nyeyschy syebye obezrenya y syedlyenya yesth nyzly drugy: a thako ow rozpvschczony a nyedbayaczy dlya polyepschenya zbvdowania, dzyal przez przyyaczyelye vlozony cząsthokroc wzrzvczaya, a tho podlug gych cząstek, dlya ktorego obyczaya domownyk cząsthokroc odthracza sye od budowania y od polyepschenya swego gymyenia. Przetho my chcąc then obyczay XXXIII — 115] zathraczytz, vsthawyamy, aby gdy | bracza albo przyyaczyelye blyszy albo y dalieczy rozdzelyą sye, a wthem dzyalye bąda

¹⁾ Zdanie to wypisane na marginesie drugą ręką.

myeschkacz przez trzy lyatha y przez trzy myesyące wmylczenyv, a przed sądem tego nyewzrvschaly, wywawszy doskonałą przyczyną, dlya kthorey by dawnosc bycz nyemogła, thedy thako zamyeschkaly przerzeczoną dawnoszyą mayą mylczcz.

(112). Dawnosc zlodzeyskyey rzeczy. Capitulum.

Gdyz zlodzeysthwo albo zboj dlya wyny albo smyerczy vstawyoney podlug zaslugy przez złe lyvdzy bywa zathayono thako, yze zloszcz thakych zlosthnykow na wyznanye rychlo nyemoze przycz; a gdy ktho naprzeczywko gym chce czynycz, thedy thaczy dawnosc chczą odbywacz; przetho aby sye thaczy slosnyczy nyemnozyly, vsthawyamy, acz by ktho o zlodzeysthwo albo o zboj przed sądem byl by namyenyon, a gdy by then, kthory namowy y then namyenyony byl by wgedney dzyedzynye albo pod yedną parrochyą y mszey sluchaly, thym obyczayem bandzye myecz dawnosc na- 116] myenyony mymo geden rok; alye gdy then, czo namyeny y thez | namyenyony, bądą od syebye dalyeko, thedy gynscha dawnosc namyenyonemv nyemoze bycz, gedno trzy lyata; a ow, czo thako zamyeschka, dlya swego lyenysthwa yvz ma mylczcz.

(113). Dawnosc mlodych dzyeczy. Capitulum.

Acz by dzyeczy mlode lyath doskonałych geszcze nyemayącz, o dzyedzyną byly by pozwany przed sąd, a thy dlya nyedosthathkv lyath albo rozvmv odyącz sye prawem nyemogą, thedy sandzya ma prawo odlozycz y zawyesycz thako dlugo, az dzyeczyom lyata wynyda. A pothem acz sye rzecz wznowy, dzyeczy mayą odpowyedacz a nyemogą sye dawnoszyą onych lyat krothkych, ktorych by byly pozwany wywącz, alye o gynsche rzeczy, o kthoreby nowo byly by pozwany, dawnoszyą mogą odbywacz.

(114). O roznosczy mązskyey y zenczyskyey y o gych dawnosczyach. Capitulum.

Gdyz roznosc myedzy sthadlem yest rozmagythosc, bo nyektorzy ssą wolnyeyszy nyz drudzy, tho yesth mązowye nyzly zenczynzy, przetho aby kazdy o swe rzeczy albo dzyedzyny doskonale mogli czynycz kroth- XXXVIII — 117] kosczy nyemayącz | wdawnosczy, vsthawyamy, aby kazdy mąz myal dawnosc za thrzy lyatha; a dlya krechkosczy panyenskyey wdowa ma myecz za schesch lyat. Alye mązatky, kthore nyessą ssamy wssoby wolne, mayą dawnosc myecz dzyesyącz lyath.

(115). O pothwarzy y o pothwarczoch vstawa.

Aby pothwarz zlych lyvdzy zagynąla, bo nyekthorzy wzywały sobye wobyczay pothwarcze pothwarzayącz lyvdzy nyewynne o mązoboysthwo przed dawnemy lyathy vczynyone y przed sądem przyganycz, a dlya nyekthorey dawnosczy lyath y stharosczy rzeczy oczyszczyenye nyemogło bycz, albo acz by bylo, a tho zsylną czyaschkosczyą, przetho vsthawyamy, acz

by ktho chcąc o mążoboysthwo kogo gabacz albo głowy pozyskowacz, thedy tho ma czynycz do trzech lyath, nyz thrzy lyatha wynyda od zabyczya głowy. Acz ly by po thrzech lyeczyech chczał nyeczso czynycz, thedy dawnosczya tą rzecz sthraczy.

(116). O ssądyech vsthawa thak sye pyssche.

Gdyz przy sandzyech wyerny ssądye nyemayą myecz any baczycz 118] gnyewv any lasky, any darow, gedno | podług prawdy y sprawyedywoschy sandzycz y skazowacz, a tho o thych, kthorzy na naschym stholczv ssą possadzeny, bo gdy ssandzya vkazvye sprawyedywoszcz, thedy wsporcze odsthapvyą od pothwarzy, vsthawamy, aby kazdy, kyedy swem dworem krolyewskyem do Krakowa albo do Poznanya albo wkthorą kolwyeyemyą wgedzyemy, sandzya kromya wschego zamyeschkanya do naschego dworv ma bycz y syecz na sandzye a pozywacz o wschysthkye rzeczy dzyedzynne przed nas; alye kromye nas znaschego przykazanya. Alye gdy sthych zyem wygedzyemy, roky pospolythe podług obyczaya o dzyedzynymayą bycz thrzymane y chowane.

(117). O zyemskyem pyssarzv vsthawa.

Thez vsthawamy, aby pyssarze przy sandowych rzeczach gdy wyoda swyathky, kthore bandą pysacz, mayą wzyącz schesch groschy, a od zapysv polthora groscha; vrządnyczy od thego, kthory wyedzye swyathky, mayą myecz thrzy skoczche a od wyny rzeczoney syedmnadzyesczya wpo-dzyeckowanyv mayą wzyącz wolv podleyschego za wyerdvnc. Alye pod-XXXV — 119] komorzy, gdy gednego | dnya rozgranyczy dzyedzyną myedzy dwyema zyemyanynoma, acz kolwyeye dwye albo thrzy rozgranyczylby dzyedzynny, ma myecz polgrzywny; alie gdy wyączey dnyow nysly yeden albo dwa, thedy thrzy grzywny ma myecz, a tho aczkolwyeye dwye albo thrzy y wyączey dzyedzyn rozgranyczylby, thez ma wzyącz dwye syekyrze y dwa rydlya. Wozny acz by wydal gynaczey przysyagą swyathkom, nyzly yako bąndzye przykazano gemv, acz by byl sandownye dokonan, thedy ma bycz slozon a gynschy myastho yego posthawyon.

(118). Sandzya nyema zdacz kromya powoda. Capitulum.

Usthawamy, aby nygeden sandzya any stharostha sądy czynyące nyzadnego maza o kthorą kolwyeye rzecz nyezdal, kromye powoda albo strony sapyercze, alyz by sandownye przepart.

(119). Pan za służebnykyem nyema chodzych do sandv. Capitulum.

Czasthokroc panowye moczarze dlya slug albo przyrodzonych przed sand wrzczach wyczyasthwo othrzymayą nyesprawnye: przetho vsthawamy, 120] aby thym obyczayem | ządny pan za swym slugą albo za przyrodzonym do sądv nyeschedl, pod wyną pyathnadzyesczya,

(120). Gdy ktho kord albo myecz wssąndzye wygnye.

Acz by nyektho kord albo myecz przed sądem wywał y ranył kogo, thedy then ma bycz na naschey mylosczy. Acz ly by dobywschy brony nykogo by nyevranył, thedy nam pokvpy wyną syedmnadzyesczya, a themv, na kogo sye porvschy, wyną pyąthnadzyesczya pokvpy. A gdy na naschem dworze albo naschego stharosty ktho brony dobądzyc a nyevrany kogo, thedy na naschey lascze ma bycz; a gdy by vranył, thedy kromye zządney mylosczy ma bycz skaran. Acz ly by przed iarczybyskvpm dobył ktho myecza albo korda y vranył kogo albo nyevranył, thedy iarczybyskvpowy pokvpy wyną syedmnadzyesczya. A gdy by layal albo zła słowa mowyl przed nyem, thedy pyątnadzyesczya. Acz by na naszym dworze albo ryczerskyem czo vkradł, thedy vcho ma bycz yemv vrznyono. A gdy ktho na ryczerskyem dworze dobądzyc brony y vrany kogo, za raną ręką albo XXXVI — 121] na | mylosczy ma bycz ryczerskyey.

(121). Ktho ma dacz sluzebnyka. Capitulum.

Usthawamy, yz my albo stharostha albo wojewoda albo ssądzya albo podssadek woznego albo sluzebnyka ma dacz kv pozywanyv, thako, yze kthorzy mayą prawo, nyemogą bycz pozwany, gedno naschym lystem albo stharosthy naschego; alye na dworze naschym albo przed ssądem naszego ssądzы pospolythego moczą naschą albo stharosthy kromye lystha na gospodzye moze pozwacz. Alye kromye dworv naschego albo sądv, gdy ktho ma bycz pozwan, thedy v włodarza albo v scholthyscha ma bycz pozwan lystem przez sluzebnyka, a tho then, ktho pozywa, albo slugą swym dawschy gemv rok, przed kym ma sthacz a ocz ma stacz a kyedy. Acz ly by pozwany na pyrwm ze ly by y na wthorem nyesthal, thedy ssąndowy pokvpy osm skoth; a gdy na trzeczym rocze nyesthanye, rzecz, o którą pozwan, ma yą sthraczycz, wyną pokvpywschy. Acz by thez sąpyercza na pyrwm rocze sam albo przez posła swego nyesthal, thedy 122] rzecz, o którą pozwal | sthraczy swyną syedm grzywyen.

(122). O pozwanyv nyerządlywem. Capitulum.

Zakazvgem tho owscheyky chcząc myecz, acz by naschy dworzanye albo kthorzy gynschy na naschym dworze były by zasthany a przypozwany albo przy naschym ssąndzye znyenawyschy albo chytroszczyą, thedy nyemayą odpowyadacz, alyz by były pozwany dowodnye przed nas albo przed naschego sądzыą podług vrząd: thedy mayą odpowyadacz. Kthorym tho ma bycz dano rozmyslyenye obyczaynye.

(123). O dzyedzynye zasthawyoney y o gey dawnoschy, vsthawa. Capitulum.

Tho thez vsthawamy thrzymacz nawycky, acz by ktho przedawschy dzyedzyną swą, pothem w nyey chcząc nyeczо podług prawa pozyskowacz, wsądzyc tho ma vczynycz przed osmyą lyath; acz ly by thez zastha-

wyl dzyedzyną komv, a then tho sam albo przez swe przyrodzone nyewy-kvpyl, any przed ssand przywyodl, yzby chczyl wykvpycz do thrzydzyes-czy lyath, thedy thakye dzyedzyne przedane albo zasthawyone podlug da-XXXVII — 123] wnosczy | lyath przerzeczonych mayą zostacz v thego, komv przedane albo zasthawyone.

(124). O wzyączyw wolow albo kony gwałtem, vstawa.

Acz komv woly albo konye, skoth albo gynsche bydlo albo gynsche rzeczy kthorekolwyie bądź zlodzeysthwym albo zboyem albo gwałthem wezmą, thedy gdy by przed rokyem o thakye rzeczy ssadownye albo przed dwyema lyathoma nyevczynyl, ma bycz dawnosczyą odrzvczon.

(125). O rzeczy wstheczne, gdy by sye ktho zasye wroczył do ssądyey na odnowyenye.

Usthawyamy tho, gdy by nasch ssadzya albo stharosthy naschego albo woyewody zryczermzy o kthorą rzecz ossądzył, gdyz nyessam ssadzya ssądy alye y zgynschymy przyniem na ssądye syedżaczymy ssadzy, przy-yąwschy, pothem rzecz chcżacz ossądzoną wzthraćycz, thego nykth nye-moze vczynycz: tho wyąwschy, acz ly by ktho wsthecz do ssądyego sye ppsczył jako ossądzył, thedy ssadzya acz pamyątha, ma nathychmyasth powyedzyecz albo do yvthra prze rozpamyąthanye ma odlozycz spra-124] wnye. |

(126). Gdy ktho ssądy przygany, yz by mv wyego rzeczy krothko vczynyl.

Usthawyamy thez, acz by ktho przed namy albo naschyiny ryczerzmy skarzył na ssadzyą, yz by yego rzecz zlye skazal albo yemv przyganyl, rzeknącz yemv: krothkos my vczynyl, thedy ssadzya swey sprawyedly-wosczy ma dokonacz themy wschemy, kthorzy poznayą, yz sprawyedlywyie ossądzył. Acz ly by then, kthory thako przygany, chczyl by dokonacz, thedy ma dokonacz schesczyą swyathkow thakymy, jako ssadzya; acz by nyemogl dokonacz swyathky albo by sye ssadzya wywyodl, thedy ow, kthory thako przygany, ny o ządną rzecz ma bycz slvchan, alyz ssądy zaplacz y thrzy grzywny a torlop kvny a podssądkowy thrzy wyerdvny albo torlop lyssy; a tho acz podsadek thez dokona, yze sprawyedlywyie skazal. A czo ssadzyam skazalysmy, tho thez panv tey wlosczy, sądzyam panskyem, acz sye wywyōdą o naganyenye, kocz albo thorlop baran-czy day.

(127). Vstawa o rąkoyemstwo.

Usthawyamy, acz by ktho za kogo rączył, a then, za kogo rączą, XXXVIII — 125] za|przysye, aby zan rączono, thedy yestly dlug dwa-dzyesczya grzywyen, sam wlosną rąką, yestly cztherdzyesczy grzywyen,

samowthor, a o kalzdy wysschy dług na tho ssamotrzech ma przysyącz swey sprawyedywoschy.

(128). O zastawye zydowskyey.

Pothem vsthawamy, aby gdy ktho rączy za kogo, zzydowy konya any wolv nyezasthawyal, wywawszy, yz by byla wolya thego, za kogo rączy. Thedy then, za kogo rączą, thaką zasthawą ma wykvpycz.

(129). Gdy ktho kogo zastapy przed sądem.

I thez vsthawamy, gdy by komv dano wyną, lyvbo o małą albo wielką rzecz, a przed sądem pozwano, a then tho sthanącz przed sądem rzecze: pan moy my kazal tho vczynycz albo thowarzysch, a za thym pan albo thowarzysch przyschedwschy, zastapy gy. thedy on, kogo thako zasthapyą, bądźye praw, a then, ktho thako zasthapy, ma nathychmyasth odpowyedacz o rzecz namyenyoną.

(130). O dobrowolensthwy slyachethnem y o sluzbye krolewskyey.

126] Ulozylysmy, yz ryczerze y slyachczyczy krolyesthwa naszego | polskyego nam y naschym namyasthkom wzyemy y wkrolyewsthwy polskyem wezbrogy, yako kazdy moze, mayą slvzycz; alye za granyczamy nyessą powynny, wyzechawschy (s), yz by gym dosycz zatho vczynyly albo gych prosyly.

(131). O possagv dziewyczem namyenyonym.

Usthawamy, acz by ktho dziewczką swą nyekthoremv zyemyanynowy za zywotha swego za mąż dal, posag gey dosthatheczny namyenywschy, thedy po smyerczy oczcza dziewczka na braczyey wyączey nyezyszcz. Acz ly by yedna albo wyączey dziewczek po smyerczy oycza zosthaly, they tho dziewczce za posag ma bycz oprawyono stho grzywyen przez braczyą they panny. Acz ly by panna byla woyewodzyanka a gymyeny thez nyemale, thedy stho grzywyen; alye gdy by bylo wyle dziewczek a gymyeny male, thedy gymyeny na pyenyądze ma bycz schaczowano. Thedy brath rodzony gesthly albo sthryeczny cząsc pyenyądy kazdey wmyastho possagv ma zaplaczycz. A tho yest o dziewczkach woyewodzynyh. A thoz thez chcemy XXXIX — 127] myecz o dziewczkach gynszych zyemyan, yz za swego zywotha | mayą ye wydacz za mąż, posag gym dosthatheczny oprawywschy, kthore po smyerczy oycza na braczyey swey wyączey nycz nyezyszczą. Bracza rodzona albo stryczna syosthram kazdey po cztherdzyesczy grzywyen mayą dacz, a tho acz bandzye wyelykye gymyeny; alye gdy bandzye rowne gymyeny, thedy podlug oschaczowanya czcząschy (s), kthora na nye sluscha, pyenyądy ma bycz dana. Brath rodzony albo stryczny, acz ly by thech nyebly, thedy kthorzy blyszschy spokolenya ssą, a tho gdy syosthry byly by za mąż wydany a dzyerzawy albo gymyeny othrzy-

mayą, a tho acz by syostry byly wypossazony. Aleye oczyecz za zywotha swego dzyewkam swym na gymyenyv kvpyonym albo od krolya danym, pyenyądze moze namyenyecz, ktore pyenyądze brath zaplaczywszy syosthram, dzyedzycztwo ssam othrzyma. Aleye panna za zywotha oczcza swego za mąż wydana z oprawą, po smyerczy oycza bratha nyema gabacz o posag, aleye na them ma myecz dosycz, czo gey oczyecz albo macz za zywotha possagv oprawyly. Acz ly by bracza zmarly albo gych nyebylo, 128] thedy wzdy nykake dzyewka za mąż dana dzyerzawy | nyeotrzyma, aleye wpokolyenyv blyschy wyposazy yą a gymyeny othrzyma. Wyyaw-schy dzyeczy nyzschych slyachczyczow albo slug albo manow kthorych, ktorym dzyewkam posag y cząszcz zgymyenia podlug oschaczowanya wpyenyądzocho ma bycz dano, a dzyedzyny ssamy othrzymaya. Aleye skazyemy, aby zadna dzyewka wpvsczyną nyewpadala, aleye gdy ktho vmrze plodv nyemayacz, thedy blyzny pvsczyną othrzymaya.

(132). O dzyalye oczczowskyem swemy synmy, vsthawa.

Usthawyamy, gdy mąż po smyerczy zony swey od dzyely syny swoye zgymyenia, kthorym tho dzyalv odmowycz nyemogl, a gdy by thaky dzyal przed nass albo starosthy naschego nyetyl vthwyerdzon, po smyerczy oczczowey synowye thaky dzyal mogą wzrzvczycz, kthorzy myedzy ssobą oczczową cząszcz rozdzelyą. Aleye gdy by oczyecz dzyal vczynyl zsynmy them obyczayem jako pyrzwey, a pothem drugą zoną poyal y myal snyą syny gynsche, thedy ony synowye po smyerczy zony pyrwey kv cząscopy oczczowey nyemogą przyshtapycz, aleye tha cząszcz spadnye na | XL — 129] syny wthorey zony. Acz by byly dzyewky, thedy ma bycz gymyeny obrządzono thym obyczayem, jako przed thym pyssano o posag. Gdy dwa albo thrzey bracza myedzy ssobą dzyal vczynya, a pothem yeden snych vmrze, thedy any bracza any dzyeczy bratha vmarlego nyemaya wzrzvczycz any wzrvschycz, aczkolwye thaky dzyal przez nass albo naschego stharosthą nyetyl poczwyerdzon.

(133). O zabyczyv slyachczyca albo kmyeczya, vsthawa.

Acz by podlug prawa yakoz tho yesth vsthawiono, gdy ktho kogo zabyge, thedy głową za głową, aleye chcąc tho vlzycz, vsthawyamy, acz ly ktho zabyge ryczerza, then ma dacz yego oczczv y maczyerzy trzydzyeszy grzywyen, a dzyedzyczom albo przyyaczyelyom schesczdyessyath grzywyen; a ktho rany wraką albo wnogą albo wnoś, pyathnasczye, a za palyecz thrzy grzywny; aleye za wyelky osm grzywyen a kv kazdemv vranyonemv thych czlonkow, wyną themv vranyonemv rzeczoną pyathnasczye przepadnye. Acz by thez ktho kmyeczya zabyl, thedy za głową panv, czyg 130] kmyecz, thrzy grzywny, a zenye albo dzyeczyom | schescz grzywyen; acz ly by then, czo zabyge, y then zabythy bądą dwv panv, thedy thrzy grzywny myedzy ssobą rozdzelyą. Ktho kmyeczya vrany, za raną kmye-

czyowy pol grzywny a panv grzywną. Acz by thez then, ktho vrany a vranyony bądą dwv panv, thedy panowye wyną myedzy ssobą rozdzielyą.

(134). Vsthawa o gwałczye dziewyeczem.

Usthawyamy, acz by ktho dziewką kthorego kolwye sthadla kromye gey wolyey albo rodzyiny zgwałczył, a tho by było doswyathczono, thedy żywoth yego ma bycz na myłosczy they dziewky y gey przyaczyol. Acz ly by panna albo dziewka przyzwolyła sye wzyącz a pothem sthem wmalzeynsthwo wsthąpyła, czso yą zgwałczył, rodzyina gey posagv nyedadzą. Gdy ktho dziewcze, mążathcze, wdowye albo kthoreykolwye zenczyznye na drodze, na polyv, wlyesye, wdomv, wewsy etc. gwałth vczyny, a gdy thaka zenczyzna byezącz do nablyschschey wsy płaczem bądye powolawala gwałthownyka, v kthorey acz znaky gwałthv bądą nalyezyone y thez kmye-XLI — 131] czye gwałthv wolanego doswyathschą, thedy | na naschey y przyaczyol gey myłosczy ma bycz. Acz by thez zenczyzna pothwarzala (s) kogo powolala, a na nyey znkv gwałthv nyenalyezyono, thedy then, komv wyną dadzą, ma odyz schesczyą swyathkow thakych, yako ssam; a tha pothwarcza wyną podobną ma bycz skarana, yako na nyą slvscha.

(135). Komv by dano wyną o złodzyeysthwo. Vsthawa.

Usthawyamy, acz by ktho o złodzyeysthwo albo o sboy przed ssadem byl by przemozon thrzy kroczy albo dokonan, albo rzecz kradzyoną albo gwałthem wzyąthą oblycznye wroczył, thedy then swą czesz sthraczył, any zadney czyzy wkrolyewsthwy myecz nyemoze, any od nass darow ządnych thrzymacz; acz by thez komv dano wyną a thego nyedokonano, a then tho swyathky sye myal by odwyesch, gdy by wgednem swyathkv vpadł, thym czyzy nyestraczy alye schkodą ma odlozycz.

(136). O złodzyeysthwy we wsy albo na polyv. Vsthawa. Capitulum.

Usthawyamy thez, acz by ktho ze wsy pana gynschego vczynylby złodzyeysthwo we wsy pana drvgyego, wyączyerze sthawya wrzece, na | 132] łącze, wezbozv, na polyv a bądye przekonan sadowny, schkodą ma zapłaczycz, czyge yesth; a panv, czyy czlowyek, wyną złodzyeyską ma zapłaczycz. Acz thrawą pasł albo kosyl, then kossą albo płaszcz ma straczycz. A gdy ktho drwa wlesye rąby gynschego pana, ma pozbycz syekyry. Acz by then, ktho byerze syekyry, podług prawa nyema gych wdomv chowacz, alye do blyszschego dworv naschego ma ye dacz.

(137). O lychwy zydowskyey vsthawa.

Lychwa zydowska yesth stratha naschego gymyeny. Vsthawyamy, aby nyeden zyd w kroliewsthwy naschem przez yeden tydzien od grzywny wyączy nyema wzyącz, yeden grosch.

(138). Vsthawa o zydoch.

Zydowye nyemayą dawacz pyenyądy wkrolyesthwy naschem na lysthe zapysne, alye thelko na zakład dosthateczny podług prawa starego zachowanego.

(139). O pothwarzy sluzebnyka vstawa.

Czasthokroc przed nas yest przywodzi, jako slzebnyczy wnaschem krolyewsthwy zyemyany albo wsy dvchowne vczyazayą wynalyazvyacz sobye dzywna prawa: przeth thaky podług pyrwschych sthathvth ma XLII — 133] czyrpyecz. |

(140). Gdy sluga pomagayacz za panem nyekogo vrazy, vsthawa. Capitulum.

Gdy kolwye slvga swego pana bronyacz, nyekogo vrazy, za tho od vrazonego albo od yego przyyaczyol nyyedney myerzyaczky nyema czyrpyecz.

(141). O zabyczyv nyeczyyego bydlyaczya.

Usthawyamy thez, acz ktho nyevczone bydlye zabyge, then ma dacz temv, czyge yesth, za nye thrzy grzywny; za zrzcza thez thrzy grzywny. A gdy ktho klusą zathnye, polthory grzywny; za zrzcza dw lyath pyacz grzywyen, acz ly gy ktho vrany. Acz bądye stharschy nyz dw lyath a bądye przez kogo zabyth, thedy then, czyg yesth zrzcbyecz, nacz smye przysyacz, ma tho gemv placycz.

(142). O dzyeckowanyv lassow albo gayow.

Usthawyamy thez, acz by yeden zdrugiem mayacz granycze wlyesye, drwa kv swemv pozythkv rąbal by, then, czyg lyass yest, za pyrwe ma wzyacz syekyrą, za wthore syekyrą, plaszc y svknyą, za trzczye wole albo konye ma wzyacz kromye wszey wyny. Alye gdy wezmye dw wolv albo konyv, thedy yeden ssobye ma zosthawycz a drugyego ma dacz 134] na rąkoyemsthwo, a znak | ma na drzewy wyřabycz tham, gdzie wzyal zakład.

(143). O wyrąbyenyv dąbv wgayv nyeczygem kradomye, vstawa.

Acz ktho wczvdzem gayv yeden albo dwa dąby wyrąby kradomye, za kazdy dąmb osm skoth; acz ly thrzy wyrąby, thedy themv, czyg yesth gay, thrzy grzywny a ssadowy thrzy grzywny thez przepadnye. Acz ly by male albo zapvsthne porąby, thedy thrzy skoczcz pokvpy. A tho thez thrzymamy o dąboch lyesnych albo nad rzekamy sthoyących; alye za dąb dąbrowny dwa skoczcz, a za chrosth albo za lyatorosly thelko ma bycz podzyeczskowan.

(144). O porąbyenyv dzyenya sepezolamy, vsthawa.

Acz ktho drzewo ze pczolamy porąby, themv, czyge yesth dzyenye a czyya yesth oblyna, przykazvyem za schkodą grzywłą a ssądzymv drvgą. Alye gdy sosną kromye dzyenya porąby, thedy pol grzywły za schkodą a ssądowy drvgye pol grzywły.

(145). O pasyenyv dobythka vstawa.

Usthawymy, aby kazdy od swyątego Woyczyecha az do swyątego Mychala swe bydło wztrozy myal. Acz ly by komv schkodą vczynyl wthyl XLIII — 135] czassy, thedy schkodą podług oschaczowania ma | zaplaczycz zwyłą sądową. Acz ktho zaymye czyy skoth na spassy, mymo yvtro v syebye nyema yego chowacz.

(146). O pasyenyv swyny wczvldzym lyesy.

Acz kto swynye wczvldzy lyas na zolądz wpvscy kromye yego wolyey, tedy ten, czyy yest lyas, za pyrwe wpvsczenie ma yednego wyeprza, za wtore dwv wyeprv, za trzeczye wpvschczenie wschythky swynye zayąwschy, ma dacz naschemv dworv nablyznyemv, ktore snamy na poly mayą rozdyelycz. A ma znak wyrąbycz na drzewy thamo, gdje swynye zayal. Aczly by then, czye byly swynye, rzekl, yz by nyethamo, gdzie znak vczynyl, on swynye zayal, thedy ten, czo swynye zayal, ma ssam przysyagą dokonacz prawdy.

(147). Kazdy ma gnacz drogą bydło na pastwą.

Acz by kto mayacz lyas albo dąbrową od syebye dalyeko, swe swynye chczyl gnacz przez gymyeny pana gynego na pastwą do swego lyassa, ten kromye wolyey tego pana nyema gnacz gynady, yedno drogą, ktora wyedze do lyassa. Thoz chcemy myecz, acz by kto do czyyego 136] lyassa zmytha na | pastwą chczyl gnacz na bvkyew albo na zolądz przez gynszego pana lyass, tedy ten, przez czyy lyas pozoną, ma kazacz zebracz zolądz albo bvkyew zobapol drogy na trzydzyesczy lokyeth, aby ten, czye są swynye, kromye schkody mogli przegnacz do lyassa.

(148). Syn za oycza zadney wyny nyema czyrpyecz.

Gdy swyąthy pysmo swyathczy, yze ssyn nyema czyrpyecz za oczczow grzech, any oczyecz za synow, przeto chcemy, aby oczyecz za zlego syna any ssyn za oycza, any brath za bratha, any przyaczyel za przyaczyelya nyema czyrpyecz, nyzly by oczyecz zsynem albo brath z bratem wgednym zlym vczynkv byly v wynyeny, ktorzy podług wyny mayą bycz skarany. Acz ly by ssam ktho zloscz vczynyl, thedy cząszcz gymyeny, kthora by nan myala bycz, naschemv stolv ma bycz za thaką zloscz przysądzona.

(149). O wyelykyey wynye syedmnadzyesczya.

Gdy by kto nayechawschy wdom neyektorego zyemyany, przed oblycznosczyą dzyeczy yego zabył, wyną syedmnadzyesczya ma zaplaczycz, a po XLIII — 137] moczyk kazdy takyez, y thakyez | thelye ma dacz ssądowy ssyedmnadzyesczya a dzyeczyom zabythego pyatnadzyesczya ma zaplaczycz.

(150). Ktorzy tą wyną maya bycz karany, statut.

Tha wyna syedmnadzyesczya rzeczona nyemylosczywa. Thą wyną czy maya pokvpycz, ktho porąby thrzy ssosnye, ktho thrzy kopcze granyczne rosypye, kto thrzy drzewa ssepzolamy porąby, ktho myod kradnye a bądzye przekonan, ktho vkradnye albo gwalthem wezmye throye albo wyączy dobythka, ktho vrany czyg dobythek robothny a bądzye przekonan, pozozcza gdy bądzye przekonan, ktho gwalth vczyny y zabyge kogo wewsy albo na polyv, na dobrowolney drodze, ktho dzyewcze albo nyewyesczye gwalth vczyny albo kthorey kolwye zenskyey thwarzy.

(151). O zbyegv, komv dana wyna, przez kogo.

Usthawyamy thez, acz nyekomv dawschy wyną oczkolwye przed nass by gy pozwano albo przed naschego stharosthą, a thego tho nyechczyano by przypuszczycz kv oczyszczyenyv swey nyewynnosczy przed nass albo 138] przed naschego stharosthą, a then tho dlya | thego nyeprypvschczenya zabyezal by z zyemye, przetho aby zbyezenye albo zychanye thaky yemv na sromothą nyeobroczo, vsthawyamy, aby then, komv bysmy my albo stharostha nassch thako vczynyl, thedy ma poswyathczycz na nas albo na naschego stharosthą przed byskvpem poznanskyem albo thez przed proboszczem, yzesmy yego albo nasch stharostha kv oczyszczyenyv nyechczyelysmy przypvszczycz. Stharostha thez themv albo thakyemv zbyegowy moze dacz myr, vpewnywschy gy za schesz nyedzyel podlug stharego vsthawyenya, a wthem tho czassye scheszy nyedzyel then tho starostha przed namy albo naschymy namyasthky albo przed naschemy woyewodamy sprawyedlywosczy ma yemv schvkacz. Acz ly by thego neyemogl myecz, yz by mv dano dzyen ysthy kv oczyszczyenyv, thedy stharostha then ysthy albo woyewoda thego zbyega ma gleythowacz swą moczą y przewyescz az na granycze z zyemye. Kthory tho zbyeg wrocze od swego wysczya skrolyessthwa albo zzyemye na granyczach bądacz, krolyesthvw albo zyemyanom XLV — 139] schkody nye|ma czynycz, alye zona wthem rocze spokojem wgymyenyv yego nyeporvschona ma myeschkacz; a gdy then rok mynye, acz then zbyeg wnoczy albo wednye zyemyanom schkody czynyl, za tho swey czczy nyesthraczy. A thez acz by yąth, nyedney smyerczy za tho neyma czyrpyecz, alye yąthy ma bycz nam albo naschym stharostam posthawyon, a y za tho przes nas żadną wyną neyma bycz karan, alye yemv

ma bycz dan ssąd na sprawyenye. Acz ly by nyechczyal sthacz kv ssądv, alye kryyacz sye po sthronam, zyemyanom schkodą bądźye czynyl, thedy yego grody y myastha y wsy nam mayą bycz przyłączony, a gynsche gymyenye pospolythe myedzy namy y myedzy ryczerzmy naschemy ma bycz na poly rozdyelyono. Acz ly by byl yath przez nyekthorego naschego a nam wydan bądźye, thedy then ma bycz na naschey lascze, thelko przyyaczyelye thego yathego themv, czso gy gymye a nam wyda, nyedyney lsczywosczy nyemayą czynycz any nyeprzyyazny thayemney albo yawney vkazowacz, pod naschą myłosczyą. Alye zona tego yathego wsswem 140] wyenye ma myeschkacz albo przedacz przez prze|kazy.

(152). O zbyeglem kmyeczv, vsthawa.

Ůsthawyamy, acz by ktho(s) od nass albo naschych poddanych kmyeczye wnoczy zbyeżą zdzyedzyny, thedy thy rzeczy, kthorych odbyeżą wswych domoch, pan dzyedzyczny thy wschysthkye othrzyma, a pan, pod którym sye then zbyegly sklony, kmyeczya ze wschysthkymy rzeczamy y wyną rzeczoną pyathnadzyesczya, ma wroczyz. A tho thako, acz by kmyecz kv panv, od ktorego zbyegl, nyemyal by nyedyney wyny pyrzwey wypyssaney, khtore thez thv chcemy poswyathczayacz postawicz. Pyrwe gdy pan o swą wyną bądźye wklyathwe a kmyeczyom bądźye pogrzeb zapowyedzyan. Drugye gdy by pan nyektory gwalh czynyl wdzyedzyny, tho jest o panye albo o panny; gdy by bylo tho yawno, thedy nyethylko geden thako vczynnyony, alye y wschysthka wyes nyetylko wnoczy alye wednye mogą wsthacz, a thaky pan nyemoze gych wsczyagnacz. Thez gdy by kmyecze o panową wyną cząsthokroczy czyadzany, mogą zbyezech od thakiego pana. Alye kromye thych wyn kmyecz nye moze zbyezech, gedno XLVI — 141] acz by dom dobrze zbvdowal y ogrodzyl a dobrze ossadzyl;| a gdy ktory kmyecz wolyą przymyą pod którym panem, thedy yelko lyat bądźye vzywal wolyey, thelko lyat panv ma wyplaczycz czynsch podlug polskiego prawa. Acz kolwey by syadl na nyemyeczkyem prawye, thez nyemoze odydz, alyz wyplaczy thylko lyath, yelko wolyey vzywal; a yeszcze thaky od pana nyemoze gycz, alyz myastho syebye thako bogathego possadzy, rolyą osyawschy ozymyną, polya wschysthky wykopawschy, thedy yemv wolno od pana odycz.

(153). O ssądzylech gednakych vsthawa.

Gdyz pod kthorym kxyądzem albo pod namy lyvd rozmagythy bądźye, ten ma bycz pod yednym prawem, przetho chcemy, aby wPolschcze y wkrakowskyey zyemy gednakym prawem y ssądem ssądzono.

(154). Aby pothwarz zgynąla, thak vsthawyamy. Capitulum.

Gdy potwarzą zlych dobrzy cząstokroczy bywają zdradzeny wyną ssądziam naganyayacz, chcemy, aby tho owscheyky zagynąlo.

(155). Kazdy zyemyany ma na wojną yechacz.

Czeszcz krolyewska y mąsthwo wvbranyv a harnaschowanyem panow-
142] sthwy zalyczy. Chczemy aby | kazdy zyemyanyu podług moczy
swey, acz nyebądy zawayedyono kv pospolythemv dobremv, zgyinyenya
sluzycz byl gothow nam.

(156). O dobrej moneczye vstawa.

Gdyz wzyemy yeden kxyądz, yedno prawo, yedna monetha yesth, acz
yesth pozytheczna, ma bycz thrzymana.

(157). Kazdy swoy dług ssam ma placzycz.

Podług prawa swyathego gesth, aby yeden za drugyego nyeczyrpyal
zlosczy. Chczemy, aby pan za swą wyną albo rąkoyemsthwo kmyeczya
nyezasthawyal, alye bądyzely czso pan wynyen, ma ssam zaplaczycz.

(158). O rąkoyemsthwy y o zasthawye.

Zasthawy częstho lyvd przywodzą kv schkodzye y kv vbosthwy.
Przetho acz by ktho rączył za przyaczyela swego pyenyądze albo czo-
kolwye, gdy by then nyezapłacił na czass vlozony, alye rąkoymya zan
zapłaci, thedy rąkoymya zan zapłaciwszy, nyema nygedney schkody
vczynycz themv, za kogo rączy, any wyechacz wgospodą, trawycz na po
thapą y na schkodą yego; alye gesthly mały dług, ma bycz dan zakład
XLVII — 143] y chowan az do czassv, acz bądye wyelyky | dług,
thedy gymyeny ma bycz dano dluznykowo rąkoymy thako długo, az
wykypy.

(159). O thych, czso na wojną yadą, vstawa.

Na wojną yadacz, wyączey nycz w swych zyemyach kv potrzebye
konyom albo sobye, yedno podług vmyernosczy, a tho acz by yemv nye-
dostalo, nyesmye wzyacz.

(160). O thych, czso z wojny yadą, vsthawa.

Iadacz zwoyny do domv albo thez po swej potrzebye, lyubo kxyązą-
tha albo ryczerze albo ktorzykolwye gynschy, o swej sthrawye inayą czyą-
gnącz alye nyemayą nykogo drapacz. Acz ly by gym nyechczyano przedacz,
za tho gych nyemayą vczyązacz, alye vzywyely yego kthorą dobrą wolyą,
thym lyepyey yemv.

(161). O doswyathchenyv swego slyachethstwa. Capitulum.

Usthawyamy, acz by komv przyganyono o slyachethsthwo albo
o slyachethskye vrodzenye, then ma sprawnye wyesch dwv stharschych od
oczcz a dwv od drvgyego plemiyenya spokolyenya a dwv od drugyego
pokolyenya podług prawa.

(162). O possagv syesthrzynem od bratha, vsthawa. |

[144] Usthawamy, acz by komv nyekthory slyachczycz mayaczy ssyny albo dzyewky vmarl by, thedy yego ssynowy swy syostry za mąż mayą wydacz, possag gym podług obyczaya namyenywschy; a gdy by nyebyło synow yedno dzyewky, thedy wschystky dzyewky gymyeny mayą posyagnacz. Acz by braczya sthryyeczna gymyenye chczyely othrzymacz, thedy przyyaczyelye y zyemyanye podług swego samnyenya gothowymy pyenyądzmy oschaczowawschy mayą zaplaczycz. Thedy tha ystha braczya od onego dnya oschaczowanego gothowymy pyenyądzmy syostham mayą przed krolyem odlozycz; acz ly by przed krolem zamyeschkały odlozycz, thedy syostry dzyedzyny nawyeki mayą othrzymacz.

(163). O rokoch wyelykyego dlugv.

Gdyz o wyelky dlug dlya zkazanya rychlęy zaplathy bywayą roztar-gnyenya, tho yesth o thrzy albo czthyrzy stha grzywyen, przetho vstawyamy kv thakyem zaplatham osmnasczye nyedzyel, tho yesth na pyrwy rok schesch, na drugi a na thrzeczye (s) thez schesch, a na osthatheczny schesch a na | XLVIII — 145] them ma bycz zdan. Acz ly by ktho od thego rok v zawy-thego był w czvdzych zyemyach a pyrzwey był by pozwan, chcemy, aby gy thez na them zawythem rok v zdano; acz ly by nyesthal, ssądzya ma gy zdacz.¹⁾

Ivz sthathutha dokonana, bądź Bogv czesz i chwala dana.

II.

Thv sye poczynayą nyekthore arthykvly przez oswyeczonego Ka-zymyrza krola polskyego na seymie nowomyesczkyem vstawyone, ktore wssądzyech zyemskych mayą bycz dzyerzane.

Kazymyrz zlassky bozey krol polsky, wyelky xyądz lythewsky, rusky y prusky pan y dzyedzycz Vrodonemv Pawłowy Yasyenskyemv, stharosczye chelmskyemv, wyernemv naschemv mylemv, laską naschą zmyłosczyą. Vro-dzony, wyerny nam myły! Yze bacząc a nyebezopathrznym pylnem bace-nyem rozwarzayacz, yake schkody y vczynsnyenya zyemyanye naschy czą-stokroc, yakożesmy thego doswyathczyły, wsądzyech az dothychmyasth czyrpyely, chcąc dlya thego sprzelozonymy y ryczerzmy krolyewsthwa

¹⁾ W tem miejscu na marginesie ręka z XVI wieku dopisała »A^o 1368«.

146] naschego thakym schkodam | y vczysnyenyv sluschnie przylozycz y przydacz vsmyerzenye, nyektore articuly na tho sprawyone, na seymye nowomyesczkyem nyedawno przeschem, bycz thrzymane, chowane, obyawyone y wypelnyone, vsthawymy y skazvyemy przez then lysth, yakoz tho thy artykvy ossoblywye wthy słowa nyzey ssą wyslowyone.

(1). Aby wssądyech gwałthv any sswady nyeczynyono, vsthawa.

Naprzod aby gwałty y sswady wssądyech byly oddalyone y drogy pothwarzony byly zagvbyone, skazvyemy y wynalezylsmy, acz by ktho smyalosczyą krnābrną sąnd nadschedl y rozbyl, aby wrzeczy swey, kthorą przed thym tho sądem ma albo myal by myecz, vpadl, a wyną vsthawyoną byl karan a dwanaczye nyedzyel wczymnyczą ma bycz wsadzon y zamknyom (s).

(2). Acz by ktho sandzyego na sądye wczym rvschyl, vstawa.

Acz by ktho przeczyw sądyemv vsylowal a yego rvschyl, thedy ona thelko rzecz thego, kthoryby sądyemv vragal, nyema bycz sądzona, alye gynsche wschythkye rzeczy mayą bycz sądzone przed thym | tho ssądyem XLIX — 147] thoczające sye, przez schkodzenya oney rzeczy mayą bycz sądzone.

(3). Ylye kroczy sandy zyemskie do roka mayą bycz.

I thez chcemy y skazvyemy, aby sądy zyemskie czthyrzy kroczy do rok v wedlye pyrwschego dosyczenya y dopvsczenya kv vwyarowanyu proznych sthraw, nakladow y thrvdzenya byly sądzone.

(4). Aby odthychmyast odwolanye rokov nyebylo, vstawa.

I thez chcemy, aby odwolanye rokov odthychmyasth nyebylo potrzebne, alye roky y wyecze czassow naznamyenyowanych mayą bycz ssandzone, bo roky y wyecze bādą zawyth na czassy vsthawyone ssądzone.

(5). Aby odwolanye rokov prozne bylo skazono.

Y thez skazvyemy, aby wschythky rokov odkladanya nyepozyteczne byly znyschczone y vminyeyschone, bo odkladanye albo odlozoneye rok v, yesthly ma bycz, ynaczye nyema bycz, yedno prawdziwą nyemoczą, dlya kthorego odkladanya rok v ma przysyącz zswyathky ssamotrzech, yz prawdziwy na on czass nyemoczen byl; alye odkladanye albo oddalyenye 148] rok v yedno o wyensche ma bycz | zachowano, o kthore thez odkladanye ma przysyącz ze swyathky y lysthem ssądyego obyczayem zyemskyem ma doswyatshyzycz, yz na on dzyen y czass myal rok albo sprawą o wyensche.

(6). O kthore svmmy ssądzycze y podssądkowye nyemayą ssądzycz, vsthawa.

I thez skazvyemy, aby sandzye y podsanthkowye, kthorzy ssamy własną personą a nye przez komorayky na sándzyech mayą syedzyecz, o svmmy thrzydzyesczy grzywyen wystąpvyaçze, zadnym obyczayem nye-ssądzily.

(7). Wyecze czassow naznamyenyowanych wschądy mayą bycz ssądzone.

I thez wyecze naznamyenyowanych czassow wschądy mayą bycz ssądzone, a ssmyercz, nyemocz albo nyebythnoszcz yednego albo dwv dostoy-nykow na stolyecz wyeczowy zalyezających, sándzenye albo sprawyanye wyeczow nyema przenagabacz; alye gdy by kthory nyedosthatek wnych sthal sye, thedy gynschy dostoinyczy zvpelną mocz bąndą myecz, kthorzy na wyeczoch przelozeny na myescza nyebądących albo nyedosthawayących L — 149] gynsche zyemyany | godne, prawne y ossyadle zvpelną mocz vstawycz, kthorzy bądą mocz myecz thako długo ssądzycz, az nyedosthathkv y nyebythnosczy onych dosthoynykow bądye opatrzone.

(8). Aby lysthy krolewskye sprawyedlywoseczy przeschkadzające nyebyly wydawane.

I thez skazvyemy, aby odtychmyast y dalyey lysty prawo y sprawyedlywosc zakazvyające, na vczyążenye y przez prawye sprawyedlywoseczy schv-kającym nyebyly wydawane any doszyczzone, yedno onym, kthorzy by na woynye byly albo wrzczach y potrzebach pospolythego dobrego pylny byly, by byly dany czassv srednego, gdy by takye prace podyaly.

(9). O kmyeczye zbyegle wgrodztwye mayą czynycz. Capitulum.

Y thez chcemy y skazvyemy, aby rzeczy o kmyeczye zbyegle wssąndzye grodzskym byly oprawyane albo kthorzy by byly wzyący gwalthem. Chcemy thez y skazvyemy, aby pyenyądze albo spysne od poborv naschego krolyewskyego dwv groschow odthychmyasth nyebyly wybyrane any wyczyagane.

150] (10). Aby potwareze y pozwy falschywe y nyerządne wsąndzyech myesseza nyemyely.

I thez chcemy y skazvyemy, aby pothwarcze y falschywe pozwy y nyerządne myescza wsąndzyech nyemyely, o ktore wedle yakosczy wystąpv dostoinyczy sądowy przelozeny bądą myecz mocz, thy tho pothwarcze y falschywe y nyerządne pozwy offyervyające karacz y wynowacz.

(11). Aby rzemyeslnyczy przychodnyow y opeczych lyvdzy wswym przedawanyv nyevczyazaly, capitulum.

Gdyz częstokrocz myeschczanye, kvpczy y rzemyeslnyczy slyachtą y przychodnye przez nyerządne przedawanye zwykly vczyażacz y vczyskacz,

vsthawamy, aby wojewoda kazdey zyemye myal mocz thakye nyerządne y nyemyerne przedawanye vsmyerzycz y kv dobremv rządowy polozycz y vstawycz. A yestlyby myeschczanye nyektorzy skazanyv y vstawye wojewody sprzeczywyly sye, aby wojewoda myal mocz karacz y wynowacz takye sprzeczywyenye yego vstawye y vrządzenyv podług starego obyczayv. |

LI — 151] (12). Aby wmyesczyech zapowyedzy thargow nyebyly, capitulum.

I thez skazvyemy, aby wmyesczyech y wmyastheczkach zadnym obyczayem znamyona nyebyly wywyeschane any zapowyedzy kthore kvpownya y przedawanya od thychmyasth nyebyly, alye wschelkyemv by bylo wolno przedawacz y kvpowacz.

(13). Przykazanye kroljewskye kv wypelnnyenyv tych vsthaw.

Dlya thego aby nykth o przerzeczonych arthykvloch nyewyadomosczy nyeprekladal kthorey, alye aby wschyczkym jako sluscha yasnyey byly znane, thwey wyernosczy przykazvyemy y polyeczamy, aby thy arthykvly przepyssane wschysthky y ossoblywe, slowo od slowa, podług moczy, ksthalthv y ysthnosczy gych przez sluzebnyche yawne obwolanye na kozdem myesczv y powyeczye thwego stharostwa przykazal obyawycz, aby przez wschyszky thak, jako wymyenyono yesth, byly chowane y pylne thrzymane, pod laską naszą y wynamy na przerzeczonych arthykvloch vstha- 152] wyonemy y wymyenyonymy. Data wKrakowye wpyątek przed Swyątkamy, lyatha narodenya bozego thysyacza czthyrzechsseth schesczydzyesyąth y pyąthego.

III.

Poczynaya sye nyekthore artykvly zrozmagythych sthathuth ssebrane, ssądyem pothrzebne.

(1). A naprzod gdy by ktho byl pozwan o zayem bydla.

Gdy by ktho pozwan o zayem bydla, yz by go nychczyal dacz na rąkoyemsthwo, thedy ten ma bycz pozwan kv prawv grodzkyemv o wschystkye thakye bydla, bądz male albo wyelkye y konye, a na rocze sthoyącz, gdy slzzebnyk zezna albo y slyachczyczy, ma dacz na rąkoyemsthwo, przepadwschy wyną trzech grzywyen. A tho aby sye bydlo nyepokazylo. Alye wzdy o thakye krzywdy zaymowanya pozew sluscha kv prawv zyemskyemv, yesthly by bydlo dano na rąkoyemsthwo.

(2). Gdy by kmyecz zbył slygą kthorego pana, vsthawa.

Gdy kmyecz zbyye albo rany slugą czyyego, wyna zanyem nyeydzye panv dzyedzyczstwa onego, dlya tego, yz zbył slugą, alye gdy kto gyny LII — 153] rany albo kthorą krzywdą czyny | kmyeczyowy kthorego pana, zawzdy po onem kmyeczyv, kthoremv by krzywdą była vczynyona, wyna ydzye panv yego oney vsy albo dzyedzyczsthwa.

(3). Gdy kogo pozową y zyego pomocznyky.

Gdy ktho bądzye pozwan spomocznyky a nyeodpowyeda za pomocznyky, tho yesth nyemowy thych slow: panye ssądzia, ya nyezastapvyą pomocznykow, thedy przepadnye wyną od kozdego pomocznika schescz sskoth, alye na wyeczoch thrzy grzywny; a powod ma thak rzecz: panye ssądzia, ya kładą pamyathne, yz nyeodpowyedzial za pomocznyky, a tho gdy ssam przy, yz tego nyevdzyalal, jako wyschey rzeczono. Thedy my skaschczye o pomocznyky, za kthorecz my nyeodpowyedzial, o ktorzych on wye, yz ony na przykazanye yego y snym tho vczynyly, a thak mvsv za nye placzycz, gdy za nymy nyeodpyral.

(4). Gdy ktho bądzye pozwan na rok lyczowany.

Gdy by ktho pozwan rokyem lyczowanym, a sthrona wynna chcze wyedzyecz slvzebnika nye o lyczowane alye thelko o rok, przez kthorego 154] yesth pozwan albo | mv rok dan, thedy yesthly nyebądzye myan slvzebnik on oczywsthnje przed prawem, kthorym yesth pozvano, przy-namnyey zeznanye lystowe do drugyego slvzebnika, thedy ydzye rok przed sye y seznanje slvzebnika onego wthorego. Alye yesthly mv bądzye zarzvczono: chcą wydzycz slvzebnika, kthory lyczowal vmnye tho a tho, yakokolwyek by rzecz była, a yesth ly powod mowy od onego slvzebnika, kthory lyczowal, mam lysthowe seznanje do thego slvzebnika, yz lyczowal, ono seznanje, gdy oblyczne nyeposthawyl onego przednyego slvzebnika, kthorym lyczowal, yesth prozne y zadney mocy any wagy; a powod rzecz swą dlya thego ma sthraczycz, gdyz ono zesnanje vkazyve od onego slvzebnika przednyego lysthowe do drugyego, spowyathv yednego do powyathv drvgyego.

(5). Gdy by osyadly pozwan o slvgy, kthorzy by komv krzywdą czynyly.

Gdy ktho bywa pozwan osyadly o slvgy, kthorzy by czynyly krzywdy nyekomv thym obyczajem, a tho przed prawo grodzskye, rzekacz thak: LIII — 155] yz thwoya czelyadz wyschedwschy stwego | domv y dzyedzyczsthwa thwego etc. twogym przykazanym, wyedzenym, wolyą, dozwo-lenym y przyzwolenym vczynyly tho a tho y zasye wthwoy dom weschly, thedy yesthly sthrona wynna mowy: panye sądzia, thvcz wolyą namyenyl, proschą sye bycz odeslanego do powyathv. A thak zawzdy bywa odeslanye do powyathv sprawa grodzskye go wthey przyczczy dlya thego, yz mowyl

thwą wolyą. Alye ylye na syem pozew ma bycz dan albo wydan na wynego, przynamnyey we dwv nyedzyelyv, thako yz by pozew vprzeydzyl sgyem przynamnyey dwyema nyedzyelyoma; alye na roky zyemskie przed tego dnyem, a grodzskie thrzeci dzyen przed rokyem ma pozew bycz polozon. Thez rok oblyczny albo oczywysthnye zapyssany myedzy powodem a wynnym zawzdy yesth zawyty albo zdany.

(6). Gdy ktho bądyze pozwan a sthrona chce wydzycz zgodą pozwow.

Gdy kto bądyze pozwan o kthorą rzecz rzekąncz: chcą wydzycz thwoy pozew, yesthly sgodzy sye rozerznyenye albo thez zslowy, a yesthly pozww nyema albo nyevkaze, thedy strona wynna ma polozicz pamyathne 156] na odbyczye. |

(7). Zadny kmyecz nyema swego powyathv, gdzye by sie odzywal.

Zadny kmyecz nyema swego wlosnego powyathv, alye kv ktoremv kolwyek prawv bandzye pozwan, wonym prawye mvsy odpowiadacz y czyrpyecz, czo prawo skaze, albo przynamnyey przez pana swego albo dzyedzyczna, wczyyey wsy myeschka, moze bycz wyyath na dzyedzyną. A on pan, kthory go wyymvy, ma possadzycz prawo snyem podlug yako bądyze obwynyon.

(8). O przypowyaszczye.

Na rocze przypowyeschczonym kv dosycz vczynyenyv nyema bycz spothrzebyznosczy pyssano sandownye, by odpowiedal, i thez o nyedosthatheczną dathą zawzdy bywa odbyczye, a zwlaszcza, gdy lyatha bozego narodenya nyebąda wyslownye albo zvpełnye wypyssane.

(9). Gdy kogo pozową o gwalth wgrodztwo.

Gdy ktho bądyze pozwan o gwalt kv prawv grodzskiemv a nyebądyze wypyssano rozbyczye domv, lyvbo by thez plothv polamano y gynsche rzeczy zrabano v ogroda albo v ssadv, zawzdy bywa odeslanye do prawa zyemskiego. |

LIII — 157] (10). Gdy ktho ząda odbyczya zwyną o zly pozew. Vsthawa.
Capitulum.

Gdy ktho ząda bycz skazano odbyczye zwyną pospolv o zly pozew, thedy thelko wyna yemv ma bycz skazana anye odbyczye. Alye yesthly thelko odbyczya ząda zkazacz, thedy odbyczye ma bycz skazano; alye pospolv odbyczye zwyną nyema bycz dano, thelko wyna. A pokvpywschy wyną thrzech grzywyen, ma przed sye pozywacz znovv podlug prawa, yako nalyepyey bandzye vmyal.

(11). Gdy ktho pozywa o ląky, lassy, gaye, stawy etc. vstawa.

Gdy sye przyda pozew ktory bycz o lanky, lyassy, gaye, sthawv y o gynschy rzeczy thym rowne, a thedy gdy pozew ma bycz dostha-

theczny, masch thak polozycz albo pysacz: yze ty yemv possyeklesz thrawą albo we wsy albo wdzyedzyczthwy them a them etc. Thakyez y o gynsche rzeczy: yze thy wyrąbales drwa zgayv yego etc. Bo yestly by thego nyebyło, thedy sthrona thak rzecz ma: panye ssandzya, thv myą pozwał o ląką, a nyewymyenył thrawy na łącze albo drew wlyessye, ządam, by 158] my | odbyczye zwyną skazano; bo tho, ocz mye pozwał, yesth nyema rzecz, gdyz nycz nyewypyssal. Thakyez yzes ¹⁾ gdy by było pozwano, yzes thy wzyął albo vczynyl tho a tho kmyeczyom albo lyvdzyom gych, nyewymyenyayacz any wypyssvyacz gych gymyenyem wlasssnem y przezwyskyem, thez bywa, yako by rzecz nyema, a ma bycz skazano odbyczye o thaky pozew.

(12). Gdy ktho kogo pozywa o osyadloszcz, vstawa.

Gdy ktho osyadly kthorego dzyedzyczsthwa byl by pozwan albo na gaban, thedy zawzdy powod albo then ysthy osyadly blyschy yesth doswyaczczycz swey osyadlosczy, nyzly on, kthory osyadlego pozywa.

(13). O wydzyerzenyv zyemskyey dawnosczy.

Uchwala yesth, yz gdy ktho zalvy na kogo o dzyedzyczstwo maley wagy, tho yesth dwadzyesczya grzywyen, a wynny odpowye, yze ya trzymam tho gymyeny od wyelyv lyath y wydzyerzalem zyemską dawnoszcz, thedy then wynny ma przysyacz ssamothrzecz zsebye rownemy, yako wy-LV — 159] dzyerzal zyemską dawnoszcz, y blysschy yesth | pozwany nyz pozywayaczy poprzyssyacz, yz wydzyerzal zyemską dawnoszcz, nyzly powod, ktory pozwał.

(14). O odkładanyv y zapyssowanyv rokov nyeslusechnem.

Gdy ktho kogo pozowye yakym pozvem a pothem zapyschą rok myedzy ssobą wxyagy, a po onem zapyssanyv nyebaczacz any wthore zapyssvyacz rok v drvgyego, alye telko ssoby odlozą ynschy czass przed sluzebnykyem thelko, tho yesth rozeymą rok, thedy on rok thako odlozony przed sluzebnykyem, zadney nyeyest wagy any moczy, alye yesth rok przepełzly. A na thakym rocze nyemasch zdawacz, alye pozwacz kv przepełzlemv rokowy lyepyey, nyz onego wynnego zdawacz.

(15). Gdy kmyecz kmyeczya wczem obwyny.

Gdy kmyecz kmyeczya wynvye rowny rownego, a on obwyniony wthem wysthapye nygdy nyebył, thedy on obwyniony ssam ma przysyacz, yz thego nyevczynyl any czso wzyął; alye kyedy slyachzczycz kmyeczya wynvye, thedy obwyniony samothrzecz ma przysyacz, yz thego albo onego nyevczynyl, any thez czso wzyął. |

¹⁾ Wyraz przekreślony.

160] (16). Gdy kogo pozową o kthorąkolwyek rzecz.

Gdy ktho bandzye pozwan o kthorą kolwyek rzecz albo przyczyną, thedy thak ma odpowyedacz: panie sãdzya, ya sye nychczą dopvszczycz wyączey schkodzycz, alye yemv chczą dacz wwyżazanye podług prawa y obyczaya zyemskyego; thedy ma bicz przyssadzono wwyżazanye podług przezysskow.

(17). Gdy bywa zaloba o dzyedzyczsthwo, vstawa.

Kyedykolwyek bywa zaloba o dzyedzyczsthwo, zawzdy zsãndv zyemskyego ma bycz dano na wyecze; a tho przetho, yz o dzyedzyczsthwa sãdzya zyemsky nyema ssãndzycz, y o gaye thez bywa dano na wyecze, bo sye mayą yako ktore dzyedzyczsthwo, y kv wydzenyv thez na dzyedzyczne bywa zawzdy dano.

(18). Gdy ktho gynschem gymyenyem bądzye pozwan, nyzly wlassnem. Vstawa.

Gdy by ktho gynschem gymyenyem byl pozwan nyzly wlassnym y bądzye zdan, thedy on, kthory bądzye zdan, ma rzecz: panye ssãdzya, mnyecz on zdal, a moye gymye nye yesth Phylp alye Grzegorz, a tha-LVI — 161] ko | myą nyesprawnye zdal, na onym nychchay zysk ma, kogo zdal; a powod mowy: ya chczą doswyathczycz, yz tho yest gymyą yego Phylp; a wynny thez mowy: ya thez chczą doswyathczycz, yz yest gymyą moye Grzegorz, thedy pozwanemv wynnemv ma bycz doswyathczenie dopvszczono, bo on tego yesth blyschy nyz powod.

(19). Gdy ktho kthorego kolwyek stadla o pozostwo bądzye obwynyon.

Gdy ktho thako slyachczycz yako nyeslyachczycz o pozostwo przez nyekogo obwynyon a yesthly przy, samoschosth ma przysyącz, yz tego nyevdzyalal; a wschakoz nyektorzy skazvya, yz by myal przysyącz zosmnasczye swyathkow. Alye yesthly nyeprzy, thedy ma zaplaczycz za then lyas, kthory spalyl, podług vstaw krolya Kazymyrza, yako by za yego głową myano bycz dano, gdy by przez kogo byl zabyth. Alye pozoczce domow mayą myecz osmnasczye swyathkow ssoby rownych wrodzayv albo swego rodzayv, skthorego sye vrodzyl; alye thy tho swyathky nyema myanowacz, thelko ye kv ssãndowy przywyecz podług potrzeby czassv albo rok.

(20). Gdy kto odkłada rok prawdziwą nyemoczą. |

162] Gdy ktho odkłada rok prawdziwą nyemoczą, a na rocze przyschlem nyeprzyssyaga samothrzecz ze dwyema swyathkoma ssoby rownymy y dobrymy podług vchwały zyemskyey, thedy traczy rzecz swą, by thez o thysyące schlo, a ma bycz nathychmyast zdan.

(21). O odkładanyv rok v wyensche.

A thakyez gdy kto odkłada rok o wyensche, mowząc, że thamo a thamo mam dzyalacz wthem myesczye, wthem prawye a wtem, o thaką svmną y o thaką, przed thym a thym, a na rocze przyschlem nyekładzye lysthv z onego prawa, gdzie myal czynycz o wyensche, thedy thez thraczy rzecz swą we wschythkyem. Alye gdy kto nyemoze przeycz dlya powodzy albo wylanya wod, thedy ma oswyatczycz zyemyanom dwyema v oney wody na brzegv. A yesthly nayne kto vstanye rok, thedy zonego oswyathczenia nyestraczy swey rzeczy. Alye yesthly by ktho thym obyczayem odkładał rok przez posła rzekącz: panowyel on czy by był przyschedł na rok, alye yz nyemoze dlya wylanya wody, nyegodzy sye thakye odkł. LVII — 163] danye, bo gdy possel przeschedł, thedy thez y on, od kogo | thakye odkładanye było obyawyono, thez by był przyschedł.

(22). Gdy kto o czeladz golothy kogo pozywa.

Gdy ktho kogo pozywa thakym pozwem, że czeladz thwoya nyeo-syadla, to yest golothy vczynily tho a tho wyschedwschy zdomv thwego, a vczynywscy wdom thwoy zasye weschy, skąd wyschy, a nyeodpowyada thymy slowy, yz wdom weschy any thez zdomv mego wyschy, thedy na thakiego ma bycz polozono pamyatne, yz nyeodpowyedyal thymy slowy: wyschy a weschy. A tho thez, gdy thelko odpowe, ktorego slugą obwyny sthem: chcą yemv prawo dacz, a o ony słowa nawyrshv napysane nyeodpowyeda, thedy rzecz swą sthraczy.

(23). Gdy by ktho był obwynyon o kradzyez.

Gdy by kto był obwynyon o ktorą rzecz, a tho obyczayem kradzyeczskyem, thedy zawzdy on obwynyony blyschy yesth oczyszczyz swą nyewynnoscz, nyzly powed gy myal poprzysyacz albo przewycyżacz, a tho thym obyczayem: yestly pyrwey raz był obwynyon a myeny, yz o tkaky 164] vczynek | nigdy nyebył wynowan, thedy ssam vlastną przysyagą odbadzye powoda; yesthly by wthore, then ze tho ma wyną samothrzecz oczyszczyz; a yesthly pothrzeczye, ma sye oczyszczyz osmyanasczye swyathkow.

(24). Gdy v kthorego zyemyanyna slyzebnyk kmyeczya zbyglego lyczye.

Gdy by v kthorego zyemyanyna albo slyachczycza kmyecz zbyglego albo kthory by vczyekl, przez sluzebnyka był lyczowan, a then tho tego kmyeczya nyechcze wypvsczyz onemv, kthory thego kmyeczya zbyglego wyego wszy albo dzyedyczystwy nalyazł y kthemv lyczował, thedy o thego tho kmyeczya zbyglego thak lyczowanego moze pozwacz lyvbo wzechcze wprawo groczskie lyvbo wzyemskie pana onego, v kthorego kmyecz yesth lyczowan, aby go prawv posthawyl. A gdy gy kv prawv posthawyl, thedy zalvy przeczyw yego panv albo dzyedyczowy albo slyachczyczowy, że thy

yemv nyechczesch wroczytz kmyeczya zbyeglego, kthory yemv schczyn-
LVIII — 165] schmy, robothamy y zgynschymy dochody zbyegli, thako |
dobrego kv yego pozythkv, jako dzyesyacz grzywien, zyąd ze ma thele
schkody. A yesthly then pan thego kmyeczya, kthory yesth vnyego przez
sluzebnyka lyczowan, nyeposthawyl, thedy ma bycz zdan, wschysthky od-
kladanya oddalywschy, wyjąwsche odlozenye prawdywey nyemoczy, ktho-
rego powod ma dopvsczytz, bo gynako by rzecz swą sthraczl. A tho
yesthly rokyem lyczowanym pozwal bez lysthv pozewnego, to yesth goło;
alye yesthly pozwal lysthem, thedy mvsy dopvsczytz prosthego odkladanya.
A ono zdanye na rocze lyczowanem bez lysthv jest zawythe; a po them
tho zdanyv mąsch (s) przypowyesczytz kv dossycz vczynienyv za thego tho
kmyeczya, yakozes na rocze zawythym zdal thego zyemyanyna wedle po-
zvw glownego y zeznanya sluzebnyczego. Alye yesthlyczyby bylo zarzvczono
przez onego zyemyanyna, v ktorego kmyecz yesth lyczowan, thako rze-
kącz powodowy: yakos thy yego nyewyedyzyl od czassow thelye a thelye,
albo od rok v wgynschem dzyedzyczstwy thym a thym, a onym ządneyess
166] gadky any wspomynanya nyedzylal, przyssyaz, a dla | zarzvczenia
przez wynnego powod mvsy przysyacz, jako thego kmyeczya nyewyedyzyl
wthem a wthem dzyedzyczstwy, yakoz to powodowy bylo zarzvczono.

(25). Gdy ktho pozwany o kmyeczye zbyegle kv prawv dzyedzycznemv sye
czyagnye.

Kyedykolwyek ktho bądzye pozwan o kmyeczye zbyegle lyczowane,
a then tho wynny albo pozwany ząnda od sądzyego kthoregokolwyek, aby
thy lyvdzy albo kmyeczye odeslal kv prawv dzyedzycznemv dzyedzyczstwa
onego, wktorem ony lyvdzye myeschkayą, thedy mayą przez sądzyego
bycz odeslany na dzyedzyczsthwo onego zyemyanyna, ktore ye wynvye.
A yesthly na odeslanym rok v napyssan rok na pewny dzyen do dwv albo
do thrzech nyedziel, a pothem yesthly bądzye rok naznamyonowan a na
rocze strona przeczywna albo wynna odpowye rzekącz: yzem ya sthobą na
on czass rok v nyemyal, a czyagną sye za lyaską, a yesthly lyaska mnyey-
scha bądzye gothowana przez wynnego nyz powoda, thedy onemv wyn-
nemv, kthory sye wzył za mnyeyschą lyasską, lyaska ma bycz dana
LIX — 167] y przyssądzona, bo rok wymvycz | thak jako przerzeczo
lyvdzy, nyema bycz thako pyssan: odeslan yesth then a then, a mayą rok
do dwv albo do thrzech nyedziel, alye thako: odeslan yesth then wedlye
pozvw etc. do swego dzyedzyczsthwa N. dlya nadzeye vczynienya spra-
wyedlywoschy albo dlya zgody. Bo gynaczyey dlya nyedosthathkv spra-
wyedlywoschy, yesthly thamo zonym człowyekym sprawyedlywoscz nyeba-
dzye vczynyona wonem dzyedzyczsthwy, kv kthoremv sye yesth wyyatho,
thedy nathychmyasth thamoz na myesczv albo na onem dzyedzyczsthwy,
na kthorym sprawyedlywoscz bądzye odmowyona przez onego dzyedzycza,
kthory sye wymowal oswyathczywschy slvzebnykyem ma on powod, kthory

pyrzwey był pozwal na grod albo kv kthoremv gynskemv prawv, zasyą onego dzyedzyczna, kthory sswe lyvdzy wymował, pozwacz, aby ye postawycz myal przed prawem thrzeciyeo dnya na grod yako zbyegle, wedlye onego pyrwschego pozwv.

(26). Gdy ktho kogo nyesprawnye zdawa.

O nyesprawnym zdanyv thak ma bycz rozvmyano y odpowyedano. 168] Gdy ktho zdawa nyesprawyedlywem zdanyem, a pothem on, kthory | nyesprawyedlywye zdan, pozowye onego, czso gy zdal, thako rzekącz: yzes thy mnye nyesprawnye zdal, nyemayącz semną rok, kthore zdanye ssoby wazą yako thrzy grzywny, a pod drugyemy trzemy grzywamy wypysacz sxyag; odpowye drugi: yam czye zdal a wschakozem czye kv dosyczvczynenyv nyeprzypowyesczyl any na thoby zyskv myecz chczą, a yzes nycz nyesthraczyl any vpysczyl, a ya thez wthakyem zdanyv nycz nyezyskal, thedy panye ssądzia ządam, aby my skazal odbyczye o then pozew, kthorym mye then pozwal, a wyerzą waschey mylosczy yako ssądziam dosthonym, yze gynaczey nyevczynycze.

(27). Gdy ktho pozwany zaloby przy.

Gdy ktho zalbye na przeczyw kthoremv wynnemv pozwanemv o kthorą kolwyek rzecz: yzesmy tho a tho vdzyalal etc. a chczą na czye doswyathczycz, czo prawo yest, ządneho prawa nyeopvszczayącz; a pozwany prostho przy tako mowyać: czo naprzeczyw mnye zalbye, thego mv wschysthkyego przą, a nyemowy thez: chczą odbycz podlug yako prawo LX — 169] yest, ządneho prawa nyeopvszczayącz, thedy | gdy prostho zaprzal, powod blyzschy bąndzye nayn swyathczycz nyzly then tho wynny odprzysyącz, gdyz prostho zaprzal a ma bycz swyathczenye dopvszczono powodowy na wynnego dlya tey rzeczy.

(28). Gdy ktho pozywa pod wyną krolewską.

Gdy ktho thako pozywa: przykazvyemy, aby pod wynamy krolyewskymy czthernasczye grzywien stanął, thedy thak masch odpowiadacz: panye sądzia, kthemv pozwv nyema bycz odpowiadano, bo yesth nyesprawny a na przeczyw vrząd v prawa pozwal, bo pyrzwey namyenyl wyny y onye pozwal, nyeprzezyskawschy ysczynny, ządam, by my skazano odbyczye. Thedy o thaky pozew ma bycz skazano odbyczye albo wzdy przepadwschy wyną thrzech grzywien stronye a sśadowy thelez ma pozywacz podlug obyczaya prawa.

(29). Gdy wynny vprzedzy powoda wzdanym.

Gdy by ktho o kthorąkolwyek rzecz był pozwany a powod był by zdan przez wynnego wodbyczyv pyrzwey nyzly gynschi wynny były zdawany, a powod onego wynnego zdawa na osthathkv, thedy powodowy ma

170] bycz wzwroczenie prawa, yz wynny on nyezdał | podług vrządu prawa; a yesthly powód thego wynnego po them przypowyesczy kv dosyczvczynenyv, wczem gy zdał na osthathkv, a sthrona wynna rzecz: yani yego odbył na them rocze, yako na zawythem, yako powoda, ocz mye on przypowyesczył, odpowiedz: panye ssądzya! on czy mye zdał wodbyczyv, gdzie myescza nyemya, bo przed zdawanyem wynnych, a thako nyesprawnye mye zdał, gdzie mye zdacz nyemya podług vrządu prawa. Alyem gy ya zdał po wschythkyem zdawanyv, a thakom ssobyę sprawnye vdzyala. A wyerzą myloschy waschey yako ssądziam sprawyedlywym, yz myą przy moyem sprawnem zdanyv osthawyczye. A thako podług vrządu prawa ma powodowy prawo bycz przywroczo znouw, tho yesth kv pyrw-schemv pozvv albo zalobyę ma bycz powód przypvszczon.

(30). Gdy kogo przed ssądem thkną o wyny.

Gdy ktho komv albo skazanyv sądv przepadnye wyną przez procuratora albo rzecznyka y thą tho wyną skaze na nyem, a then procurator, kthory odpowada, dobył wyny od ssąndzyego, ząda yego thknącz o wyną, LXI — 171] który przepadł, a on odpowye: chczą ya | spelnycz na czass ten a then albo na roky blyssche etc. a chce sye zapysacz pod drugą wyną, a thak yemv ma bycz dopvszczono. A yesthly na on czass wypyssany procurator ząda sprocuraczyą dosyczvczynenyę myecz za wyny, a sthrona wynna odpowye: panye ssąndzya! ya gothowem dacz wyną onemv, komv prawo yest, alye powoda nyewydzą, a wthem oswyathczam; a thako on, który wyną przepadł, nycz nyemoze straczycz za wyną any drvgyey wyny przepasz, a tho dlya ny'ebytynoschy powoda, a dlya thego nyepowynen wyny placzycz. A wschakoz od oney wyny, kthorą nan skazano, nyeyesth wyzwolyon any odbyczya moze czynycz, thelko yesth wolyon od nyey, tho yesth od oney wyny, o którą sye poddał pod drugą wyną spelnycz. A pothem powód, kthoremv skazana wyna, moze o nią pozywacz, alye oney wtorey wyny, o kthorą sye podda, nyemoze dlya thego posczygnącz.

(31). O odkładanyv rokov.

Kho (s) yesth polozenye y vrząd odkładanya rokov zyemskych wzyemy krakowskyey bandanczych y vchwalonych. Pyrwshy rok, który prostą 172] nyemoczą moze bycz odlozon; | wthory rok zdany gynaczey nyemoze bycz odlozon, yedno prawdziwą nyemoczą, bo gynako wynny wschythką by rzecz swą vpvsczył, o którą by kolwyek był pozwan; thrzeci rok przypowyeschczony kv dosyczvczynenyv w ysczynnye y w schkodach, kthorego ządne obyczayem nyemoze odlozycz wynny, yedno o wyensche moze odlozycz, a sthego rok przypowyeschczonego kv dossyczvczynenyv ma bycz dano na czyżą yednącz; alye zdawschy o schkody thrzy kroczy, ma bycz przypowyeschczono kv dosyczvczynenyv za schkody z ysczynny

poschle, o kthorez thez bywa dano yednać na czyąą. A yesthly cyąąa bądye odbytha, thedy ma bycz zdano wwynye pyąthnadzyesczya yemv a ssąndowy thelez. Po them bywa dano na wwyązanye thez yednać; a yesthly wwyązanye bandzye odbytho, thedy thez bywa zdawan wynny wwynye pyąthnadzyesczya yemv a ssąndowy thez pyąthnadzyesczya, a thedy bywa odeslanye na mocz stharosczyą kthoreykolwyek zyemye. Alye wprawy groczskym stharym obyczayem ma bycz rządono, yako y wgynschych LXII — 173] zyemyach, tho | yesth thrzykroc bywa zdanye wpyrwschem nyesthanyv, a w wthorem y w trzeczym nyesthanyv wynny thraczy rzecz swą. A po thrzeczym nyesthanyv ma bycz pozwan wynny kv dossyczvczynenyv w ysczynye, a o schkody yako rzeczono zdawacz, a pothem przypowyesczyz kv dossyczvczynenyv za szkody, a tho yesthly schkody bąną poprzysążone albo yesthly wynny nyesthanye. A na czyąą thrzykroc ma bycz żądano, a po kazdem odbronyenyv czyążey ma bycz zdano w wynye, yako wyschey rzeczono, zawzdy we dwv nyedzyelyv. Na w wyązanye thez ma bycz żądano thrzykroc, a po kazdem odbyczyv wwyązanya w wynye ma bycz zdano zawzdy we dwv nyedzyelyv; a na odeslanym rocze na mocz stharosczyą thez zdawacz thrzykroc podlug vrząd v prawa, zawzdy we dwv nyedzyelyv, lyvbo by bylo odeslanye sprawa zyemskyego, lyvbo y sthego grodzkyego. A po czwarthym odbyczyv moczy stharosczyey pan stharosta ma poslacz sswą czelyadz na ono dzyedzyczsthwo, na kthore byla dana mocz stharosczya, a thamo ona czelyadz stharosczya spo- 174] wodem mayą myeschkacz thrzy dny, | kthore dny gdy wynyda, ma bycz vstawyon rżacza przez onego pana, ktory na wynnym przezyssky ma, albo ssam powod ma myeschkacz. A yesthly lyepak powod albo rżacza, powodow byl z onego gymyeny wybyth, thedy pan stharostha ma poyn poslacz mandat swoy, kthory powoda zonego gymyeny dzyedzycznego wypądzyl, thrzy kroc, zawzdy we dwv nyedzyelyv albo yako stharosczye bandzye lyvbo; a yesthly nyesthanye na przerzeczone mandathy thrzy, thedy ma bycz wywołan zzyemye, wktorey myeschka, y zkrolyewsthwa, yako nyeposluschny podlug vrząd v prawa.

(32). O odkładanyv rokov wgrocsthwy.

Rok pyrwschy grodzky moze bycz odlozon naprzod do dwv nyedzyel, pyrwschy prosthą nyemoczą, wthore (s) thez prosthą nyemoczą thez do dwv nyedzyel, a thrzeci prawą nyemoczą do dwv nyedzyel; czwarthy thez prawą nyemoczą do dwv nyedzyel, pyąthy y schosthy o wyensche thez do dwv nyedzyel. Alye yestly powod chce, moze rok dalyey odlozycz podlug powodowy woley, a tho yesthly wynny chce albo żąda; alye o roczech | LXIII — 175] zyemskych zsthrony powoda, powod albo od powoda zawzdy gynaczy rok v sobye nyemoze odlozycz, yedną prawdziwą nyemoczą podlug vchwaly zyemskyey, alye wprawy groczskym powod albo od powoda moze bycz odlozon rok prosthą nyemoczą.

(33). Karczma any młyn zadney ossyadlosczy nyemaya. Capitulum.

Karczma y thez młyn zadney osyadlosczy nyemaya. A tho yesthly by kthory zyemyanyń myal nyekthore gynsche gymyeny a wono by nyechczyal dacz wwyżazanya, alye w karczma albo w młyn, thedy nyemoze; alye yesthly gynschego gymyeny nyema, thedy moze dacz wwyżazanye wkarczma albo w młyn wkthoreykolwyek svmmye przezyskaney na wynnem.

(34). Gdy kogo przypozową kv zapyssowy.

Gdy by ktho był przypozwan kv zapyssowy kthoremvkolwyek, nygdy od pozwanego albo wynnego rok nyema bycz odlozon, alye zawzdy then pozwany albo wynny, yesthly zapyssowy dossycz nyevczyńy, ma bycz zdan etc. |

176] (35). Mynutha skxyag sthoyączym we przy nyema bycz dana.

Kyedy dwye sthrony albo wyączy sthoyą we przy oczywysthnye przed ssąndem kthoremkolwyek a nyekthora sthrona ząnda od ssąndv mynuthy skxyag bycz daney albo kxyagy czyszcz, thedy ssąndzya nyema dopvczyz wydacz mynvthly albo kxyag czyszcz, alye sthrona przed thym kthorey lyvbo ma mynuthą myecz, przed przą wprawye ma mynuthą wzyącz a obezrzecz, yesthly yesth zlye zdan albo nye.

(36). Gdy kogo przypowyeschczą kv dossyczvczynenyv, vstawa.

Gdy ktho bądye przypowyeschczon kv dossyczvczynenyv o którąkolwyek rzecz albo przyczyną kv ktooremvkolwyek ssąndowy, thedy sthrona wynna przypowyeschczona zadney pomocy sobye nyema bracz na them tho rocze przypowyeschczonem kv dossyczvczynenyv, wyąwsky, yz by było zdanye zle na pyrzwech roczech albo na rocze zawythem, albo yz by gynschy gymyą było wpyssano wzdanyv, nyzly yesth onego, kthory przypowyeschczon, a zawzdy bywa odbyczye od powoda. Alye gdy thy rzeczy LXIII — 177] nyesthoyą | thedy yesthly druga kthorakolwyek sthrona wynna nyecz by rzekla przeczyw onemv przypowyasthv kv dossyczvczynenyv, zawzdy thak masch rzecz: o thącz albo o thą rzecz na rocze zawytym nyedmawyal any odbranyal, a ya gy tez na thym rocze zdawam. A natychmyast po zdanyv ma bycz ząndan slzebyńk od sąndv pyrzwykroc na czyązą a ma k mv bycz dan. Alye yesthly sthrona wynna albo przypowyeschczona chce sye czyągnącz do kxyag za lyaską o thrzy grzywny albo o schesch skoth rzekącz, thys mye nyesprawnye zdal a ya sye czyągną do kxyag za lyaską o nyesprawne zdanye, thedy mayą kxyagy bycz czczyone y ma bycz nalyczyono, powyedzyano y wyslowyono, yesthly yesth sprawne albo nyesprawne zdanye, a yesthly bądye nyesprawne, thedy sthrona wynna albo przypowyeschczona ma odpowyadacz, yako sye bądye nalyepyey wydzyalo.

(37). Gdy ktho kogo pozowye o rzecz zastaną.

Kyedykolwyek ktho bāndzye pozwan przez kogo o rzecz zastaną o kthorākolwyek, yako o konya, o wolw etc. thym obyczayem: yzem ya 178] v czyebye zasthal tho a tho, czoz mnye iest | vkradzyono thego a thego czassv, od yedney, dwv albo thrzech nyedzyel, chcząc doswyathczycz podlug obyczaya prawa o thakā rzecz, kthorakolwyek by byla, yz yesth yego, zāndnego prawa nyeopvschczayācz; a sthrona wynna rzecze: tha rzecz albo zaloba, którą na myā zalowal, thycze sye czczy moyey, a mowy, yz by mv byla vkradzyona, a mowy, yz od thele a thelye nyedzyel, a ya thez, gdy sye thycze czczy moyey, o tho chcą yego odbycz y doswyathczycz, yz thā rzecz dawnyey mam, nyz odedwv albo thrzech nyedzyel; thedy gdy wynny myeny dawnyeyschy czass, yz onā rzecz ma, thedy sąnd ma skazacz, yz on wynny ma przysyācz ssamothrzech zswyathky sobye rownymy, yz od thelye lyath ma, a yz thez swyadkowye wyedzā thego tho wynnego od thelye lyath onā rzecz myecz.

Thez gdy by byl ktho przypozwan kv zapyssowy yakyemvkolwyek, zadny odkladanye nyemoze bycz any prosthā any prawdywā nyemoczā.

(38). Nz przeczyw onym, ktorzy rok v nyevsthawyayā.

I thez ylye na przeczyw nyevsthawayāczym rok v, yako mayā bycz LXV — 179] zdawany, thako ma bycz schtho, | yz nygdy powodowy wodbyczyv nyemayā bycz zdawany, az na osthathiecznem myesczczv, tho yesth, gdy wynny albo pozwany bāndā zdany a nyegynaczyey; bo yesthly gynnako ssāndzye vczyniā, a nalyczyone bāndā zdawanya nyekthory powodow nyzly wynnych pyrzwey, thedy ono odbyczye wynnego naprzeczyw powodowy zadney moczy myecz nyebādzye, a ssāndzye podlug wolyey krōlewskyey mayā bycz karany o thakye dopvschczenye zdawanya albo przynamnyey onemv powodowy, kthorego wynny zdal, odbyczye przywroczycz kv prawv znovv. A tho tez, yesthly on powod onego wynnego zdal wthore thego czassv albo na rocze pyrwschem albo zawythem; a yesthly na rocze zawythem then powod wynnego zdawa, thedy thego wynnego ma pozwacz albo przypowyesczczycz kv dossyczvczynienyv wedlye pyrwschego pozvv, a na onem rocze przypowyeschczonem kv dossyczvczynienyv mayā ssobye spolem odmawyacz, yako yesth wypyssano.

(39). Gdy ktho pozwany nyeodpowyada za pomocznyky.

Gdy ktho pozwany nyeodpowyeda za pomocznyky, zawzdy przepada 180] wynā; y tez gdy ktho | bywa pozwan, yze thy przeyechawschy thrzy granycze albo thelye a thelye a nyeodpowyada o granycze, zawzdy thez przepada wynā thrzech grzywyen.

IV.

**Poczyna sye stathuth krolya Kazymyrza naprzeczyw drapyesczom
dobr kosczyelnych, gdy na wojną yadą.**

Kazymyrz zbozey lassky krol polsky, wyelky xyądz lythewsky, rusky, prussky pan y dziedzycz etc. Wschythkym y ossoblywym stharostham krolyesstwa naschego, thak pospolythym, yako ossoblywym, kthorymkolwyek zyemyam y powyathom przelozonem, wyernym nam mylem, krolewską laską y dobrowolyensthwo. Wyelmozny, vrodzeny, walyeczny y slyachethny, wyerny naschy myly! Aczkolwyek szcząsney pamyączy Kazymyrz, polsky krol, przodek nasch, z wyelmy nyeprzyyaczyoly krolyessthwa naschego przez wyelye czassow walky y wyprawy woyenne myal, czynyl, thrzymal y dzyalal, wschakoz nygdy czassow yego schcząsnego rządzenya krolyewstwa przez walyecznyky thakych y thak cząsnych schkod, dr LXVI — 181] pyesthw, swyąthokradzsthw, wylvpowanya kosczyolow | y spvsthoschenya dobr kosczyelnych y klasthorow nyebyly any ssą czynyone, ylye y yako wyelkye czassow naschego schcząsnego rządzenya krolyewsthwa, czoz z zalosczyą wymawyamy, byly y ssą vczynyone y popelnyone. A bowyem byl vsthawyl y chwalyebnye vrządyl przerzeczony przodek nasch z przelozonemy y ryczerzmy krolyewsthwa swego, aby wszytczy y ossoblywy krolyewsthwa przemyeschkawcze kthorymkolwyek gymyenyem były zwany, kv wyprawye woyenney gydączy, nygdy wmyes-
czyech, myastheczkach, wsyach, gvmnyech y gynsnych dobrzech, thak kosczyelnych, klasthornych, yako swyeczkych, kthorzyby bvdowane myely, alye na polyoch albo wchrosczyech sthaczye czynily, a yzby ządnych drapyestw dobr kthorychkolwyek any gwalthow czynycz nyemyely nykomv. I thez byl vstawyl sprzelozonymy y pany przerzeczonymy dlya lyekczyschego sprawyanya straw kv wyprawye gydączym, vzythek y pozythek krolyewsthwa rozwazywschy, yz by gydączy kv wyprawye kv sprawyenyv sthraw swogych kopą pschenycze za trzy grosche, kopą zytha za dwa 182] groscha, kopą owssa za grosch kvpowacz myely, | wolv za polgrzywny, yalowyczą za osm skoth, wyeprza za wyerdvuk, skopv za dwa groscha, dwye gąsy za grosch, schesczyoro kvr thez za grosch. Kthora vsthawa przez dlugy czass y zwyczaj zyemyanow naschych byla y yesth chowana y chwalyebnye thrzymana; alye czassv rządzenya naschego schcząsnego przemyeschkawcz (s) krolewsthwa naschego sprosthna przewrothnoscz nyechcząc sye wthrzymacz od rzeczy zapowyedzyanych, any sluschnem oby-
czayem pozywacz dosyczonych, thak chwyalyebną vsthawą wnyedbaloscz schkodlywą przywyodwschy, nyethylko przerzeczone rzeczy, alye wyelye wyączye slosczy, kthore mayestathv bozego obrazenie y krolyewstwa naschego opvszczalosz przywyescz wydzy sye okrvthnye vdzyalawschy popelnyla. Yakoz spoddanych naszych skarg y z zaloblywego wolanya zrozv-

myelyssmy y my ssamy pewnym vznanyem doswyathczylysm y, sktorych wkrolyestwy naschym wyelye pogorschenya, wyelye schkod y nyepozythky czyaszchkye y thez skazenya kosczyolow y klasthorow ssą poschly y wyensche pothem mogly by bycz, by wczass nyebylo opathrzone. A dlya LXVII — 183] thego | my przerzeczonym rzeczam y gynschym zlosczyam chcąc zabyecz, a bezszkodnosczyam krolewsthwa naschego kosczyolow y klasthorow pozythkom pylnem opathrzeniem opathrzych chcąc, thak chwalyebną vsthawą przerzeczonego przodka naschego z rady y spryzwo-lyenya przelozonych y rady naschego krolewsthwa doswyathczayąc, oną moczą naschą krolyewską poczwyrdezamy, wam wschythkym y wschelkyemv zwass dayąc wpryzkazanyv, aby thak chwalyebną vsthawą y yey doswyath-chenye y pothwyrdzenye wmyesczyech y wmyastheczkach krolewsthwa naschego obyawycz y obwolacz przykazalyschye, a oną tho od wschyth-kych krolyewsthwa naschego przemyeschkawayących pod othrzymanym naschey lasky moczyne zachowacz przykazalybyschye a przesthampcze tey tho vsthawy nam y onym, kthorym schkody vczynią, wyną syedmna-dzyeschyą albo wyenschą wyną zyemye oney, przez ktorey zyemyany vstha-wye przerzeczoney bandzye sye spreczywyono, pospolv yzschkodamy vczynyonemy y krzywdamy zaplaczycz bandą powynny. Kthore schkody 184] y krzywdy przez | onego ssamego przysyagą, komv vczyniony bandą, kthorykolwyek on bądź, przed namy doswyathczone bycz maya, wyawschy byskvpy, kthorzy gdy czasthokroc zrosmagythyh przyczyn w dalyekych sthronach dzialacz maya, przez procurathory rosthropne albo slyachczycze thą tho przysyagą czynycz maya przed namy. Wam wzdy takye przesthampcze vsthawy they naschym doswyathczeniem y poczwyrdzeniem ssandzycz, zdacz y kv dosyczvczynienyv przypadzycz y karacz bez odkla-danya zvpelną dayemy y polyeczamy mocz przez then lysth; a yesthly by ktho zwass w vczynienyv sprawyedlywoschy krzywdy albo schkody czyr-pyączem, gdy przez nye bandą vpomynany, zamyeschkaly a nyedbaly byly byschye, bandą mocz perssomy dvchowne na preczyw wam y wschelkyego zwass dlya thakye zamyeschkana poszywacz prawa dvchownego y przez ssandzye dvchowny klyathwamy bycz przypadzone, kthorym wass podda-wamy. Wschakoz wzdy chcemy wdomnymanyv y dobrej wolyey krzywdą albo schkodą czyrpyączego bycz, aby mogl o schkody y krzywdy yemv LXVIII — 185] vczy|nyone do dvchownego albo swyeczkymv ssan-dzyemv o sprawyedlywoschy sye vczyecz: przykazvyąc wam y wschelkyemv zwass, owshcheyky myecz chcąc, aby thy nasche thakye doswyathczenya y poczwyrdzenya lysthy wxyagy zyemskie slowo od slowa kv wyeczney rzeczy pamyący wpysacz przykazalyschye kv swyadeczsthwu potem bandą-czych. Gynaczey pod laską naschą nyeczynyąc. Dzyalo sye na sseymy pyotrkwoskyem na swyatho swyathy Katarzyny, bandącym wssobothą po swyączye swyathego Andrzeja apostola, lyata narodenya bozego thysy-acza czterzych sseth pyączydzysyath y syodmega lyatha etc.

V.

Poczynają sye nyektore vsthawy y prawa przez oswyeczonego
Kazymyrza krola polskyego vstawyone na seymie pyotrkowskiem.
Capitulum.

Kazymyr zlasky bozey krol polsky, wyelky kxyądz lythewsky y dzye-
dzycz rvsky, kv wyeczney rzeczy pamyący. Na tho nass wschechmogący
bog, rozmnozyczyel sprawyedlywoschy, zrządzyczyel prawdy, podlug swey
186] woley wodz kroljewsthwa | na stholyecz aczkolwyek nyedostoiny (s)
chczyal podwyschycz, abysmy sprawyedlywoschy naslyadowaly, prawdą
mylowaly y wkroljewstwye naschym pospolythe dobre rządzyly. Dlya they
thedy pracy nam od boga przydaney, bacząc oswyeczone kxyązatha pany
Kazymyrza wthorego y Wladzyslawy wthorego rodzycza naschego krolya
polskyego y schczāsne przodky nasche prawa y vstawy, boską y lyvdzską
pospolv mayące sprawyedlywosch, kthorymy wschythko kroljewsthwo pol-
skeye na wyeczoch y ssądow posczyv rządnye sye rządy y sprawy, vsthawycz:
wschakoz wždy przez ony vsthawy nyedosycz wschythkyem rzeczam pospo-
lythemv dobremv potrzebnym, nyeopathrzyly: nowe vsthawy, prawa y wy-
rzeczenya na walnem seymie pyotrkowskiem wdzyen swyąthego Barthlo-
myeya bāndānczym, lyata bozego narodzenya thysyącza czterzech sseth
cztherdzyeschy y syodmego, zsluschnym rozmyslyenym przez vchwałā, do-
swyātčenje y przyzwolyenye thām bāndānczych kxyązath, przelozonych,
ryczertzow y slyachty kroljewsthwa naschego sprawylsmy, wydalsmy
LXIX — 187] y wzyawyly | y them lysthem sprawyamy, wydawamy
y wzyawyamy, kthore przez wschythko krolewsthwo nasche polskeye na
wyeczoch y walnych roczech y poroczkoach y ktrychkolwyek ssāndzyech
zyemskych odythmyasth chcemy y przykazvyemy zachowacz. Kkthore
sye thak poczynają;

(1) Naprzod bacząc, yze wyely ssynow pyrworodnych albo sthar-
szych, gdy gym rodzyczy semrā, jako by sluschnye a bez boyazny kto-
rey y wzglyādv ymyenye oczysthe thrawyenyem zbythnyem wykładayā,
y rzeczy, kthore kv czczy y rozmnozenyv gych rodzyczow byly sebrane,
wyelką nyemarnosczyā nyesthathschā, tako, yze braczya wmlodych lye-
czyech posthawyeny, gymyenia dzyedzychnego, kthorym by myala bycz
rowna część albo dzyal sthradayā, dlya thego wyecznye vsthawyamy
y skazyemy wyrzeczenym y bezgwalthownym zakazyemy skazanym, aby
ssyn stharschy albo pyrworodny nyemogl gymyenye braczyey swey ktho-
rymkolwyek obyczayem wymyslyonym nad część yego sluszczā przedacz,
zasthawycz, oddalycz, darowacz albo rozproschycz, wyyāwschy, yz by dlugy
188] rodzyczow gych thego pothrzebowaly. A wschakoz wždy | any dlya
placzenya thakych dlugow bāndzye sluschno yemv przedacz albo nyeczō

zasthawycz albo rozerwacz, wyyąwschy, yz by na tho stharschych domv swego wzyął radą, przyzwolyenye y wolyą, a pyenyądze sthānd albo stego przedanya przychodzące, svmmy długow nyemayā wysthāpowacz. Alye gdye by male albo zadne rodzyczow nyebyly dlugy, brath stharschy wybrawszy swoye slusczne prace, nakłady y sthrawy, czynsche y dochody zgymyenia przychodzące, wyernye kv zaplaczennyv thakye maly dlugy polyeczycz y wschysthky osthathkye zachowacz, kthore zgynschā braczyā rowno dzyelycz ma. A yesthly by czo przeczywnego themv naschemv skazanyv vdzalano bylo, ono wschythko wnywecz y prozne bycz skazyemy, a bowym thako sprawyedlywosczy waga bādzye zachowana, yesthly pomoczy przydamy roznym a boyazn praw dlya mlodszych nyerozvmnych zalozymy.

(2). Gdy kto o złodzieystwo bādzye obwynyon.

Aczkolwye wschyczkye prawa zlosczy zadzą sye y wschelkyey rzeczy LXX — 189] zley krolyewsky brzydzy sye sluch, wyāczey tych rzeczy, | kthore z boyecz y z złodzyey, kthorych sye zloscz rozmnozyła, chytroszczyā, zdradā y gwalthem wpospolythem dobrem dzeyā sye schkody, a przeto them mocnyey naschym wyrzecenym vsthawyamy, aby gdy ktho kthoregokolwyek polozenia byl nazwan, naganyon albo obwynyon o złodzeysthwo byl albo o zboy, aby byl powynyen swey nyewynnosczy rownym obyczayem, czyāskosczyā y swyathkow lydzbā bronycz, yako by swego slyacheczstwa myal doswyathczacz y dowodycz, oczyszczycz y dokazacz, bo gynaczey chcemy yako złodzeyā prawv kv karanyv yego bycz poddanego. A themv thelko chcemy oczyszczeniā bycz pozytheczno dobrodzeysthwo, kthory yednācz albo dwoycz a nawyāczey thrzykroc z złodzeystwa albo zboyyv bandzye obwynyon albo naganyon grzechv; alye tego, kthory czwarthy kroc bandzye obwynyon, zosthawamy przez prawo bycz karanego y zgvybonyego. A nad tho wschythkych z złodzeysthwa obwynyonych y zboystwa y sporny na pyrwschym, wthorem y thrzeciym rocze sthanācz nychczāczych, gymyenyē skarbv naschemv krolyewskyemv przylyczymy, przyka- 190] zvyācz wschytkym | starostham, aby wgymyenia thakye gymyenyem naschym sye w wyāzowaly y thego tho gymyenia yste osszyedzyanye wzyāly.

(3). O yazyech vsthawa.

Myedzy gynschymy pospolytego dobrego pyeczamy pyeczolwye barzo vmysl nasch, aby wschythky schkodlywe zachowawanya (s) y nyesluschnosczy wykorzenyli smy, a czo by pozythek pospolythego dobrego przydalo, zebysmy sluschnye sprawyly. Aczkolwyek rzeczy (s) krolyewsthwa naschego polskyego: Wyssła, Wyeprz, Styr, Narew, Wartha, Donayecz, Bvk, Nyepr, Thysmyenyecz, Nyda, Wyssłoka, Prozssna y kthorekolwyek gynsche w krolyewsthwyē naschem bāndācze zsswymy zrzczyssky prawa krolyewskyego ssā.

any gych moze ssoby khto obyczayem yakyem ossobnym przywloszczycz, a wszakoz gych wyelye yazmy y plothy zamknaly kvpczom przez nye yezdzenie: wyaczey wazacz lowyeny ryb, nyz pospolythe dobre, opfytoszcz rzeczy potrzebnych. Dlya thego my zrosmyslyenya dobrego skazwyemy rzeki przerzeczone y gych rzeczyska wolne bycz yadaczym nadol LXXI — 191] y wzgora skthorymkolwyek | rodzayem rzeczy przedawnych a dlya lyvdzy wschythky, ktoregokolwyek stadla y polozenya by byly, rzeczamy gych y kvpyamy yakyemkolwyek przez przeczony rzeki czyncyz zsthapowane albo wsthapowane zakazvgemy obyczayem kthorymkolwyek, a zwlaszcza dlya przerwana yazow kv placzenyv czla albo schkody bycz przypadzzone, gdyz nyeplothy albo (s) syeczyamy ryby maya bycz lowyone. Alye yesthly sye komv lyvby yazowy pozythek, aby wnym przesczye schyrokye vdzyalal, kadyby dobrowolnye ydacz przeschly. A yesthly by ktho they naschey chwalyebney vsthawye przeczywyen byl a nyecz od yadaczch kthorymkolwyek obyczayem albo mystherschowsthwem wyczyagacz smyal, aby rzeczy wzyate wroczył, a przesthampcza bez omyeschkanya na rocze pyrwshym ma bycz spyran wyną rzeczona syedmnadzyesczya, kthora stharostha myesczcza ma wyczyagacz. A thy wschythkye rzeczy przerzeczone o yazyech naschych krolyewskych, naktorychkolwyek by myesczczach byly, chcemy bycz rzeczone. A tha vsthawa od naschych 192] yazyow | krolyewskych chcemy bycz poczatha, aby thakyei moczy bylo tho przykazanye, kthore by thez y kxyazantha na tho przypadylo.

(4). Mytha thez albo czla po smyerczy osswyeczzonego Wladzyslawa wthorego rodzycza naschego pod kthorymkolwyek ksthalthem slow, obyczayem kthorymkolwyek na zyemyach albo wodach dosyczone, yako pospolythe dobre barzo obrazayacze, kazyemy y nyszczymy y gych odthychmyasth wybyranya zakazvyemy. Vsthawyczne wyeczow albo rokov pospolythych sadzenie, pokoya pospolythego zachowane yesth y wschelkyego rosthargnyenya wypadzenie yesth, kv kthorych sprawyanyv woiewodowye, castellanowye, stharosthowye, sandzye y gynschy dosthoynyczy y vrzadnyczy krolyewstwa naschego powynny thym pylneye przysthawacz, gym wyaczey na tho zwyelkosczy dosthoyensthw y vrzadow swogych czyazey ssą obowyzany. Dlya thego thym wyslowyenyem y moczą krolyewską wschythkyem woiewodom, castellanom, stharostham, sadziam czyassno LXXII — 193] przykazvyemy, aby wyecze | y roky pospolythe podlug myesz swogych y czassow we wschythkych zyemyach y powyecznych krolyewsthwa naschego polskyego ssandzyly y przynych oczywysthnye byly: wyawschy yz by nyemoczą czyaschką czyelyesthna nyektorego albo pospolythego dobrego krolyewsthwa pylne posselsthwo wymowly; a zadnego yedno wthych dwv przyczczach przerzeczonych znyebytnosczy chcemy bycz wymowyonego. Wkthorych wzdy przyczczach chcemy y przykazvyemy wschythkym nyemoczą vczyazonym albo posselsthwem krolyestwa ogarnyo-

nym, aby myesczcze swoye mogly y byly powynny przez personą godną napelnycz a yemv myesczcze swoye przez lysthy polyeczycz; a my dlya tego skazvyemy wyecze zvpelne bycz, jako by ssam ysczyecz tam byl. A yesthly by ktho kv wyeczom y rokom bycz albo na myesczcze swoye vsthawycz personą godną zamyeschkal by, przykazvyemy, aby on albo ony, kthorym dlya gych nyebythnosczy vdzialanye sprawyedlywosczy bylo przedluzono, ye prawem przed namy spyraly, aby naschym skazanyem 194] kv | zaplaczye wschysthkych schkod, kthore powodowy znyesthathkv wyeczow albo rokov pospolythych podyaly, byly przypadzeny.

(5). Y thez skazvyemy wschythkyem kvpczom, aby zrzczamy y kvpyamy nyesmyely przez nowe drogy y myesczcze yechacz, alye wedlye vsthawy dobrej pamyaczy pana Kazymyrza wthorego przodka naschego sthare drogy mayą chowacz; gynako wschytky od thych (s) naschemv themv skazanyv przeczywne dopvszczamy y skazvyemy stharosczye naschemv yacz a dobra gych wschystkye y ossoblywe naschemv przywloschczycz skarbowy.

(6). Nyerządna nyekthorych krnąbrnosc nad sswoyemy ossyesszczamy krzywd msczych chcących sye, rostyrky sprosthne częstokrocz wkrolyew. sthwy naschem pobvdzayą y schkody czynią wyelkye. Dlya tego zakazvyemy thą vsthawą, aby żądny, kthoregokolwyek sthadla albo polozenia byl, kthoremkolwyek pobvdzon obrazeniem albo krzywdą albo schkodą, nyesmyal bez naschego przyzwolyenia walczycz albo rozsthyrkow personam czvdzem albo swogym pobvdzac. A yesthly by ktho przeczyw themv LXXIII — 195] smyal ydziałacz, kv zaplaczonyv schkod | wschythkych, kthore my albo poddany naschy dlya tego popadlyby, yego skazvyemy przewycyżzonego myecz przypadzycz. A yesthly by zupełną zapłatą albo częśczią schkod dlya yego począcziya swady krolyewshtwv albo kvpczom wgymyenyv yego nalyczyona nyemogła bycz, thedy chcemy yego bycz karanego na czyelye.

(7). Y thez o thych, kthorzy mytha albo czla wzyemyach lapaya, żrządzono yesth, aby prawa gych przed krolyem obeslane polozyly na mytha thakye, acz kthore mayą. A yesthly kthory sthakych czla wybyrających, nalyczyon bandzye prawa nyemyecz, alye wlassną krnąbrnosczią przywyedzyony, thakye czla wybyra albo wyczyaga, thedy they vsthawy skazanyem gymyeny yego, gdje thakye czla wybyral, ma sthraczycz, syrawnye krolyowy przywloschczone. Na przeczyw kthorym krol prawo ma possadzycz; a syedzączi na prawye skazanye mayą vczynycz wedlye żrządzenya arthykula tego.

VI.

Poczynają sye prawa albo sthatutha zyemska Kazymyrza krolya
polsskyego etc. |

196] My Kazymyrz zlaksky bozey krol polsky etc. Zrządzenya boskyego pospolyczye znaschymy ryczerzmy vbaczywschy ssądzenye rozmagythe wnaschem pansthwy albo krolyesthwy niezrozeznanya sprawyedlywego prawa alye zgych głow wlassnego smyslv rzeczy nyektore skazvyą a tako sye dzywnye thoczą wkonczocho swych, a sthego sye rozmagythe mnozą myeschky myedzy slugamy naschemy, przetho kv czczy a kv chwalye Boga wszechmocznego y mathky yego y zborv nyebyeskyego y kv doskonalemv vzythkv poddanych naschych, nalyezylsmy, yze thakye ssądy albo prawa odthychmyasth nyemayą bycz thrzymane na wyeky, alye wedlye thych praw thako vsthawyonych wschyczczy y pospolyczy ssąndzye mayą skazowacz y ssądzycz, a tho vsthawyenye nasche moczyne a wdzyącznye thrzymaly.

(1). O dozyskowanyv gymyenia. Capitulum.

Chcemy, aby wschythky nasche vsthawyenya wydane w Wyslyczy na walnem seymie, nyepathrzyly rzeczy pryemynalych, alye thelko nynyey-LXXIII — 197] schych a przyschlych. Thako | yz gdy kto kogo pozowye o dzyedzycztwo w pyenyądzocho zasthawyone przed ssąnd, a then to wynny na zawythem rocze nyesthanye, thedy powod dzyedzycztwo zysscze, pyenyądy wynnemv nyedawschy.

(2). O granyczach albo o rozyezdzyech.

Cząsthym naschym bywanyem myedzy naschymy poddanymy czyąschkye rzeczy albo sthrawy wrozgyezdzyech granycz gych pochodzą a niezgody nyewymowne. A przez tho thako tho ma bycz, yze lozyska rzek, kthore czyeką myedzy dzyedzyczthwamy, a gdy ssą kthore dzyedzycztwo wssąsyeczthwy thako, yz dzyedzyczthwo kazdy swoy brzeg ma; a gdy by ona tho rzeka obroczyła sye gyndzye nye zlyvdzkyego zrządzenya alye ssama swą mocz, thedy ono yey pyrzwe a sthare lozyssko za pewne granycze ma bycz thrzymano; a gdy by sye stego vczynilo yezyoro, thedy lyvdzye wschysczy obv wsy mayą wnyem lowycz ryby a rzeka tha ysta ma bycz za sye na swe myesczcze obroczona.

(3). O thych, czo pod chorągwyą sye nyestawya.

Nyekthorzy znaschych ryczerzow, gdy by na grodzyczech na przeczywko 198] nyeprzyaczyelom | polozeny byly a pod chorągwyą sye nyesthawya, gdzyez tho gyny bracza gych ssą, vsthawylsmy, aby kazdy ryczerz albo panoscha pod podnyesyona chorągwyą sthal sthanowyskyem

swym, aby na przeczywko nyeprzyaczyeliom wyedzjal swe pewne myescz-
cze dlya obrony swey chorągwy. A chcemy, aby thaczy przez pod-
komorzego nam byly posthawyeny, gdy by pod chorągwyą nyebyly, a konye
gych mayą bycz podkomorzemv za wyną.

(4). Gdy ktho od ssąndv odeydzye przed skazanyem.

Sampyerz ma gosczyowy (s) zaplaczycz przed ssąndem a nyema od
sthampycz, alyz zaplaczy, czo na nyem zyskano. Bo nyekthorzy odchodzą
od ssąndv, aczkolwyie skazany bąda, sswą krąbrnosczyą albo dlya nye-
dostathkv nyezaplaczywschy; przetho chcemy, aby thaczy, gdy prawem
zwyczajeny bąda, aby byly dany wrące swych powodow zwyżany.
A gdy by zgych yącztwā vcyekly, tedy ssą prawy yącztwā y długv, wy-
yąwschy zeby bylo o złodzyeystwo.

(5). Gdy kogo czyądzayą bez czassv albo nyewynnye.

Gdy ssąndzya y yego vrządnyczy czyądzayą kogo nyewynnye, przetho
LXXV — 199] vsthawylysmv thako. | Gdy by kthory sąndzya albo pan
czessnyk albo gych vrządnyk albo oprawcza albo kthokolwyek za nyekthory
wysthampy albo vczynky o wyny ssądowe nyekthorego naschego zyemya-
nyna bogathego albo vbogyego czyądzal by albo kazal by czyądzacz kon-
my albo bydlem albo nyekthorym gych dobrem, thedy tho wzyąthe nye-
rozdawayącz any rozdzielyayącz ma za dwye nyedzyely chowacz, gdy by
tho bylo lyeczye, a gdy by bylo zymye, thedy za osm dny. A gdy czy,
czo czyądzaly, nyebąda myecz dossyczvczynyenia od czyądzanych albo
yestly swey nyewynnosczy nyeokazą, thedy czy, czo czyądzaly, mogą sobye
ono rozdzielyecz y podzyecz, kam chcą; a gdy by thez czy sąndzye albo
vrządnyczy tho ssobye przed czassew wypyssanyw rozdzielyely albo sthra-
czily, thedy mayą podlye schaczvkv zaplaczycz, acz on na tho przysyżę
a pokvpywschy wyną pyąthnadzyesczya, wroczy.

(6). O pyeczaczy ssynow za zywota oczczow, vstawa.

Usthawylysmv, yze ssynowye za zywotha oczczow mayą oczczowską
pyeczacz myecz, a gynschey nyemayą myecz. |

200]

(7). O scholthysych vstawa.

Usthawylysmv, aby nyedzyelnye scholthysy thako dvchownych yako
swyczekych podlug gych gymyenia na wojną albo na wschelką wyprawą
znamy mayą gycz.

(8). O dvchownych dzyedzyctwa mayączich.

Usthawylysmv, yze dvchowny naschego krolyewsthwa gymyenia ma-
yaczy, mayą snamy na wojną gycz albo przyrodzonym gymyenyie wzdacz.

Yesthly nyeczno sthego nyeczyniā, gymyeniya swe wyecznyie sthraczą, kthore na nass spadną.

(9). O procuratorzech vsthawa.

Usthawylysmy, yze kazdy czlowiek wssąndzyech krolyewstbwa naschego moze myecz swego procuratora.

(10). Vsthawa o ssąndzyach. Capitulum.

Usthawylysmy, aby yeden wCrakowye, wSsandomyrzu y wgynych zyemyach naschych sandzya byl, thako, yz gdy sye nam wnyekthorą sthych zyem przygodzy przyyechacz, chcemy, aby sąndzya y podsąndek thych tho zyem wdworze naschym sluschnye ssądzily. Thez zdawamy thym LXXVI — 201] tho ssąndzyam mocz | aby odthychmyasth wrzeczach wyelykych thez y zyemskych rok mogly czynycz nyedalyey we trzech nyedzyelyach; alye gdy rzecz bąndzye zyemska dzyedzyeczna, tho ma ssąndzya albo podsąndek nam obyawycz, a my tho mamy znaschymy ryczerzmy skazowacz, nyzly bychom byly nyekthorą pothrzebnosczyą przenagabany.

(11). O ssądzjach wojewod vsthawa.

Chcemy thako myecz, aby wojewoda crakowsky yednego a woyewoda sandomyrsky drugyego ssąndzyego swego myal, a thako y wgynych naschych zyemyach chcemy myecz.

(12). Wkthorą godziną ssąndzya ma ssądzicz a do kthorego czassv. Vsthawa

Przetho vsthawylysmy, aby sąndzye w dny rokov od zaranya az do polvdnyia albo do dzyewyątey godziny ssąndy swe myely wrzeczach kthorychkolwyek dzyalacz. A gdy by wthen to dzyen rzeczy prawyących rozeznać nyemogly, thedy mayą na drugi dzyen do thakyey ze godziny thy rzeczy 202] rządnyie myedzy sthronamy zalowacz. A gdy by nyektora | sthrona nyebyla kv rokowy, ma bycz wolana woznem thrzy kroc; a gdy nyesthanye, rzecz sswą straczy.

(13). Vstawa o ssądzjach. Capitulum.

Yakoz tho ssąndzye zwykly byly ssobyie myesczcza nyenaznamyeniā myecz, przeto vsthawylysmy, yz crakowsky pan slowye castellan na thrzech ma syedzyecz, tho yesth wAndrzejowyie, w Wyslyczy a w Crakowye, thakyez sandomyrsky y drvdzy panowye naschych gynschych zyem.

(14). O skazany y o rzeczy ssąndzoney.

Nyema bycz wsąndzye any laska przyyacyelska any nyenawysz any boyasn, yedno yednego boga mayą przed oczyma myecz, aby thez wtem swey czczy nyenarvschyly. A przetossmy tho thako vsthawyly: gdy by kthory ssąndzya zyemsky albo polyeczony opvsczywschy boską boyasn,

skazał kthorego zyemyany na albo pacholka drvgymv nakładayącz o dzyedzyczthwo albo o nyekthorą pewną rzecz przed ssąnd przywyedzyoną, a dlya tego sthrona skazana odzywa albo odwolawa do wysschego prawa, a obyczay yesth w polskym prawye, yze sandzya, | kthorego strona sk-LXXVII — 203] zanye odwolawa, nyepyrwey ma any wynyen bronzycz slowye oczyszczyz swe skazanye. alyz pyrwey od strony bąndzye mv dano albo bądą mv dany skory kvnye, tho yesth kvny kozvch; a gdy by thez przez sthroną byl dokonany, tedy mv ma skorky wroczyz ze sromem albo thrzy grzywny wzyąthe zwyną pyąthnadzyesczya sswemv przeczywnykowy dacz.

(15). O pozwyech, yako mayą bycz, vstawa.

Gdyz znyezwyczayv pozwow vczysnyenya albo przykrosczy od ssąndv naschym poddanym pochodzą, przetho my naprzeczywko temv chcząc bycz, vsthawylysmy, yze wozny albo raczcie pozwow swych bez obyczayv nyemayą noszycz albo nyema, alye swym znamyenyem, tho yest spalyczą ma przycz dopana wsy, kmyeczyom nycz nyeczynyącz, a ma przycz do dwora albo do domv pana onego albo do domv yednego kmyeczya, ma lysth podacz y swą palyczą thknącz albo lyaską, a wolacz go pozywayącz, a ma powyedzyecz, schczyyego kazanya tho czyny albo naprzeczyw komv po-204] zywa, albo ocz pozywa. A gdyby kmyeczye | wynny byly thako yako y pan gych, thedy wozny ma thez thakyez gye pozwacz, v kazdego wroth wolayącz albo lyaską thykayącz. A gdy by tez kmyeczye nyebyly wynny pana swego, chcemy y zakazyemy, aby nyebyly vdrączyeny takyemy tho pozwy; a gdy by byly wynyeny albo nagabany, tedy then, ktho pozywa, w wynye pyąthnadzyesczya zosthanye.

(16). O pozwyech na dworze kroliewskym danych.

Przygadza sye znyerzād, yz naschy slvzebnyczy na naschym dworze zasthany, pozywany bywayą nyerzādnye przed nass albo ssąndzye nasche; przeto chcąc tho vthwyerdzych, vsthawylyssmy thako: gdy by byl na naschym dworze nalyezyon, a pized nass albo naschego ssąndzyego pozwan, tedy powod albo ssąndzya pozwanemv ma powyedzyecz albo napyssawschy dacz, by odpowyedzial tey tho rzeczy. A gdy by tho schlo o dzyedzycztwo albo o svmną pyenyādzy czterdzyesczy grzywyen, tedy ma mv bycz rok dan za trzy nyedzyelye przez ssąndzyego.

(17). O tem ze.

LXXVIII — 205] Skargą zaloblywą slyschelysmy, yako slvzebnyczy | albo wozny po zyemy wlocząc sye, vbogye ryczersthwo, slugy nasche albo wsy zakonne nagabayą wymyslyayącz na nye dzywne obyczaye, thako, yze ye pozywayą nyewynnye a ssobye wolnye, y roky gym dawayą, a tho chcąc, by ye ponyewoly czczyono. A przetho my chcąc tho zlomycz, vsthawylysmy, aby odthychmyasth wozny pod sthraczenym sswych vrządow

y wschyczkyego gymyenia bez wolyey ssądzycyego nagabacz gych nye-smyely, a mymo tho mayą sye lyākacz oblycza przezczenya.

(18). O pozwyech vsthawa. Capitulum.

Czasto sye przygadza, dlya przyrodzonych, przyaczyol albo slvg ssądzycy swy skazanye zwykly powtarzacz gynakschym obyczayem: vsthawylsmy przetho, aby odthychmiast kthokolwyek bāndz ktorego kolwyek stadla nyepryssthāmpyl kv ssąndowy bez pothrzeby, bo yedno naprzeczywko temv vczynya, thedy nam wyną pyāthnadzyesczyą przepadną.

(19). Kthorzy sye wymawyaya pany sswymy zvczynkv nyektorego.

206] Przygadza sye, yako gdy nyektorzy o nyektory gych zle dopvsthy | y wyny do naschego slyschenya wyzwany bywayą, tedy myenyą pany sswe a myenyą, yz to gych kazanyem thy tho dopvsthy albo wyny poczynily. A thedy my tho pobaczywschy, yze thako pozwany o wschelky wystap albo wyną wnaschym ssądzycy mayą odpowiedacz; a gdy by na tho myely naschych przodkow przywyleye albo thwardoschy, tho wschythko kazymy y lomymy; a gdy by na thakye pozwanye nyestaly, yvz ssą prze-pomozeny sprawa.

(20). O pozwyech vsthawa.

Podobnosc smyslv nass navcza, aby ssądzycy chcācz sswe ssāndy myecz, myely sswe slwzebnyky albo wozne; a przetho vsthawylsmy, aby odthychmyast owscheyky zadny ssāndzya ny przez kogo gynnego, yedno przez sswego wlassnego woznego sswe rządzyl pozwy; alyc ryczerze wysschy przez lysthy, wywāwschy o nyektory dopvsth na dworze albo na ssāndzye, to ma kazdym sslugą ssāndzya pozwacz.

(21). O them ze.

Vsthawylsmy, gdy by kto pozwal albo pozwacz sye gothowal nye-
LXXIX — 207] kogo bez powoda, a thedy then pozywayāczy pozywanemv | wyną, czo rzeczona pyāthnadzyesczya, zaplacz, przetho zakazyemy panom ssāndzyam y podssādkom, aby takyech tho pozwow bez powoda nyedawaly.

(22). O tem ze.

Gdy ktho o dzyedzyczstwo bāndzye pozwan a sthanāwschy myeny, yz by nyebył drugi thez dzyedzycz doma thego tho dzyedzyczstwa, alyc yesth wczvdzey sthronye, przetho vsthawylsmy, yz ma bycz wolan wpa-rochyyey, gdzye przyslucha, przez woznego trzykroc, aby sthal a rzecz sswā ognal, a ma mv pewne myesczczc y rok naznamyenowacz; a gdy nyesthanye, tedy yego nyestanye ma przycz onemv na skazanye.

(23). O chytrasczy y o vpornosczy, vstawa.

Usthawilyssmy chcząc pomścić pyrwey vpornosczy albo krąbrnosczy: wozny ma ze dwyema slugoma ssąndzyego do wsy yechacz, gdy by yeden pan ssam był wynyen, yedno dwyema woloma ma być czyądzan; a gdy by kmyeczye były wynny a pozwany, thedy każdy po wolowy ma być czyądzan. A thakyez chcemy y za wtórą gych vpornosc. A gdy by thrzeczy raz pan wsy they tho był vporny albo krąbrny y kmyeczye, 208] thedy | vsthawilyssmy, yze sthaczy naprzeczywko dzyalayaczemv przechwyko yemv, a skazyemy thez, yze ty tho woly czyądżane ssąndzye dwye nyedzyely lyeczye, a zymyem osm dnyow mayą chowacz, a thaczy tho wolowy nykomv, yedno nam albo naschemv ssąndzyemv spadną. A gdy by thaka czyąza albo woly przez onego pana albo kmyeczye była odbytha albo odbythe, thedy przepadną wyną nam pyąthnadzyesczya a ssąndzyemv druga. a wezdam oną czyązą albo woly mayą przygnacz zdrugą wyną pyąthnadzyesczya zvpelną. A gdy by czy ysczy nyedaly sye czyądżacz, a ssąndzya nyeyesth thak moczen, aby gye czyądżal, tedy ony mayą być naschą wyną karany, która rzeczona syedmnadzyesczya.

(24). O themze taka rzecz.

Mymo tho y przez częste czyądżanye częstokroc vbstwo wyelykye y schkody cyrpyą y vczyssnyenya thako ssnadz bez gych wyny y panow swych. Alye my chcąc tho oddalycz, vsthawilyssmy, aby odtychmiast ssąndzya y podssąndek na czyązą nycz wyączey, yedno dwv czeladnykv LXXX — 209] poslal zwoznym, a thez by nyewynnych albo | sandownye nyeprepomozonych nyesmyal kazacz czyądżacz; a gdy by naprzeczywko themv vsthawienyv bez wyn albo krąbrnosczyą ssąndz albo podssąndkow były czyądżany, tedy gych czyąza ma być gym dana na rąkoyemsthwo, aby then tho pan albo yego kmyeczye vkazaly sswą nyewynnosc. A gdy thego dokaza, tedy ssąndzya albo podssąndek od kazdego, kogo slal na czyązą, ma onemv panv wyną pyąthnadzyesczya pokvpycz y zaplaczycz.

(25). O them ze vsthawa.

Mymo tho wyną, kthora rzeczona syedmnadzyesczya, ma być wnasch skarb wlozona, alye we czthyrzech członkoch thelko: pyrwey o pozoga, gdy bandzye obwynyon a nyemoze sye sprawycz; wthore, gdy sye nyemoze ssprawycz o dobrowolney drogy gwalth albo rozboy; thrzeczye, gdy ktho naschego ssąndv nyewazacz, myecza albo korda dobandzye; a czwarthy członek, gdy kto prawem zmozon dossycz vczynycz nyechcze, a sswą krąbrnosczyą przez odstąpy od ssąndv.

(26). O krąbrnosczy albo vpornosczy.

Gdy ktho kogo pozowye a ssąmpyerz na rok stanye a powod nye- 210] sthanye, tedyssmy | tho thako nalyezly, yz powod rzecz sswą sthra-

czył; a gdy by też ssąmpyerz nyesthal na rok yemv naznamyowanym (s), a powód przez sye albo przez possła swego sthanye, tedyssmy vsthawyly, yz ssąmpyrz ma bycz dwyema woloma czyǳan.

(27). Gdy kto pvszczon bǳye wwyǳanye, vstawa.

Takosmy vsthawyly, gdy by kto o wyełkǳ głownǳ dzyedzycznǳ rzecz pyrwe, wthore y thrzeciye byl pozwan a nyesthanye vpornye na rok yemv naznamyonowany, a dlya thakyey vpornosczy thego tho pozwanego powód na thrzeciym rocze sthanye, a tham to na thrzeczym ssǳndzye ma bycz przez ssǳndzyego nalyezyono y skazano, yz ma bycz wpvszczon wgyste wwyǳanye y thrzymanye dzyedzyczstwa. Alye gdy by też zaloba byla oblyczna o dług albo o ktore rzeczy zasthawiony, a gdy by pozwany na rok yemv naznamyonowany pyrwe, wtore, thrzeciye nyesthal, skazalyssmy albo zezwalyamy, yz powód rzeczy zasthawione po thrzeciym rocze ma myecz mocz dacz, podzyecz gdzye chce. A gdy by powód bral nyektore LXXXI — 211] rzeczy, a ono za yego nye|sthogy a zamyłczy thego, ma myecz na thym dossycz, czo wzyǳł; alye gdy by to mowyl a za yego yeszcze nyesthogy, ma ssoby napelnych. A gdy by thy rzeczy za wyensche pyenyǳdze przedǳł, nyzly yemv dluzno, ma tho onemv, czo yest nazbyth, wrocycz.

(28). O doswyathezenyv vsthawa. Capitulum.

Konyecz sswarom chcǳǳcz vczynycz, vsthawylyssmy, gdy by ktory myeschczanyn albo kvpyecz nyektore rzeczy sswe dǳł nyekthoremv zyemyanynowy na borg albo wzagyem pozyczyl, a on mv sye lystem sswe m o thaky tho dług zobowyǳe, thedy myeschczanyn zeswyathczywszy thego tho takyego targv, othrzyma pyenyǳdze, albo thez wynny ssǳǳ go przyssyǳǳǳ odbǳdzie.

(29). Gdy ktho bǳndzye pozwan o gwalth.

Thez aby pothwarzam droga byla zamknyona, vsthawylyssmy, gdy by ktho dobrej wyary byl przed ssǳnd pozwan o nyektory gwalty, thedy on, czo myeny, ma dowyecz; alye wynny ma thego ssǳǳ przyssyǳǳǳ odbycz, a o złodzyeyssthwo ma sye swyathky wywyecz etc.

212]

(30). O doswyathezenyv slyacheczsssthwa. |

Gdy ktho myeny sye bycz slyachczyczem a drudzy slyachczyczy thego mv prǳǳ, a on sye myeny dowyecz swego rodv, tedy ma wyecz schecz mǳzow slyachczyczow swego rodv, kthorzy mayǳ przyssyǳǳcz, az on yest gych brath wpyrwem pokolenyv, a ze wtorego y thrzeciyeo pokolyenya ma po dwv swyathkv wyecz.

(31). Gdy ktho kogo obwyny o rany.

Slyschelyssmy, yze Pyothr gonyącz Sthanyslaw na vlyczy, czyaşchko ranył; a gdy Stanyslaw do ssądv przywyedzye Pyothra, aczkoly tho myeny, yze go ranył on, alye tho myeny, yz nyeyego począthkyem alye onego, a yze go Sthanyslaw pyrwey ranył y tego myeny dowyescz. A thedy my dozwołyly Pytrowy swyathky wwyescz, a thedy rany sswą przysyagą otrzyma.

(32). Gdy kto komv peczoly pokradnye.

Przywyodł Pyothr Iana przed ssądv myenyącz, yz peczoly yego bral a wnoczy wdom wnyosl, a thego myenyl doswyathczycz; a Ian sesnawal, yz tho yesth yego domv wlassny myod. A thedy Pyotra ssądzya pythal, LXXXII — 213] yesthly by lyvdzmy, kthorzy | wydzyely, mogli doswyathczycz; a Pyotr odpowiedzial, yz nyemoze thakych swyatkow myecz. Myssmy thako vsthawyly, skazacz Yanowy przysyagą, a thym praw ma bycz.

(33). O doswyathczeuyv ran.

Kyedy Pyothr naprzeczywko Ianowy polozył zalobą, aby mv on czthyrzy rany zadal, a Ian tho poznawal, yz to vczył, bo on na dom yego bronną ręką nadbyezał a tamo wdomv yego mathką albo syostrą albo brata albo dzyeczy poranył; kthorą raną aczkoly wozny wydzyał, a gdy bąndzye przez ssądziego pythan a zaprzy, a Yan po zaprzenyv woznego pomyenyl gynschymy dobrym lyvdzmy tey tho rany dowyescz, tedy my skazvyemy, yz ma bycz Ian dopvsczon wyescz swyathky.

(34). O thakymze doswyathczenyv.

Pyothr skargą kładł na Iana, aby go on ranył, a Ian zeznał, yz go ranył. Thez Pyothr myenyl thego doswyathczycz. A myssmy tako skazaly, gdyz Ian myeny wthakyei tho sswadzye, yz Pyothr ssam sye ranył, tedy Ianowo dopvsczono ma bycz doswyathczenye; a gdy nadewschystko byl 214] Pyothr vranyon, thedy yako yesth | obyczay, Pyotrowa przysyaga bąndzye dopvschczona o zadanyv rzeczy (s).

(35). Yaczy swyathkowye mayą bycz, vstawa.

Chcemy aby czy, ktorzy ssą wkląthwye, nyeswyathczyly. Alye gdy by czyya rzecz, bąndącz prawdztywą, myala vpad myecz dlya onego klyątego swyathka, on ma rąkoymyą posthawycz, yz ma they tho klyathwy zbycz. A on by prosyl onego, czo gy klye, aby gy sklyathwy wypvsczyl dlya takyego swyadeczstwa, a on nychcze, thedy vsthawymy, aby przyąth wswyadeczstwo a moze swyathczycz.

(36). O swyathkoch, ktorzy ssą sthronye przyrodzeny.

Konrad domv zyskvye na Domyenykv, a na doswyathczenye then tho Konrad schescz swyathkow powyedzye, yako ssądzya skazal, kthorzy

swyathkowye ssą: pyrwschy Iacvb, drugi Pyotr, thrzeci Wawrzyniecz, sthryy thego Konrada, yednacz przyyacyzelsky. A then tho Domyenyk, gdy swyathky myenyono, nyeodwolal blyskoschy przyrodzonych, a myeny, yz by tego ssam zyskal. A my tho vbaczywschy, aze zwyczaj yesth, yz przyrodzeny bywayą przyyacyzelskye yednacze, skazalysmy swyadecz-
LXXXIII — 215] thwo Iakvbowo pomocno bycz Konradowy na wyeky.

(37). O dawnosczyach.

Skazalysmy y vsthawylismy, gdy ktho mnyma sye myecz blysskoszc kv nyektoremv gymyenyv, kthore ktho yawnye thrzyma, a gdy za thrzy lyatha wmyrze wpokoyv bądacz, y za thrzy myesyące tho zaczyrpy a dopvschy mv dzyedzycztwo thrzymacz spokojnye bez wschelkyego vpomy-nanya, ma o to wiecznye mylczech.

(38). O tem ze vstawa.

Gdy by nyekto thrzymal wzasthawye nyekthore dzyedzyczsthwo' vsthawylismy, gdy go nyemasch thego, czo zasthawyl, thedy yego nablysschy przyrodzony przed ssandzyą naschym mayacz kopyyą yego albo parochyy, gdzie tho dzyedzyczstwo zastawyone przyslucha, vczyzny przy-namnyey yednacz wrok swyathczenye albo na wielkych wyeczoch, yz tho dzyedzyczstwo wthakych pyenyądzocho zastawyono, yako yest; a tho ma czynycz az do pyączynasczye lyath. Thedy we trzydziesczy lyath yeszcze ye moze wykvpycz; a gdy tego nyebądzye czynycz do pyączynasczye lyath, thedy od dzyedzyczthwa odpadnye.

(39). O tem ze. |

216] Gdy by nyektora nyewyastha mązatha kv nyektoremv dzyedzyczthwv myenyla myecz blysskoszc kthorymkolye obyczayem, a gdy przed dzyesyączyą lyath o tho nycz nyeczyny a przepvszcza thrzymacz spokojnye, thedy tha nyewyasta od wschysthkyego prawa swego odpadnye. A thakyez wdowa, gdy nyektorey blysskoschy wmyrze wpokoyv bądacz, do schesczy lyath onemv, czo thrzyma, zamylczy, ma o tho yvz wieczne mylczeny myecz. A thakye tho dawnoschy nygdy nyesthoyą, yedno gdy myr, pokoy wzyemy; alye wwalką myesscza nyemogą myecz. Thakyez y czy, czo zgymany od Thatharow a ssą wyączthwy, zadney dawnoschy gym nyepzypysvyemy.

(40). Yeszcze o dawnosczyach vsthawa.

Franczyschek polozyl zalobą na przeczywko Grzegorzowy, yz on wyego dzyedzycztwy postawyl plothy, a przy thych ploczyech wschystky bądące vzythky pobral. Alye Grzegorz odpowiedzial, yze then tho Ffranczyschek wthey tho wsy wednye, wnoczy byl y yesth, a thako za dwye lyeczye LXXXIII — 217] mylczal, any go Franczy[schek o tho namnyeyschym slowem nyevpomynal o thy ploty. A myssmy to thako vstawyly y na-

lyezly, gdy Ffranczyshek mylczal dwye lyeczye, tedy mv dawnoscz dwv lyath schkodzy.

(41). O tem ze vstawa.

Franczyshek zsynowyczą sswą Lucią bandącą wmlodych lyecziech syrothą, zgymyenyem thako dobrem, yako ssthō grzywyen, wswą opyeką wzyał, a gdyz lyath nyebyla doschla, on yą za mąż dal ze dwyemadzyestoma grzywyen. A we czterzech lyeczyech ta tho Lvczia o osthathek swego wyana napomynala, a Franczyshek odpowiedzyal, yz ona schedwschy za mąż, długo za thrzy lyata mylczala a nyevpomynala mye o tho gymyeny. A myssmy tho thako vstawyly, gdyz ta Lvcia za mążem sswem byla trzy lyata a nyevpomynala sye o tho gymyeny, yvz ma wyeczne mylczeny myecz, gdy dawnoscz wythrzyma.

(42). O them ze.

Franczyshek przedal Grzegorzowy dzyedzycztwo a natichmyast Grzegorz Ffranczyschkowy zaplaczyl czterdzyesczy grzywyen o ostathek na roky 218] slyvbyl zaplaczicz. | A thako then tho Grzegorz nyevczynywschy zaplathy, čtyrzy lyata gymyeny thrzymal spokoyne. A thedy yvz blyssko koncza czwarthego lyata then to Grzegorz chce osthathek pyenyadzy dacz Ffranczyschkowy; alye Franczyshek praczowal o tho, yako by sswe gymyeny zasye wywyodl, gdy mv thako długo zaplatha sye nyestala. Na przechwko temv my vsthawyamy spokoyne thrzymanye yemv, ktho thrzymal thrzy lyatha y thrzy myesyące tho gymyeny.

(43) O pamyątnem vstawa.

Usthawylyssmy, yze ssąndzya pamyątnego wrzczach wyelkych dzyedycznych albo nyedzyedycznych nycz wyączey, yedno czthyrzy grosche ma wzyącz a wmalych dwa.

(44). Gdy kmyecz wprzygodą komv nyechcze pomoc, vsthawa.

Nagod kmyecz polozyl zalobą na swe ssąsyady, yz gdy mv wnocy byl kon vkradzyon, a then tho Nagod prosyl ssąsyad sswych, aby snym slyadem thego tho zlodzyeya gonyly a ony nyechczyely, a thako Nagod konya sswego sthraczyl. A thedy my tho vsthawyly, aby mv gy kmyeczye LXXXV — 219] zaplaczily.

(45). Gdy kmyecz kmyeczya ochromy.

Pyotr skarzyl sye na Iana, yz mv myeczem čtyrzy palcze vczył y na rąką go ochromyl, a Ian tego zaprzal; a bowyem ten to Pyothr po rocze ząndal dossyczvczynyenia za chromothą, a my Pyotrowy skazalyssmy ssamothrzczyemv o tho przysyącz, yz od Iana ma to ochromyeny.

(46). Gdy kto na ssandzyego myeny o nyesprawne skazanye etc.

Pyotr czynyl naprzeczywko ssandzyemv Ianowy, yz naprzeczywko yemv skazanye nyesprawne skazał, a dlya thego skazanya Pyotr ssadzyemv naganyl. Myssmy thako vstawyly, yz skazanye ssandzyego nyenaganyone przed sye wrzecz ycz ma ssadowną, a na Pyetrze wyną ssandzyam sskazvemy zwyczajną.

(47). Gdy thrzey bracza maya yednego mlynarza.

Franczyschek, Ffalek, Henricus bracza mayač yednego kmyeczya albo mlynarza, Henrikus thrzeci brath za nyektore przestampy mlynarzowy przed ssandzyą danym y wybranym obyczayem zwyczajnym thego tho 220] mlynarza ssandzycz kazal. | Alyepak Falko brath drvgy, przyschedschi zalvyyaç na Hendryka powyedal, yz yego mlynarza ssandzyl. A thako my vbaczywschy, yz kazdy myal posczygacz sswey krzywdy, skazalyssmy, yz Henryk sprawnye ssadzyl yego.

(48). O kmyeczyoch, ktorzy bez plodv zchodzą.

Gdyz nyektorzy kmyeczye sthego swyatha bez plodv schodzą, wschysthą pvszczyną ponych pan¹⁾ ma pobracz rvschayacza; alye to nyethak dzysya vsthawyamy, yz wschyczko gymyeny ma spasz na blyssche gych a zelyaza na kosczyol.

(49). Gdy ktho komv konya pozyczy, vstawa.

Mykolay pozyczyl Maczyeyowy konya zdrowego, a on mv go wroczył chromego. A Maczyey myeny, yz nyewye, yako mv tho vrazenye przyschlo. Myssmy skazaly, aby Maczyey dwye nyedzyely chowal konya, yze by wyzdrowyal; a gdy koyn do thand nye wzmoze, ma on przyyaczielskye yako moze nalozyć.

(50). O mązoboysthwy.

Ustawylyssmy, yz gdy kmyecz kmyeczya zabyge, thedy ma dacz castellanowy wyny czteryzy grzywny, a blysschym przyrodzo|nym schesch LXXXVI — 221] grzyvien; a gdy by nyczaplaczył, ma głową za głową dacz.

(51). Gdy slyachezycz slyachezyca zabyye.

Usthawylyssmy, yz gdy ryczerz ryczerza zabyye, thedy ma za głową scheschdzyessyath grzywyen dacz, a za ochromyeny kazdego czlonkv thrzydzyeszy grzywyen, a za proste rany pyatnasczye grzywyen ma dacz.

¹⁾ Wyraz »pan« później przez pisarza na marginesie dopisany.

(52). O mążoboysthwy.

Wawrzynycz zalvye na Marczyne, yze miv macz zabył; odpowiedzyał Marczyn, yz Wawrzynycz nyeyesth dobrze vrodzony ssyn, alye prozney nyewyasthy. My naprzeczywko themv głowy nyekazemy placicz.

(53). O zboyczach vstawa.

Zboyczze ktorzy czvdze gymyeny drapyeż, ma bycz gym wschysthko gymyeny zabrano; a gdy by v nass gnyew gym przeproschon, nyemayā myecz zadney czczy.

(54). O schkodach we zbozy, vsthawa.

Gdy ktho zboze czyge swym bydlem popasye, vsthawylysmi, yze od kazdego bydłacza ma kwarthnyk zaplaczycz temv, komv schkodā vczynyl, 222] a nyema on, czo | zaymye, dlvezey bydla v syebye chowacz, yedno przez nocz pod swyadomyem, a na zayvthrz ma ye do nablysschego dognac¹⁾ dworv castellanowa.

(55). O pozosczech.

Iawno nam yest, yze pozossche myast, sstodol, ffolwarkow, domow (s), chcemy, aby thaczy nyemylosczywā smyerczyā byly karany; a gdy by do kosczyolow vczyekly, nyemogā tamō zbycz. Przestossmy vsthawyly, yz oskarzeny o pozogy, gdy by nalyezyeny wmyesczyech albo we wssyach nyemyeczkyh, mayā bycz przed myasto wywyedzieny a prawem polskym odpowiadacz y skazany bycz przed ssāndzyā podług gych wyny doswyathczenya, a thakyez y zlodzyeyom ma bycz.

(56). Ktorzy panny gwalczą, vstawa.

Sā nyektorzy, kthorzy od zlosczy sswey nyechczā sye odwroczycz a nyeboyā sye boga any sromothy, dzyewycze vczylywe gwalczą. My naprzeczywko themv chcācz bycz, tako to sye nam y naschym ryczerzom wydzyalo na pospolytem wyeczv albo sseymye, aby tho na wyeky bylo thrzymano, yze thaczy vssylcze panyen albo panny (s) gdy by odwolany (s), LXXXVII — 223] wprawye polsskym przed pospolythym ssāndzyā mayā bycz ssāndzeny, skazowany y pomstā karany podług gych vczynkv.

(57). O przywyleyech.

Usthawylyssmy, yz gdy wnyektorey wsi opvscā prawo nyemyeczkye, a gdy by ktho czo naprzeczywko gym myal czynycz, yvz sye nyemogā prawem nyemyeczky m bronycz, alye thym prawem, ktorego vzywayā.

¹⁾ Wyraz »dognac« później przez pisarza na marginesie dopisany.

(58) Wyny, o które kmyeczye mogą wstacz wschyczezy.

Tho są przyczyny albo wyny, dlya których wschyczy kmyeczye mogą od swego pana precz ycz: pyrwa, gdy pan gwalczy dziewky albo zony swych kmyeczow, albo gdy kmyeczycze za paynsską wyną lpyą, albo gdy pan yesth wkłatwye rok y dzyen spowynnosczy sswey; za to mogą wschyczy kmyeczye od pana thakýego gycz, gdzye chcą.

(59). O lyeczyech albo dawnosczy dzyedzynney.

Gdy by dzyeczyom lyat nyemayącym od kogo sye krzywda stała albo oczczowyy gych, a gdy oczyecz vmrze, mogą dzyeczy zysskacz krzywdy oczczowey, ktorey nyemogly obronycz lyat nyemayąc. A gdy lyata bąda 224] myecz, mogą swych krzywd | pozyskowacz nyedopvsczayąc sye dalyey dawnosczy zyemskyey.

(60). Gdv mąż poezlywy bąndzye obwynyon.

Usthawilyssmy znaschą y naschych ryczerzow wolyą, yz gdy by nyektory dobry mąż albo ryczerz, ktoremv nygdy złodzyeyska wyny nyedawana, ma sye stego przysyagą swą wyprawycz, gdzy tho swyadomo ssasyadom yego.

(61). Gdy kto spyączemv na drodze wezmye czo.

Idzyk zalował na Falka, yz gdy byl vsnął na drodze, a on przyschedw-schy wzyął mv myecz y kalythą, wktorey byly thrzy skotcze pyenyądy; acz koly mv myecz y kalythą wroczył, a wschakoz myenyl, aby thrzech skoczczow pyenyądy nyebrał. A my tho vbaczywschy kazalyssmy Ydzykowy przysyąc na pyenyądze.

(62). Gdy czyy pyess kogo vgye etc.

Idzyk zalował na Falka, yz go pyess yego vyadl znagabanya Ffalkowa a nye zgynschego, a thako, yz sthago vyedzenya dokazował sye chramacz; a Falko tego przal a Ydzyk thego nyemogl dowyescz. A na thossmy thako skazały, yz Falko | ma sye sswą przysyagą oczyszczyz.

LXXXVIII — 225] (63). O zagaschenyv swyecze wsswadzye.

Idzyk zalował naprzeczywko Falkowy, yz gdy sye swada stała vnyego wdomv, Ffalko przybezawschy swyeczą zagasył, a thako Ydzyk nyewye, kto go ranył. A aczkolwyek Ffalko zagaschenye swyecze seznał, alye nyemyenyl, by Ydzyka ssam ranył. A myssmy Falka skazały wynnym bycz wranye Ydzykowej dlya zagaschenya swyecze.

(64). O gygrayących kostky.

Chcemy, aby była schkodna gygra kostheczna odrzvczona. Vsthawilyssmy, gdy by czyy ssyn mającz oycza y maczyerz zywego, a przeygral

by nyektorą ssvmą pyenyądy, thedy oczyecz y macz nyemąą powynny
zan placycz onemv, czo zyskal. Takyez gdy by zydwye thakymv ssynowy
pozyczyły pyenyądy, nyema oczyecz any macz zayn placycz, a tho prze-
tho, yz nyema żadnego gymyenia za zywotha oczcza y maczyerze.

(65). O tem ze

Nykth nyema nysskym kosthek na borg ygracz, yedno na gotowe
226] pyenyądze. A gdy by ktho na kym na borg zyskal pyenyądy, | then
mv ma dacz y zaplaczycz a nye rąkoymy; a nagabal by go slowy zlymy
albo layanyem, thedy mv ma wyną zostacz za sromothą pyąthnadzyesczya
a nam telez za nyeposlvscheynsthwo vsthawyoną.

(66) O drapyesthwy gyadących na woyną.

Potrzebno yest, aby naschy poddany spokoyne bydyły a yz by ny-
komv nyeschkodzyły a wcznotach sye mnozyły. Nyektorzy gydacz przez
zyemyą, wyensche schkody czynią, nyz nyeprzyaczyelye. A przeto my
chcząc tego polyepschycz, vstawylsmy: gyelye kolwyek kroc przez
zyemyą naschą na woyną yazda bąndzye, nykth nyema staczyey myecz
we wsy, alye na polyv, any drapyesthwa tako wbydlye y we wschystkych
rzeczach nyemąą czynycz, alye mayą ssoby bvdv schrostv czynycz a do-
mow nyczyech nyervschacz; a gdy by ktho vporny naprzeczyw temv
vczynyl, thedy ma onemv panv, czyya wyess yest, schkodą zaplaczycz
y wyną naschą pyąthnadzyesczyą.

(67). O gymyenyv, gdy macz vmrze.

Wydy sye nam y naschem ryczerzom, yz gdy dzyeczyom macz vmrze |
LXXXIX — 227] dzyeczy v oczcza nyektorey częszy gymyenia, poky
drvgzey zony nyepoymy, nyzly by nyerządnye gymyeny rosthrawyal,
nyemąą (s).

(68): O złodzyeystwy y o czezy nyemąących.

Chczemy tho myecz, aczkoly nasch gnyew odpvszczon bąndzye y wyna,
o złodzyeysthwa y o schkody albo o krzywdy dobrym lyvdzyom vczynyone,
chczemy, aby o tho ssądownye gym odpowyedaly a dossyczvczynily po-
dlug skazanya. A wschakoz ye thakye bezecznymy mamy a nyemogą sye
dobrym slyachethnym rownacz, ktorym nygdy wyna nyedawana hanyebna.
Thez tego za bezecznego mamy, kthory złodzyeye przechowawa a snymy
lyp dzyely.

(69). O lychwy vstawa.

Nalyezlyssmy znaschemy rycerzmy, aby zydwye wyary naschey nye-
przyaczyelye, nyemogly nycz wyaczy od grzywny za thydzyen bracz, yedno
yeden kwarthnyk zdzyąką. A gdy by sye gym kto zapyssal lystem, a we-
dwv lyathv go nyeodnowyą a bąndą mylczcz dalyey, thedy nyema sye

zwyąschey lychwy, yedno zoney pyrwey vpomynacz, a on gym tez nyema spelnycz.

(70). Gdy kto czyy lass albo gay porąby.

228] Usthawilyssmy, gdy kto porąby | dąmb na czyyem gymyenyv, czo by sye na ossy godzyl, albo mnyeyschych dąmbczow nakladl by woz, thedy ma onemv panv zaplaczycz wyną schescznadzyesczyą, wczygym gymyenyv tho porąbyl.

(71). Gdy czelyadnyk czyy wnoczy komv czo vkradnye.

Usthawilyssmy, yesthly ktorego zyemyanyna, pralatha, myeschczanyna albo ktorego czlowyeka czelyadnyk zboze nyektorych kmyeczyow wnoczy by brał, slusche panv thego zboza albo yego slugam bronzcz; a gdy kogo gymą, thedy konye ssobye pobyerzą. A gdy kogo przy zbozv zabyyą, za to nyema bycz żadna pomstha, a onego pana, od kogo wynyda thaczy zly lyvdzye, mamy wwynye pyątnadzyesczya, y themv thakyez, komv zboze brano, karacz; a gdy by kogo stych ranyly albo zabyly, czo zytha bronyą, mayą dzyeczyom albo przyyaczyelyom zaplaczycz.

(72). Gdy kto komv skurwyssynstwo zada.

Wschelkye layanye albo ssromoczenye czlowyeka kv gnyewv przywodzy, a przeto tako tho vstawyamy, gdy kto nyewszyagayacz yazyka, XC — 229] slyachczycz slyachczyczowy rzecze, aby on byl kvrwyssyn | a natychmyast nyeodwola tego, czo rzekl, any tego doswyathczy, thedy mv ma za ssromothą zaplaczycz cztherdzyesczy grzywyen, bo yako by gy zabyl. A thakyez gdy by to maczyerzy yego rzekl, wtakaz wyną wpadnye albo ma odwolacz y rzec, tho czom mowyl, lgalem yako pyess y yako przewrothny czlowyek.

(73). O wynach rycerskych bez rozlyanya krwye.

Gdy by rycerz rycerza albo slyachczycza slyachczycz vbyl bez krwye rozlyanya, thedy ma dacz on, czo byl, wyną pyątnadzyesczya, a themv, czo nyema rycerskyego prawa, grzywną groschow, a kmyeczyowy schescz skoth ma dacz then, czo byye.

(74). Gdy kto kmyeczya rany albo byye.

Gdy ktho kmyeczya rany albo byye do krwye, thedy za wschyczky rany, czo mv zadany pyenyądzy sskazą, dwye czyąsczy yemv a thrzczyą częszcz ssąndzyemv kazemy aby dana.

(75) O tych, czo braczyą sswą zabyyaya, vstawa.

Nyęktorzy ssą zapamyathaly, yze braczyą sswą zabyyaya, a tho ra-dvyącz sye po nych gymyenyv; przetho chcemy, aby thaczy braczya thaką

230] korzyszc po zabythey braczyey | mayący, aby schkodą myely. A thako my ye skazvemy y gych dzyeczy wschelkyego wlassnego dzyedzyczthwa zbawamy, wktorym dzyedzyczthwe gych przyrodzeny, aczkolwe dalschy, mayą mocz myeczy; a thez thakye zabyczye bratow przez ty tho, ony y gych vczynek nawycky za złe lyvdzy mamy.

(76). O wynach schczepow.

Usthawilyssmy, gdyz nyektore szczepy yvz przyyathe y wkorzenyone, wykopane bądą wlyesye albo wdambrowye, then czo wykopa, ma schesz grzywyen dacz.

(77). Gdy ktho komv czo bez prawa wezmye.

Gdyz nyekttho komv plaschcz gwalthownye albo czo gynnego ssasyadowy sswemv sswą smyalosczyą wezmye, prawem nyezyskawschy, ma wroczyzc pokvpywschy schesczyą grzywyen.

(78). Gdy ktho komv gwalthem rolią posyeye.

Nyektto orząc albo posyawschy rolią czyyą gwalthownye, nasyenya zbąndzye zwyną pyąthnadzieszczya.

(79). Gdy ktho komv woly gwalthownye wezmye.

Gdy komv gwaltnyie wolow cztyrzy bądą wzyąthe, a on to XCI—231] oswyathschy taky gwałt, chcemy aby themv, czyye woly, dlya | zamyeskanya roboth na kazdy albo za kazdy thydzyen zaplaczycz cztyrzy skoczczc zwyną pyąthnadzieszczya a sandowy telyez.

(80). O zythach vstawa.

I thez za kazdą kopą wednye wzyąthą wschelkyego zarna, onemv, v kogo wzyątho, skazvyemy dacz pyąthnadzieszczya a sandowy thelyez; a gdy by wnoczy wzyątho, skazvyemy za złodzyeysthwo.

(81). O them ze.

I thez gdy vbogy parobek vczyiny ssasyadowy schkodą, pan yego ma zayn zaplaczycz; a gdy vbogy czlek bogathemv vczyiny gwałth a pozowye go, on, v kogo albo komv sye gwałth sthal, tedy bogaty ma sye swyathky wywyescz albo czyrpyecz skazanye, czo za tho skazą. Tho thez o kazdym sye rozvmy.

(82). O wynach woyewod, panow, sandz, podsądkow, pyssarzow, podkomorzyk.

Gdy ktho skazanyv przygany, panv crakowskyemv, czoz hanbą rzezono, ma dacz kozvch krzczkowyy, a panv sandomyrskyemv y lyvbelskyemv lassyczy, kazdemv thez woyewodzye, sandzyam crakowsskyemv y sandomyr-232] skyemv kvny, a podsądkom lyssy, podkomorzem schesz grzywyen, |

komornykom thych wschyczkich po schesczy skoth, sãndzyam, castellanom po polvgrzywnyv, kazdemv pyssarzowy zyemskyemv kozvch lyssy, a gynschym castellanom po schesczy grzywyen, wywãwsky sãndomyrskyego a lyvbelskyego. A thaczy tho thako przyganyayãczy nyemayã wprawye bicz sluchany, az tho zaplaczã.

(83). O wynach kthorychkolwye yger, vstawa.

Syn bãdãcz wmozcy oczcza swego a nyeoddzyelyony od braczyey, yesthly czo straczy na kosthkach albo na kthorey gynschey gygrze, tho ma bycz na yego czãszcz polyczono znaschego vsthawyenya. A vsthawyamy thez, na gygrach nyemayã bycz zãdna slyvbowanya any rãkoymsthwa any vpomynanya any zãdne prawo, nyzly wszelka gygra zã krothochwylyã polyczamy.

(84). Gdy ktho rany albõ zabyge ryczerza, vsthawa.

Ryczerzowy za ranã albo za rany od kmyeczya zadane, pyãtnaczye grzywyen ma dacz a slyachczye cztherdzyesczy grzywyen; wyrzãlcze albo swyrzãlcze thrzydzyesczy grzywyen; ryczerzowy czynyonemv z scholtyscha XCII — 233] albo kmyeczya, pyãtnasczye | grzywyen za głowã, rycerzowy slyachczye za ranã dzyesyãcz grzywyen, kmyeczyowy albo scholthysowy rycerzmy poczynyonym, thrzy grzywny.

(85). Gdy ktho czyyã lãkã kossy, vstawa.

Ratholth zalowal na Andrzeyã, yz mv lãkã pokosyl, a Andrzey tho zeznal myenyãcz, yz mv thã lãkã wladarz Ratholthow przedal y pyenyãdze wzyal, a then tho wladarz vmarl. A my vbaczywsky Andrzeyowo seznanye y wladarzowo vmarczye, skazalyssmy Andrzeyowy dokazacz sswego kvpyenya.

(86). Gdy ktho kogo wgygrze rany, vstawa.

Bartholdus zalowal na Andrzeyã, yz go ranyl. Andrzey seznal rzekãcz, yze gy gygrayãcz wkvnssczye nyechczãcz ranyl, krothochwylyãcz snyem yako przyyãczyel sprzyyãczyelyem. A my tho vzaawsky, yz gygra nyema sye czyãgnãcz az do ran, vsthawylyssmy mv rany zaplaczycz.

(87). O rãkoymyach.

Mykolay pozyczyl Maczyeyowy dziesyãcz grzywyen, a na tho Wawrzyncza Maczyey dal na rãkoymyã; a po nyekylko dnyow ten to Maczyey Mykolayowy przez rãkoymyã zaplaczyl pyenyãdze wschythky. A pothem 234] then tho | Mykolay Wawrzyncza rãkoymyã o onyz pyenyãdze pozwal, a ten tho rãkoymya myenyl przed ssãndem, yz mv Maczyey zaplaczyl. A myssmy thako vsthawyly, aby zaplacztenya doswyathczyl.

(88). O wdowach y o gych wyenye.

Ustawylyssmy, yz zona, gdy yey mąż vmrze, ma zostacz wpossagv y w wyenye swem y w oprawy sswey, thako wpyenyądzoć, wperlach, yako wkamyenyv drogyem y wschathach, wtem ma zostacz. A gdy ssama vmrze, na dzieczy male yey spadnye tho wschyczko. Kthora nyewyasta mayacz dzieczy, drvgyego maza poymye, vsthawylyssmy, yz yedno na ony dzieczy gymyeny oczyste zvpelna spadnye, y wdrugym maczyerzystem gymyenyv maya thez myecz dzial, a ona zostateczną czyaszczą sswą maza poymye podlug swey wolyey.

(89). O oczyszczyenyv drapyesthwa

Marczyn zalowal na Mykolaya, yze dnya targowego na drodze dobrowolney kroleyewskyey gwalthownye sthoboly wzyal mv osm skoth pyenyady. A Mykolay rzekl, yz go nyewynnye pothwarza, bo tych tho pyenyady XCIII — 235] nyesthraczyl any mv gych wzyato, | a chcacz sye sthago schesczya swyathkow oczyszczyz. A myssmy thako nalyezly, yz ma sye ssamodwanasth oczyszczyz dobrym lyvdzmy.

(90). O nalyezyenyv myeschka spyenyadzmy.

Marczyn zalowal na Mykolaya, yze gdy sswa rolyą oral, tedy mv myeschek vpadl na roly zosmya sskoth, a Mykolay przyschedwschy nalyazl on myeschek spyenyadzmy; a gdy gy vpomynal, nyechczyl wroczyz. A Mykolay myeny, yz myeschka spyenyadzmy nyenalyazl. A myssmy tho thako nalyezly, yz Mykolay ma ssam o tho przysyacz a bandzye praw.

(91). O owocznem drzewyie gwalthownye podrabyonem.

Usthawylyssmy, yz kazde owoczne drzewo gwalthownye podrabyone, onemv, czo ma schkoda, polgrzywny ma dacz a wyny pyathnadzyesczya yemvz przepadnye.

(92). O oczyszczyenyv wlodarza albo slrzebnyka.

Gdy pan sswemv wlodarzowy albo slvdze da wyną o nyektore rzeczy albo krzywdy, thedy mv za nyą wlodarz albo sluga — nyepvsczya panv przysyagy ¹⁾ — samosyodm przysyaga ma vczynycz.

(93). O kvpyenyv y przedanyv scholtystwa. |

236] Wydzyalo sye nam y naschym ryczerzom, aby zadny ryczerz any nykth nyekvpowal any przyymowal scholtyscha mymo wolya pana oney tho wsy; a gdy mymo to vczyny, targ nyema moczy.

¹⁾ Zdanie to dopisane ręką drugiego pisarza na marginesie, oraz końcowy wyraz »vczynycz«.

(94). O dawnoscy.

Usthawilyssmy naszą moczą, yz ktorzikolwiek braczya albo przyacyelye, krewny blysschy albo dalyeczy oboyga stadla rozno sye rozdzelyą a wthem rozdzalye thrwayą przez thrzy lyatha y thrzy myesyące wmylczenyv, nyeprzywodząc tho przed sąnd, alyz gym wlassna potrzebyzna bądzye, a nyzly mynye thaka tho dawnoscz, moze yescze od braczyey albo przyrodzonych przyyacyol othrzymacz gymyeny.

(95). O dawnoscy o zlodzyeystwo

Usthawilyssmy, gdy kto o zlodzyeystwo przed sąndem bądzye oskarzon, a myeschka snyem wyedney wsy albo parachwyy, thedy mv sye do roka ma sprawycz; a gdy nyessą wyedney wsy, thedy do thrzech lyath gdy sye nyesprawy, ma wthakye to sromoczye osthacz.

(96). O dawnoscy dzyeczy.

Kthorekoly dzyeczy lyath nyemayąc, przed sąnd przycyągnione XCIII — 237] bądą o dzyedzyczstwo, a dlya lyath nyemyenya nyemogą rzeczy swey obronycz, ma gym sąndzya dacz do lyath. A gdy lyata bądą myecz, thako rzecz sswą wtem znowyą, thedy mayą o taką tho rzecz ssamy przez sye albo przez sswe przyacyelye odpowyadacz.

(97). O dawnoscy.

Usthawilyssmy, aby mązom y mązczyznam dawnoscz thrzech lyath byezala, a wdowam schesch lyath dlya gych mdlosczy stadla, a nyewyesczye mązathy, ktoraz ssama wssoby nyewolna, aby dzyessyąc lyath dawnoschy bylo.

(98). Dawnoscz o mązoboysthwo.

Usthawilyssmy, gdy kto o mązoboysthwo chce obwynycz, chcąc głowy dobycz, nyzly myną trzy lyatha od thąd, gdy on zabyth, ma tho przed sąnd przywieszcz; a gdy thrzy lyatha zamylczy, zyemską dawnoscz straczy.

VII.

Poczynayą ssye statutha wOpathoweczv vsthawyone.

(1). Naprzod gdy ssynom macz vmrze.

Gdi synom macz vmrze, tedy gdy by oczyecz chciał drvgą zoną poyąc, thedy ssynom ma naznamyonowacz thym obyczayem polowycza

gymyenia, yz thą polowyczą gymyenia ma thrzymacz do zywotha; a gdy 238] vmrze | oczycz, na dzyeczy tho ma spasz, wywawschy yedną częsthką, kthora na dzyeczy wtorey zony ma bycz zachowana.

(2). Gdy ktho kogo w opyeką wezmye zgymyenyem.

Gdy kto kogo wopyeką wezmye zgymyenyem rvschayącym y nye-rvschayącym, nyema nyszczego lydzby dawacz, yedno szynschv a z bydla nyevkyego wyedomącego.

(3). Gdy ktho wpadnye wmazoboystwo.

Gdy kto wpadnye wmazoboystwo z nyekthorego pomoczą, a zaplaczywschy głową, gdy by komv rzekł: thys zabyl a ya zapłacił, on mv sye ma odprzysyacz.

Gdy ktho przyymyve swyathky, then ye yvz ma pvszczycz na przyssyaga.

(4) O wyenye y o possagy.

Gdykoly mąż nyektorey nyewyasty mającz dzyeczy, vmrze, tedy wyano przy dzyeczyech zosthanye, a ona zswem possagyem poymy mąza; a gdy dzyeczy nyema, tedy wyano y possag othrzyma.

(5). O wdowyę vstawa.

Wdowa nyema gynakschych schat nosycz, yedno albo poczyrnyone; passy srebrne y thy dworne rzęczy, czepcze slyachethne ma od syebye XCV — 239] oddalycz; a gdy to przestąpy a dosswyatczy | thego zma-zow ktory przyyaczel, tedy ma mążowego gymyenia zbycz.

(6). Ktho sye myeny bycz slyachczyczem albo rycerzem, vstawa.

Ktho sye myeny slyachczyczem bycz albo rycerzem, mającz yednego kmyeczya albo dwv, ma myecz panczerz, plyach, lapką, drzewo y ssamo-sthrzal na kozdą woyną y wyprawą krolyewską na dobrym konyv, acz nyessam przez sye, alye skthorymkoly panem wybrawszy gy ssobye.

(7). Gdy sye kto myeny bycz slyachczyczem a kmyeczya nyema. Vsthawa.

Wschelky, ktho sye myeny slyachczyczem bycz a nyema kmyeczya alye rolyą dobrą, ma slvycz wkabaczye, wplyechv, spawezą y wlapcze a zglyczą na konyv, alye pod kthorymkolwyek panem; a gdy zamyeschka, ma krolyowy na kazdy rok grzywną płaczycz a polgrzywny myasto wy-prawy.

(8). O wdowach vstawa.

Gdy by nyektora wdowa myala schesnasczye grzywyen platv po sswym mązv, na (s) krolywy lapką slvycz na wschelką woyną.

(9). O odkładanyv rokow na wyeczv.

Na wyeczoch strony mogą zswymy przyyacielny albo sługamy pyrwy 240] y drvgy rok odkładacz, alye na thrze|czyem sthacz.

(10). Gdy kto skym na wydzenye wezmye, vstawa.

Gdy Pyotr sPawlem na wydzeny rzeczy ktoreykolwyek wezmye, a gdy by Pyothr Pawła albo Pawel Pyotra przed vrządnykyem albo woznym vranyl albo slzzebnyka vrządnykowa, then czo rany, rzecz swą thraczy, a krolowy wyną pyątnadzyesczya pokvpy y raną zaplaczy.

(11). Gdy ktho vmrze mającz syny albo dzyewky.

Oczyecz mającz dwa ssyny albo dzyewką yedną, a po lyeczyech vmrze, a dzywka bāndzye zyskowala na braczyey pvsczyzny, kthora przed schesczyānasczye lyath byla za mąż dana, a myeny thako, yz tho dzye-dzycztwo bylo waschego y mego oczcza, tedy sye nam thako wydzy, yz ma odpasz ona od rzeczy.

(12). O głowā vstawa.

Gdy kogo ktho pomowy o głowā: yzesmy thy zabyl bratha, a o to sye byl zgynym zyednal y zaplatā wzyāl, a potem napadnye drvgy yego, a on mv odpowye, yzes thy yvz yednaczką zaplatā za thā głowā wzyāl, a tegom gothow dokonacz, wydzy sye nam, yz tego ma dokonacz.

(13). O złodzyeyv.

Gdy kto gymye złodzyeya bez vrządnyka a snym | sthāmpy do domv XCVI — 241] kv prawv gy wyodācz, a złodzyey mv vczyecze, tym nyema praw bycz.

(14). O kmyeczyv a o slyachczyzv.

Gdy slyachczyz zalvy na kmyeczya: yzes mye thy vranyl, odpowye kmyecz: ssames sye obrazyl, a tegom slyachczyzmy dokonacz gotow, ma vczynycz, mozely.

(15). O złodzyeyv vstawa.

Gdy kto zastanye v kogo czo swego, a on na wozye wyezye, ma ssobyte konye albo woly pobracz, a ssamego do ssāndv za gardlo przy-wyescz, mozely.

(16). O opyeczze ssynoweza, vsthawa.

Pyotr ssynowcza sswego wzyāl wopyekā ze wschysthkyem gymyenyem; a gdy synowyecz ssobyte krzywdzāczego pozowye, thedy pozwany ma mv odpowyedacz, alye pod thwardym slyvbyenyem stryya, yz by go potem ssynowyecz nyegabal.

(17). Gdy kto kogo pozywa.

Gdy ktho kogo pozywa, ma mv pozywayący rzecz powyedyecz, ocz gy pozywa. Bo sye przygadza, yz gdy kto kogo pozywy (s) o yaką małą rzecz, a on sobye rok v nyebyerze any ssam stanye, thedy on, czo pozowy, pomowy, by gy pozwal o dzyedzycztwo, a woznego młodego albo nye-242] smyslnego ktemv | przenaymye; thedy ono straczy, czo koły powod nan pomyeny.

(18). I thez gdy ktory zak ma dzyedzycztwo zbraczyą, nyemoze oddalycz albo przedacz wyecznye od braczyey, alye zasthawycz moze; nyzly by czo then tho zak za sswe pyenyądze kvpyl, tho moze podzyecz y vczynycz sthym, czo chce, a ny mv o tho blyzny zabronyą. Gdy vmrze ono gymyeny kvpyone thrzymayacz, ma na blyschy przyrodzone spasz.

VIII.

Poczynayą sye arthykvly zrozmagytich stathuth krolow Kazymyrza y Włodzysława sebrane y nyektore przywylyeje prawom zyemskyem przez nye przydane.

(1). Naprzod naprzeczyw drapyeszom dobr kosczyelnych. Capitulum.

Kazymyrz zlassky bozey krol polsky, wyelky kxyądz lytewsky, rvssky y prvssky pan y dzyedzycz etc. Wschystkym y ossoblywym starostham, a zwlaszcza crakowskyemv, sandomyrskyemv, Nowego myastha, radomskyemv, lyvbelskyemv y gynschym, gdzyekolwye bądączym, thym lystem obwyieszczonym, czysczye wyernym nam mylym, lasską naschą sprzyyznyą. XCVII — 243] Wyelmozny y wyerny nam | myly! Nye bez czyaschkyego vmyslv zasmączenia y pomsty boskyey boyazny vsthawycznych dvchownych naschego kro'iestwa skarg thez ze zlzamy zmyeschanych sluchalyssmy, yako przez zyemyany walyeczne, ktorzy kv wyprawye woyenney walney blysschey przeschley schly, wdobrzech kosczyelnych nad obyczay zyemsky ssą vschko-dzeny. Dlya thego my chcąc bożą pomstą przerwacz y naschym pylnym vbaczenym vprzedzycz, ze wschythką radą naschą wOpathowczv walnye zebraną, taky obyczay wynalyezlyssmy y vstawyamy, przez ktory czy to dvchowny schkod sswozych drogą prawa krothką dosczygną, yz wschelky o schkody sswe bądzycie moczen przed stharosthą myesczcza, kthoremv szkodownyk on przysluscha, prawem yego przyczyagnacz. Ktorego stharosta o schkode vczynyone nyegynaczey, yedno yako o członek grodzsky, yeden ze czterzech wprawye wypyssanych ma ssąndzycz y dopvsczycz

powodowy doswyadczenya, yako o gwalt domowy, albo yestly by tho wybralssobye, czoz yego dobrej woly zdawamy, oczyszczenie przyssyagy obyczajem grodzkym wynnemv na przyssandycz. Alye yestly by staro-244] stha | dalyeko byl, przed ktorego wynny myal by bycz przyczagnyon wrzcz, moze powod dvchowny sluschny czass wzywyschy, gdy wthych stronach crakowskich a nye Wyelkey Polsky bandzemy, kv naschey oblycznosczy pozwacz wynnego, ktorego zadnym powyathv wyzywanyvm chcemy bycz wyyatego, alye obyczajem ryczerskym powodowy vczynycz sprawyedlywoszcz. Ktore wschythky rzeczy o dvchownych dobrze osyadlych, panv zyemskyemv albo dzyedzycznemv chcemy bycz rozvmyano; alye o gynschych dvchownych nyzschego stadla, ktorzy dlya gych nyedostathkv na ssandy zyemskie zwlaszcza thak dalyekye nyedostathczą nakladacz, thedy mogą w prawye gych dvchownym zszkodnyky swemy dzyalacz, wktorym ktorzy by sprawnye byly przewycyżany a klyatwy daley rok v czyrpyely, chcemy, aby vstawa o thakych srogo wydana byla chowana, a yz by w wyeż były wssadzeny. Thą thez chcemy od ssandy dvchownych y powodow ssrogoszcz vsmyerzycz, aby any ony w wycyżaganyv albo schaczowanymv schkod sswozych, any ssadzye wskazowanymv myary wysthąpowaly rostropney sprawyedly-XCVIII — 245] wosczy. Kkv ktorey rzeczy | swyadecztwv pyeczacz naschayesth zawyeschona. Dlya thego prawa są vstawyone, aby lyvdzka byla vsmyerzona smyaloszcz a przespieczna byla dobrych nyewynnoszcz, aby we zlych dlya boyazny mąky byla vsmyerzona schkodzenya mocz.

(2). Przysyaga sluzebnykow, gdy ye woyewoda vsthawya.

Ia Mykolay odthychmyasth bandą wyerzen oswyeczonymv panv memv krolyowi Kk. etc. sprawy sandowe mnye polyeczonye y wyerzone y pozwy wyernye sprawya; na ktorykolwy sprawy na swyadecztwo bandą pozandany, wyernye zeznam nyezmylosczy, nyeznyenawysczy, pyenyadzy albo lassky, alye dlya Boga y sprawyedlywosczy, any bandą przyzwalyal zadney zlosczy, kthora by mogla yako kolwyek vczyssnacz prawda. Thez bandą posluschen sandowy krolyewskyemv, wszythky rzeczy mnye polyczne (s) przez pany woyewody y gynsche vrzadnyky prawa zyemskyego wyernye seznam. Nyeseznam any powysschą falschywey rzeczy, y wszytky rzeczy mnye polyczne, wyernye bezelschy y zdrady bandą podwysschal. Thako my Bog pomoz y wschythczy swyaczy.

246]

(3). Przysyaga zydowska przeczyw krzeszy|anom.

Pissano yest wprawyech czesarskich, yz zyd ma sye oboczycz przywko slonczv thylem a bossy na yednym stholczv oblyeczony wplaszcz albo wsvknya, a przykryczye zydowskye ma myecz na glowye. A yestly by vpadl trzykrocz, thylie przepadnye wyerdvnow; yesthly czwarthe, zosthaye wynyen wrzczy. Thedy then, ktory mv przysyaga ma przepowiedacz, ma rzec: Elya zydzye, aby xyagy thy albo tho, nad czym masz

przysyagacz, były prawdziwe y sprawyedywe themv prawemv krzesczyanow y then raz o thaką wyną albo rzecz, o którą czye przywyodl przed sąnd.

Thako ma bycz zydowy przepowyešana przysyaga:

Yzez thy nyewynyen wthey rzeczy, o kthorą czye then krzesczyanyn wynye, thako czye Boze wspomoz y, then, kthory stworzil nyebo y zyemya, powyetrze y rossą, gory spagorky, rozdzye, kwyczye y thrawą; alyc yesthlysz wynyen, aby czye zyemya pozarla, kthora Dathana y Abyrona pozarla; a yestlys ty wynyen, aby czye thrand y yad nadschedl, kthory na modlytą Elyzevscha Naama xyąze z Syryey opvsczył a Geschy nadschedl; | XCIX — 247] a yesthlys ty wynyen, aby czye ogyen nyebesky spalyl y wyelka nyemocz y czyekącza nadeszła; a yesthlys thy wynyen, aby zagynął na dvschy thwoyey y na thwem czyelye y wthwych rzeczach, aby cz sye przygodzyl jako zenye Lyothowey, kthora była przemyenyona wslup ssoly, kyedy Sodoma y Gomorra zagynąla, stayn sye y thobye; a yestlys ty wynyen, aby nigdy wlono Abrahamowy y kv zmartwich wsthan yv nyeprzyschedl, gdje krzesczyany, zydowe y pogany przed sthworzyczyelyem wschythkych rzeczy wsthaną; a yestlysz thy wynyen, aby czye zakon Moyzeschow zgładzyl, kthory dal Bog Moyzeschowy na gorze Ssynay, kthory ssam Bog palczem sswogym pyssal na thablyczy kamyenney; a yesthlysz thy wynyen, aby czye zesromoczylo wschythko pysmo, kthore yest pyssane wpyaczy xyagach Moyzeschowych; a yestly thwoya przysyaga nyeyesth sprawyedywa any czystha any prawdziwa, aby czye Bog wygladzyl zswego bostwa moczy a yz by czye dyabły wzyły a wwyedly czye na wyeczne pothampyenye amen.

(4). Lysty kroljowskye kv odwloce sprawyedywoseczy nyemayą bycz wydawany. | 248] I thez slyvbvyemy, yz nyedamy lystow zakazywających sprawyedywoseczy albo thych, przez kthore by mogla bycz przenagabana sprawyedywosc albo odwleczon ssąnd na krzywdą kthorey strony, powoda albo wynnego. A yesthly by kyedy thakye lysthy zcanczelaryey naschey przez vporne nyekogo proschenye albo yakokolwyek gynaczey wynycz sye przygodzyl, aby żądney moczy nyebyly a ssąndzye przez ony lysty nyebąndą powynny ssąndzycz.

IX.

Naprzeczyw onym, kthorzy klyathwy dvchowny dluzey rok v czyrpya, przepysal albo odnowyenye przywylyeya prawego Włodzysława krolja etc. odnowyony przez Kazymyrza etc.

Wymyą Boze amen. My Kazymyr zbozey lassky krol polssky, wyelky xyądz lythewsky, russky y prvssky pan y dzyedzycz. Kv wyeczney rzeczy

pamyączy wzyawyamy thym lysthem. Yestly krolyewstwa naschego poddanym lassky naschey y krolyewskyego opathrzenya wroznozenyv po- C — 249] zythkow a praw, oprav y zwolyenstw zachowanv szczodroszc | wydalsmy, jako wyączey kosczyolom, zyąd chwala y czescz nawyschemv Yhezvcristhowy wschysthkych sthworzyczyelyowy y zbawyenyv dvsch pochodzy, y thez personam y czlonkom kosczyelnym tho czynycz y nadacz sluscha. Zthąd szczāsney pamyączy oswyeczony xyądz pan Włodzysław etc. krol polsky, rodzycz nasch namylschy y przodek, zlosczy lyvdzkyey zabyegayącz a kosczyelnemv zwolyensthwv y yego czlonkom y personam dvchowym y swyeczkm pokoyowy y bez schkodnosczy swego rząd radney opatrzayącz, sswoye pewne y yawne lysthy vsthaw vczynyl y sprawyl pod thakymy ssłowy:

Wymyą Boze amen. Włodzysław zlassky bozey krol polssky y thez zyemye crakowsskyey, sandomyrsskyey, ssyradzskyey, kvyawsskyey, lanczyczskyey, lythewsskyey xyądz wysschy, pomorawsky, rvssky pan y dzyedzycz, kv wieczney rzeczy pamyączy. Yestly poddanych naschych swyeczkych pozythkom zlassky krolyewsskyey radzy omyslyamy, a prawa 250] y zwolyensthwa gych przyczyw sprossney zlych | lyvdzy zlosczy obrony naschey pomocą bronymy, wyelye wyączey krolya czychego pana wschysthkych rzeczy przykladem, przez kthorego krolye krolvyą a xyązatha panvyą, kosczyol swyąthy yego y persony dvchowne y swyeczkye yemv poddane, wprawyech y zwolyensthwyech y vsthawach od swyątych wydanych, zachowacz y bronycz slusche, a ony od wschelkyego nawalnego nayazdv vchowacz. Wyedzycz thedy mayą tako nyneyschy jako pothem bądączy, yz aczkoly zdawnych czassow dobrze vsthawiono y prawem lyvdzskyem pozythecznye yesth opathrzono, yz ktorekolwye xyąze albo starostha albo slyachczycz, ryczerz albo zyemyanyn y pospolyczye ktora- kolwyek gynscha persona dvchowna albo swyeczka, kthoregokolwyek stadla, dostoynosczy, czczy albo obyczayv byla, dzyesyączyny, kthore bogv dayemy na znamyą wschysthkyego paynstwa, na pozywyenyne slug yego dacz vsthawyl, a domy dane, zamky, wssy, thwyrdze, ossyadlosczy y wschysthky dobra rvchayącze y nyervchayącze rzeczy do kosczyolow y zakonnych CI — 251] myescz y na perssomy kosczyelne | przyslvchayącze y tez vbogy lyvdzy wgych gymyenyv myeschkayącze, bral by, nayezdzał, posyadl albo nyeslussznye zadzyerzał, przegrazal sye albo nyesprawnye wssadzyl albo dlya ssadzanya nyecz woczyagal albo ktorymkolwyek obyczayem wymyslyonem vczyązal by albo bracz, nayezdzacz, posyescz, zatrzymacz, wssadzycz, pobyracz przykazal, ztżądyl y za moczną to rzecz myal by albo drapyessczą, nayazdnyka, posyessczą y zathrzymawczą nyeslusznego zrzeczą wzyątą, nayechaną, posyadłą y zadzyerzaną zachowal by albo wobroną przyyął albo wgymyenyv yego znamyenytą schkodą albo yawne obrazenye zadal, yesthly wschythky rzeczy y ossoblywe wzyąthe, osyadle albo czyądzebne nyewroczy, a za krzywdy y schkody vdzyalane y za obrazenye

yawne slusznego karanya y dossyczczynienya nyevdzyalaby, zgych thowar-
 rzyschmy wynam y klyathwam kosczyelnym bandą a mayą bycz poddany.
 Wschakoz nyekthorych persson swyeczkych krolyewstwa naschego thaką (s)
 wzyała a weschła zloszcz, yz wyn a klyatw kosczyelnych thak od wszyst-
 252] kyego | prawa dwchownego yako od czlowyeka wydanych, dlya zlego
 rozvmyenya daney klyathwy dalyey rok v myslem zathwardzylam na wzgar-
 dzenie mocy swyatego kosczyola a dwsch swych na schkodą y vstaw
 przerzeczonych wzgardzenie y pogorschenie krzesczyanow wyelye czyrpyecz
 nyeboyą sye, dlya ktorych wyny bosskyey pomsty myecz częstokroc za-
 byya nyewynnye, ządze tez wychodzą nyedowiarstwa y rozmagythe dwsch
 powsthayą schkody. Dlya thego my, ktorzy wyelką zandzą przodkow na-
 schych przykladem yako obroncza y zachowawcza praw, zwolyensthw
 y przywlyegyow kosczyola y tez person yemv poddanych zrozmnzenya
 zwolyenstwa kosczyelnego sprawnye ządamy kv wypelnyenyv dosthatecznemv
 vstaw tych przywiescz, zandayacz, gdy by prozno prawa vsthawiane by
 kv wypelnyenyv sprawnemv nyebyly przykazane, gdyz thez boyazn boza
 ktore a myeczz dwchowny od zlosczy nyemoze odezwacz (s), mąką czessną
 ma odpadzycz them naschym krolyewskym skazanym, z rady y yedney
 CII — 253] przelozonych y rycerzow | naschych wolyey wyedzenym
 y przyzwolyenym, chcemy y skazyemy y mocnye a bez gwałtownye
 wyecznye chowacz slyvbvyemy, vsthawyamy y zrzadzamy them pyssmem,
 yz gdy by nyektory przemyeschkawcza krolyesthwa naschego, ktoregokol-
 wyek stadla y polozenya byl by, dlya pobranya dzyesyaczyn albo gynschich
 kosczyelnych rzeczy ossyadzenya albo dlya gynschych wysthampow ktorych-
 kolwy albo thez wklyathwą pyrwschą dlya nyesthanya kv prawv y przy-
 kazanya kosczyola swyatego wklyathwą sprawnye byl by w wyazan, a oney
 tho klyathwy prawney dalyey rokv knąbrnye czyrpyal by a nyedbal by
 kv yednosczy mathky swyatey czerekwy wroczyz sye a za wysthamp
 slvschnego karanya vdzyalacz, tedy po wybyezenyv rok tego wschythko
 gymyenyego tego klyathwego rvchayące y nyervchayące, ktore na ten czas
 bandzye myal, ma bycz wzyatho przez myesczcza stharosthy, ktorym pod-
 dany, y podnyesyono kv thrzymanyv y ossyadzenyv tako dlugo przez sta-
 rosthy thakye, az przez thy tho klyathe albo stharosthy przerzeczone stego
 254] tho | gymyenyego za schkode vczynyone obrazonym albo schkodą czyr-
 pyaczem vzelnye zaplaczono bandzye. A gdy tho zaplaczą, tedy gymyenyego
 przerzeczone thym tho klyathym nyegynako, yedno rozgrzeschonym skazv-
 yemy sprawnye bycz wroczone przez starosthy namyenyone. Przykazyyemy
 prze tho wschythkym y ossoblywym krolyesthwa naschego stharostham,
 dzyerzawczam y myesczcza gych dzierzaczym, aby kv vsmyerzenyv thakych
 klyathych knąbrnosczy y zatwardzyalosczy przerzeczone nasche vstawy
 y skazanya wypelnyenyv sluschnemv byly przykazane wyecznye y nawyeki
 thelye, ylye kroc przez przelozone y gynschi perssony kosczyelne y swyec-
 kye na tho bandą ządane y vpomynane; a yestly by przerzeczony stharosczy

y dzyerzawcze naschy y myesscza gych dzyerzawcze na czass bądący, na wypelnyenyv przerzeczonych rzeczy nyerychly albo zamyeschkaly byly, thedy wschythky thakye dlya thakiego zamyeschkana przez myesszczą wżądnyky zasthrzalem przeklyączya wyecznego chcemy bycz karany y do CIII — 255] pvszczamy. Thych kkv (s) ktorym | pyeczacz nascha yesth zawyeschona swyadeczthwem lystow. Dzyalo sye wKraowye wsobothą blysschą przed swyąthem Oczyszczenia panny Maryey, lyatha Narodzenia bozego thyssyącza czterzechsseth thrzydzyesthego thrzeczyego etc.

My dlya tego drog rodzyeza y przodka naschego namyischego przerzezonego wschythką vmyslv naschego praczą naslyadowacz y thrzymacz vsylvyacz, lysty thaką wstawą chwalyebną wsoby mayące, zgych wschythkym wyslawyeny, sprzyzwolyeny y wolyą przelozonych, ryczerzow y rady krolyewsthwa naschego doswyathczamy, odnawyamy, vmoczvyemy y poczwyerdzamy przez ten lyst. Dlya tego wschythkym y ossoblywym krolyewsthwa naschego stharostham, dzyerzawczam y gych namyasthkom nynyeyshym y potem bądącym przykazvyemy, aby przerzeczony naschego rodzicza vsthawe lysthy we wschythkych częsczyach y polozeny thrzymaly y dosthateczne, wyeczne y bezgwalthownye chowaly y gynschy wsswych starosthwyech, dzyerzawach y powyecznych, gym yakokolwyek poddane, 256] ktoregokolwiek | powysschenya, dosthoyensthwa albo polozenia byly by, przyczyssnaly y przypadzly, wedlye mocy y wyrażenia przerzeczonych rodzicza naschego lysthow, yelye kroc thak przez przelozonye yako gynsche perssomy dvchowne y swyeczkye byly by na tho obwyesschczeny y požadany. A yesthly by czy stharoschy y dzyerzawcze albo gych namyasthkowye na czass bądący w wypelnyenyv przerzeczonych sye zamyeschkaly albo nyedbaly albo yakokolwyek obczyżeny vказы, thedy ony y wschelkyego snych dlya thakiey nyedbaloschy y wzgardzenia przykazany naschego klyathwamy y wynamy kosczyelnymy przez myesszczą wżądnyky y gych wykarye y offcialj pospolythe bycz karany y klyathe bycz obyawyone poddawamy, podbyamy y wyeczne poddane bycz skazyemy y obwyazyemy thako dlugo klyacz, az wzechczą ysczye kv wypelnyenyv lystow przerzeczonych przyycz. Thych kv ktorym pyeczacz nascha yesth zawyeschona, swyadeczthwem lysthow. Dzyalo sye na sseymy walnym pyothrkowskyem, na swyątho swyathego Woyczyecha, bądącym wesrodą po CIII — 257] swyączye swyathego | Yrzego blysschą, lyatha Narodzenia bozego thyssyącza czterzechsseth pyączydzyessyath y osmeo lyatha.

X.

**Odnowyenye praw zyemskych sprzylozenyem nyektorych artykvlow
przez oswyeczonego Kazymyrza krolya polskyego.**

Wymyą boze amen. Gdyz wpraw vstawyenyv zachowane pospoltheo dobrego thrwa y pokoyv slothkosc bywa zachowana, dlya thego my Kazymyr zlassky bozey krol polssky y tez zyem crakowskyey, sandomyrskyey, syradzkyey, lanczyczskyey, kvyawskyey, wyelky xyądz lythewskyey (s), rvsky, prvsky, culmensky, bogsbrzessky, elbynsky, pomorawsky pan y dzyedzycz, bacząc vstawy przodkow naschych nyektore wzapamyąthalosc przywyedzyone, nyekthore poprawyany, odnawyanym y przydawany nyestawacz na vpor wschysthkych zyemyan krolyesthwa naschego przed namy bądących, zrady naschych rycerzow y rady naschey vsthawy przerzeczonego krolyewstwa naschego zyem vmyslylyssmy thym lysthem 258] bycz odnowyone, polyepschone y naprawyone wlyepsche, pewnego tez nyeczoz przylozycz chcąc, aby ssąndzye zyemye krolyewstwa naschego knym pylnosczy przylozywschy y snych navką wzyąwschy, wssąndeniyv chowalyby wagą sprawyedlywosczy.

(1). Naprzod tedy slowem naschym krolyewskym obyeczvyemy wschyt-ky przemyeschkawcze krolyewstwa naschego wprawyech wschystkych od przodkow naschych gym danyh, zvpelnye zachowacz a zadnemv gymyenia yego nyembracz kazemy albo go yącz, az by byl pyrzwey prawem sparth.

(2). I thez slyvbvyemy, gdy nass zgranycz naschych krolyewsthwa naschego czyągnąc przygodzy sye, wschysthkym zyemyamyon (s) naschym ssamy gydącym, zaplaczmy prawa zyemskie, tho yesth na tharczą kozdą pyącz grzywyen, za schkody thez y za wyązyenye gym dossyczczynymy podlvg, yako od naschych przodkow yesth gym doszyczono.

(3). Y thez gdyz wschysthky vrządy sswym ssą vczynkom zrządzony, slyvbvyemy thym lysthem, yz wzyemyach crakowskyey, sandomyrskyey, lyvbelskyey y wzyemyach gym przyłączonych, zadnego wojewody wstacv — 259] rosthwo | nyepzelozymy oney zyemye, wyyąwschy starostwo crakowskye.

(4). I tez gdy swoy y dla swych zaslug y cznot mayą slvschnye bycz opczem przewyscheny, obyeczvyemy, yz dostoyenstw y castellanyey wzyemyach przerieczonych personam dobrze zasluzonym, wlyeczyech rozvmnych y wrostropnosczy bądącym, rozdamy y damy dostoyenstwo oney personye, ktora oney zyemye przemyeschkawcza bądzye, wktorey dostoyenstwo ono bądzye proznowacz, y bąndzye gymyeny dzyedzyczne tamo myal, aby droga schemranyv albo myerzyącze byla zalozona.

(5). I tez gdy dobra y ossyadloszy stolv krolyewskyego nyethelko na personą krolyewską alye y na obroną y na zachowane krolyewstwa wschysthkyego ssą spoczątkv zrządzone, obyeczvyemy, yz nyedamy wza-
stawą za pyenyądze zamkow y zyem głównych, wktorych starostwa ssą;
a yestly by kto od nass taky zyemye albo zamky tak wzastawą wzyał,
pyenyądze ony, ktore na tho da, dlya thego straczy.

(6). Y tez slyvbvyemy, yz odthychmyasth nawyeki nyebąndzyemy
wycyagacz kthorych placz albo poborow, wyardvnkow albo schesczy groschy
260] od zyemyan albo gych lyvdzy, alye na zaplacye | dwv groschv skozde-
go lanv mamy dossycz myecz.

(7). Nad tho slyvbvyemy, yz wschystkym proschącym od nass gra-
nyczenya albo wydzyelyenya granycz myedzy dobrmy stolczv naschego
krolyewskyego a myedzy dobrmy proschących granycz, przyzwolymy y damy
dwv dostoinykw spodkomorzem, kthorzy gymyenyem naschym bąndą
myecz zvpelną mocz granycze czynycz.

(8). I thez slyvbvyemy, yz nyedamy lystow naschych zakazvyących
sprawyedlywoszcz albo tych, przez ktore by mogli bycz przenagaban y od-
wlyeczon ssąnd na przezprawye ktorey strony, powoda albo wynnego.
A yesthly by kyedy thaky lysthy z canzellaryey naschey przez nawalną
czyyą vporą albo gynym ktorym obyczayem wynycz przygodzylo by sye,
aby dlya thego zadney moczy nyebyly a ssąndzye przez takye lysthy
sąndzycz nyebąndą powynny.

(9). I thez vsthawyamy, aby stharoschy naschy sądow swogych
nyessąndzyly wkrothschem czassv, yedno wschesczy nyedzyelyach, a yz by
pozew zawsche byl przed tego dnyem, wyjąwschy rok lyczowany.

CVI — 261] (10). I tez vstawyamy, aby stharoschy nye | ssąndzyly
nyerozdzyelnye wschysthkych rzeczy, wyjąwschy czthyrzy arthykvly podlug
starych praw zachowanya, tho yesth: o rozbyczye drogy krolyewskyey,
o pozosthwo, o gwalthowne nayechanye domv, o gwalth nyewyesczy.

(11). Y tez vsthawyamy, aby zadny burgrabye stharosth naschych
nyessąndzyly, ktorich ssądow yedno az by myely gymyeny dzyedzyczne
wpowyeczye them a byly dobrze osyedly.

(12). Y thez slyvbvyemy, yz zawzdy wprzyyechanyv naschym wktory
powyath zyem naschych, wschysthkym proschącym sprawyedlywoszcz bycz
zstarosthamy naschymy, acz by komv krzywdą czynyly, przed wyjecha-
nym naschym sthego powyathv sprawyedlywoszcz sluschną czynymy.

(13). Y thez vsthawyamy, aby wzyemyach naschych crakowskyey,
sandomyerskyey, lyvbelskyey, radomskyey, wyslyczkyey byly roky walne
albo wyecze walne telko yednacz: wCrakowye na zayvtrz Oczyszczenya Panny
Maryey, wSandomyrzh na zayvtrzh Narodzenya Panny Maryey, wLyvblynye

na zayvthrz swyãtego Iana Krzczyczyela, wRadomyv na zayvthrz Nowego 262] lyatha, w Wyslyczy | na zayvthrz swyãtego Marczya. Alye poroczky v przerzczonych zyem powyaczyech mayã cztery kroc wrok, tho yest na kozde svchedny, zwlascza wpowyczyech glownych, a yz by thez czass tem tho sãdom na dobrã wolyã sãdzyey na ssãdzye syedzãcych, byl vsthawyon.

(14). I thez vsthawamy, aby odkladanye rokow y poroczkw y (s)stharosth bylo dano thelko yednacz, a moze pozwany rok vproszyc odlozyc napyrwey nyemocã prostã procz przysyagy; alye wthory rok prawdzywã nyemocã thez yeden kroc, a na trzeciym rocze sthanãwschy, ssamothrzecz przysyãcz ma, yz na then czass prawdzywe byl nyemoczen.

(15). I thez vstawamy, aby ssãdzye y podssãthkowye y gych namyasthkwye nyewycyagaly wyãczy od pamyãthnego y od gynschych poplathkow, yedno yako w vsthawyech Kazymyrza y Wlodziława krolyow przodkow naschych yesth wypyssano. Thakyez pyssarze bãdã powynny wschelkyemv proschãczemv mynvth yxyãg wydawacz thako na zapyssy, yako na pythanya albo na prze, a od kazdey mynvth yeden grosch mayã CVII — 263] bracz. A yesthlyby ktory gynak vczynyl | a wyãczy nyzly slvsche, bral, thedy wynã pyãthnadzyesczya dlya thego przepadnye.

(16). Y thez vsthawamy, aby pyssarz ssãdow zyemskych y ssãdzye xyagy chowaly wedlye sthathuth w Warcze vstawyonych, tho yesth pod zamknyenym trzech klyvczow.

(17). Y thez vsthawamy, aby wssãdzyech zyemskych albo staroszych nyessãdzono wsporow albo prze, alye powod zalobã a wynny odpowiedz vczynyã, vczyãwschy wspyryanya prozne albo zbythnye, ssãdzya ma vczynycz sthronam sprawyedlywosc odprawã.

(18). Y thez vsthawamy, gdy ktho bãdzye obwynyon zpothwarzy a bãdzye mv zarzvczono, yz on sprzyyaye a wspyra rzecz pothwarzã y nyesprawyedlywã dowodnye, o czem by ssãdow bylo yawno, thakymv przez vlasne dowody ma bycz oczyszczyenie namyenyono albo dano, yako o slyacheczsthwo zwykly bycz dany. A yesthly sye oczysczy, thedy on pothwarz zadawacy albo obwynyacy, wynã trzech grzywyen pothwarzanemv oczyszczyonemv ma zaplaczycz, a thakyez ssãdow za wynã ma zaplaczycz thrzy grzywny. Alye ch[czemy] aby o arthykvl pothwarzy nye-264] komv [za]rzvczoney thelko thrzykroc oczyszczyenie bylo dano; a czwarthe yesthly spothwarzy bãdzye obwynyon, oczyszczyenie yemv ma bycz odmowyono, a za zaplatã yego wystãpv znamyã albo kolko yemv na oblyczv ma bycz wyrazono a wyrzvczon yvz bãdzye sprawa zslyachetnosczy any gey wyãczy ma pozywacz, y czczy bãdzye stradal.

(19). Y thez vstawamy, aby stharoschy naschy, gdy skazanya sãdv czyãdzacz mayã albo tez o pobory nasche, nyewyãczy wyczagaly na sslv-

zebnyka albo na slygy swoye, any mneye, yedno tho, czo ma bycz wyczągano, tho yest czyżaża, a z oney czyżażey, kthora ma bycz wżyątha, ma dossycz myecz, a czyżażą mayą chowacz podlvg vsthawy Kazymyrza krolya.

(20). Y thez vsthawyamy, aby dzyerzawcze dobr stholv naschego krolyewskyego, yestly ssasyadom slyachczyczom albo gynszym lyvdzyom krzywdycz bądą, aby były powynny sthacz kv prawv zyemskyemv, gdy bądą przez krzywdą czyrpyące pozwany. A yesthly by wgonyly bydlo male y wyelkye wdomy albo dwory krolyewskie dlya roznosschy granycz CVIII — 265] albo | dlya schkody vczynyoney na ossyewkoch, bądą powynny ye dacz na rąkoyemsthwo na skazanye panow podlug zwyczayv zyemye dawno chowanego. A yestly by gynaczey vczynily, thedy przepadną wyny na przeczyw gynym zyemyanom, kthore wyny mogą bycz od nych wyczągane; thez wpyenyądzoż, acz by kthory myely na krolyewskych dobrach zapyssane, acz przynamnyey wpowyczye nyebądą ossyedly.

(21). Y thez vsthawyamy, aby burkrabye albo gynschy poborcze krolyewszczy albo stharoschy nyewyczągaly napyssnego od lyvdzy thak zye-myanskich yako dvchownych; yesthly by tho vczynily a nyebily ossyedly, mogą wgospodach gych przez bvrkrabya myesscza albo przez raczczą bycz zapowedyzany, az rzecz wżyąthą wroczą. Thez wyną thrzech grzywyen przepadną onemv, od kthorego by thakye napyssne wżyąły.

(22). Y thez vsthawyamy, aby myastha nasche y wszysthky gynschy nyeczynyly zapowedyz wtardzech dlya pozythkv sswego a dlya schkody gynsnych, wykładayacz sswe nyekthore znamyona na thargv zapowye-266] dane | znamyonvyące, alye by kozdemv przychodzącemv na tharg wolno było kvpycz y przedacz rzecz swą na wolyą. Yesthly by czy myeschczanye gynaczey vczynily na przeczyw thakyemv naschemv zakazanyv, thedy starostam naschym dayemy mocz, ony w wynye czthernasczye grzywyen karacz.

(23). Y thez vsthawyamy, aby dzyerzawcze dobr naschych, myessczanye myasth naschych, zyemyanye y tez dvchowny zbyegle lyvdzye onym, od kthorych zbyegly, gdy przez nye bądą obwyeschczeny, wroczyly, a kv gych wroczenyv by były powynny podlug prawa zyemskyego obyczayv. A yesthly by napomynany przeczyw they vsthawy czynily, any zbyeglych proschączemv wrocycz chczyely, thedy przepadną wyną thrzech grzywyen proschączemv zbyeglych a ssąndowy thrzy, a wzdy zaplaczyschy wyną lyvdzy zbyegle wrocycz bądą powynny, a thaczy prawem polskyem mayą bycz ssąndzeny.

(24). Y thez vstawyamy, aby gdy kthory zyemyanyn o kradzyez albo CIX — 267] o kthory wysthamp | czynyacz, bez slawnoscz (s) swą bądzyc

obwynyon, a oczyszczyenye o czescz sswą vczyny, aby stharostha od thakye go czynyenia oczysszczenia kopy nyewyczyagal, alye na pamyathnym ma dosycz myecz.

(25). Y thez vsthawamy, yz acz by kthory zyemyanyn nasch syna doroslego nyewydzycyonego albo nad bratha mocznego nossycz zbroyą woyenną myal, moze gy bez przyzwolyenia naschego kv wyprawye woyenney myastho syebye poslacz, kthory napelny myescze yego yako by ssam oczywysthnye byl. Wschakoz go thak sluschnye ma wyprawycz, yako by ssam myal yechacz. A yestly by wedwv zyemyv gymyeny dziedziczne myal, thedy zoney zyemye ma sye wyprawycz, gध्ये ma myeschkanye. Acz by tha ystha zyemya byla porvschona kv wyprawye, nyebandye powynyen yechacz na wojną, wywawschy, yz by gy wyprawa woney zyemy nalazla, kthora kv wojnye ysczye by byla porvschona.

(26). Y thez vsthawamy, aby ssandyze wschysczy thak rokov walnych yako y porockow albo ssadow byly powynny we wschysthkych 268] ssandyech | ktoreby ssandyly, podlug praw pyssanych Kazymyrza y Wlodzyslawo krolyow sandycz a wschelkyego proszaczego sye knym przypvscyzcz, aby przypvsczyly.

(27). I tez vsthawamy, aby wschythczy mythnyczy zyemyansczy y dvchownych od zyemyanow y dvchownych sool kv potrebye (s) gych domowey zmyasth kthorychkolwyek krolyewstwa naschego wozaczich, czla nyewybyraly, bo gynaczey czynyaczy komorze naschey krolyewskyey czter-nasczye grzywyen, a onemv zyemyanynowy albo dvchownemv, od ktorego czlo wezmą, trzy grzywny za wyną placycz bandą powynny.

(28). Y tez dopvszczamy y dozwalamy zyemyanom zyem naschych crakowskyey, ssandomyrskyey, lyvbelskyey, yz mogą kv pozythkowy sswemv domowemv wyesch ssol z zvp bochenskyey y wyelyczkyey, kthorym zvpyk kozdy czenthnar v Bochny po osmy groschy aw Wyelyczcze po schesczy groschy trzykroc przez rok dacz ma podlug, yako wvstawyech starych yest wypyssano, a zvpyk przeczyw temv czynyacz, wyną trzech grzywyen ma przepasz.

(29). Y thez vstawyamy, gdy by ktorego slyachczycza przygodzylo CX — 269] sye bycz zranyonego przez myesch|czanyina albo prostego gbvra, slyachczycz yze zranyony mogl ranyaczego przyczygnacz przed ssand zyemsky a yego sprawa myesczkyego y sandv kv zyemskyemv sandow wyzwacz.

(30). Y tez vstawyamy, yestly by kto od kogo byl ranyon, a ten tho ranyony na byyaczym chczyal dossyagacz thych ran, ma tho vkazacz dwyema ssobyie rownyma y sslvzebnykowy a ssamø thrzcz przyssyacz ma. Them ze obyczayem o głową albo zabythego.

(31). Y thez gdyz by nyewyerny nyemyely zwyżschoy lassky wesseylycz sye, nyzly bozy slvdzy, any sslvdzy lyepschego mayą bycz polozenia nyz ssynowy, vsthawyamy, aby zydwye pozzywaly praw wedlye vsthaw warthsskych, jako gynschy slyachczyczy zyemye naschey, ylye kv dawnosczy thrzech lyath wzastawach y zapyssyech gych, a nyemayą zadney ssvmmy pyenyądy na zastawą kthorych darow albo na lysthy zapyssne dacz. A yesthly by daly na przeczyw thakymv zakazanyv vsthawy, thedy pyenyądze sswoye sthraczą, zasthawy thez y zapyssy thakye dlya thego 270] nyemayą mocy myecz. | Lysthy thez, kthorekolwyek zydom na wolnosc wkrolyewsthwy naschym myeschkayącym przez nass po dnyv koronaczyey naschey az do dnya dzyssyyschego dany, praw bozemv y vsthawy zyemskyey przeczywne, owscheyky odzywamy y gladzemy a nyechczemy ye bycz kthorey mocy any thrwana. Kthore odzywanye y nyszczeny thych tho lystow yassnyey wkrolyewsthwy naschem przez obwolanye pospolythe wschythkyem wzywacz kazemy. Thy wschythkye rzeczy mocne y wdzyaczne myecz slyvbvyemy y bezgwalthownye gye zachowacz y od gynszych bycz zachowane przykazemy. Thych kthorym pyeczacz nascha yesth zawyeschona swyadeczthwem lystow. Dzyalo sye wNyeschawye we wthorek blysschy po swyączye swyąthego Marczya, lyatha Bozego Narodzenia thyssyacza cztherzechsseth pyacydzyessyath y czwarthego lyatha, przed bądaczymy wyelmoznymy y vrodzonymy lanem s Czyzowa casthellanem y stharostą crakowskyem etc. |

CXI — 271]

XI.

Poczynayą sye nawyssche czlonky prawa zyemskyego przez na-osswyeczenschedgo kxyądza Kazymyrza, krolya polskyego y prelathy y rycerze yego vstawyone na wyeczoch pospolythych wyslyczkych.

(1). A napyrwey gdy ktho kogo pozowy o wlassne dzyedzyczsthwo.

Pozwany przed ssąd o dzyedzyczsthwo zasthawyone a nyesthanye, thedy powod zyszcze dzydzyczsthwa bez pyenyądy.

(2). O dzyedzyczsthwach, ktore rzeka dzyely.

Dzyedzyczsthwa mayacze myedzy ssobą yedną rzeką dzyeiyącą a gdy by sye rzeka gynądy oboczyla, thedy pyrwe yey lozzyso za granycze ma bycz thrzymano.

(3). Kako kazdy ma sye pod chorągwyą sthawycz.

Wschelky ryczerz y slyachczycz ma sye pod nasczą albo zwyczajną chorągwyą sthawycz pod nasczą mylosczyą.

(4). O thych, czo nyechczą dossycz vczynycz any porąky sthawycz.

Przepomozony nyema od ssąndv odsthąmpycz, alyz sswemv powodowy dossycz vczyny albo obrączy; gynaczey mv ma bycz za rąką wydan, a gdy vczyecze, praw, wywąwszyby o złodzyeysthwo etc. |

272] (5). Gdy ssąndzye albo vrządnyczy czyądżayą drapyeżacz.

Kazdy ssąndzya, gdy o wyny kogo lyeczycze czyądża, dwye nyedzyely a zymye osm dny czyądża ma thrzymacz; a gdy by czo straczyl, na tho przysyągą ma zaplaczycz.

(6). O ssynoch, ktorzy myecz pyeczaczy gdy oczczyecz szyw, nyemogą.

Synowye za zywotha oczcza sswego nyemayą wlassney pyeczaczy myecz yedno oczową.

(7). Scholtyssy dvchowny y swyeczczy mayą gycz na wojną.

Scholthyssy swyeczczy y dvchowny mayą gycz na wojną skrolyem.

(8). O woyewodach.

Kazdy woyewoda wsswem woyewodzsthwy yednego ma myecz ssąndzyą.

(9). Kako ssąndy mayą bycz ssąndzony.

Sąndy nyemayą bycz ssąndzony, yedno zzaranya az do godziny dzyewyątey; a gdy by yednego zaranya nyemogly by bycz sprawyone, do yvthra mayą bycz odlozone. A gdy by kthora strona nyesthala, thrzykrocż wolana ma bycz wzdana.

(10). Panowye sandomyrsky, crakowsky na thrzech myesthczoch mayą sswe ssąndy myecz albo ssąndycz. |

CXII — 273] Pan crakowsky thylko na thrzech myesthczoch ma sswe ssąndy myecz, wAndrzejowye, w Wysslyczy y wCrakowye, a gyndzye nycz.

(11). Za panysską wyną nyema wozny kmyeczya pozywacz.

Wozny dlya wyny panskyey nyema kmyeczy nagabacz, a thez za wyną kmyeczyową nyema bycz pan nagaban. A gdy gye ktho pozowye nyewynnye, wyną pyąthnadzyeczya przepadnye.

(12). Kthorzy nyerządnye pozywany bywają przed krolya.

Nyema bycz nykth pozwan przed krolya, gdy przy dworze yesth, alye za thrzy nyedzyelye ma mv rok bycz dan.

- (13). O woznych yz nyemayą bez przykazanya ssąndzyego nykogo pozywacz any kmyeczy nagabacz.

Woznyy pod sthraczenym sswych wrządow y gymyenia nyemayą nykogo pozywacz bez przykazanya ssąndzyego; any kmyeczy nagabacz any draznych wssy zakonnych.

- (14). Kthorzy kv ssąndowy zwrasskanyym przychodzą.

Gdy kthory pan dlya sswego czelyadnyka albo przyyaczyelya przyrodzonego zhykany (s) albo wrasskayacz przydzye, wyną pyąthnadzyesczya zosthanye (s). |

- 274] (15). Gdy ktho czo vczyiny spanskyego kazanya.

Nyema o tho nycz cyrpyecz, gdy ktho zsswego pana kazanya czo vczyiny, any ma, gdy by pozwan, sthacz.

- (16). O thych, ktorzy ssą pozywany a ony wdalyekych stronach ssą a nyemasz gych w they tho zyemy.

Gdy ktho kogo pozowye o dzyedzycztwo a onego nyemasch wzyemy alye jest wdalyekych kragynach, ssąndzya ma go dacz wolacz woznemv przy yego parochwyey, gdzye przyslvcha, aby sthal; a gdy nyestanye, ma on sswą rzecz dokonacz.

- (17). Kako ma bycz ktho ocz czyądzan.

Onyeposlusheynsthwo albo nyesthanye pana nyekthorego ma gy wozny wedwv wolv vczyądzacz, a gylie kmyeczyow thez nyeposlvsnych, kazdego wyednym wolye, a za thrzeciym nyestanyym rzecz sswą sthraczy. A gdy by czyądzą odbył, thedy wyną pyąthnadzyesczya przepadnye azdrvgą wyną ma wroczyz czyądzą.

- (18). O wyne syedmdzyessyąth zacz yesth.

Cthyrzy czlonky ssą: pyrzwy o pozzogą; drvgy o rozbycze dobrowolney drogy; thrzeci, gdy ktho dobandzye myecza, ssąnd rozbyye; CXIII — 275] czwarthy, gdy prawem | przemozony od ssąndv odydzye, powodowy dossyzc nyevczynywschy albo nyeobrączywschy.

- (19). Gdy ktho o dzyedzycztwo kogo pozowye

Gdy kto kogo o dzyedzycztwo pozowye, pyrwe, drvgye, thrzeciye nyesthanye, powod wdzyerzenye ma bycz pvszczon, a ssąmpyerz odewschythkyego prawa odpadnye. A thakycz gdy ktho kogo pozowye o dług, thym ze obyczayem ma bycz ssąndzono.

- (20) Gdy ktho kogo obwyny o gwalth.

Osskarzony o gwalth ma przez powoda swyathky bycz zmorzon albo thez sye ma sswą przysyagą wlassną oczyszczyz.

(21). Gdy kogo oskarżać o złodzieystwo.

Gdy kto obwynyon bandzye o złodzieystwo, ma tho do roku odwoławacz ssam przez sswą czesz.

(22). Gdy ktho komv czo na oczczyzną pożyczą albo na borg.

Myesszczanyn gdy pożyczą albo da na borg swego ssvkna zyemyany-nowy, przysyga thego zyemyanyn odbądy albo on na zyemyanyna swyathky dowedy.

(23). Gdy komv rzekną: thy nyeyestes slyachezycz.

Ktho chce swego slyacheczstwa dokonacz, ma dwv s swego poko-276] lyenya wyesz a czthry | zdzyadow przyrodzone.

(24). Gdy kto kogo rany za yego początkeyem.

Gdy kto kogo rany nyczsswego początkeye zonego, thego ma do swyaczycz acz moze, albo ranny sswą przysyga rany othryma.

(25). Gdy ktho zbroynye nadye albo nayedze na czyy dom a vrany mv oczę albo macz.

Gdy komv kto na dom nayechawschy, vrany oycz, macz y zoną albo bratha albo dzyeczyą, aczkoly przy them woznego nyema, alye zeswyathky rany othryma.

(26). Mogą klyaczy wyedyeny bycz na swyadeczthwo.

Gdy by swyathkom klyathwą zarzeczona, thedy ten, czo ye wyedy, moze drvgye myenycz, acz ye ma; yesthly by thym myal straczycz, mayą swyathkowye obraczycz, yz klyathwy zbąda, a thym wzdy prawda nyema bycz pothloczona.

(27). O dawnosczyach.

Gdy ktho komv czyrpy trzy lyatha thrzymacz gymyeny y thrzy myesyaczę bądacz wmyrze, wpokoyv ma wieczny mylczcz.

(28). O thych, czo mayą wzasthawye dzyedzyczthwa. |

CXIII — 277[Zasthawione gymyeny blyszy do pyaczynasczye lyath moze wykypycz, gdy tho na wieczoch albo wswey parachwy osswyaczycz, az tho gymyeny yesth zasthawiono.

(29). O wyeny nyewyesczynem.

Nyewyastha mayacz wyano na kthym dzyedzyczstwy, przed dzyesyaczą lyath moze thego zyskakcz, a potem mylcz.

(30) O wdowie, czo ma dziedzyczsthwo w wyenye.

Wdowa wmyrze wpokoyv bądacz, do schesczy lyath moze swego gymyenia wyennego zysskacz a pothem mylcz.

(31). Gdy kto na czyyem dziedzyczsthwy stawy plothy.

Gdy ktho na czyyem dziedzyczsthwy sthawy plothy a on za mylczy do thrzech lyath, thedy mv dawnoscz zyemska zawadzy.

(32). O opyekalnykv syrot.

Gdy opyekalnyk syrothą da za mąż a possag yey naznamyenvye dostatheczny a ona bądzye mylczcz do thrzech lyath y do thrzech myesyaczy, ma wyeczne myecz mylczenye.

(33). Gdy ktho przeda gymyenie.

Ktho przeda gymyenie a do thrzech lyath y do thrzech myesyaczy 278] mv | syc nyevpomyna, ma mylczcz, aczkoly mv dossycz nyeczynyono.

(34). Gdy kto czo komv pozyczy.

Gdy kto komv pozyczy pszenycze a cztery lyatha mylczy, ma o tho yvz dalyey wyeczne mylczenye myecz.

(35). O pamyathnem ssandzyego.

Sądzya w wyelkich rzeczach cztery a wmalych dwa groscha pamyathnego ma wzyacz.

(36). Sąsiedzy mayały złodzeya czyyego gonycz.

Mayą sąsiedzy gonycz złodzeya sąsiednego, gdy nanye wola, a nyechczaly, maya mv schkodą placzcz.

(37). O ranach.

Ranny do rok v moze swe rany swą przysyagą otrzymacz, a mylczyly mymo rok, thedy ma nanye ssamotrzech przysyacz.

(38). O nyesprawyedywym skazanyv.

Gdy kto myeny, az yesth nyesprawny skazan, ma nathychmyasth ssandzyemv naganycz, a nyeczynyly tego, thedy za ysthe skazanye tho trzymamy.

(39). O dawnoscyach braczyey.

Gdy brath starschy o dziedzyczsthwo dawnoschy zym|skyey zamylczy, CXV — 279] mlodschy brath nyemoze tego poprawycz.

(40). O odvmarczyznach albo o pvsczyznach.

Odvmarczyzna albo pvsczyzna nyema na pana po kmyeczyv przycz, alye na blyssche kmyeczyowy, a blysschy za tho mayą kyelych za dwye grzywnye na kosczyol sprawycz.

(41). Gdy kylko gych yednego zabyya.

Gdy by kylko gych o mazo-boystwo obwinyono, thedy powod ma na yednego swą przysyagą dowodycz a drvdzy sye swymy przysyagamy wyprawya.

(42). Gdy ryczerz ryczerza ochromy albo zabyye.

Ryczerz ryczerza gdy zabyye, schesczdzysesyath grzywyen ma zan placycz, a za chromothą thrzydzyesczy grzywyen, a za prostą raną pyathnacze.

(43). Ktho komv macz zabyye.

Gdy ktho komv macz zabyye, ma mv głową zaplacycz.

(44). Gdy ktho komv zboze popasvye bydlem.

Gdy ktho komv zboze swym popassvye bydlem, ma schkodą czyr. pyaczemv od kazdego bydlyacza kwarthnyk zaplacycz.

(45). O pozoscach y o zlodzyeyoch. |

280] Pozosce, zlodzyeye wnyemyeczkych wsyach bydłaczy, nyemogą nye-mieczkym prawem odbywacz, alye zyemskym prawem mayą bycz ssądeny.

(46). O chodzenyv kmyeczyow.

Nyemoze zewsy do wsy wyaczey kmyeczyow wynycz, yedno yeden albo dwa, wyąwschy wnyekthorych członkoch, ktore są thv wtych xyągach wypyssanych (s) wpyrwyh stathvczyech.

(47). Gdy pyess kogo vgye znagabanya czyyego.

Gdy kto na kogo myeny, az on pssa nagabal a pyess go vyadl, a tego doswyathczy, ma mv raną placycz.

(48). O pasthyrzv.

Gdy na pasthyrza zalvyą, az nyewegnal bydlyacza do wsy, thedy pasthyrz ma przysyacz, az wegnał.

(49). O ssynoch, ktorzy kosthky ygraya.

Oczczowye nyemayą za ssyny nycz placycz, gdy czo przegygraya na kosthkach, y acz by czo zydom wynny byli, thego thez oczczowye nye-mayą placycz.

(50). O ssynoch, ktorzy po smyerczy maczyerzyney chcą częsczy v oczcza.

Po smyerczy maczyerzyney nyemayą synowye v oczcza żadacz | częsczy, CXVI — 281] poky drvgyey zony nyepoymye.

(51). Gdy ktorzy czynią szkody wgayoch, wlyesyech.

Gdy ktho damb porąby, ma onemv schesch grzywyen dacz, wczyyem lyessye albo wgayv porąby.

(52). Gdy slyachczycz slyachczycza sromoczy.

Gdy slyachczycz slyachczycza sromoczy, myenyącz aby on byl kwrwy ssyn a thego nyecodwola, ma mv dacz za tho scheschdzyessyath grzywyen, yako by go zabył.

(53). Gdy slyachczycz slyachczycza rany albo byye.

Gdy slyachczycz slyachczycza vderzy az do krwy, ma mv wyną pyathnadzyesczya zaplaczycz.

(54). Gdy kto komv czo gwalthownye wezmye.

Gdy kto komv czo gwalthownye wezmye, ma mv wroczyz albo zaplaczycz zwyńą pyathnadzyesczya.

(55). Gdy ktho czyyą rolyą possyegye.

Gdy ktho komv rolyą zasyegye, nasyenya odpadnye a wyną pyathnadzyesczya ostanye.

(56). Gdy ktho kopą na polyv wezmye.

Gdy kto komv kopą zboza na polyv wezmye, pyathnadzyesczya wyny 282] ma mv zaplaczycz | a ssadowy thelez.

(57). Gdy kmyecz slyachczycza rany.

Gdy kmyecz slyachczycza rany, dzyesyącz grzywyen ma dacz a wyny pyathnadzyesczya.

(58). Gdy ktho czo naydzye a nyewroczy.

Gdy ktho czo naydzye a nyewroczy, ma przysyącz, yako nyenalazł.

(59). Gdy ktho porąby drzewo owoczowe.

Gdy kto porąby drzewo owoczowe, dwanaszczye groschy ma za nye placzycz zwyńą pyathnadzyesczya.

(60). O dzyalye braczkyem przed przyyaczelmy.

Gdy by sye braczya przed przyyaczelmy rozdzelyly, przed ssand any przed krolyą nyeprzywodząc tego, a ssoby the przez thrzy lyata dzzyerzą, ma tho wyeczno sthacz.

(61). O głową.

Ktho zamyłczy do rok v o głową, wyecznye myłcz.

(62). Gdy ssąndzyem v o skazanye wyną dadzą.

Gdy ssąndzyem v rzekną, az on nyesprawnye skazal, thedy ma sye oczyszczyć thymy, czo snym syedzyely.

(63). O opyekalnykoch.

Opyekalnyk thelko szczynszv a zbydla nyevkyego ma dzyeczyom lyczba czynycz.

CXVII — 283] (64). Ktho ma gleythv dacz zbyeglezowy albo ktho moze.

Crakowsky byskvp moze dacz, aby sye them v sprawyl.

(65). Gdy kmyecz vczyecze bez wyny pana swego.

Usthawylssmy, gdy kmyecz vczyecze bez wyny pana swego albo od kthoregokolye zyemyanyna nam poddanego, then kmyecz nyema zadnego prawa myecz, poky sye pan v swem v nyesprawy, a ma swem v pan v thrzy grzywny dacz y czynsch zaplaczycz, gdy by sye do nyego przed yego okrvthnosczyą wroczyć nyesmyal. Amen. Konyecz.

XII.

Poczyna sye dokonczenie wPyotrkowye na swyatho swyatego Barthlomyeya vsthawyone pod lyatem bozym tyssyacz czthyrzystha lyat czterdziesczy y cztyrzy.

(1). Pan Crakowssky y pan Woyciech łączyczsky namyesthnyczy zyem naschych y stharosthy mayą złodzyeye karacz.

(2). Item dokonczono yesth, aby moneta obrakowana krolyesthwa naschego y pyenyądze drobne we wschelkyem krolyewsthwy naschem y wkxyasthwach mazowyeczkych byly brany thako za czynsze | yako za 284] wschyczky gyne pospolyte rzeczy.

(3). Item za pobory krolyewskye pospolythe pyenyądze mayą bycz brany, ktore byeż.

(4). Item wmyczyech swyeczkych y dvchownych pospolythe thez.

(5). Item ssąndzye za przyssąndy takyez.

(6). Ithem pyssarzowye albo vrządnychy thakyez.

(7). Item stharosthy za wyny thez drobne mayą bracz.

(8). Item v kogo dwa groscha wgrzywnye naydą, then yą sthraczy.

(9). Item wschyczky myastha maya dawacz schoss.

(10). Item gdy slyachczyczowy dadzą zlodzyeyską wyną, ma sye slyachtą wywodzycz nyeobwynyoną a kmyecz kmyeczmy.

(11). Item krol nyema rozdawacz czczy nyektorych nykomv zgyney zyemye, yedno zyemy przyrodzonemv.

(12). Item vsthawyono, yz krol nasch nyema zawodzycz grodow any myasth mymo prawo krolyewsthwa naschego, any pyenyędzy przypysso-wacz any myast krolyewskich wyecznye dawacz, bo by to czynyl naprze-czywko vchwalye.

(13). Item ktho by chowal czlowyeka wywołanego a zwlaszcze Krzy-zanowskyego Gawyna albo Mysloschka albo gych | czelyadnyka albo by gym CXVIII — 285] rady albo pomoczy dawal, ktorykolwye bāndz, bāndz dvchowny bāndz swyeczky, then thaką wyną ma bycz karan, yako y ony.

(14). Item vsthawyono, poky krol myeschkacz bāndzye wkrolyewsthwyę wāngyerskyem a dalby komv nacz yakyekoly lysty, thych nyzacz nyemamy zradą naschych prelathow. Amen.

XIII.

Item czo sye sthalo wSyradze dokonanye na pospolythem sseymye.

(1). Sthalo sye zwolyenye, aby byly posly poslany do wielkyego kxyádza lythewskyego żądający go, aby byl they tho korony obronczą, alyez by ssobye krolya nalyezly; a yesthly by krolya myecz nyemogly, thedy go za krolya byerzą; a yestly by nyechczyal przyyechacz any kro-lyewstwa wzyącz, thedy panowye maya myecz syem wPyotrkowye na swyąthy Barthłomey, chcząc ssobye o krolyv opathrzycz; a yesthlyby do Lyvblyna albo do Parczowa nyechczyal przyyechacz, tedy panowye myely ssobye vlozycz walny syem wPyotrkowye.

(2). Item tamo wPyotrkowye panowye zwolyly, aby layące lysty 286] nyebyly thrzymany, bo ssą nad obyczay thego naoswyeczenschego krolyewsthwa polskyego, a ktho by kogo sthakyemy tho lysty pozwał, rzecz swą albo pyenyędzy straczy zwyną pyąthnadzyesczyą.

XIV.¹⁾

Poczyna szyć statuth krolya Sigmunta yego mylosczy o bywaniu granycz myedzy dobry naszemy krolyewszkyemy y poddanych naszych thak duchownych yako szwyeczkych.

Iz częstho kroc nagabane y odkladane zwykly bycz granicze myedzy dobry naszemy krolyewszkyemy a dobry przebywaczow kroleszthwa naszego thak duchownich yako szwyeczkych, vsztawylyszmy, yzby starostowye y dzyerzawcze zadnemy krzywdamy nyedraczyly poddanych naszych o granicze; a yeszly by ktory zonych tho vczynyl, zurzadu starosczyego przed namy bądzye odpowiedal. A my naznaczymy comyszarze nasze, ktorzy by czynily granicze, a thez ych sandu zapowedyzamy naszym nyeprenagabamy, CXIX — 287] assessorow albo concomysarzow any thez doklada|czow po vczynionych granyczach nyewyszadzyemy, alye czoz kolkwye (s) comyszarze naszy skazą, ono trwało a mocno bycz bądzye myało. Nadtho gdy comyszarze naszy zgyadą szyć na myesczye granycz, acz by starosta albo dzyerzawcza nasz wyjechał albonye, acz by wywyodł starcze albo nye, a wszakoz czy comyszarze ty to granicze sprawowacz y konyczycz bądą myecz, nyebaczacz starosty naszego any thez onego, ktory szyć szkarzy o krzywdy graniczne, przeczywnoschy, ruszenya, appellaczyey i thez nyebthnoschy. Thez comyszarze naszy przerweczeny dwye nyedzyely nysz sye spolem zgyadą ku vczynienyu granycz, starosza albo dzyerzawcza naszego o czasye y myesczy ych zgyechanya pewnego mayą vczynycz przez sluzebnyka y dw szlyachczyczu y thez przez lysty sve wlaszne a rozkazanye nasze. A yestly by dostoinykow ku thym granyczom naznaczonych mało było woney zyemy albo woyewoczthwy, wktorym granicze myaly by bycz albo znac by ych o domu (s) nyebyło, dlya tego szaszedyndyego woyewocz|288] twa albo chocia zdalszego comyszarze naznaczeni ku tych to granycz vczynienyu. A wszakoz nye ynsze, yedno thakye, ktorzy woney zyemyach, gdzie granicze myaly by bycz czyniony, byly by oszyedly²⁾.

CXX — 289]

XV.

Poczynayą sye statuta Włodzisława zlassky bozey krolya polskyego.

Gdyz tho sprawa yesth, aby dobra rzecz nyebyła pothapyona, alye owshczyky pomnozona, a nawyaczey vstawa przodkow naschych spryzwo-lyenym thako dvchowney yako y swyeczkyey řady byla by nawycky thrzy-

¹⁾ Cały ten statut jest ręką drugiego pisarza pisany.

²⁾ Reszta tej strony niezapisana.

mana, dlya ktorey rzeczy thako dostoyne vchwalyoney, chcemy y owscheyky przykazvyem tho thrzymacz a owscheyky swemy vsthawamy pyrzwe vsthawy potwyrdzamy y drvgye vstawy zradą panow stholcza naschego, ktore tham nyepolozony, thv gye vchwalylysm y wswych vsthawach polozycz, pyrzwe pothwyerdzayacz.

(1). Przykazanye Włodzysława krolia.

Gdyz yest zly zwyczay odkladanya rokov na wyeczoch albo na poroczkocho, ktory az do tych myast naschy poddany thrzymaly, przedsye przy 290] syagy y krzywoprzysyastwa czasthokroc pochodzily, a tho yze | wymyslnye nyemoczy wynalazano, przetho my chcżacz temv lyepszą drogą nalyescz, sprzyzwolyenya ryczersthwa naschego vsthawamy, aby krzywoprzysyasthwa drogy nyemyaly, aby roky wyeczne wssandzyach (s) kroliewstwa naschego thym obyczayem odkladany.

(2). O odkladanyv rokov vstawa.

Pyrwy rok prostą nyemoczą a drvgy prawa nyemoczą kromye spowiedzy y thez kromya doswyathczenya kaplana, o kthorą nyemocz acz sthanye na thrzeczym rocze, ma przysyacz thako, yze prawą nyemoczą byl ogarnyon. Acz ly by wthey nyemoczy dlvzey lyezal, thedy thrzeciye thakyez moze odlozycz, alye thez przysyagwszy thako, yze yako sye roznyemogl; alye na czwarthym rocze wyeczowem albo ma ssam stacz albo swego rzecznyka wlossnego posthawycz. Acz ly by thako nyesthal, thedy rzeczy, o kthore sye pozew dzyeye, sthraczycz ma.

(3). O odkladanyv rokov na roczech.

Thoz chcemy myecz o poroczkocho: pyrwy y drvgy rok prostą nyemoczą CXXI — 291] moczą a thrzeci rok | kromye dowodv kaplana prawą nyemoczą; a na czwarthym ma stacz y przysyacz, yako prawą nyemoczą lyezal; acz ly by na czwarthem rok v nyesthal, tedy swoyą rzecz straczyl, o kthorą pozwan. A tho ma sye rozvmyecz o them, kyedy kogo pozową. Alye powod rok v wyeczowego gynaczey nyemoze odlozycz, gdyz ssam pozowye, yedno pyrwy rok prawą nyemoczą a na drugym stacz; a na poroczkocho thez pyrwy rok prostą nyemoczą, a na drvgym ma sthacz.

(4). Zona po smyerczy maza swego wsswym wyenye ma zosthacz.

Aby stary zwyczay drogy nyemyal, kthory naschy poddany myedzy ssobą dzyerzely, yze zona po smyerczy swego maza podlug stathvth krolia Kazymyrza wschythko gymyeny, poko na stholczv wdowym syedzy a wsswey opyecz thrzymala, a thako sswym zlym vrżadem czasthokroc dzyeczyom gymyeny sthraczala, przetho my obezrzawschy to bycz nyezgodno, vsthawamy, aby zona po smyerczy maza swego ma vzywacz 292] gymyeny thelko wsswym wyenye albo wpossagv | alye gynsche

gymyeny, wktorym wyana nyema, dzieczyom albo blyznyem przyyacze-
lyom ma spwsczycz ono.

(5). Zona po smyerczy maza sswego ma zostacz przy domowych rzeczach.

Aczkolwye thez wstatvczyech krolya Kazymyrza sthogy, ize zona po smyerczy maza zostala przy wschysthkym szczebrzvchv domowem, tho yest perel, kamyenya, srebra, odzyenya, a thym dzieczyom sylna sye krzywda dzyala, y wpyenyadzoch gothowych, przetho vsthawyamy, aby zona po smyerczy swego maza thylko przy domowych rzeczach zostala; alye skarb, tho yesth pyenyadze, perly y kamyenye, konye wyelkye a drogy hernasche y zbroya y sthada konska dzieczyom ma odstampycz. Alye pany ma osthacz przy thym dobythkv, kthory gey byl przy wyenye dan albo namyenyon albo wpossagv yey, tho yesth woznyky, kthorymy przywyedyzona do maza, albo gynschy wmyastho thych, y thez odzyenye y konye maly wazacze thrzy grzywny, po smyerczy maza ma rozdzyleycz.

(6). Oczyecz moze polyeczycz gymyeny | y dzieczy gynschenv wopyeka.

CXXII — 293] Chcacz syrotham naschym poddanym rada nasza pomocz, ktore po smyerczy oczczow swych yeszcze nyemayacz lyath, osthawaya, ktore tho wsadzyech przez nyektore bywaya czastokroc nagabany dlya wyny oczczowskyey, ktorez tho rozvmv any lyath nyemayacz, praww sye nyemoga odyacz; aczkolwye lyatha ssą polozony wpyrwych stathvczyech, tho yesth maz do pyaczynasczye lyath a zenczyzna do dwvnczye lyath, yze wthych lyeczyech nyemyely by nykomv odpowiedacz, a wschakoz czasthokroc gynschym rozmagythym vczynynem bywaya vczyazeny: przetho chcemy, aby oczyecz poko zyw, gymyeny y dzieczy swe, komv chce, mogl wopyeka polyeczycz, thako, yze po smyerczy yego przyyaczyelye nyebanda mocz odczyssnac od opyky az do lyath rozvmv dzieczynnego.

(7). O dzyalye ssynow zoczczem thako vstawyamy.

Nasch namyesthnyk vstawyl, yze po smyerczy maczyerzyney, gdy by 294] oczyecz dzieczy mayacz | gynsca zona chczyal poyacz, thedy by dzieczy mvssyal zgymyenia oddzyelycz; przeto vznalysmy, yze oczyecz dlya myerzyaczky od ssynow vczynyoney przez vnyzenye gymyenia we czczy bywal nyzschy a ssynowy sswa glvpoczaya czascz od oczcza wschysthka strawywschy, knyemv sye chczyely wroczytz, ktory baczacz pyrwsca myerzyaczka od dzieczy vczynyona, gym nychczyal pomagacz a sthego zobvstron klopoth a myerzyaczky sye wzdzyeraly. Przetho vstawyamy, aby gdy maz po smyerczy pyrwey zony drvga poymye, thedy dzieczyom dzyalv nyema czynycz, acz sswa dobra wolya chczyal gye oddzyelycz, wywawschy, yz by gymyeny nyevzythecznye rospraszal; acz by dzieczy chczyely lyczby o maczyerzyzna, tha gym ma vczynycz, ktorey gym ma dokonacz.

(8). Bracza mayą wypossazycz syosthry.

Acz by oczyecz drvgą zoną poyawschy, nyemyal snyą ssynow alye dzyewky sthą wtorą zoną, a zpyrwą myal by ssyny, thedy po smyerczy oczczowey drvgą cząszcz wthorey zony swe syostry podług obyczaya zyem]-CXXIII — 295] skyego mayą pyenyądzmy gothowymy wypossazycz, wy- yąwschy sswą maczyerzyzną, acz by yą myely po sswey maczyerzy. A gdyby oczyecz za zywotha dzyeczy pyrwschey zony oddzyelyl sswey dobrej woley, thedy chcząc (s) wtorey zony yey ssynom albo dzyeczyom spelna ma przysslvchacz.

(9). O przedanyv dzyedzyny sswey.

Statutha pyrwscha vkazvyą, yze przedayący dzyedzyną swego kvpcza myal zasthampowacz za thrzy lyatha y za trzy myessyące; alye yze przy- dawa sye częsthokroc, yze sąsyedzy tey dzyedzyny precz daley mayacz granycze zstą dzyedzyną, mylczenym zadzyerzą mowycz o granycze thako długo, az dawnoscz mynye thrzech lyath y trzech myesyący, alycz prze- dawcza albo zachodzcza dawnosczyą wynydzyc zopyeky swego kvpcza, thedy ony przyyacyelye poczną gabacz kvpcza o granycze, nyedbayacz aczkolwye thaczy były by przy przedanyv dzyedzyny. Dla czego vstawya- my, bo (s) gdy by nyektora dzyedzyna byla przedana, thedy przedawayący 296] kvpyącymv ma | slvzebnykyem albo woznem thą ysthą dzyedzyną obwyesczycz, aby ktemv oblycznye sthaly. Acz ly by nyesthaly any sthacz chcyely, thako przez woznego przyzwany, a taczy myedzy trzemy lyathy y trzemy myessyący zamyeschkaly, thedy ktory dzyedzyną kvpy o granycze nyenagabayą (s), thedy thaczy na wyeky mayą mylczcz, a tho acz kvpyecz swyathky dokona dawnosczy oney.

(10). Xyągy zyemskie mayą bycz dobrze chowane.

Yze komornyczy wyeczow na ssąndzyech wmyastho naschey moczy syedzą, ssąndząc wschysthky rzeczy thako male yako wyelkye, thako dzyedzyny yako gynschy dlugy, a thako, czo ony vlozą albo ossąndzą, tho ma bycz thwardo thrzymano a wxyągy w wyedzyono; alye yze wyelka y kosztowna rzecz w wyąthszey pracy ma bycz sthrzezona y chowana, przetho chcemy, aby xyągy, tho yesth acta wyeczowe we thrzech klyvczoch były by chowane, ktorych yeden ma myecz ssądzia, drvgy podssąndek, thrzeci pyssarz zyemssky, a yeden kromye drvgyego xyąg [nyema any CXXIII — 297] smyey othworzycz. Alye yze wyelye gych częsthokroc zxyąg lysty czassv podobnego chcą myecz, a przeto ssądzia woznym ma obyawyacz y wywolacz, yze na them myesczczv thego a thego dnya albo czassv kv wypyssowanyv rokov ma bycz, komv potrzebno, aby sthal.

(11). O poroczkoch thako vstawyamy.

O poroczkoch thako vsthawyamy, aby wkazdem powyeczyc yednącz wmyessyącz sthrony kazdego powyathv poroczky sthroyony by były, a tho

komornyky sądzyey, podssądka, woyewody y gynsche, kthemv wybrane przez thy komornyky, przez ktorych komornyczy ssąndzyey y podsądka nyeyedney rzeczy ssąndycz nyemayą, yedno czo na nye slvscha. Przetho dobrzeby było, aby ssąndzia y podssąndek przy poroczkoch bywały, yakoz tho w Wyelkyey Polsce thaky yesth obyczay.

(12). O pamyątnym tako vstawyamy.

Przyssąd albo pamyąthne, o thych thako vsthawyamy; ize komornyczy 298] na poroczkoch o thrzydzyesczy grzywyen y nyzey | pamyątnego mayą wzyącz dwa groscha; alye gdy wysschey yesth thrzydzyesczy grzywyen rzecz, tedy thrzy grosche; a gdy by wyelye person o yedną rzecz zalobą czynily, thedy yednem pamyątnem mayą odcyz.

(13). Kthore rzeczy slvschayą na starostą.

Woyewoda y stharostha żądny nyema gynschey rzeczy sąndycz, yedno thy wsswym starostwye, kthore thv wypyschemy: pyrzwa gwałth dzyewyczy albo nyewyesczy; drvga rozboy na dobrowolney drodze; trzeczya pozosthwo; czwartha nayechanye gwałthowne na czyy dom albo wyess; alye gynschych rzeczy nyema sąndycz.

(14). O placzye pyssarsskyem.

Zyemssky pyssarz albo pyssarze po wschem naschym królyewsthwy za zapyss nyemayą wyáčzey wzyącz, yedno od wschelkyey rzeczy zapyssney yeden grosch a od polowycze, tho yesth od począthka, polgroscha, a od koncza polgrosza.

(15). O lychwye zydowskyey.

W pyrzwych stathvczyech vstawyono, yze zydowye na zapys|sy nye-CXXV — 299] mayą dawacz pyenyądy; alye ony thego nycz nyedbayacz, dawayą pyenyądy naschym poddanym na zapyssy. Przeto my vsthawyamy pyrzwa statvtha poczwyerdzayacz, aby zydowye na zapyssy lysthow nyednemv pyenyądy nyedawaly. Acz ly by nad tho ktore zyd vczynyl, thedy then, czo thako pyenyądy wezmie, nyema gych wroczyz onemv zydowy.

(16). Gdy slyaczycz da wyną slyaczyczowy.

Gdy by yeden byl slyaczycz vrodzony a dal by drvgyemv wyną, yz by gy sromoczyl zlymy ssłowy, a then zaprzy sromoczenya, thedy then włosną ręką przyssyągwschy obbandzye (s) yego.

(17). Kmyecz slyaczyczowy nyemoze przyganyecz.

Kmyecz slyaczyczowy vrodzonemv nyemoze przyganyecz, wyyąwschy, yz by slyschal od gynschego slyaczyczya yego bycz naganyonego, przeczyw ktoremv by sye nyeoczysczyl. A to sye ma rozvmyecz o thych slyaczycz-

czoch, kthorzy podlvg zyemyan na woyną yada, alye nye o tych, kthorzy 300] wmyesczye pywo | schynkvyą albo pozyemy lyothrvyą, na zyemy nycz nyemayacz.

(18). Dlya czego wolya yesth rzeczona.

Wolya przeto nalyezyona, aby pvste lyassy albo dambrowy wykopa-ny, aby lyepschy vzythek stego byl przyschedl; przetho chcemy, gdy kthory kmyecz przyymye wolyą na lyessye, thedy czo przyymye, tho ma wykopacz, a sthey rolyey kromye sswego pana wolyey nyemoze zyycz, alyez podlug prawa zyemye albo dziedziny panv dosycz vczyiny.

(19). O slyachczyczv zbyeglem thak vsthawamy.

Pan kmyeczya albo schotyscha (s) zbyeglego od rolyey albo od dzyedziny kromye wyny pansskeye kv ssądv zagayonemv wyelykyemv thrzykroc ma gy pozwacz a nadwysche czwarthy mymo prawo, aby sye wroczył kv dzyedzinye. Aczlyby sye nyewroczył, tedy pan stakym tho swyadeczthwem kymkolwye gynschym moze dzyedzyną ossadzycz. Acz ly by sye grozył na thego, czo dzyedzyną przyymye, thedy pan, pod ktorym zbyeg CXXVI — 301] bądze, ma nayn dacz pra|wo polskie pan (s) oney dzyedziny; yesth ly by prawa dacz nyechczyal, thedy gylko kroc tho vczyiny, thelko kroc wyną pokvpy y przepadnye rzeczona pyąthnadzyesczya.

(20). O nyevzytecznem scholthysye.

Nyevzytecznego scholtyssa albo wspornego pan nyechczely chowacz, kaze yemv przedacz; acz ly by scholtyss kvpcza nyemyal albo nyemogl myecz, thedy pan z scholtysem ma przed ssądv yechacz zyemssky, wybrawszy dwv czlekv obczv, obyema stronama nyepodezrzany, ktorzy tho mayą oschaczowacz, zacz by sthalo ono scholtystwo; thedy pan podlug oschaczowanya scholtysthwo ma zaplaczycz.

(21). Gdy kto kogo zasthanye wzapvsczye.

Stathutha pyrwscha vkazvyą, yze kyedy nyektho kmyeczya albo kogo kolwye bądz wlyessye albo na zapvsczye zasthanye, thedy o pyrzwe zasthanye ma yemv syekyrą wzyącz; alye yze drvgye zapvsthy, wkthorych ssą drzewa waznyeysche, yako yesth czyss, vbaczywschy my, yze zaklad 302] ma bycz wyenschy y waznyeyschy nyz | schkoda, przetho vstawyamy, gdy by ktho wswym lyessye vchwaczyl albo mogl vchwaczycz tego, czo by thą drzewyną porambyl, thedy moze bycz dan na rąkoymye; a ten tho schkodą ma zaplaczycz podlug waznosczy oney drzewyny, bo nyesluscha za dobre drzewo malego zakladv. Thoz chcemy myecz o gayoch y dambrowach

(22). O dzyenyv y o myedzye vstawa.

Dzyenye albo myod kmyecz mayący wlyessye pod gynszym panem, a pod gynszym sswą głową myaschkayąc, dayn myodową themv panv, czyg yesth lyass, ma dacz. Acz ly by nyeplaczył albo odwłoczył placycz dany, thedy then pan moze kmyeczya dzyeczkwacz wswoyey dany y ssąndycz, a pan, pod którym myeschka, nyemoze yego bronycz, alye ma nayn prawa proszczemv pomoc, thym obyczayem, yako y mlynarza pospolnego.

(23). Ktho zazzega zapvsty albo gaye pozarem.

Czastokroc chytroszczyą albo nyeopatrzenyem yze yeden drvgymv CXXVII — 303] albo kmyeczye zapv|sthy albo gaye pozarem zazzegaya, a thym nyemalą schkodą czynią; acz ly by komv dana tha wyna, thedy gynszem prawem nyemaya bycz ssądzony, yedno polskyem. Thez acz kolwye them sswey czyzy nyeporvschą a wszakoz bąndzyely kmyecz a ma gymyeny, schyyą okvpy dzyesyączyą grzywyen yako y za głową.

(24). O lowysskach y o lowyenyv zwyerza.

Myedzy naschymy poddanymy na lowysskoch czastokroc bywaya ssware a klopothy, a to przeto, yze gdy yeden sswymy pssy zwyerza vtrvdzy, drvgy nyessroma sye wzyąc thego vtrvdzonego zwyerzącya. Przetho chcemy, acz by ktho zwyerzą tako vtrvdzone, bąndz yelen, loss albo wyepz y gynschy zwyerzą wzył na swoy vzythek thayemnye, thedy themv, czyze zwyerzą yest, thrzy grzywny ma yemv dacz.

(25). O lowyenyv zayący y przepyorek.

Lowyąc zayące albo przepyorky vbosthwv zboza pothlaczaya; przeto 304] zakazyemy, aby od swyątego Woyczyecha az | do zwyzyeny ozymyny y yarzy ny spolya, nykth kromye wolyey zayący na czyyey dzyedzynye nyemyey lowycz. Acz ly by nad to vczynyl, thedy za schkodą temv, czyya dzyedzyna yest, ma dacz thrzy grzywny.

(26). O zbygłych kmyeczyoch thak vstawyamy.

Kmyeczye zbygwszy od swego pana pod drvgyego sye dawaya; alye yz thakym nyerządny zbyzenyem zyemyanye wswych dzyedzynach schkody myewaya, przeto vstawyamy, acz by thakiego zbygłego nyekto przez nocz przechował, dalyey yego nyema chowacz, alye gy ma dacz kv dwor krolyewskyemv blyzschemv, osswyadczywschy, yze thakiego ył y chował; za tho nycz nyepokvpy. Acz ly by tego nyeczynyl, alye zbyga chował, thedy then, czyg kmyecz, swyadecztwem pana kmyeczya ma wzyąc zwyńa pyąthnadzyczya.

(27). O czechach bracztwa y o wrządze gych konyecz polozylyssmy.

Aby wrząd był myędzy rzemeslnyky, vsthawamy, aby woyewoda CXXVIII — 305] albo starosta zgynschymy | czestnyky na kazdy rok myary vstawyaly na zboze albo lokczye y myary gynsnych rzeczy rzemeslnych, ktore podług thargv vsthawione podług kmyeczy wkrolyewsthwy. I thez acz ly by nyesprawne myary myely, mayą bycz skarany, aby chytroszcz wnych nyebyla. Acz ly by przeczyw themv myasta albo bracztwa rzemeslnykw byly by nalyezyone a sswe czechy falschowały y byly by doswyathczeny, thedy nam przepadną wyną rzeczoną pyąthnadzyesczya kv naschemv stholv albo dworv. Amen.

XVI.

Thv sye poczynayą stathutha albo prawa polska vchwalyone y pothwyerdzone przez oswieczzonego Wladzyslawa krolya polskyego w Warczye.

(1). Naprzod o odkładanyv rokov etc.

Nalyezlyssmy y vsthawylssmy, yz roky wyeczow wsąndzyech naschey zyemy thako mayą bycz odkładany: pyrwschy prostą nyemoczą, drvgy prawą nyemoczą bez kapłana y spowyedzy, o kthorą nyemocz az na trzeczym rocze sthanye, ma przyssyacz, yze był nyemoczen; a gdy by wtey 306] tho nyemoczy yako lyezal, ! thedy y thrzeci rok może bracz: yako lyezy, thako lyezy; a na czwarthym mvsy sthacz albo ssobyę procuratora nalyescz; a gynaczey rzecz swą straczy. Thakyez chcemy roky zyemskie poroczky myecz: pyrwy y wtory prostą nyemoczą, thrzeciye prawą sprzysyagą, czwarthe yako lyezy, thako lyezy, yako wypyssano.

(2). O wdowyech stathvth.

Ustawylssmy, yze zona gdy gyey mąż vmrze, w wyenye y wposagv ostacz ma; a na czym oprawy nyema, tho dzyeczyom albo przyrodzonym ma bycz dano.

(3). O them ze.

Usthawylssmy, yze zona, gdy yey mąż vmrze, zostanye przy wyenye y possagv y przy wyprawye, perlach, schatach, srebrze y przy pyenyądzoch; alye snadz dzyeczyom stego nyemale schkody bywayą, thedy my zrada prelatow, panow y rycerzow thakosmy tho vsthawily, yze zona, gdy mąż vmrze, yedno przy wyprawye zosthanye, tho yesth przy skarbye, pyenyądzoch y srebrze, wyąwsky konye wyelkye y sthado: to na dzyeczy

przydydze. Tez vsthawyamy, yze taką to nyewyastą | przy wszythkym CXXIX — 307] bydlie y przy gynschym, czo koly yey wyano y possag yesth, y konye woznyky, ktore za zywotha maza myala, wezmye, wyya wschy schathy y konye maly, czo by sthaly po thrzy grzywny, tho ma yey y dzyeczyom napoly przycz.

(4). Oczyecz za zywotha moze dzyeczyom y zyenye opyekaldnyka (s) vstawycz.

Usthawylyssmy, yz oczyecz za zywotha moze dzyeczyom y zenye opyekaldnyka vstawycz tego, komv nawyaczey dvffa, az do lyath dzyeczynnych; a gdy gym vmrze oczyecz, thedy nyemoga blysschy odyacz opyeky onemv, komv oczyecz za zywotha polyeczyl. Lyatha dzyeczynna thy ssą: parobkowy pyathnasczye a dzyewcze dwanasczye lyath.

(5). O oyczv, ktory cheze poyacz drvgą zoną.

Usthawylyssmy thako, yz gdy macz dzyeczyom vmrze a oczyecz drvgą chce zoną poyacz, nye ma powynnye dzyeczyom naznamyenowacz zadney cząsчы, nyzly by był strawczą albo rossprossczą gymyeny, alye 308] az do smyerczy ma wgymyenyv dzyedzyczynem ktorymkolwy | bycz albo myeschkacz, naznamyenowawschy dzyeczyom cząsчы myasto possagv maczyerzyzny.

(6). O them ze statuth.

Skazvyemy thez, gdy by oczyecz zwtorą zoną dzyeczy nyemyal ssynow, alye by dzyewky myal a spytrwą ssyny myal, a thedy gdy vmrze oczyecz dzyeczyom, cząsthka drvgą wtorey zony dzyewkam nyeprzydydze, alye ssynom; alye ssynowye pyrwey zony mayą dzyewky za maz dacz slvschnym possagyem, wywawschy maczyerzyzną: thą ssoby syostry wezmą; a thako gym rowny przydydze dzyal, kazdym dzyeczyom podlye gych maczyerzyzny y oyczyzny.

(7). Gdy dzyewky nyemayą brata po smyerczy oczczowy.

Aby byla droga othworzona thayemnym rzeczam, vsthawylyssmy, gdy dzyewky po smyerczy oczczowyey nyemayacz bratha poydą za maz, a mazowye gych od stryyow albo od przyyaczyol gych wezmą pyenyadze za ono gych gymyeny a slyvbyą albo wraczayą (s) sye przyyaczyelom nyenagabacz gych o gymyeny zenyno, thego my nyechczemy myecz. Skazvyemy tho, CXXX — 309] by sye przerzczony | dzyewky wroczyly do swych cząsчы, aby wthem zadne slyvbowanye mazow any rakoyemsthwa nyezawadzyly, alye komv ony swą wolyą swe gymyeny przedadzą, tho ma myecz moc.

(8). O chythrosezy przyrodzonych, sthatuth.

Chczemy tho thako myecz, gdy ktorzy mayą nyektore dzyewky wo-pyecz sprzyrodzenya blysskosczy zgymyenyem thych tho dzyewczek,

a ony lyath dorosthą sswych y czassv sczya za mąż, alye ony thych tho dzyewek przyrodzony albo sthryyowye chcąc pozywacz gych gymyenia, za mąż gych nyedadzą, thedy ony tho dzyewky mogą sye sklonycz do wyana (s) swego rodzonego, aby gym byl lyepschym opyekaldnykyem, nyzly ony przyrodzony z oczcza albo sthryyowye.

(9). O dawnoscy zasthawy.

Przethosmy vsthawyly zasthawam lyatha dawnoscy, aby to bylo mocnye chowano, thrzydziyscy lyath, a przed pyącyanasczye lyath albo dzyesyącyą albo gdy gym bąndzye myło, mayą tho odnowycz etc.

(10). O pothwarezach.

310] Chcąc zamknąc drogą pothwarzam | vsthawylsmy, gdy by nyekto nyekogo chczyal o dzyedyczthwo nagarnąc nawalnye myenyąc, aby ye on nyesprawyedlywy thrzymal a on snadz gye własnye thrzyma, thedy ten, czo ye trzyma, ma bycz dopvszczon kv dowodzenyv swyatkow, a zwlascza gdy by oby stronye na tho lystow gych thwardoschy nye-myely, thedy ma then, czo thrzyma, dopvszczon bycz kv doswyathchenyv.

(11). O granyczach vsthawa.

O granyczach naschych zyemyan thakosmy vsthawyly: gdy sye komv prawyńczemv przygodzy o kopcze albo o granycze dowodzycz, przynamnyey dwa albo thrzy na vyeszdzye vkazacz kopcze a wlyessyech znamyona na obyczay krzyza vdzyalany, yako yest obyczay, a thedy komornyk pod samnyenyem swym onego, kto lyepschych zyemyan dokaze, ma dopvszczycz kv doswyathchenyv; a gdzye oby stronye nyemayą znakomythych znamyon, tedy powod dopvszczon na doswyathchенье.

(12). Usthawilyssmy, gdy kto przedawa gymyenie mayąc ssąsyady, CXXXI — 311] ma ye wezwacz a vkazacz onemv, komv | przeda swe gymyenie, thako sye ma długo y schyroko; a gdy by przycz nyechczyely a on, czo kvpy, bąndzye thrzymal thrzy lyatha y trzy myessyące, a ony go nyegabayą, a gdy by go gabaly, thedy kvpyecz ma bycz dopvszczon doswyatczenia kvpney dzyedzyny ze swyathky.

(13). Kako mayą bycz xyagy zyemskye chowane, stathuth.

Chczemy tho thako myecz, aby xyagy wyeczow pospolytych byly chowane pod zamkyem thrzech klyvczow odthych myast, yeden klyvcz ssandzya, drvgy podssandek, trzeci pyssarz ma myecz zyemsky; a gdy komv trzeba nyeyakych lystow stych to xyag, thedy ssandzya ma kazacz wolacz woznemv yawnye, yze xyagy ssą wyyathe y othworzone, aby kazdy ssoby znych wymowal, czego mv potrzebno.

(14). O poroczkoeh yako mayą bycz, statut.

Poroczky albo roky vroczysthe takosmy gye opathrzyly, yze thy tho poroczky wkadzmy powyeczye nyeczasczyey, yedno yednacz wmyessyaczv mayą bycz, na ktorych komornyczy dwa sandardyego y podssandkowy, drvdzy 312] dwa woyewodzyny a podkomorze od | nych wybrane mayą gym bycz przyłączeni, bez ktorych komornykow podkomorz nyemayą mocy sandardcz. Alye by barzo tho rado bylo thrzymano, aby ssandardy albo podssandek pospolczye byly zawzdy przy thakyech tho roczech.

(15). O pamyathnem sandardyego, vstawa.

Urządnyczy albo komornyczy albo ssandardy rokow nyemayą od rzeczy wyaczey bracz, ktore sye czyagną nyzey thrzydziyesczy grzywyen, pamyathnego albo przyssandv, yedno dwa groscha, a kthore sye rzeczy czyagną wyschey grzywyen thrzydziyesczy, czthyrzy grosche pamyathnego mayą dacz y thez bracz.

(16). Gdykolwyek wyelye persson o yedną rzecz przed sandem czynią, nycz wyaczey thelko yedno pamyathne ma bycz od nych wzyatho.

(17). Ktore rzeczy stharosty mayą ssandardycz.

Usthawilyssmy, yze stharosthy nyemayą czlonkow gynnych ssandardycz mymo thy nyzey wypyssane, tho yest o gwalt albo o vsylsthwo nyewyasth, o rozboy dobrowolney drogy, o pozogą y o gwałtowne na dom | nayecha-CXXXII — 313] nye albo nasczye, a gynschych czlonkow nyemayą ssandardycz.

(18). O dochodzyech pyssarsskyeh.

Pyssarze zymssczy wewschythkym kroyewsthwy naschym, to yesth w Wyelykyey Polszcze, wkvyawskyey zyemy, włączyczkyey, wdobrzynskyey Polszcze (s) y dalyey za wypyssy, za nothne pospolczye podlvg gych prawa mayą bracz, yako crakowska y ssandomyrska zyemya trzyma, yeden grosch od zapyssv az do koncza rzeczy, yako ona sye rzecz ma.

(19). O zydowskyey chytrosezy.

My chcżancz wyerze krzesczyanskyey pomocz, vstawilyssmy y od tych myasth zakazyemy, aby zydowe na prawa albo na lyste pyenyędzy nyepozyczaly, yedno na dosthathecny zaklad, yako yesth wypyssano; alye gdy by zydowe wzdmy mymo tho dawaly, pyenyędzy sswe sthraczą a lysthy zadney mocy na gymyeny nyemayą myecz.

(20). Gdy hy slyachezyez ssromoczyl slyachezyeza.

Gdy by nyektory slyachczycz albo myenyacz sye slyachczyzchem bycz, rzekl, yz by mv nyektho nyerowyen bāndacz wrodzye | sromothne mv slowa 314] zadal; a gdy mv tego wynny aczkolye nyerowne zaprzy, swą przy-syagą ma thego odbycz.

(21). Kmyecz żadnemv slyachczyczowy albo kto sye za slyachczycza lyczy, nyemoze przyganycz, nyzlyby slyschal a ono mv slyachczycz yemv rowny przyganyl albo layal, a on mv sye thego nyesprawyl. A tho chcemy rozvmyecz o onych slyachczyczoch, ktorzy snamy na woynye bywają a wzyemskyem ssą prawye; alye nye o onych, ktorzy ssą wmyesczye pywo schynkvyącz, albo wagowye wzyemy nycz nyemayącz, czy sya mvschą sprawycz.

(22). Kako wolyą kmyeczye mayą thrzymacz.

Gdy kmyecz wolyą przyymye wlyessye, gdzye ma bycz dziedzycztwo wykorzenyono, thedy nyemoze sye zswey roley rvschycz, alyez yą wykorzeny a wykorzenywschy moze vczynycz podlvg prawa zyemskyego swe rvschenye.

(23). O zbyeglem kmyecziv albo scholtysseye.

Gdy kmyecz albo szolthyss zroly swey bez wyny panskyey albo dziedzycztwo zbyezy, thaky tho zbyegly ma bycz trzykroc a nadwyssche cztery CXXXIII — 315] krocw wgaynym | ssąndzye przez pana wolan, aby sye do dziedzyczsthwa wroczył; a gdy by sye thako wolany nyewroczył, thedy pan moze swe dziedzyczstwo gynym zassadzycz; a gdy by on zbyegly grozył temv, ktory na roly bąndzye, thedy on pan, pod kym then zbyegly yesth, ma snym prawa polskyego dopomocz; a gdy by snym prawa nye-dopomogl, ylye kroc o nye ząndan, thylie wyn przepadnye.

(24). O nyegodnem albo nyevzythnem scholtysseye.

Gdy ma pan nyeposlvschnego albo nyegodnego scholthyssa wdzyedzycztwoye, moze mv kazacz, aby scholthystwo przedal; a gdy by scholthyss ssoby kypcza nyemogl nalyescz, ma spanem do prawa ydz a wybracz dwye personye, obyema nyepodezrzany, ktorzy mayą osschaczowacz panv tho yste scholtysthwo zaplaczycz, a thako zaplaczywschy schaczvnk, czo czy skazą, ma sobye scholtysthwo myecz.

(25). O wyelkych drzewyech vstawa.

Rozmayte ssą lyassy, wktorych nalyezyony bywają drzewa wyelka 316] y rozmaytha, yako yesth czyss albo gynne drzewo | thym theze wyensche schaczvnek wlozon wydzy sye nam y naschym ryczerzom. Gdy by kto thakyeego lyassv doschedwschy, takye drzewa albo gym rowne porambyl, moze gy dziedzycz lyassa tego tho yąncz a na rąnkoyemstwo ząndayącym go dacz; bo nyeslvsche za taką wazną schkodą thako lyelky zakład wzyącz, alye ma bycz czyądzan y drzewo zaplaczycz. Thakyez chcemy o gayoch, gdzye yest malo lyassow.

(26). O pezelnych passyekach, vsthawa.

Mayącz kmyeczye barczy pod gynnym panem, nyzly pod swym, albo dziedzycznem obyczayem thrzymayącz albo dany albo myod powynnye stego

mayącz placzycz; a gdy by sye wthym zamyeshkaly, thedy pan onego dziedzyczstwa moze gych czyądzacz, a on pan, czygy ssą kmyeczye, nyema gych bronycz, alye ma snymy prawo vczynycz, gdy na nye żądano bāndzye.

(27). O obwynyenyv zezzonego gayv albo borv.

Przetho sye przygadza, yze slyachczyczy bor albo zapvste czyye glv-posczyą albo tez nyeyaką przygodą pozarem zazzegayą a | gdy by o tho CXXXIII — 317] obwynyeny, ynako nyemayą bycz ssāndeney, yedno zyemskym ssāndem, yako pozossche. A gdy by byl kmyecz a wthym przepomozon, ma dacz dzyessyącz grzywyen, yako by sswą głową odkvpycz myal; a czczy tho nycz nyeschkodzy.

(28). Gdy ktho zwyierz wyelkye gony.

Gdy ktho yelyenya, lossya, kyernoza, pssy gynego gonyonego, wezmye thayemnye, thrzy grzywny ma dacz za zwyierzyną a wyny drvgye trzy grzywny onemv, czyya byla zwyierzyna. Pyrwscha wyna ssādyzemv ma przycz.

(29). Gdy kto lowyącz zayącz, czyny komv schkodą.

Usthawylssmy, aby od dnya swyątego Woyczyecha az do zwozenya wszysthkyego zyta ozymyego y yarzy ny spolya, wgymyenyv czygym bez wolyey yego by lowycz nyesmyely, a gynaczey schkodą czyrpyączemv wyny thrzy grzywny za schkodą da.

(30). O nyewolnych slvgach.

W prawye czessarskym stoy pyssano, yze slvgy nyewolne, dzyewky nyemogą dobrowolny bycz any prawe, aly by ye pan gych ssam swą rąką 318] dodrowolnye pvsczył; alye częstokroc | thaczy tho nyewolnyczy zbywayącz rąk dobrowolnye panow swych, v gynnych ssāsyadow zyemyan noczowany albo chowany bywayą, a thako panow swych odbywayą. Dlya kthorych panowye vczyekanya nyemaly myewayą schkody, yako by dzye-dzyczstwo sthraczyly, bo moze pan ssobye nową wyess ossadzycz swymy nyewolnyky, gdzye chce, na swym. Przeto gdy sye komv takye przygodzy noczowacz, ma wnabylzszym krolyewskym dworze osswyathczycz, yz ma thakye a thakye yączcze; a gdy by thego nyevczynyl a pan thych tho nyewolnykow swyathky naprzeczywko yemv dowyedzye, thedy mvsy zaplaczycz yemv yego nyewolnyka zwyną pyāthnadzyeszya.

(31). O przekvpnyoch myeschkyeh vstawa.

Usthawylsmy, aby woyewodzy, starosczy zgynschymy czessnyky zyemye they na kazdy rok wdzyen gysthy myary thako zythne yako yableczne albo gynschych rzeczy zyemskych, ktore na tharg przez kmyeczye przywazany bywayą, albo ktorekoly wnaschem krolyestwy nalyezyony by

CXXXV — 319] były, aby gym | mytho słowye czo zacz stogy, vlozyły albo schaczvnik, y tez by tho karały podług obyczaya dawnego, aby przy thakych tho myarach chytroszcz albo zdrada nyebyla, aby thez thakiego braczthwa przekvpnyow były skazoni. A gdy by mymo tho nasche vstawyeny thaczy przekvpnyczy braczstwa nalyczyeny były wmyesczyech, we wsyach, wyną syedmdzyesssyath naschey komorze mayą polożycz etc Amen.

XVII.

Poczynaya sye artykvly sstathtvth polskich wybrane krothkym polożenym.

(1). Naprzod gdy kto kogo pozywa o wlassne dziedzycztwo, statuth.

Pozwany przed sand o dziedzyczthwo zasthawiyone a nyestanye, thedy powod zyszcze dziedzyczsthwa bez pyenyadzy ktorych.

(2). O dziedzycztwach, ktore rzeka dzyely.

Dziedzyczthwa mayące myedzy ssobą yedną rzeką dzyelyającą, a gdy by sye rzeka gynady obroczyła, thedy pyrwe yey lozysko za granycze ma bycz thrzymano.

(3). Kazdy ma sye pod chorągwyą sthawycz.

Wschelky ryczerz y slyachczycz ma sye pod sswą chorągwyą stawycz. |

320] (4). O thych, czo nyechczą dossyeczvczynycz any rąkoyny posthawycz, gdy bandą przewycyżeny wsąndzye.

Przepomozony nyema od sandv odstąmpycz, alyz swemv powodowy dossyeczvczyny albo obrączy, gynaczey mv ma bycz za rąką wydan; a gdy vczyèce, praw bąndzye, wyjąwschy o złodzyeysthwo.

(5). Gdy ssąndzye albo vrządnyczy czyądzaya drapyecz.

Kazdy ssąndzya, gdy o wyny kogo lyeczyc czyądzą, dwye nyedzyely, a zymye osm dny czyązą ma trzymacz; a gdy by czo sthraczyl a na tho przyssyaga, ma zaplaczycz etc.

(6). Synowye nyemaya myecz pyeczaczy swey, poko oczczowye zywyą. Statuth.

Synowye za zywotha oczczow sswogych nyemaya wlassney pyeczaczy myecz, yedno oczczową.

(7). Scholthyssy dvchowny y swyeczcy mayą gycz na woyną. Statvth.

Scholtyssy swyeczcy y dvchowny mayą gycz na woyną skrolyem.

(8). O wojewodach.

CXXXVI — 321] Kazdy wojewoda wswem wojewodzsthwy | ma myecz yednego ssądziego.

(9). Yako ssądy mają bycz ssąndzony.

Sądy nyemają bycz ssąndzony, yedno z zaranya az do godziny dzyewyątey; a gdy by yednego dnya nyemozony bycz sprawyony, do yvtra ma bycz odłożono; a gdy by który albo która strona nyesthała, thrzy kroc ma bycz zdana.

(10). Panowye sandomyrsky, crakowscy (s) na thrzech myesczczach mają swe sądy ssąndzycz.

Pan crakowsky na trzech myesczczach ma swe sądy myecz: w Andrzejowy, w Wyslyczy y wKrakowye a dalyey nycz.

(11). Za paynską wyną nyema wozny kmyeczy pozywacz.

Wozny dla wyny paynskyey nyema kmyeczy nagabacz, a thakyez za wyną kmyeczyową nyema bycz pan nagaban; a gdy yego pozowye nyewynnye, wyną pyathnadzieszcza przepadnye.

(12). Ktorzy nyerządnye bywają pozywany przed krolya, vsthawa.

Nyema bycz nykt pozwan przed krolya, gdy przy dworze yest, alye 322] za trzy nyedzielye ma mv bycz rok dan. |

(13). Wozny nyemają nykogo bez wolyey sąndziego pozywacz.

Wozny pod straczenym swych wrządow y ymyenya nyema nykogo pozywacz bez przykazanya sąndziego, any kmyeczy nagabacz any draznycz wssy zakonnych.

(14). Ktorzy zwrzasskanym kv ssąndowy przychodzą.

Gdy który pan dla swego czeladnyka albo swego przyyaczelya przyrodzonego zbakany albo wrzaskayacz przydzye, wyną pyatnadzieszcza zostanye.

(15). Gdy kto czo vczyny spaynskyego przykazanya.

Nyema o tho nycz czyrpyecz, gdy kto zswego pana przykazanya czo vczyny, any ma, gdy by go pozwano, sthacz na rok.

(16). Gdy kto kogo pozowye a onego wzyemy nyemasch.

Gdy kto kogo pozowye o dzyedzyczstwo a onego nyemasch wzyemy alye yesth wdalyekych krainach, sądzya ma go dacz wolacz woznemv przy yego parrochyyey, gdzye przyslucha, aby sthal; a gdy nyestanye, ma on swey rzeczy dokonacz.

(17). Kako ma bycz kto czyądzan.

O nyeposlvshcyeinstwo albo nyesthanye pana nyektorego | ma gy wozny CXXXVII — 323] we dwv wolv czyądzacz, a ylye kmyeczyow tez nyeposluschnych, kazdego w yednym wolye; a za trzeczym nyestanyem rzecz swą straczy. A gdy by czyązą odbył, thedy wyną pyąthnadzyesczya prze-padnye a zdrvgą wyną ma wrocławczyz czyązą.

(18). Wyelye gych mayą posłacz na czyązą.

Sądzia na czyądzanye nyema gych wyączey posłacz, yedno dwv czelyadnykv zwocnym. A gdy by ye nyewynnye czyądzal, thedy ma gym czyązą na rąkoyemsthwo dacz, aby vkazaly swą nyewynnosc; a gdy sye sprawya, wyną pyąthnadzyesczya od kazdey persony gym przepadnye.

(19). O wynye syedmdzyessyąth zacz yest.

Czteryzy czlonky ssą: pyrzwy o pozogą; drvgy o rozbyczye dobro-wolney drogy; trzeci, gdy kto dobądyze myecza, ssand rozbyye; czwarthy, gdy prawem przemozony od ssąndv odydyzye, powodowy dossycz nye-vczyynywschy albo nycobraczywschy.

(20). Gdy kto kogo pozowye o dzyedzyeczthwo.

Gdy kto kogokolwye o dzyedzyeczthwo ktore pozowye, pyrwe, drvgye 324] y | trzeciye a nyestanye, powod wdzyerzenye ma bycz pvszczon a sampyerz odevszytkyego prawa odpadnye. A thakyez gdy kto kogo pozowye o dług, tym ze obyczayem ma bycz sądzono.

(21). Gdy kto kogo obwyny o gwałth.

Oskarzony o gwałt ma przez powoda swyatky bycz smozon albo thez sye ma swą przysyagą własną oczyszczyz.

(22). Gdy kto kogo oskarzy o złodzyeysthwo.

Gdy ktho obwynyon bądyze o złodzyeystwo, ma tho do rok v odwola-wacz ssam przez sswą czescz.

(23). Gdy ktho komv ezo na borg da.

Myeszczanyn gdy pozyczy albo da na borg swego svkna zyemyany-nowy, przysyagą tego zyemyanyn odbąndzye albo on na zyemyany na swyathky dowyedzye.

(24). Gdy komv kto przygany o slyacheczthwo.

Kto chce swego slyacheczthwa dokonacz, ma dwv z swego pokolyenya wyescz a czthyrzy zdzyadow przyrodzone.

(25). Gdy kto kogo rany za yego początkeyem.

Gdy kto kogo rany za yego początkeyem alye nye zswego początkey, thego ma doswyathczycz, acz moze, albo ranny swą przysyagą rany othrzyma. |

CXXXVIII — 325] (26). Gdy kto zbroynye nayedzye na czyy dom a rany mv oczeza albo macz.

Gdy ktho komv na dom nayachawschy, rany oycza albo macz albo brata albo dzyeczyą, aczkoly przy thym woznego nyema, alye ze swyathky rany othrzyma.

(27). Mogąly klyączy wyedzyeny bycz na swyadeczthwo.

Gdy by swyathkom klyątwą zarzvczona, thedy ten, czo ye wyedzye, moze drvgye myenycz, acz ye ma; yestly by thym myal straczycz, mayą swyathkowye obrączycz, yz klyąthwy zbąda, a thym wzdy prawda nyema bycz pothloczona.

(28). O dawnosczyach.

Gdy ktho komv czyrpy thrzy lyatha thrzymacz gymyenia y trzy myesyące wpokoyv, yvz on ma wyecznye thrzymacz.

(29). O thych, czo mayą wzastawye dziedzicthwa.

Zastawyone gymyeny blysschy do pyączynasczye lyath moze wykvpycz, gdy tho na wyeczoch albo wsswey parrachwy oswyathczy, az tho gymyeny yesth zastawyono.

(30). O wyeny nyewyesczyem.

326] Nyewyasta mayącz wyano na ktorem dzyedzycztwy | przed dzyessyączyą lyath moze tego zyskacz a potem mylczcz sprawa mvssy.

(31). Gdy kto na czyym dzyedzycztwy sthawy plothy.

Gdy kto na czyym dzyedzyczthwy sthawy plothy a on zamyłczy do trzech lyath, thedy mv dawnosz zymsska zawadzy.

(32). O wdowy, czo ma dzyedzyczthwo wwyeny albo woprawy.

Wdowa wmyrze wpokoyv będącz, do schesczy lyath moze swego gymyenia wyennego zysskacz a potym mvssy sprawa mylczcz.

(33). O opyekaldnykv syroth.

Gdy opyekaldnyk da ssyrothą zamąz a possag yey naznamyonvy dostateczny, a ona bądzye mylczcz do trzech lyath y do trzech myessyączy, ma wyeczne myecz mylczenye.

(34). Gdy ktho przeda gymyeny, vstawa

Ktho przeda gymyeny a do trzech lyath y do thrzech myessyaczy mv sye nyevpomyna, ma mylczcz, aczkoly mv dossycz nyevczynyono.

(35). Gdy ktho komv ezo pozyczy, vstawa.

Gdy kto komv pozyczy pschenyche a czthyrzy lyatha mylczy, ma CXXXIX — 327] o tho myecz wyeczne mylczenye. |

(36). O pamyatnem ssandyego.

Sadzya wylkych rzeczach cztyrzy a wmalych dwa groscha pamyatnego ma bracz.

(37). Mayaly ssasyedzy zlodzyeya czyyego gonycz.

Maya ssasyedzy gonycz zlodzyeya ssasyedyego, gdy na nyc wola a nychczaly, maya mv schkoda placycz.

(38). O ranach.

Ranny do rok v moze swe rany swa przysyaga otrzymacz, a mylczyly mymo rok, tedy ma na nyc samoschost przyssyacz.

(39). O nyesprawiedlywem skazanyv.

Gdy kto myeny, az yest nyesprawny skazan, ma natychmyast sadzye mv naganycz; a nyevczynyly tego, tedy za yste skazanye to trzymamy.

(40). O dawnoscezyach braczyey.

Gdy brat starszy o dziedzictwo dawnosczy zyemskyey zamylycz, mlodszy brat nyemoze tego poprawycz.

(41). O pvsczyznach.

Pvscyzna nyema na pana, po kmyeczyv przycz, alye na blyssche kmyeczyowe; a blysschy za to kyelych maya za dwye grzywny na kosczyol sprawycz.

(42). Gdy kmyecz vczyecze bez wyny pana yego.

Ustawylsmy, gdy kmyecz vcziecz bez wyny pana swego, ten kmyecz nyema zadnego prawa myecz, poky sye panv swemv nyesprawy, a ma swemv panv trzy grzywny dacz y czynsch zaplaczycz, gdy by sye do nyego dlya boyazny wrocycz nyechczial. Amen. |

XVIII.

328] Pothwyrdzenie praw ziemskich przez oświeczonego Władysława króla polskiego.

Władysław z klaszaru boży król polski y też ziem krakowskiej, sandomierskiej, sieradzkiej, łanczyckiej, czerawskiej y lytwowskiej książę wyższy, pomorski y ruskim pan y dziedzic. Yawno czynimy ciem listem wschytym, którym potrzebnym jest, jako my wagą prawdziwego rozumu rozważając bez gwałtownej wari y niezwykłej cnoty stałość, którym przemysłowemu królestwu naszego na wojnach y bytówach, które szczęśliwym powodzeniem klaszaru boży naszych wyciągów częstokroć dla obrony naszej y królestwu naszego nieprzyjacieliów czirpiąc nawały, podaliśmy, byby być nam zasłużyły y woli naszej posłuszeństwem wyernym nie bez rozmaitych szkód czytelnych y umniejszenia rzeczy swych pokornym poddaniem nam wsschody były posłuszne: tych rzeczy względem y ginskich rozmyśleniem zasług, które wielkich darów naszego podarzenia | CXL — 329] dostojnie zasłużyły, chcąc też, aby dobrowolność gich y wari stałość, które z taką czystością na ssiny nasze, oświeczone książęta Władysława y Kazimierza, sktórych jednego którego godniejszego ku rządzeniu królestwa wznają, którego naszym obyczajem napomynamy, so by po żywota naszego skonczeniu za króla książęta pana y dziedzic królestwa tego polskiego y ziem litewskich y ruskich, które oświeczone książę pan Zygmunt Kerstuthy wielki książę litewski, brat nasz namysły, jako nynie osiadł, ma czas żywota swego dżierzecz, a po smierci jego na nas y na ssiny nasze przereczone y korony prawdziwym y dziedzicznym potomstwem spasz ma, jakoz to listy yawnymy na to sprawionymy, jest pothwirdzono, wchłynie y pokorne przyjął y koronę królestwa naszego y stolcem królestwa naszego wyższością czy słuszną słybyły jako prawego y własnego dziedzic y pothomka, gdy liath własnych dojdzie, koronować; aby słusznym dary dla wdzięcznego oddania 330] królewskiej wysokości były | obdarzeni,

(1). wschytke prawa y gich przywileje, które dawno przy koronowaniu naszem y ginskich potem czasów gym daliśmy albo które gym ginskie królowe y książęta prawdziwy dziedzicowe królestwa polskiego, przodkowie naszy zdawnych czasów dali, mocą tego naszego przywileja moczymy, doswyatczamy, odnawiamy y poczwierdzamy pod nżey napysanych artykułów smierzeniem, których sprawieniem, acz by nieczto thwardego gloss przereczonych przywilejów myał, wzrozmienienie wzmą yasne y wschytkego wchpyenia strażą, przez które rozum zasmaczac sye a błędy pochodzą zwykły.

(2). Naprzod tedy wschythky kosczyoly we wschythkych gych prawych wyzwoleyeniv y dobrowolyensthwyech, granyczach y wydzyelyenyv starych, ktorych czassow przodkow naschych polskych krolyow y xyżant pozzywały, chcemy ysczye zachowacz, a dostoyenstwa kosczyelne y swieczkye krolyesthwa polskyego sprawnym obyczayem przy prawych y zwyczajoch y dobrowolyensthwyech gych, ktore czassow osswyeczonych xyżantow CXLI — 331] panow Kazymyrza, | Lodowyka y gynschych krolyow y xyżant dzyedzyczow krolyewstwa naschego polskyego dzyerzely, zostawamy thrwacz y myeschkacz, ktorez dosthoyenstwa, gdy by pvste bycz przydalo sye, żądnemv opczemv zyemyanynowy, yedno slyachczyczowoy dobremv y wslawye chwalyebnye zachowanemv oney zyemye, wktorey dostoyenstwo takye albo czesz bandzye pvsthe, tho yesth zyemye crakowskyey zyemyanynowy crakowskyemv, sandomyrskyey zyemyanynowy sandomyrskyemv a Wyelkyey Polschcze zyemyanynowy Polski Wyelkyey. A thako o wschythkych zyemyach krolyewstwa polskyego damy albo yakokolwyek polyeczmy.

(3). Na ktorez tez dostoyenstwy kosczyelne y swieczkye lysthow oczekawanya żądney personye czassow przyschlych nyedamy, a yz tez przerzeczone dostoyensthwa thako kosczyelne jako swieczkye nyemamy vmnyeyschacz any pothlvmyacz, a ossyadlosczy czynschow albo plathy na nye sluszhayące bez prawa slusznego doswyatczenia nyeoddalyacz.

(4). I tez yze przez dzyerzawcze zamkow y thwyerdz czvdzeho lyvdv 332] y opczego rodzajv krolyewsthwo wsobye | y wswogych czāssczyach czāstokrocż kazycz sye przygadza a dlya tego y sthego żadnemv xyżacziv y zxyżaczego rodv pochodżaczemv albo opczemv czvdzozyemczowoy żadnemv ktorego zamkv, thwyerdze albo myastha kv rżādzeniv na czass albo wyeczye nyedamy, nyenaznamyonyemy albo yakokolwyek nyepolyeczmy, any tez ktorego sthakych w stharosthā albo dzyerzawczā zyemye ktorey albo zyem krolyestwa naschego przerzeczonego przelozycz chcemy any vsthawycz.

(5). I tez obyeczvyemy y slyvbvyemy, yz gdy (s) na obwyeszczeny nasche zyemyany krolyewsthwa naschego zgranycz thego tho krolyewstwa kv odbyczyv nyeprzyaczyelskyey okrvthnosczy yechacz sye przydalo, onym dossyczvczyneny slvschne za yāczthwo y ynsche znamyenythe schkody vczynimy. Alye granycz thego tho krolyewstwa zyemyanye od nawalnosczy y naczyskv nyeprzyaczyelyow wlossnomy nakłady bronycz mayā y ow-scheyky bandā powynny.

(6). Alye w przyzczey, gdy by ktory nyeprzyaczyel krolyewstwa naschego ktorymkolwyek obyczayem wkrolyewstwo wschedl a stym | tho CXLII — 333] walkā wgranyczach thego to krolyestwa zyemyany nasche czynycz przygodzylo by sye, thym tho zyemyanom za yācztwo thelko slyvbvyemy; alye yesthlyby procz granycz sye to przydalo, thedy y za

schkody, acz by ktore podyały y za yączthwo dossyczczynyenye sluschnie vczynycz.

(7). A yestly by kto znaschych ryczerzow zslyachthy albo z zyemyanow nyektorego albo nyektore yączczą albo yączcze ktorego kolwye stadda, obyczayv albo podwysschenya yalby, onemv albo onem slyvbvyemy od kazdego thakyeego yączczą dacz y zaplaczycz kopą monethy wkrolyewstwye naschym byeżaczey a wyażacz ssobye yączczą kv przywloszczenyv, wywawschy myeschczany y gynschy proste lyvdzy, ktory on albo ony przywlaszczą, ktory ye przywyodl albo przywyedly kv yączthwv na lyvboscz swey wolyey.

(8). I tez gdy przerwczonym zyemyanom naschem zgranycz krolyewstwa naschego wyprawnye wynycz albo yechacz przykazalybyssmy, pyącz grzywyen na kozdą tharczą dacz, placzycz y rozdacz slyvbvyemy, wezwawschy znamyenytych wschelkyemv powyathv albo nyzly zgranycz krolyew-334] sthwa ! naschego wyschlyby przerwczonego. Alye gdy by sye zprzyczczey przydalo, gdy by po dwv lyatv po wydanyv pyenyądy, yako przerwczono yesth, kv wyprawye nyebrały bysmy sye, thedy czyto zye-myanye od thakych pyenyądy y sluzby dlya przerwczonych pyenyądy czynyenya bąndą wyzwolyeny owshcheyky y wywaczy. Alye yestly nyzey dwv lyath kv wyprawye stymy tho zyemyany naschymy sczye vczynymy y zgranycz krolyesthwa zwyprawą wezbrałybyssmy sye, thedy przerwczeny od thych tho pyenyądy y sluzb takzey bąndą wyzwolyeny.

(9). I thez slyvbvyemy za slawne ssyny nasche, yz gdy zlaksy bozey yeden znyech krolyem bąndzye wybran y stolyecz krolyewsthwa polsskyego ossyagnye, monethy schczegokolwyek bez przyzwolyenya y rady ossobney przelozonych y ryczerzow wkrolyewsthwy polsskym kvcz nyedopvwszy, yako y my bez gych przyzwolyenya y rady takzey monethy kvcz nyechchelyssmy anyssmy kvly.

(10). Wyzwalyamy tez y wyecznye wybawyamy wschythky y ossoblywy wschysthkych naschych zyemyan kmyeczye od wschelkych placzy [CXLIII — 335] dayn y poborow wozenya, roboth, yazdy, podwod, vczynyenya, vczyażenya, zboza danya rzeczzonego sep, wywawschy dwa groscha monethy zwykley polskyey y wkrolyewsthwy polskym pospolyczye bye. żaczey, ktore dwa groscha wschelky kmyecz przerwczonych zyemyanow skozdego lanv ossyadlego, thez acz by on lan wyelye person osyadlo, scholthysse gych y slugy, ktore od thakyeego plathv dwv groschv chcemy bycz wolne y wywathy, y tez mlynarze, karczmarze y zagrodnyky nyemayące any orżące rolye, to yest prąnty albo lany zvpelne albo pol lanye telko wywawschy, na kazdy rok czassow przyschlych na swyato swyathego Michala archangyola az do dnaya swyatego Mykolaya zaplaczycz bąndzye powynyen. A yestly by ktory zmlynarzow albo karczmarzow albo zagrodnykow przerwczonych zvpelny lan roley oral by, thedy kv zaplaczenyv dwv groschv,

a yestly by pol lanv, tedy kv zaplaczennyv yednego groscha thakycz monety przerzeczoney nam bądą powynny, kv którym dwyema groschoma monethy 336] przerzeczoney | nayasnyeyschemv xyądzv panv Lodowykowy wagyerskyemv y polskyemv krolyowy placycz dobrowolnye sye poddaly. A yestly przez czass przerzeczoney nam ktora wyess placzą taką placycz omyeschkala, tedy poborcza nasch, ktorego kv branyv tego to poborv vrządyemy, wtey wssy yednego wolv dlya nyczaplaczennya bez nadzyeye wroczenya bądzeye myal wzyącz zvpelną moc; a yestlyby weczternasczye dnyoch po wzyączyv tego wolv tha wyess y wschelka gynscha przerzeczone pyenyądze nyczaplaczyla, tedy poborcza nasch dwv wolv tym ze obyczayem bez nadzyeye wroczenya ma wzyącz.

(11). A namyenyony poborcza dlya pyenyądy przerzeczonych napysnego nycz nyema bracz any wyczyągacz, a wschakoz lysty swymy kmyeczeye ma qwytowacz z zaplaczennya.

(12). O myesczyech tez starych y nowych czassv rząd v naschego zbvdowanych, thak vstawyamy, aby on myeschczanyn, ktory wmyesczye zzoną, zsynmy y zczelyadzyą myeschka a rolyą sam albo przez swego zagrodnyka albo oracza orze, nyepowynyen poradne przerzeczone placycz; CXLIII — 337] alye yestly | przed myastem syedzy, ma przerzeczone poradne placycz, yako by na wsy syedzial, nyedbayącz tego, yze kv prawv y prawa moczy tego tho myastha przysluchacz albo snymy rowne brzemyona nosycz byl doswyathszon.

(13). I thez slyvbvyemy, yze wzadney zyemy wschythkyego krolyewstwa polskyego opravcze vsthawycz nychczemy.

(14). Nad tho wschytko slyvbvyemy wschythky arthykly y cząstky na przywylyeyoch zadną skazą falschywoschy nyeskazonych, naoswyeczenschych xyądzow panow Kazymyrza y Lyodwyka y wschythkych gynschych krolyow y xyążat sprawdzywego pothomstwa dzyedzyczow stharych krolyewsthwa polskyego kosczyolom, zyemyanom y myastham danych, naszych przodkow bądące, zwlaszcza na vzythek y pozytek nasz y krolyewstwa polskyego przerzeczonego y yego przemyszkawcze zalyezące, moczyne y bezgwaltownye czassow wyecznych chowacz y thrzymacz.

(15). I tez obyczvyemy, yz zadnych staczyy albo spraw albo stąpowanya wmyesczyech, we wsyach y dzyedzycztwyech, dworzech, folwarczech kosczyelnich, slyachczyczow y zyemyan naschych nyebądzemy dzyalacz; 338] a yestlyby | sprzyczczey y sprzypądzennya pothrzebyznoschy staczyą wgymyennyv, wmyesczyech, zamkoch albo dworzech kosczyelnich, slyachczyczow nas czynycz przygodzylo sye, thedy any gwaltem any moczą bracz kazemy albo yakokolwyek bracz przepuszczymy, alye wszytky potrzeby naszymy pyenyądzmy własnymy chcemy sprawyacz.

(16). I tez obyeczwyemy y slyvbvyemy, yz żadnego zyemyanyna ossyadlego za ktory wystap albo wyną gymyemy any yacz przykazemy any zadney pomsty nad nym vczynymy, wywawszy, yz by prawem bil slusnye zwycyżony y wrące nasze albo naszych starost przez sądzye tey to zyemye, wktorey ten zyemyanyn syedzy, dan: wywawszy onego czlowyeka, ktory na zlodzyeystwye albo yawney zlosczy, jako mazo-boystwye dobro-wolnym, pozostwye, gwalczye dzyewycz y nyewyast, wsy palyenyv y zboystwye byl yath, takyez ony, ktorzy o sobye nyechczyely by slusznego dzyalacz rakoyemstwa albo dacz podlug wyelkosczy wystapv albo wyny. A zadnemv gymyenyia albo osyadlosczy nyewezmyemy, az by bil sądownye przez sądzye sluschnie albo ryczerze nasche dwoycz zdan.

(17). I tez obyeczwyemy, yz wszytkym zyemyanom zgymyenyym y dzye-dzycztyw naschymy granycz żadayącym y proschącym nyeodmowimy. |

CXLV — 339] (18). I tez slyvbvyemy, yz wszytky zyemye nasche kro-lyestwa polskyego, tez zyemyą rvsską wkładayacz, wywawschy owsowe dany, ktore nam ssama Russ czassow zywota naschego ma dacz, kv yednemv prawv y yedney vstawye pospolytey wszytkym zyemyam przywyedzyemy, przywodzimy y złączamy y yednamy przez ten lysth.

(19). I tez bacząc, yz by przerzeczonny naschy krolyestwa prze-myeschkawcze dlya mylosczy naszego mayestatv przywylyeyom gym przez nass y nasche przodky danym, nyegdy vragaly, ty to gych przywylyeye nasche y naschych przodkow, krolyow y xyżant y dziedzyczow wlassnych y prawych kroliestwa polskyego przerzeczonego kv stadlv pyrwschemv przywodzimy, odnawyamy, naprawyamy y tego pysma moczą potwyrdzamy, vmoczvyemy y skazvyemy gye mocz myecz w wyeczney trwalosczy.

(20). I tez acz by ktorzy zyemyanye albo ktorzy gynschy wkrolye-stwy polskym myeschkayaczy, mayacz przą albo rzecz wsandzyech o ktory-kolwye rzeczy, yednacz sye chczyely, zwyn naschych y sądziech y podsądkow woyewod y panow ty to wyzwalyamy y wybawyamy.

(21). I tez obyeczwyemy, yz zadnemv wyn na zyemyanoch, kv ktorym nam sądownye bądą zdany, wyczyagacz nyedamy, alye ye ssamy albo 340] przez nasche starosty albo vrządnyky | wyczyagnyemy a wyczyagwschy podlug naschey dobrej wolyey obroczymy.

(22). I tez wschytczy przemyeschkawcze zyem kvyawskyey y dobrzyn-skyey z owssa zwyczajnego, ktory nam placzycz zwykly, do dzyesyący telko lyath mayą nam plathny bycz, a po thych lyeczyech od tego to owssa bądą prozny y wyzwolyeny.

(23). I tez pyssarze zyemsczy na vrząd pyssarstwa podnyesyeny, zawzdy ssamy wsandzyech a nye przez podpysky mayą syedzyecz, gdzye sluschnye mogly by; alye gdy by nyemoglo to bycz, sluscha gym myecz

podpyssky, ktore rycierzom y sãdzyam zyem, wktorych vrzãd then dzyerzã, kv przystawyenyv dacz mayã. A yz by taczy byly dobrej slawy y od przerzeczonych rycierzow y sãdzyey kv vrzãdowy themv doswyatczeny, bo gynaczy ten vrzãd gynschym godnyeyschym y pylneyszym ma bycz polyeczon. Zãdna tez przyczyna lyeka, yedno pylna pyssarzow nyepylnosczy nyemoze wymowycz.

Thych ktorym pyeczãcz naschego Mayestatv zawyeschona yest swyadecztwem lystow. Dzyalo sye wCrakowye wpyãtek wocawã trzech krolyow, lyata bozego Narodzenya tyssyãcza czterechsset trzydziestego trzeczego lyatha. |

CXLVI — 341]

XIX.

Poczynayã sye sthatuta Iana Olbrachtha zlassky bozey krolya polskyego.

Ian Olbracht zbozey lassky krol polssky, nawyschy xyãdz lythewsky, rvssky y prvssky pan y dzyedycz. Wyelmoznemv Pythrowy zKurozwank, podskarbyemv krolyewsthwa naschego y starosczye crakowskyemu, czysczye nam mylemv, lasskã naschã krolyewsskã. Wyelmozny czysczye nam myly! Dossycz yawno thwey cznosczy bycz mnymamy, nass yednã wolyã, radã y zwolyenym wschythkych krolyesthwa naschego przelozonych, rycierzow, slyachty y starosth y wschythkyego pospolstwa y tych tho na nynyeysschym seymy y sebranyv o dobry sthadlo y o pokoy krolyewsthwa naschego thego tho y poddanych naschych sluschnym rzãdzenym y vrzãdem y sprawyedlywosczyã naprawy, vsthawy y vrzãdzenya podarthikulmy nyzey napyssanymy sprawycz, zrzãdzycz y vchwalycz, kthore sye poczynayã tem tho obyczajem.

(1). Aby zzadnã bronyã wdom ssãdv nyechodzono. |

342] Kv oddalyenyv napyrwey krnãbrnosczy y drog nyzwyczaynosczy, ktorã zyemyanye naschy thak wyeldzy jako y mnyeyschy wzwadzye sãdy zyemsky gwalczycz y ony tho swadamy y sswary czãsthokroczen przynagabacz zwykly, vstawyamy, yzeby zadny wdom sãdv zbronyã ktorãkolwyek wymyslyonã wnycz nyesmyal by; a yesthly by kto wschedl, aby wynã czternaczczye grzywyen przez ssãnd byl by karan, a stharostha albo burgrabya zyemssky, tho yest, ktorzy ssãndem wladzã, onã broyn sobye by wzyãly. A yesthly by kto smyalosczyã krnãbrnã wsãndzye myecz albo thyliecz albo wlocznãã wyznaszycz smyal by, aby thã schesczdzyessyãth grzywyen sãndowy przepadl; a yesthly by ranyl nyekogo, aby o schyãã byl karan, a yze by taczy przez tego tho starostã y burgrabyã myessczã byly by yãczy a wssãdzeny do dosycz vczynyeny y zaplaczenny wyn wyssschey popyssanych.

(2). Aby zadny starosta nyessądzyl gynaczey, yedno wedlye vstaw thych.

I thez przystawayacz vsthawam dawnym vstawyonym | zakazvyemy, CXLVII — 343] aby zadny zstarost naszich nyesmyal sądzycz gynaczey, nyzly podlug vstaw tych to o cztery thelko artykvy, wstatuczyech tych wyrzeczone; a yest ly by gynaczey bylo dzyalano przez thy to, thedy ona rzecz, tho yest ono skazowane prozne y nyevzyteczne by bylo, czo kolwyek by przez thy starosthy skazowano. A wzyemy Wyelkyey Polsky, tho yest woyewodztwa poznanskyego y kalyskyego, ma bycz chowan stary obyczay, thako wzdy, yzeby burgrabye nyessądziiy any zapyssow ktorych wye-
cznych nyeprzyymowaly.

(3). O polozenyv xyąg zyemskych.

I thez wpowyaczyech wschytłych zyem podlug vsthaw dawnych xyą-
gy zyemskie mayą bycz polozone, gdje mayą syedzyecz komornyczy
zpyssarzem dlya zapyssow czynyenia potrzebvyaczym. I tez po poslanyv
pyrwschych wyczy, yze na on czass wyelye gych pothrzebvyą zapyssow,
a to dlya pyenyądy pozyczanya y tez dlya possagow oprawyenia.

(4). Ocz ma bycz sandzono na pyrwschem xyąg polozenyv.

344] I thez na pyrwm xyąg takyego polozenia | po swyączye bozego
Narodzenia ma bycz sąd o zastawy y o knyeczne zbyegle, yako na rocze
zawythym, nyewadzacz tho, yze roky zyemskie kthorymkolwyek obyczayem
byly by odwolany y odlozony, wyąwschy zyemye Wyelkyey (s) Polsky,
ktore wtem swoy mayą obyczay dobry, kthoremv nyevraga tha vstawa.

(5). O rocze polozonym na walny zgyem.

I thez pozew zstrony powoda na wynnego, ktory ma bycz na syem
walny, aby na tym to rokvy byl odlozon na dzyen schosthy po wgyechanyv
naschym na myesscze seymv pod wyną trzech grzywyen, a to dlya thego,
yze wtydzyen po wgiechanyv naschym na myescze seymv zdawanya y sandy
byly by sprawyany, aby nakłady y strawamy wyelkymy lyvdzye nyebly
by obczyżeny.

(6). Gdy by kto gwałthownye wschedschy wdom zabyl gospodarza.

I thez na vsmyerzenie zlych lyvdzy knąbrnosczy tako skazvyemy, yz
gdy by kto wschedwschy wdom nyekogo rąką gwałthowną, gospodarza
albo zoną yego albo syna albo dzyewką albo slugą yego zabyl albo | thez
CXLVIII — 345] barzo ranyl, thaky gdy bąndzye pozwan przed sąd
groczsky, nyegynaczey ma bycz przewycyżon, yedno swyathky ossmna-
sczye zezwanych, a stych tho schesz wybrawsehy slyachethnych, dobrej
slawy y ossyadlych onego powyathv albo woyewodzsthwa, gdje thaka
złosc popelnyona by byla, sktorymy swyathky powod vczyynywschy przy-

syagą, sprawą swoyą othrzyma; a thako przewyczyżony on wynny zywotha stradze, a yego towarzysche albo słudzy mayą bycz karany podług dawnego vrządu prawa. A yesthly by nyekto personą sprawyedywą nyektorą a nyewynną o thaką zloscz pothwarznye wynował by, thedy tak obwyny-nemv syebye vsprawyedywycz chcżaczemv, kv syedzenyv wwyezy skazanemv, pan krol wzwyedzyecz ma polozenyecz rzeczy y wyny, a onego pothwarczą nawyączey, yestly by byl wpothwarzy nalyezyon, yego Mayestath zvrzadv swego ma skazacz bycz bez czczy, znamyą na oblyczv yego wyrazywschy. A yestly by gwałtownyk przerzeczony vdzyalawschy zloscz zkrolyewsthwa by zbyeł, on to vczynywschy ma bycz bez czczy opowyedzyan y karan, 346] yestly | by mogli bycz myan, o schyyą: do thrzech lyat tha vstawa wswey moczy telko trwayacz.

(7). Kyedy by czyy sluga gwałt domowy vczynyl.

I thez yestly by nyektory czlowyek kthorego kolwey stadla byl by wynowan, yze by yego sluga gwałth domowy vczynyl, yako wysschey wypyssano yest, zoną albo syny yego wschedwschy rąką gwałtowną wdomv yegoz zabyl by gwałtownye, thedy yestly by thaky sluga v pana swego przez zyemyanyna y slżebnyka byl zastan, taky pan zslugą swym tako obwynyonym, prawo powynyen dacz; a yesthly by prawa snym oczywysnye zadany odmowyl, thedy zayn ma odpowyadacz podług prawa vrzadv. A yestly by taky sluga zbyeł any nalyezyon przez zyemyanyna any zastan byl, pan zayn pozwany samotrzecz przyssyącz ma, syebye bycz nyewynnego zlosczy thakyey oczyszcayącz, yze any yego wyedzenym any przyzwolyenym any przykazanym albo wolyą tha zloscz yest popelnyona, any przyczyną dal vczyeczenya sludze. A ten to czlonok thakyez yako y przerzeczony telko do trzech lyath ma thrwacz, przelozonym y gynschym personam | dv-CXLIX — 347] chownym podług dawnego obyczayv zosthawayącz.

(8). O mązoboyczach slyachty spryzeczy.

I thez vsthawyamy, yz by mązoboycze spryzeczy slyachty za głową placzyly by ssto a dwadzyesczya grzywyen, a przez yeden rok y schesch thego dny przewyczyżeny prawem w wyeżą mayą bicz wsadzeny, any wyeznego karanya mayą vycz, aczkolyby sprzyyaczelmy zabytego zye-dnaly by sye; a yestly by taky mązoboycza boyącz sye karanya, skrolye-stwa by zbyeł, lyvbo by byl osyadly albo nye, tho vczynywschy bez czczy wyecznye ma bicz obwolan y obyawyon przez sluzebnykowe wywolanye.

(9). O gwałtownykoch dzyewycz y nyewyasth.

Y thez o gwałtownykoch dzyewycz a nyewyast tak chcemy bycz chowano, aby thaky gwałtownyk, yestly by prawem byl przewycyżon, podług dawnych vstaw czczy stradze wyecznych czassow, a nyewyastha gwalczycz sye przyzwalyayącz, dobr wschysthkych dzyedzynnych y wschel-

kych gynych na nyą zalyezających rzeczy, tho yesth possagv wyecznye ma sthradacz.

(10). O wydzyelyenyv granycz. |

348] I thez vdrączyenyv wyelye poddanych naschych dlya granycz myedzy dobry naschymy krolyewskymy y zyemyanskymy weschlymy y wschodzącymy chcąc opathrzicz, obyeczvyemy granycz proszącym podług vstaw dawnych kv rozeznanyv sprawyedlywosczy commyszarze oney zyemye y powyatv onego, wktorych dobra granyczna zalyezą, tho yest dwv dostoynych y dwv vrządnykow zswogym komornykyem dacz y tez stharosczye albo dzyerzawczy dobra naschego przykazacz, aby pospolv zcommysarzmy thymy to kv granyczenyv dobra tego wyschlyby y opatrzly by commysarzom strawye wthem zwlaszcza dobrem, ktore mamy wolne y przez zasthawy. Ktorzy zayste commyszarze, gdy wynyda, mayą zobvstron starczow wezwacz, od ktorych wzywawschy przysyagą, podług gych wyznanya y swyadectwa kv granyczenyv mayą wynycz. A yestly by ony to starzy nyezgodny byly, thedy ony comyszarze podług swego samnyenia zgodywwszy rostyrk starzych podług swego wydzenya, ono tho granyczenie mayą czynycz y thez CL — 349] dokonacz. A gdzye ony commyszarze | nyezgadzalyby sye, chcemy aby ony znycz, ktorzy wyączey wwoly zgodny byly, myely by dostateczną mocz dokonczyz granycz, nyedbayacz tez stharosczyego albo dzyerzawcze naschego przeczywyenia.

(11). O kmyeczyoch zbyeglych vstawa.

I thez o kmyeczyoch zbyeglych tak rozsnawamy: yestly by kmyecz ktorey bāndz persony stadla dvchownego y swyeczkyego do nyektorey persony vczyekl by albo thez wdobra nasche krolyewskie, mamy y powynysmy nathych myasth przez onego, czyy kmyecz byl pythany, onego naschemv starosczye y dzyerzawczy wroczyz przykazacz; a zyemyanyn, do ktorego by ten kmyecz zbyegl, gdy bādzye pozwan, onego wroczyz ma podług vsthawy dawney wypyssaney pod wynamy thamo bāndāczymy y napyssanymy. A za thakyeego kmyeczya thak przyyātego na pyrwem rok v jako na zawytym odpowyadacz ma, ktoremv rok telko wyyāwwszy prawdziwą nyemocz, jako wyschey wypyssano yesth, ma bycz dan. Ktora rzecz y o starosczye kmyeczya wroczyz nyechczāczego rozvmye sye, ktory 350] przewyczyāzony prawem, wynamy wysschey pyssanymy | jako y zyeiryanyn ma bycz karan, nyepyrzwey az obrāczywszy wyny od prawa odstāpycz ma. A gdy by odstāpył, ma bycz karan wyenschā wynā naschā krolyewskā czternāczczye grzywyen, kv ktorych zaplāczyenyv krolyewska wyelmoznoscz onego przypādzycz ma pospolv skmyeczya wroczenyem.

(12). Aby kmyeczye nyerzādnye od panow nyeodchodzyly, statuth.

I thez yze kmyeczye zmyesszczā na myesszcze na kazdy rok sye rvschāyāczy, ony y panowye gych nyegdy kv schkodam przychādzaly,

ktorych tho vschkodzenyv zobvstron radząc, thak vsthawamy, aby odthychmyasth kmyeczye od panow oboyga sthadla wzyemy y wstronye crakowskyey ktorym bądź obyczayem zrol swogych odchodzycz nyemyelyby, yedno aby pyrwey kmyecz wschelky zbvdowal by sluschnye swoye syedlysko a rządnye swemv panv wschythko zaplaczyl podlug vrządu prawa, wywawschy wzyemy rvsskyey y Wyelkyey Polsky, gdzie zwyczay dawny ma bycz chowan.

(13). O odkładanyv granycz vstawa.

I thez strawe prozne dobrych lyvdzy y person stadla oboyga vmnyey-
CLI — 351] schycz żadayąc, ktorzy odkładanyv granycz nyespiawyedlywym przez podkomorzego częsthokroc bywayą obczyżeny, skazyemy a chcemy, aby bylo chowano, yze by odthychmyast podkomorze wschythkych zyem y wschythkyego krolyewsthwa koncze granyczne samy przez sye podlug swey woley przekladacz nyemyely, pod wynamy czternaczce grzywyen, wtem kthory by gynaczey vczynyl, przez nass wyczyagających, wywawschy yz by bylo przyzwolyenye sstron albo potrzebna przyczyna gdy by sye przygodzyla.

(14). O wydzierzenyv woley kmyeczyom od panow daney.

I thez dzyedzyczthw wyelye we wschythkych zyemyach opvssczalosc bacząc, vstawyamy, aby lyvdzye we wsyach zyemyanskych y wschytkych person oboyga sthadla wolyą mayąc, onym od dzyedzyczow dossyczoną, poky thrwa ona wolya thelko a nyedalyey odewszysthkych poborow krolyewskych y od czynssow kosczyelnych y od dzyessyączyn snopnych, pyenyąznych y myodowich bylyby wyaczy y wyzwolyeny, wywawszy meschne,
352] gdzie taky poplathek zbozem bywa placzon y kolada zswyathopyetrem.]

(15). O passagv nyewyesczym statuth.

I thez chcąc zabyezecz błodom częstokroc weschem y wchodzącym dlya possagow nyewyesczyech, ktore possagy nyektory persony po nyewyasthach nyepłodnych prawem dozyskowaly przez doswyathczenye thelko swyatkow, nyemayąc zadney oprawy wxyągach, vsthawamy, yz by odthychmyasth possag, ktory by nyetyl przed namy albo wxyągach oprawyony podlug prawa y stharego zwyczayv, zadney by moczy nyetyl any wagy podlug starego obyczaya.

(16). Aby przelozeny dvchowny zadnego zapowyedanya swymy lysthy wprawye swyeczkym nyeczynyly. Stathuth.

I thez droga rostyrkow częstokroc weschlych y wschodzących myedzy stadlem dvchownym y swyeczkym zagvbycz chcąc, ktorzy dlya zapowyadanya, ktore przelozeny dvchowny wprawye swyeczkym gych lysty y tez klyathwamy, tho yest interdicti czynycz zwykly ssą, vsthawamy, aby od-

tychmyasth czy tho przelozeny dvchowny od takyego tho zapowyedanya owscheyky przestaly, zwlascza o rzeczy kv prawv swyeczkyemv | zalyezącze, CLII — 353] wywawschy rzeczy prawv dvchownemv poddane, wktorez sye ządny obyczayem ssąd zyemsky nyema wkładacz.

(17). Aby zolnyerze na wojną yadacz, vbogym lyvdzyom schkod nyeczynyly. statnth.

I thez zalvyacz wyelkych schkod y gwalthv vbogych lyvdzy panow dvchownych y swyeczkych, ktorzy przez zolnyerze obyczayem drapyezny nyemalo zasmączeny ssą y vschkodzeny, chcemy aby thaczy zolnyerze thaką okrvtnosc nad vbogymy vkazvyaczy, kv zvpelnemv dosyczvczynenyv y zaplaczenyv byly by przyczysnyeny: a to zwlaszcza przydawayacz, aby wschelky hethman nyeopatrzayacz swey rothy any sye od takych schkod wzdzierzawayacz, aby byl w wyeżą wssadzon a potrzyman az do zvpelnego dossyczvczyneny.

(18). Aby stharostha od wyązowania wgymyeny od zyemyan nycz nyebral.

I thez obyczay nalyczyony przez nasche starosthy kv vczyażenyv zye myan oboygą sthadla oddalycz chcąc, ktorzy dzyessyacz grzywyen od wwyązowania wnyektore gymyeny od zyemyan bracz zwykly ssą, chcemy, 354] aby taky poplathek | owscheyky przestal, yze yest naprzeczyw vrząd v prawa y na vczyażenye nyemale, any kopa ma bycz wzyątha przez burgrabyą wtem vczynkv.

(19). O dawnoszczy xyąg zyemskych y grodzkych.

I thez spowyadanya wyelmoznych Iana zOporowa brzestenskyego y Maczyeya zSłuszowa ivniwładzyslawskyego wojewod zrozvmyelyssmy then błąd wzyemy kvyawskyey bycz, yze xyągy thak grodzskye jako zyemskye zadney nyemayą dawnoszczy przeczyw wschysthkym krolyewsthwa naschego praw y zwyczayow vsthawam. Vstawyamy dlya tego, yzeby xyągy przeczeczone podług rząd v obyczaya zyem Wyelkyey Polssky odthychmyasth bylyby chowane, thako, yz by wschelky zapyss wnych zapyssany przed wysczyem trzech lyath y schesczy nyedzyel myal by bycz odnowyon przez onego, za kym on tho zapyss spyewa; a yestly by nyebyl odnowyon, thedy po trzech lyeczyech y schesczy nyedzyel dawnosc z owscheyky przemynącz ma, wywawschy by zapyss byl na wyderkoff, ktory ządney dawnoszczy nyema myecz.

(20). Vsthawe stare krolyow y xyążath wswey moczy mayą trwacz. |

CLIII — 355] Chcemy nad tho, aby wschystky vstawy stare krolyow y xyążanth y gynsnych przothkow y tez vsthawy nyeschkowszkye wswey moczy y stalosczy trwaly, a ty arthykvly nynyysche thelko do thrzech lyath mayą thrwacz.

(21). O chowanyx xyąg zdayn wyecznych gymyenia.

I thez aby xyąg zdayn wyecznych, gdzie przedawanya dzyedzycztw wpyssvya, pod strożą pylną były by chowane, vstawyamy, aby odtychmyasth xyągy starostwa Wyelkyey Polssky nyegynaczey były chowane, yedno pod zamknyeniem dwv klyvczow, sktorych pyrwschy woewoda a wtory castellan poznansky mayą chowacz. Ktore xyągy mayą chowacz na rathsvschv poznanskyem dla laczności branya lystow wschelkyey persone potrzebnych. A to ma być dzyerzano po zesczyv albo po smyerczy starosthy zyemye they tho.

(22). Aby lysthy krolyewskymy żądnych rokoch (s) nyeodkladano, stathuth

I thez chcemy, aby żądne nyebyły odkładanya odtychmyasth wssan-dzyech tak grodzskych yako zyemskych przez lysty nasche, które sthronye | 356] pozywający częstokrocz zwykły czynycz przezprawye, dla lassy pozwanego, wywawschy, yz by on pozwany był ogarnyon naschą albo popolytego dobrego nyektorą znamyenythą sprawą. Y thez chcemy, aby prawv nyeposluschny były karany podług vżadv prawa krolyesthwa naschego, wvstawyech stharych wypysanego.

(23). Żadny zlosnyk gleythv od prawa nye ma myecz.

I thez chcemy, aby żadny zlossnykow odtychmyast gleythv od prawa nyemyal, alye czo sprawa yest, nyechay czyrpy za wystamp; a yestly by thaky zżłosczy oskarżony, bał by sye moczy y gwalthv, onemv przez żadnego wathpyenia przespyeczność moze y ma być dana y dozyczona.

(24). Yako mayą być chowane xyągy zyemskie.

I thez vsthawyamy, aby xyągy zyemskie we wschelkyey zyemy y starosthwy były zamknyony thrzemy klyvczmy, skthorych klyvczow yeden woewoda, drvgv pyssarz a thrzeci ssandzia zyemye oney pylno mayą chowacz.

(25). Przykazanye krolyewskie na obyawyeny thych vsthaw. |

CLIII — 357] I dla tego thwey czności polyeczamy y przykazvyemy, owscheyky myecz chcąc, aby przerzeczone vstawy, vchwaly y skazanya yawnye obwolacz y chowacz przykazal, thez tho obwolanye kyelyekrocz powtarzając, aby nyekto znyewyadomości nyewymawyal sye. I tez, czo sye czyebye thycze, aby pylne, stalne y bezgwaltowne dzyerzał, bronył y chował: ynaczey żadnem obyczajem czynycz nyesmyeyąc, pod otrzymanym lasky naschey.

Data na seymią pyotrkowskiem walnym wezwartek przed nyedzylą svchą popyeczową, lyatha Narodzenia bozego tyssyacza czterzysta dzyewyencdzyessyathego y thrzecyego.

XX.

Thv sye poczynayą prawa albo stathutha Wyelkyey Polssky etc.

Nawysscha cznotha y dobrotha yesth tho sprawyedlywosc mylowacz a wraczacz wschelkyemv, czo czyye yesth. A przetho wydany ssą thy to prawa albo stathutha, aby smyalosc bezsmyerna lyvdzka byla powczyą-358] gnyona, a | yz by thez myedzy nymy przespyeczność sprawyedlywoscy y dobrothy opfytowala. My Kazymyrz zbozey lassky krol polssky, chcząc aby poddany wkrolyesthwye naschym a zwlaszcza wzyemy polsskyey yeden drvgyego nyevrazal, aby kazdemv sprawyedlywosc vczynyona, a tho radą wyelyebnego wbodze oczcza xyądza Yarosslawya swyąthey mathky czerekwye gnyeznienskyey arczybysskvp a y thez pralathow y woyewod y posspolythych naschych y zyemye polskyey, kv wyeczney pamyący statutha wydalyssmy albo vsthawyly nyzey wypyssane, chcąc, aby thy tho sthathutha od wschelkyego wzyemy polsskyey thrzymany, chcący sye naschey myerzaczky y wyn thv wypyssanych vwyarowacz.

(1). O nyeposslvschensthwy ssądz, gdy gdzye krol wyedzye, sthathvt.

Przeto vsthawylyssmy, gdy bychom wzyemyą poznansską albo kalysską wyechaly, thedy ma nathychmyasth ssądzia poznanssky albo kalyssky kv CLV — 359] naschemv | dworv przyzechacz a syedzyecz na ssądzye rozeznowayąc albo ssądząc wschysthky rzeczy dzyedzyczne przy nass lyvbo bez nass, znaschego ossobnego kazanya. A gdy wywyedzyem (s) zzyemye, roky o dzyedzyczthwa tako mayą thrzymany bycz, yako dothych-myast thrzymany byly.

(2). O dochodzye pyssarzow, stathuth.

Usthawylyssmy, yze pyssarze od: wyodączego: yednego: ¹⁾ swyathky thylko thrzy grossche ma bracz, a gdy zawyte roky pyscha, polgroscha.

(3). O dochodzye vrządnykow, statuth.

I thez vsthawylyssmy, yze vrządnyczy wozny od yednego wyodączego swyathky ma wzyąc czthyrzy skoczcz a od wyny syedmnadzyesczya ma wolv wzyąc.

I tez gdy o zlodzyeystwo czyądza, ma wzyąc wolv srednyego a od wyyazdv, gdy go yednego dnya dokonczą, ma wzyąc svknyą za polgrzywny. Thez gdy by then tho wozny gynaczey przysyagą mowyl swyadkom, nyzly mv roskazano, ma pozbycz vrządow swych a gynschy myastho yego ma bycz posthawyon.

¹⁾ Zdaje się, że owe dwukropki znaczyć mają, iż wyrazy przestawić należy.

360] (4). Nykth nyema wrzeczy przyrodzonych albo | czelyadnyka do sãndow przychodzyez.

Takossmy tho vsthawyly, aby od thychmyasth ktokolwyek bãndz ktorego kolwyek stadla dlya rzeczy sswych przyrodzonych albo czelyadnyka nyesmyal przycz do sãndv, alyez by byl wezwan; a gdy naprzeczywko themv vczyiny, wynã pyãthnadzyesczya przepadnye.

(5). O wynye syedmdzyessyãth.

Usthawylyssmy, kto kolye przed ssãndem korda dobãdzye a rany kogo, przy naschey mylosczy yesth; a gdy dobãdzye y nyerany, wynã rze-czona syedmdzyesyãth nam ma bycz dana, a themv, na kogo dobyto, wynã pyãthnadzyesczya.

(6). Gdy kto przed arezybyskvpem albo stharosthã korda dobãdzye, statuth.

Usthawylyssmy, gdy kto przed namy korda dobãdzye a nykogo nye-rany, przy naschey mylosczy yesth; a gdy rany, bez mylosyerdzya ma bycz pomsta. A thakyez tho chcemy myecz, gdy by sye thakyez czlonek przez (s) naschym starosthã sthal.

I tez gdy sye thaka rzecz stanye przed iarczybyskvpem, thedy yar-CLVI — 361] czybysskvpowy wynã syedmdzyessyãth | przydzye; a o ha-nyebne slova przed iarczybysskvpem wynã pyãthnadzyesczya ma mv bycz dana. A gdy przed ryczerzem kto kogo rany, yego rãka przy mylosczy ryczerzowey; a gdy dobãdzye a nye rany, ma mv bycz rãka nozem przeklothã.

(7). O obyczayv pozywanya statuth.

Skazvyemy, yz my albo starostha nasz, woyewoda albo sãndzya albo podsãdek albo wozny mayã mocz dawacz sluzebnyka na pozywanye kogo, alye thakym obyczayem, yz ktorzy mayã prawo, aby nyepozywany yna-czey, yedno lysty naschemy albo naschego starosthy (s). Alye na dworze naschym albo na sãndzye pospolythem moze sluzebnyk na nasche skazanye albo stharosthy albo sãndzyego pozwacz wgospodzye albo na rynkv; alye gdy nye przy nass kto ma kogo pozwacz, nyewdomv onego ryczerza, alye wdomv wladarzowem ma pozw polozyz a ma powyedyecz, ocz pozywa albo na przeczyw komv, a ma mv rok naznamyonowacz. A gdy by nyestãl pyrwe, wtore, za kazdym nyestanyem ossm skoczczow sãndowy wyny przepadnye; a gdy na thrzeciym rocze nyesthanye, rzecz swã straczy 362] a schesz | grzywyen wyny pokvpy.

(8). Gdy ktho nyerzãdnye albo nyedbalye przy naschem dworze pozwan bandzye.

Wyecznye zakazvyemy, aby naschy sluzebnyczy albo ktorzy by przy naschym dworze pozwany nyedbalye albo nyerzãdnye by nyesthaly kv

prawv, aczkoly by nalyezyeny alye wlassnye pozwany, powyedzyawschy gym rzecz przed namy albo przed naschymy ssąndzyamy mayą odpowyedacz.

(9). O dzyedzyczthwach przedanych albo zastawyonych.

Na wyeky to chcemy thrzymano bycz, gdy kto koly dzyedzyczstwa przedanego nyeodwola przed ossmyą lyath, chcąc tam nyektoře prawo myecz, a przed ssąnd thego nyeprzywyodl, a przed thrzemydzyesthy lyath thego nyewykypy ssam albo yego przyrodzeny, tho dzyedzyczstwo yvz odtychmyast ma wiecznye zgynacz, od lyath bozego narodenya thyssyacz czthyrzystha.

(10). O złodzyestwach albo o rozboyoch.

Usthawylyssmy, yze czyrpyący schkodą od złodzyeya albo przez zboycze wbydlye albo wrzeczach gynych moze pozwacz, poky rok nyewy-CLVII — 363] nydzye, alye | o konye albo o bydlo we dwv lyath ma pozwacz a pothem nyemoze.

(11). O wynye wstecz.

Usthawylyssmy, yz przed naschą oblycznosczyą albo rycerzow albo przed naschym starostą, gdy ssą pospolyte ssąndy, sądzya nyemoze karan albo przyganyon bycz o zly ssąnd, gdyz go nye on ssam ssąndzy alye wyelye gych; to yest wsteczna wyna.

(12). Gdy kto ssądzymv przymowy albo przygany.

Thezessmy vstawyly, gdy by kto przed namy albo naschymy rycerzmy ssądzymv rzekl, yz on nyesprawyedlywy ssąndzy, thedy ssąndzya thymy, czo snym syedzyely na ssąndzye, ma doswyathczycz, yze sprawyedlywy ssąndzyl. A gdy by chczyal on dokonacz, czo mv tako narzekl, thedy tego ma dokonacz schesczyą swyathkow rownych weczczy ssąndzyemv; a gdy sye ssąndzya tego sprawy, thedy on nyema bycz wyslvchan, alyz ssąndzyemv da thrzy grzywny albo lvpjeze kvnye; a gdy by podssąndkowy thakycz vczynyono a on sye nyesprawy, ma mv dacz thrzy wyardvnky albo lvpjeze lyssye a ssąndzyemv casthellanowemv skorky ba-364] ranye, gdy tego dokaze, yz sprawnye ssąndzyl. |

(13). O rąkoymyach stathuth.

Gdy then zaprzy, czo zayn rączą, thedy rąkoymya ssam przysyżę nayn, gdy by tho o dwadzyesczya grzywyen; a gdy by o thrzydzyesczy, samowtor, a gdy o wyączey, ssamothrzecz swego rąkoymsthwa pothwyrdzy.

(14). Gdy kto kogo wyzwoly przed ssąndem.

Gdy kto kogo oczkoly obwyny y pozowye a pan go albo ktho gyny przed sąndzyą zastąmpy, thedy on ma bycz prozen, a na thego, czo za-

sthampy, ma tha tho rzecz spasz a ma o tho odpowyadacz ssam, gdy bāndzye pozwan.

(15). O sluzbye ryczersskyey, stathuth.

Skazvyemy y nalyezlyssmy, yz ryczerze y slyachtha naschey polsskyey zyemye, nam y naschym pothem bādaczym slvzych mayā wezbroyach, czo nalyepyey moga; alye za kroljewsthwo y gyne zyemye nam nyemayā slvzych, alyz gym za tho dossyzczvzynyemy albo gdy bysmy gych prossyly.

(16). O possagv sthatuth.

Usthawilyssmy, gdyz nyekto naschych slyachethnych dziewka za mąż CLVIII — 365] da y possag naznamyenvye dostatheczny, | a gdy on vmrze, thedy brat rodzony albo sthryyny, gdy rodzonego nyema, a gdy by byla dziewka wojewodzyna a wyelye gymyenia, stho grzywyen, a gdy malo gymyenia a dziewek wyelye, thedy mayā czāszy bracz albo brath ma pyenyādzmy placzych, maly ye.

(17). O mązoboystwy statut y o ochromyenvv.

Aczkoly kto zabyye czleka, myalby głownā wynā karan bycz; alye my grozā thakowā nyekako vsmyerzayacz, vstawilyssmy, yz gdy kto zabyye ryczerza, ma dacz trzydziyszcy grzywyen rodzyne, dzyeczyom albo przyyaczelom zabytego. A gdy by go kto ochromyl wrācze, wnodze, wnosye, pyātnaszcye grzywyen, a kto go ochromy wczelyvscz, ossm grzywyen, a za kazdy palyecz trzy grzywny groschow ma zaplaczych, a za kazdā thā ranā, ktorām wypyssal, wynā mv ma dacz pyāthnadzyeszcy. A gdy kolye kmyeczcy zabyye, schesz grzywyen, ktorych trzy zenye albo dzyeczyom, acz bāndā, a nyebāndāly, thedy blysschym zabytego, a panv, czyy czlowyek zabyth, trzy grzywny ostateczne on, czo zabyye, ma dacz. A gdy by 366] byl | on, czo zabyye, y zabythy dwv panow, thedy ty thrzy grzywny mayā sobye na poly rozdzyelych. A gdy ktho rany kmyeczcy, a ten czo rany, panv ranyonego wyny grzywnā ma dacz. A gdy ranny y on, czo rany, dwv bād v panow, thedy panowy mayā sobye thā grzywnā rozdzyelych.

(18). O gwalczye dzyewyczem.

Ustawilyssmy, kto koly by vchwaczyl dziewkā y zgwalczyl, ktorego kolye by stadla byl, thedy schyya yego yesth wmyloschy tey to dzyewky albo przyrodzonych yey; a gdy by sye sama przyzwolyła vuyescz a potem snym slyvb byerze, thedy swoy possag straczy a nyemayā yey przyyaczyelye wypossazych. A kto koly mązaczce, wdowye, nyewyesczye albo dzyewcze wdomv, na polyv, na drodze albo wlyesye gwalth vczyny, a ona przyydzye do na blysschey wsy wolayacz, placacz a powyadayacz, yz yey gwalth thaky vczynyono y thego znamyona yawne na ssoby bāndzye myecz, then

to thaky gwałtownyk przy naschey y yey przyyaczyol lascze yesth albo mylosczy, a to, gdy yey wolanye kmyeczye ony poswyathczą; a gdy by CLIX — 367] thez | pothwarznye kogo o gwałth pomawyala a tego znamyon na nyey nye, tedy samoschost zdobrymy tego bāndzye praw.

(19). O hanbye złodzyesthwa, statuth.

Skazvyemy vsthawyayacz, gdy kto trzykroc o złodzyeystwo albo o rozboy wsāndzye przewycyżon bādzye albo czo kradzyonego lyczem wroczy, then bezeczny zostanye na wyeky, a nyema odtychmyasth czczy myecz. A gdy by kto obwynyon o złodzyeysthwo a nyedokonan, then ma sye swyathky oczyszczyz; a gdy by mv yednego swyathka nyedostało, dlya tego czczy nyestraczy, alye onemv ma schkodā zaplaczycz.

(20). O złodzyeystwyie stawow albo na polyv.

Usthawylyssmy, gdy kto ze wsy yednego pana we wsy drvgyego czo bral w yezyerze albo wsthawye, syano, zytho na polyv, a sāndownye przepomozon, then ma schkodā zaplaczycz a czlowyek swemv panv, czo kradl, grzywnā groschow ma dacz; a kto rāmbly drwa na pansthwyie czyym, then ma bycz czādzon wsyekyllrze.

(21). O lychwach szydowskyeh.

Chczācz zarlocztwo lychwy oddalycz, vstawylysmy: zydownye wna- 368] schych | myessczyeh nyemayā wyāczey bracz lychwy od grzywny przez tydzyen, yedno yeden grosch.

(22). O przestāmpyech woznych.

Placzlywā zalobā slyschelysmy od naschych poddanych, yze wozny po naschych zyemyach wloczācz sye, wssy vbogych zyemyan albo mnysskye vczyskayā, kazācz sobye yako by sthaczyye dawacz, y roky gym dawayā nyewynnye. My chczācz tho wsczyāgnācz, vsthawylysmy tako, aby odtychmyasth wozny pod sthraczenyem swych vrādzow y wschysthkyego swego gymyenia bez ossobnego kazanya ssāndzyego nyemyely pozwow czynycz; a gdy by to vczynyly, nyechay sye wyarvyā przezzenya swego licza.

(23). Gdy sluga pomagayācz panv, nyekogo rany.

Usthawylysmy, yz ylko krocz kolye nyektory sluga pomagayācz panv swemv kogokoly vrany, za tho vranyonego warowacz nyema, alye pan yego o to sāndownye odpowyadacz ma.

(24). Gdy kto zabyye komv bydlyā nyevkye.

Kthokoly czyye bydla nyevkye byye, ma mv trzy grzywny za nye zaplaczycz; a kto zrzebca zabyye, thrzy grzywny; a kto komv vrazy

CLX — 369] czys|kyem albo nyektora wyną bydlyą albo czokolye, thedy polthory grzywny, a za zrzcba polthora lyatha pyacz grzywny.

(25). Gdy kto czyye lyassy, gaye albo drzewo rąmby.

Then ktho czyye lyassy rąby, napyrwey ma bycz czyądzan wsyekyrze, wtory wpłaszczv y wsvkny, trzeczye w wolyech albo wkonyoch bez wyny ma vczyądzacz; a gdy go vczyądz a we dwv wolv albo we dwv konyv, thedy yeden ma sobye myecz a drugi na porąką dacz, a drzewo, v kthorego czyądzal, ma naznamyonacz. A gdy ktho wczym gayv zlodzyeyskye albo kradomye dąmb albo drwa porąmbyl, thrzy wyardvny panv thego gaya ma dacz, a thrzy grzywny wyny a ssądowy thakyez; alye gdy by telko galązye albo odmłodzye rąmbyl, cztyrzy skoczcz ma dacz. Y thakyez chcemy myecz za wschelky dąmb, a dwa skoczcz za dąb dambrownny. A gdy by drzewo zepczolamy porąmbyl, grzywną ma dacz temv, czyye drzewo, a ssądowy wyny thelez; a gdy by bez pczol, tedy pol grzywny.

(26). O passyenyv bydla.

Usthawylismy, yz kazdy mayacz bydlo nyevkye, od swyątego Woy-370] czyecha | az do swyątego Mychala pod strozą ma myecz y pascz. A gdy komv schkoda vczyny albo popasye, sądovnye przypądzon ma bicz kv zaplaczyc; alye on, komv schkoda, nyema tego to bidla do domv zaymowacz. Vstawylismy, yz ktokolwyek swe swynye na zolądz bez czygey wolyey przypądz, ten, czyy lass yest, za pyrzvem razem ma wyeprza wzyacz, a gdy drvgy raz naydzye, ma zabycz dwa wyeprza, a trzeczy raz ma wzyacz wschythky swynye, a ma ye przygnacz do nablysszego dworv naschego a ma gye snamy na poly rozdzyelycz.

(27). Oczyecz za syna nyema nycz placycz.

Mowy tako pysmo: syn oczczowskyey a oczyecz synowskyey zlosczy nyebądzye nosyl; przetho vstawylismy, yz oczyecz za syna, ssyn za oczcza, brath za bratha, przyyaczyelye przyrodzeny za przyyaczyelya nycz nyemayą czyrpyecz, nyzly by byly obwynyeny w wyny pospolyczye wyedney a nyemogly sye stego sprawycz. A kto koly sye czego dowyny, ma bycz karan na gymyenyv podług iego vczynkv.

(28). Ocz wyna syedmdzyesyath.

Gdy kto przyszedwschy wdom nyektorego ryczerza y zabyye gy przed CLXI — 371] yego dzyeczmy, ten ma wyną syedmdzyes|syath rzeczoną zaplaczycz, a takyez wschythczy czy, czo snym byly, gdy gy zabyl, pomocznyczy, mayą ssyedmdzyessyath wyną sąndzyemv dacz kazdy znnych a dzyeczyom onego ryczerza wyną pyathnadzyesczya. A tha wyna syedmdzyesyath rzeczona yesth nyemylosczywa a nyeodpvszczona. Thez thą tho wyną ma placycz, kto komv rossypye kopcze albo sezze wborv thrzy

sossnye; thez gdy by kto thrzy barczy zpczolamy y zmyodem porąmbyl a doswyathczono by nayn; thez kto komv bydło nyevkyye chwatha; thez kto o pozogą bąndzye prawem przepomozon albo gdy kto wschedwszy wczyyą wyess y zabyye nyerządnye kogo; tez kto komv dobrowolną drogą zastąmpy a gwalth yaky vczyyny. Czy wschysczy za takye członky wyną syedmdzyesyath ostaną.

(29). O zbyeglych skrolyestwa.

Usthawylysmy, gdyby kto nam y naschemv stharosczye byl oskarzon a przez nass albo naschego starosthą nyebylbyp dopvszczon kv vkażanyv swey nyewynnosczy, a przeto snadz mvssy zkrolyewstwa zbyeczecz, alye by mv yego zbyezenya za hanbą nyemyano, thedy ma on to osswyathczycz przed poznanskyem byskvpem albo przed proboszczem, yzessmy go my 372] albo nasch starosta kv sprawye | nyedopvschyly. Alye woyewoda tey zyemye, sktorey zbyegl, ma mv gleyth przez trzy myesyące dacz albo chowacz a schvkacz ma lassky v nass albo v naschego stharosty, aby byl dopvszczon kv sprawyenyv albo mv tego woyewoda ma schvkacz; a mymo to woyewoda ma gy wyprowadzac za granycze. A tako od tego czassv wyprowadzenya nyema krolowy any zyemy schkody czynycz, a zona yego wgymyenyv ma spokojem bydlycz, a przez ten rok ma naschey lassky schvkacz; a gdy by nyemogl myecz a vczyyny yaką schkodą wnoczy albo wednye naschym zyemyanom, czo (s) za tho nyestraczy any na smyercz skazan, alye zyemyanye, gdy by gy yaly, mayą gy nam albo naschemv starosczye dacz, a za to wzdy wzadne vrazenye albo wgnyw nasch nyevpadnye. A gdyby sye sądowy chczyal (s) stawycz, a schkody, ktore naschym zyemyanom vczyyny vczyekwschy, tedy gymyeny yego nyervchayące, wyjąwszy zenyna oprawa, na nass spadnye na wycky a rvschayące napoly znaschymy ryczerzmy mamy rozdzyelycz; a gdyby yath, ma na myloscz naschą posthawyon bycz a zona w wyeny swem ma zostacz.

(30). O kmyeczyoch zbyeglych.

Skazvyąc vstawylysmy, gdy by kmyecz od nass albo od naschych CLXII — 373] poddanych zyemyan wno|czy vczyekl a zostawy czo wdomv, to ma pan yego pobracz; a ten kto przyymy, ma onemv, od kogo vczye-cze, wyną pyathnadzyesczya zaplaczycz a kmyeczya wroczyycz zvpelnye ze wszythkyem, a gdy by mv pan nyetyl wynyen they wyny nyzey wypys-saney, o ktorą tho kmyecz moze wstacz y gycz dobrowolnye, gdzye chce. Gdy pana klną a dlya tego kmyeczyom pogrzebow v kosczyola nyedopuszczą; gdy by pan swą kmyotowną zgwalczyl; gdy by tez dlya panskyey wyny byly cządzany, a ony nyewynny tego, mogą o ty członky wstacz precz. A gdy by tez pan wtym nyetyl wynyen a kmyecz vczyecze od domv a wpolskym prawye syedząc na woly, tedy ylye lyath na woly syedzyl,

tylye lyath panv ma odsłuzycz; a gdy by był wnyemyeczkyem prawye, ma ossyacz ozymyną y yarzyną, y dom panv ossadzycz, a moze gycz precz.

(31). O służbye panow.

Bo wzbroynym lyvdy albo ryczerskym czescz krolyewska lyezy, ma powynnne kazdy ryczerz podług dostathkv gymyenia swego ma zbroynym lyvdem slvzycz.

(32). Zydowye nyemayą dawacz pyenyądy na lychwy.

Sluschalo nam vstawycz, aby żadny zyd wnaschym krolyestwye ża-
374] dnemv krzesczyanynowy odtychmyast pyenyądy | nyepozyskal na lysty, yedno na ynschy dosthateczny zakład podług starego prawa.

(33). O tych, czo yadą na wojną.

Usthawilyśmy, yze ktorzy yadą na służbą naschą, nyemayą wyączy bracz nyvkogo, yedno myerne konyom y ssobye pozywyenye.

(34). O dosswyatczyeniy ryczerstwa.

Usthawilyssmy, gdy by był kto obwynyon, aby nyemyal prawa ryczerskyego, ten ma wyescz dwv starschv zswego pokolyenya a drvgye dwa drvgyego pokolyenya, a trzeczye dwa thrzeczyego pokolyenya podług oby- czaya a dowyescz ma swego prawa.

(35). Gdy kto vmrze mayącz ssyny y dzyewky.

Usthawilyssmy, gdy ktory ryczerz albo pospolythy zyemyanym (s) vmrze mayącz syny y dzyewky, tedy bracza mayą dzyewky za mąż wydawacz, possag gym dawschy podług obyczaya. A gdy by ssynow nyemyal yedno dzyewky, thedy gymyeny gym spadnye wschythko oczysthe. A gdy by bracza sthryyna chczyely tho gymyeny myecz, mayą na them ryczerze zyemyany posthawycz y oschaczowacz gymyeny a mayą ye syosthram do rok v zaplaczycz; a gdy by go do rok v nyczaplaczyly, thedy ssyosthry wyecznye gymyeny othrzymayą etc.

Poczynayą sye arthykvly Iana Olbrachtha zlassky bozey krolya polskyego, vstawyone na seymie pyotrkowskyem lyatha Narodzenya bozego tyssyącza pyączysseth y pyrwego.

Ian Olbracht zbozey łasky krol polsky, nawysschy xądż lythewsky, russky, prussky pan y dzyedzycz etc. Wyelmoznemv Mykolayowy sKa-

myencza crakowskyemv y sanoczskyemv starosczye, czysczye nam mylemv. Wyelmozny czysczye nam myly! Bądącym nam na seymie pyothrkowskyem walnym, tak dvchowna jako y swyecza rada nascha y poslowe zyemsczy, na then tho sgyem sebrany, zandaly nas, aby nyektore artykvly sprawyedlywosczy y prawv przysluchayacze, kv wywyarowanyv wsporow, ktore nyegdy zvporv albo krnābrnosczy y nyevmyenstwa kv przez prawyv przez vrządnyky zyem albo powyatow bywają czynyone, starostam zyem przez nye bycz obyawyone, pyssacz bysmy przykazaly. Alye yze vmysl nasch kv sprawyedlywosczy czynyenyv owszeyky sklonyon yest, tey to 376] rady naschey y poslow | prozbam slusznym przyzwalyayacz, tobye polyeczamy przykazvyacz, aby artykvly nyzey napyssany nyektore obyawycz kazal przez wschysthko stharostwo thwoye, a nyektore sam kv navcze sprawyanyv vrząd v zachował a gym przystal, prawv pospolytemv wnyczym nyekrzywdzacz a vrząd v swego granycz nyewysthapvyacz.

(1). Naprzod vsthawyono yest, aby dzyesyączyna snopowa sktoreykolwyek rolyey, ktora bywa orana, byla dana, albo wedle starego obyczayv, gdzie pyenyážna dzyesyączyna yesth, aby pyenyážna dana.

(2). I tez vsthawyono yesth, ktorzy dzyesyączyną byorą, aby braly y plyową.

(3). I tez vstawyono yest, aby zadny zebrak yndzye nyezebral any zebracz bil dopvszczon, yedno na them myesczczv, gdzie sye starzeye albo wprzyczyną vbostwa wpadnye, a yzby kazdy zebrak znamyą jako wmyesczye radzyeczskye a wewsy plebanye znamyą myal. A thakyez pyelgrzymvyacze zebraczy przez znamyenya albo myesczkyego albo plebaniego swego pyelgrzymowacz nyemyely.

(4). I tez starostam telko slusno bądzye dacz pozew na skargą wypądzonym zopraw albo tez wypądzonym zdzyerzenya spokojnego gwalto-CLXIII (s) — 377] wnye, a wysluchawszy | skargą, tho, czo sprawyedlywosc doradzy, skazacz.

(5). I tez vstawyono yesth, aby starosta nyewyączey bral od wwyązowanya, thelko kopą, a to thelko, gdzie to zstara dawna zwyklo bycz brano.

(6). I tez vsthawyono, aby starostowe byly ossyedly wtych zyemyach, ktorych ssą starostowe, a myely sąndzye grodzkye ossyadle.

(7). I tez vstawyono yest, aby starostowe y dzyerzawcze wraczaly kmyeczye zbyegle prawem szrodvyaczem.

(8). I tez aby sąndzye zyemsczy o lyvdzy zbyegle od panow swych przez vrząd v zyemskyego, gdy ssąndy zyemskye wpowyczyech na myesczczoch zwyczajnych bandą sąndycz, na pyrwschem rocze jako na zdanem albo zawytym o nye sąndzily y skazowaly.

(9). I thez vstawyono, aby lysty wyenne wswey moczy byly chowany obyczayem starem.

(10). I thez commissarze kv granyczenyv albo wymyrzenyv granycz przez krolyewsky mayestat bāndā dany, czessnyczy zyemye tey, gdzyc bāndā proscheny.

(11). I tez vstawyono yest, aby mytha na sprawyedlywych myesczczach bāndāncze, obyczayem starem byly placzony.

(12). I tez vstawyono yest, aby dochody na czeschnycztwa y vrządy zyemskie obyczayem starem byly placzone.

378] (13). I thez | vstawyono yest, aby prostego rodzajv albo nyeslyacheczkyego kapłany do kosczyolow katedralskich albo alias, gdzyc stolyecz byskvpy yest, zadnym obyczayem nyebyly dopvszczeny; a bāndāczym przy tech tho kosczyelych katedralskich bylo przykazano, aby do rok v pod sthraczenym beneficium, tho yesth chlyeba dvchownego, thy ysthe beneficia zamyenily a od kosczyolow cathedralsskich oddalyly. A pomocy y tez zachowawanya (s), ktore bywają thakym v stholcza papyesskyego otrzymane albo nabythe, aby zadnem obyczayem nyebyly przyyātthe any dopvszczone.

(14). I tez rvschenye woyenne w wolyey krolyewskyey zostawyono yesth, aby yego mylosczy sluschaloby nyeczekayācz walnego sseymv, gdy pozāda pothrzeba, na wojnā zyemyā rvsszycz. Alye sluzycz na wojnā kazdy bāndzyc powynien wedlye sthathkv albo gymyeny swego; a kazdego sluzbā woyewoda z castellanem dosswyathczacz bāndzyc powynien a krolyewskymv mayestatowy prawdywyce powyedzyecz, aby zdradzayāczy rzecz pospolythā sluschnye byly karany.

(15). I thez woyewodowy by opathrzyly, aby thak wmyesczyech CLXIII (s) — 379] krolyewskich yako thez dv|chownych y swyczkyech panow nyebylo zapowyedano przychodnyon (s) kvpowanye zboza na thargoch thegodnyowych przez myeschczany tego to myastha, ktorzy tho czynycz zwykly, nyektory znamyona wywyeschayācz kv pospolytey schkodzyc.

(16). I tez vsthawyono yesth, aby myeschczanye nyesmyely kv przezprawy pospolythemv kmyeczyow zyemyanskyech albo slyachty gymowacz o dlvgye albo ye kv zaplaczyc przypādzacz do myasta przychodācz; alye kazdemv od pana swego sprawyedlywoszcz bāndzyc vczynyona.

(17). I thez oprawy zonam na thestamenczye vczynyone, nyzacz mayā bycz myany.

(18). I thez perssona dvchowna gymyeny dziedzyczne mayācz, o krzywdy pozwana, wprawy zyemskym odpowiedacz ma bycz powynna.

(19). I tez vstawyono yesth sprawyedlywosczy pospolytey radzācz, aby sandy zyemskie byly sandzony az do ostāthnych wyczy wypvszczeny.

(20). I tez kmyeczy synowye wzyemyach crakowskyey, sandomyrskyey, lyvbelskyey etc. nygdzyey zdzyedzyczstwa nyeschodzyly przez wolyey y przyzwolyenya pana swego, yedno yesthly by dlya navky wynycz chczyely 380] albo schkolney albo rzemyosła | kthorego, thaczy pany swe obwyesczywschy odpvschczenye othrzymacz mayą.

(21). I tez starostowye z vrzǎdv pozwany o ktorǎkolwyek krzywdǎ zvrzǎdv vczynyonǎ, thez spowyathv bandǎ powynny odpowyedacz; a wschakoz pozwany sǎsyedzkǎ (s) wpowyeczye obyczayem sthare mǎ bycz sǎndzon.

(22). I thez starosthowye zadnego kmyeczya nyemayǎ pozywacz o krzywdǎ, alye od panow thych tho kmyeczy sprawyedlywosczy mayǎ schvkacz.

Data na seymye pyotrzkowskyem walnem, wpyǎthek blyzny przed nyedzyelyǎ Reminiscere, lyata bozego tyssyǎcza pyǎczysseth pyrwego etc.

Ivz stathuta dokonana, sthego bandz Bogv czeszcz a chwala dana.

Dokonany ssǎ weczwarthek dzyen Panny Maryey snyezney, lyata Narodzenya bozego tyssyǎcza pyǎczysseth y pyrwego etc.

XXII.

CLXIII — 381] Zwyczaye zyemye crakowszkiey ku statutom zyemskyem przypysane y doszwyathczone.

Acz kolwye my Alexander crol wypyssalyszmy wyszey wszythky myescza y przywlyeye sprawyedlywosczy pospolythey, przesz nyegdy przodky nasze kxǎzǎtha y thez pothem kǎolye polskye kv czynenyv sprawyedlywosczy pospolyczye dane lyudzyom wthem chwalyebnem krolyestwye naszym przebywayǎczem, poth czasem ktorego sǎdzye zyem sprawyedlywosczy y sprawy sǎdowne swyknǎly roztargacz y szrzǎdzacz, a wszakoz yze nath thy wszelka zyemya swoye osobne zwykła myecz obyczaye, a przeto zyemy crakowszkyey ony obyczaye, ktore wnyey sǎ doswyaczczone, ku nynyeysemv pospolytemv prawv zyemskyemv krolyestwa naszego przypysalyszmy y ychesmǎ doswyadczyly y za prawo wyeczne trzymacz ge skazalyszmy, przypysyemy, doswyaczczamy y skazuyemy mocǎ pyszma nynyeyszego.

(1). O zapyszye groczkyem.

382] Gdy kto zapysse komv wszǎdzye groczkyem zapysz a obyezczal | by wyesch wkxyǎgy zyemszkye albo krolyewszkye a nyespelnyl by naczasz, yako szye zapyszal, przepadwszy wynǎ trzech grzywyen sǎdowv y tylve stronye, tho mvszy vczynycz, czo wszǎdzye groczkyem zapyszal.

(2). Przytęcze o sędzenyv dzyeczy lyath nyemayących.

Gdy kto ymyenye dzyedzyczne przeda albo zastawy komu a zapyssze szye o obronę, a wthym vmrze, synowye tego vmarłego mayą bronycz szyedzącego wymyenyu dzyedzycznym. A yesly by lyath rozzumnych nyemyaly, nyema bycz ym dano do lyath rozumnych.

(3). O ymyenyu wzdaniem dzyeczyom mlodem przez dzyeczy nyezapyszanem.

Takoz zvtstawy pospolytey opyekunowye powynny są wzdacz ymyenye dzyeczyom, gdy bądą myecz pyathnasczye lyath, a dzyeczy ymyenye swoye wzyąwszy, mayą go pozywacz. A wszakoz tho prawem opathrzono, | yako CLXV — 383] tho bycz zwykło, yze thy dzyeczy ymyenya przedacz y zastawycz nyemayą, bez przyzwolyenya przyyaczyol krewnych, az bądą myecz dwadzyesczya liath.

(4). Gdy zona zapyse mazowy.

Zona mazowy swemu nyema nycz zapyssacz bez przyzwolyenya przyyaczyol; a yesly zapyssze, onó zadney mocy nyema bycz.

(5). O wyenyeczv panyen zamáz danych.

Gdy ktho panna wezmye wmalzenysthwo sobye za zoną a wtem vmrze, yey nyevczynywszy oprawy, tedy ta zona wezmye za wyenyecz grzywyen trzydzyesczy albo dzyerzawą, gdye (s) by plathv albo dochodv bylo trzy grzywny, bądye myala tako dlugo, azą (s) yey zaplaczą wyenyecz. Ktora nyepowynna yechacz zgymyenia, gdye yey mąż od vmarl, aze yey dadzą albo trzydzyesczy grzywyen za wyenyecz albo trzy grzywny czynszv namyasthkowy mázowy yey vsthawią.

(6). O woznem napyrwem rocze przed odpowyedzenyem danem. |

384] Gdy by kto kogo pozwal o którą rzecz, strona pozwana rzecz: panye sędzya, chcą wydzyecz sluzebnyka, który pozwy przyniosl; gdy sluzebnyka vyrzą, chcą odpowyedacz, czo ku prawv zalyezy; tedy moze nyepowyedacz, aze vyrzy woznego, który pozwy przyniosl; a yesly powod nathen czasz nyebadzye myal sluzebnyka, moze szoby wzyącz nablisze roky napostawyenye sluzebnyka.

(7). O chowanyv czaszv napythanye wsędzyech y o nyeshuchanyv pyythany prze sthrony.

Gdy sędzya wezmye na zopythanye nyektorey rzeczy wathpiączy, dalyey odlozycz nyemoze, yedno do trzeczych rokov; alye natrzeczich roczech pythanye ma powyedzyecz, a sędzya groczky wsesczynasczye nyedzyel ma wyprawycz pythane. I oto sędzya moze bycz ruszon, yeslyby nyewyprawyl pytanya czaszv szrednyego na pythane myanego y prze|slego. A gdy CLXVI — 385] bywa pythane, strony przy pytany mayą bycz any go tez sluchacz.

(8). O lyszczeych przez starostą na skarga danyh we trzech rzeczach.

Napyrwey gdy kto panyą wypadzy zoprawy, mayącą possag; wthore gdy brath brathv nychcze przyzwolycz rozdzyalv; trzeczye gdy ktho kogo spokoyney wypadzy dzyerzawy.

(9). O wypelnienyv prze zysku.

Gdy kto nakyem bądźye myal rzecz przezyskaną prawem y dano bądźye kv mocy starosty, tedy on, ktory przezyskal yesth, dwa razy ma nacyażą, dwa razy nawyżazanie, a za kazde odbyczye ma zdacz o czyżą y o wyżazanye. A pothem starosta ma poslacz sznym moczą swoyą ymyenym swoym kogo a wyżacz yscza a tham ma vstawycz zaklad.

(10). O daczeye y tytvlę wpozwyech.

O data, titul y o wlaszne ymyą zadny swey rzeczy nyevpusczy; a yesly by yaky byl nyedosthathek wpozwyie albo wprzypowyesczenyv, 386] przepadwszy trzech grzywyen vyną | ma zaplaczycz a znowv ma pozwacz; a yesly by wslowye littery zobyeczadla nyedostalo, abo yą zlye napyssano, thym zadna strona nycz nyevpvsczy.

(11). O zlem rzecznykv.

Myenyacz szye kto wszadzye rzecznykyem, ieszly złą procuracya ma, przepada wyną wprawye zyemskyem trzy grzywny a wprawye groczkyem sescz skoth, którą tensam procurator zaplaczycz, a nye on, od którego rzecz mowy.

(12). O roku y pozwyie nadwornym.

O granycze zadzyedzyczthwo zadny pozwacz nyemoze nadwornem rokyem.

(13). O pozywayących na dwornye wsądzye ynaczey. O nathknyonych.

Gdy kto nadknyony odydzye od prawa, ma bycz zdany wzyskv, o ktory yesth nad knyony, a yeslyby za wyną by thknyony a odydzye nyevdzyelawszy doszycz za vyną, tedy drugą przepadnye wyną, tho iest trzy grzywny sądowy y sthronye, o którą nathych myasth ma bycz zdan wprzezyskv.

(14). Gdy kto nyevtheczy sądv. |

CLXVII — 387] Iesly kto nyevzczycz sądv abo sye polozy nastholye, gdye sądzya, vyną trzech grzywyen przepadnye, za którą ma doszycz dzyelacz pod drugą wyną czternasczye grzywyen nyedochodząc od sądv.

(15). O pomocnykach pozwanych.

Iesly kogo pozową spomocznyky a on pozwany nyezastąpy pomocnykow, tho yesth nyerzecze; pomocnykov nyezastąpuyą mnye rownych

y nyerownych, a ynszą stroną zalozy y otho, yze pomocnykow nyezastapyl, przepadnye wyną od kazdego pomocnyka szobyte rownego trzy grzywny a nyerownego sescz skoth, thako wprawnye (s) zyemskem yako groczkyem.

(16). Powod wrocze blyszy yesth dowoddzycz naprzeczywko pozwanemv.

Gdy powodna strona zaluye szye na pozwanego, pozalobyte rzecze, yesly thego przez bądzyc, chcą tego dowyescz, yako prawo skaze, zadnego prawa nyeopuszczayacz, a sthrona pozwana prostho by przala, thedy powod 388] blyszy yesth dowoddzycz. Alye yesly thez rze(s) | strona pozwana: chcą tego odbycz, zadnego prawa nyeopuszczayacz, yako prawo skaze, thedy strona pozwana bądzyc blysza odbycz, crom czlonkow popysanych wstacuczye, wktorych powodowy dano yest dowodzenie.

(17). O zdawanyv powodv.

O roczech zdawayacych groczkych abo zyemskych aze na konczv powodowyte maya bycz zdawany; a yesly pozwany pyrwey by zdał yscza przedthem, nysly prawo dopuszczy ynsze powody zdawacz, powodowy zdanemu nyebądzyc skodzycz zdanye.

(18). O nyedopuszczeniu wyazanya w lmyln (s) y karczma.

W karczma y wmlyn zadny nyema dacz wyazanya, wymuyacz yzby ynszey dzyerzawy nyemyal, tedy moze dacz wyazanye wkarczmą y thez wmlyn.

(19). Nyemoczą prosthą rok nyemoze biez odlozony, gdy szye zapysze.

Iesly szye kto komv zapysze którą kolwye rzecz ysczycz a zapysze szye rok nyedokladacz, thaky nyemoze prosthą nyemoczą rok odlozycz, CLXVIII — 389] yedno prawdziwą nyemoczą, zakthorą | ma przyszyagacz podlug statutu, yze nyemoczen byl.

(20). O mynvczye nyepyeczathowaney.

Prosta mynvtha nyemoze nycz dowyescz, yedno thelko lysthmy abo mynuta pod pyeczaczyą ab (s) xyagamy przed prawem.

(21). O nyesprawnem przypozywanyv kv doszycz vczynyenyv.

Przypozywany na doszycz vczynyenye nyema szobyte nycz bracz na pomoc naprzeczywko powodowy, wywawszy yzby zdanye bylo nyesprawwyedlywe wprzechyskv, abo yesly ymyą ynse bylo pyssane wpozwyte nyzly wprzypowieszczenyv; a yesly przypowyesczenie stego bylo by zle, tho yesth zobyczayow wyszey wypyssanych, thedy powod thraczy tho, oczo pozwal.

(22). Gdy pozywają nieoszyadłe.

Ieszly nieoszyadly ynaczy golota nyekomv by wynyen byl wczym, ma odpowiedacz wszadzye kazdemv wgroczyem o kazdą rzecz. Ithez yesly 390] kto wnyektorey rzeczy swej czlowyeka | nieoszyadlego bycz wynnego zapowye v oszyadlego, thą zapowiedz vczynycz ma sluzebnykyem przysedszy; tedy on oszyadly bądzye powynyen wgyednym tegodnyv golothą przed starostą postawycz, który nieoszyadly postawiony przed starostą, rąkoymye ma dacz abo postawycz, yze sthanye prawv. A yeszly then oszyadly onego nieoszyadlego nyepostawy, tedy sam oszyadly bądzye odpowiedal powodowy o rzecz, o którą golotha yesth obwynyon. A yesly czlowyek nieoszyadly nyemogl by bycz zapowiedzian na zadnem myesczv, tedy wktorey parrochyey nyegdy byl oszyadly, woney naprzeczyw yemv mayą bycz pozwy kladzone, a tamo wozny bądzye wolal, iże naprzeczywko takymv A. B. nieoszyadlego pozwy kładą. Ktore kladzenye takych pozwow wparochiach dzyedzyczowy ymyenya onego, gdzie yest parochia, nyema nicz zaskadzacz.

(23). O powodzye pozywającym a nyepatrzącym wstawiczyne prawa.

CLXIX — 391] Pozwawszy ktho nyekogo, yesly | go zda yeden raz adaleyby nycz nyeczynyl aze do rok v y do sesczy nyedziel, ithez yesly by kto kogo pozwawszy, na rok v nycz by nyevdzyalal naprzeczywko stornye pozwaney, a yesly by tez strona pozwana nycz nyeczynyla, tako yze rok przepelznye, iesly by powod wyysczyv tego rok v yednego y szesczy nyedziel na rok przepelznyony nycz nyevczyny, tedy gdy przemynye ten czas, powod vpuszcza ono, oczo pozywal, wymuyacz, yzby sandy znyeyakye potrzebny byly zawyeszony, tedy pozwowy powodnemv przedluzenye dluszego czasv nycz nyebądzie skodzycz.

(24). Pozew wnyeszyony napozew.

Ieszly kto by wnyosl pozew na pozew o yedną rzecz, tedy przepadszy wyną trzech grzywyen sądowy y thyllye stronye, pozew yeden ma skazycz y zniszczecz.

(25). Wyrzeczenye zwlasznego powiatv.

Ieszly kto szye odrzecze zyemye y wlasnego powiatv, ma odpowiadacz, gdzie szye wyrzekayacz zapysal. A gdy na takym przysadzą prze- 392] zyskanye rzeczy, then który prawo | przewyodl, poyadzye do starosty onego, pod ktorem myeska, sparthy prawem. Pothem on starosta ma vczynycz wypelnyenye onych przezyskow wynszem powyaczye prawem oszyaglych.

(26). O rok v lyczowanem.

Rok lyczowany wgyednym tegodnyv ma bycz dan tako: gdy rzeczy ktore zapowiedzą sluzebnykyem, tedy yesly nyewroczy on, wktorego bywa

zapowiedz, vstawya rok wozny onemv, v ktorego szye stała zapowiedz, stanącz przed starosthą wgednym tegodnyv.

(27). Wyelye zyemyanow ma bycz sluzebnykyem kv szwyadeczthwv.

Gdy powod nyektory szwyadczy nyeczto sluzebnykyem, tedy ten povod ma myecz dw slyachczyczv sluzebnykyem; alie gdi wozny spozwem yedzye, tedy doszycz myecz yednego zyemyanyna.

(28). O lyasce.

Ieszly kto kogo nagarnye wzwadzie za lasska o straczenie y o zysk, lyvbo trzech grzywyen lubo sescz skoth bądzye zaloval na lasska, tedy CLXX — 393] popvdzony na laszka bądzye myal na rozmyslyenye wybyeracz, aby wzyal laszka albo za trzy grzywny albo za szeszc skoth.

(29). Bydla s skody zayathe.

Iesly kto komu bydla zeskody zaymye a nyechczyal by go wypuszczy(s) na rąkoyemstvo, gdy by był vpomynan przez slyachthą y sluzebnika o takye nyedanye, ma bycz pozwan do prawa groczkyego a przepadszy wyną trzech grzywyen, ma dacz bydlo narąkoyemstvo, gdy pyrwey bądzye wiviedzono, yze onego nyechczyal dacz narąkoyemstvo. Bywa to thedy przetho, aby bydla nyekazyly sye dlya dlvgyego trzymanya, a y tez them dowodem, yze prawem zyemskyem nyemogloby rychlo dodz przywroczenie bydlaczya onego zayathego. A za wyną oną sand groczky bądzye sądzyl, alye za skodą vdzyelaną sandzya grodv strony do prawa zyemskyego odeslye.

(30). O bydlyączyv do kroliewskiej obory danem, gdi go nyewyracza. |

394] Iesly by kto bydlyą czvdze wskodzie zayal albo prostho chowal, dothrzczyego dnya ma ye dacz do kroliewskyey obory, gdzye yeszly bądzye pan bydlyączya, dadzą yemu narąkoyemsthwo, a o szkodą strony mayą bycz odeslane do sandv zyemye. A yesly pan onego bydlyączya nyebądzie, tedy gdy bydlyą bylo by dano do obory kroliewszkyey, tedy then, ktory chowa zayathe bydlyą, bądzye rączyl; ktore rąkoyemstvo gdy vczyny, ma bicz yemv zaszyą dano wrąkoyemsthvie chowacz do dw nyedzyel, ktore gdy wynyda, zaszya bydlyą ma offyerowacz woborze. Alyepak burgrabya obory wroczy mv bydlyą wrąkoyemsthvie przez drugye dwye nyedzyely, a moze tho bycz do drugych thrzech dwv nyedzyel, tho yesth za trzczy raz rączicz. A zakazdy raz zaymcza bydlyaczya da burgrabymv wyardvnck prawa kroliewszkyego wostatnych dwv nyedzyel zawytych cho- CLXXI — 395] wayączemu wrąkoyemsthwy. Iesly pan bydlyączya przidzye, ma yemv bycz dano bydlyą w rąkoyemsthwy, a o szkodą strony mayą bycz odeslane do prawa zyemskyego. Iesly pan bydlyączyą(s) nyeprzydzye, tedy zaymcza albo chowayaczy bydlyą offiarowawszy bydlyą burgrabymv

woborze, bądźye myal polowyczą bydlyączia, jako prawem zyskaną, a polowycza ma ydz na komorą krolyewską. A gdy rozdział ten bywa myędzy stroną crolyewszkyą y stroną chowayącą, zachowawczza y zaskodą y za ony trzy wiardvny, za prawo krolyewskie woborze dane, ma doszycz myecz wpolowyczy bydlyączia albo bydla.

(31). O nyedanyv bydlyączia do obory krolyewszkyey.

Ieszly by kto bydlyą czyye myal ktoremkolwy obyczayem a onegoby nyedal do obory krolyewszkyey do trzeczyego dnya, tedy yesly vnyego 396] bądźye zastane przez sluzebnyka y dw zyemyanynow, pozwa|ny na grodzye ma odpowyedacz, ama wroczyz bydlo zwyną trzech grzywyen; alye sądzia grodv oskodą stron nyebądźye sądzyl alye odeslye do sądv zyemye.

(32). O zapowyedanyv pyenyądzy.

Czlowyekowy oszyadlemv nyemayą bycz pyenyądze zapowyedane, wymvyącz yzby dzyerzawa mnyeyszą myal nyzly ono, oczo go pozywają, tedy pyenyądze bądźye rączyl zapowyedzy, to yest yze stanye prawv y sądowy.

(33). O pozyczanych pyenyądzoeh.

Iesthly by kto komv pyenyądzy pozyczyl a zapysv by nyemyal apozwal by pozyczayącego, tedy pozwany vdzyelawsy przyzygą, bądźye od długv wyzwolyon.

(34). O szwyadecztwy sluzebnyka zynszye zyemye do drugyey.

Ieszly komv trzeba sluzebnyka wyesch zyney zyemye do drugyey a nyemogl by sluzebnyka wywyesch, thedy go ma prowadzycz do sądv CLXXII — 397] grocckyego onego powyatv, gdzye yesth sluze|bnyk, a thamo then sluzebnyk ma vczynycz wyznanye, a on, komv ma bycz wyznanye, lysty ma wzyącz od sądv onego, gdzye bywa wyznanye, do onego sądv, do ktorego malbycz wyedzyon sądzia. Ktore lysty mayą bycz pod pyeczaczyv (s) sądv onego albo starosty, gdzye wyznał, a potem thakyem lystom ma bycz wyerzono, jako by sam wozny stal y wyznał.

(35). O składanyv interczyz pozwow.

Gdy by kto byl pozwany do ktorego kolwy prawa a sthrona chce wydzyecz, yesly szye zgadzają ynterczyzy, tedy pozwy mayą bycz slozone; a yesly są ych interczyzy sgodne, godny yesth pozew; a yesly interczyzy nyesa sgodne, tedy powod vpuszcza swą rzecz stąd, yze bywa domnyemanye falszywosc popelnyona.

(36). O nyepysanyv przypowyesczenia.

Wwprzypowyesczenyv nyepowiyadayaczy sądovnye dosicz dzyalacyczy pysacz zwykl y ma bicz pysano. |

398] (37). O proszenyv pospolu zdanya y vyny.

Gdy kto żąda y odbyczya y vyny o zły pozew, nyeodbyczye any oboye dwoye ale telko vyna ma bycz skazana prosacze(mu) ¹⁾.

(38). O wyżazanyv ktoremv wzapysye dłużnyk odrzekł zviną.

Gdy by kto był pozwan o którą rzecz, o którą sye nyzapysał, a on pozwany nyzechzcząc sye dopuszczycz skodowacz, dawa przysyadzy viązanye, tedy wyżazanye ma bycz przyyâte przez po (s) pozywayącego. Alye yesly kto byva pozywan o rzecz abo o dług zapyssany tako, yze zapysz był vdzyelal, yze myal zaplaczycz nyedavayąc wyżazanya alye pyrwszy dług myal placzycz, yako szye zapyszal, taky yesly bądźye pozwan na rok nyzedosycz vdzyelawszy, yeslyby powodowy wyżazanye chczyl dacz, ktoremv danemv wyżazanyv pozwany wswym zapysye wyrzekł, ma bicz skazano, ize pozwań nyzeynaczy, yedno stroyaką vyną trzech grzywien wyżazanye da CLXXIII — 399] wrzeczy dłużney aze do doszycz vczynienya i za przednią rzecz y za vyny, ktore wyżazanye powod ma wzyąc stroyaką vyną trzech grzywien.

(39). Odlozenye rzeczy dlya roku wyączsego.

Gdy kto odkłada rok dlya wyączsego, rzekąc, yze wprawye ynszem o wyączse ma sprawą, ma bycz odlozenye dano dlya wyączszey sprawy, a wszakoz gdy rok przydzye, ten czo rok odkladał, ma dowyesz lysthmy swyadomemy sądownemy, yze o wyączsze by myal, tedy sprawą (s); ktorych lysthow yesly nyzabądźye myal, straczy rzecz, o którą poswany rok dlya wyączsego odkladał.

(40). O nyzesprawyedlywem zdanyv.

Gdy kto kogo nyzesprawyne zda, thedy zdany zapowye zdanye wxyągach; a yeslyby pozwał o nyzesprawyedlywe zdanye, tedy on, który thak zdał, ma przepasz vyną trzech grzywien a zdanye sxyąg wypyszacz. Alye yeszly zdany nyzapovyne zdanya, thedy on, który zdał, moze wypyszacz bez vyny etc.

400] [Thelko] ²⁾ vstaw zyemye crakowskyey przez oswyeczzonego Ali Alexandra krolja danich ytez potzwierdzonych etc.

¹⁾ W kodeksie jest »prosacze« a nad literą końcową e kreska podłużna znamionująca skrócenie, w którym litera m została opuszczona.

²⁾ Wyraz ten w kodeksie przez wypłynienie farby bardzo zniszczony, tak że tylko ślady liter pozostały.

Item patrz statutu o zapowiadaniu
 pvenadzcy listu clxxi
 Item patrz statutu o pozycanych
 pvenadzcy listu clxxi
 Item patrz statutu o smynadecztwie
 sluzebnika synsney zymye do deu
 gocy listu clxxi
 Item patrz statutu o skladaniu in-
 tenczy z pozrow listu clxxii
 Item patrz statutu o nypysaniu
 przypowieszenia listu clxxii
 Item patrz statutu o prozenu pos-
 polu zdania y nymy listu clxxii
 Item patrz statutu o wyaganu kto
 kemu wzapszye dlugayk od zekl
 zmyna listu clxxii
 Item patrz statutu odlozenie zeczy
 dla coku wyagzgo listu clxxiii
 Item patrz statutu o nysprawied-
 lymu zdaniu listu clxxiii

Doczynaya sie Statutu Krola Kazymie-
 rza z bogu imloscy Krola polskiegoprze-
 zen y przez nawielychbucshiego ozi-
 arosława Jarzaby skupa quoznuystry-
 go y przez Byskupa Bodzanta krawstke-
 go y tej przazda Osiwczoniego Krola
 Kazymierza y pospolithe dobre slozone
 wshytky zymy polskoy

Odyz podlug narlky pos-
 lina wshlky c lowyck wmlu
 dojay wst porhopmyesky
 ty zlemo y wshlky stwo-
 zzenie swyata wst nre
 trawazie samo wshlke
 allye przyrodzenie czo-
 wryce wshlky sie slony
 podlug swyata nry podlug swyatoscy ty bogu
 aczkoly podlug prazdenia boskego stworzeny
 myely by biez cny vmyeruy sprawiedliwy
 spolony A yz rozprkzone laboustwo az
 by sprawiedliwoscya nrebrlo sthluczone Te
 dy zgoda y pokoy myedzy lyudem by zacyna
 la A kazdy sfobyczo sie gemy lyrbu tho-
 wzyuy cilye yz nawiaczsha dobroz wst
 od lydzy na swyete sprawiedliwosc a
 mylosz czudnego nredaprezacz any zadacz
 a swiego podlug boskeu myloszy wzyuag